ప్రథమ ముద్రణము 1950

Saraswathi Power Press, Rajahmundry
Printed and Published by
A. Nageswara Rao
For Addepally & Co., Educational Publishers
Order No. 3434/1950

అద్దేపల్లి కులాంభోధి

శశినే, రసచేతనే,

గ్రంథప్రణయినే, దత్తా

లక్ష్మణ స్వామినే కృతిః।

ప్రకాశకుని విజ్ఞప్తి

కథాసరిత్సాగరము తెలుగు చేయించి ఆంధ్రలోకానికి అందచేతామని సంకల్పము కలిగి, శ్రీ శివ శంకర శాస్త్రిగారిని కోరినాను. ఇదివరలో అనువాదమొకటి ఉన్నదిగదా, అని వారన్నారు. అది ఇంచుమించుగా యాభై సంవత్సరములనాటి దనీ, జనసామాన్యానికి సులభసాధ్యము కా దనీ, తమ నవీనసరళానువాదము కావలె ననీ చెప్పగా వా రంగీకరించినారు.

కథాసరిత్సాగరములో మొదటి అయిదులంబకములకూ పద్యాను వాద మున్నది. సంపూర్ణముగా పద్యరూపములో దీనిని ఎవరూ ఆంధ్రీకరించలేదు.

సంస్కృత ప్రాకృతాది వివిధభాషా వేత్తలయిన శివ శంకర శాస్త్రి గారూ, వారికుమారులు కృత్తివాస తీర్థులుగారూ, సంస్కృత మాతృకను తేటతెలుగులోకి అనువదించినారు. కొన్ని లంబకములు శాస్త్రి గారూ, కొన్నిలంబకములు వారికుమారులూ తెలిగించినారు. శాస్త్రి గారు గ్రంథ మంతా సంస్కరించి, పద్యములు చేర్చినారు.

శ్రీ శివ శంకర శాస్త్రిగారికి మా గ్రంథాలయము మీద ఆదినుంచీ అభిమానము. వారు మా సరస్వతీ గ్రంథ మండలికి కొన్ని సంవత్సరములు గౌరవసంపాదకులుగా ఉండేవారు. నాకోరిక మన్నించి ఈగ్రంథము అభిమానాతిశయముచేత ప్రకటనార్థము మాకిచ్చినారు.

నిర్ఝరములు ఉపనదులలో పడుతవి. ఉపనదులు నదులలో చేరుతవి. ఏదులు సముద్రాంతర్గతము లవుతవి. అలాగే కథానకములు, ఉపకథలు, ఖండకథలు, పరికథలు, కలిసి, కథాసరిత్సాగర మయినవి.

ఈకథాసందోహము ఆరు సంపుటములుగా వెలువడుతుంది.

రాజమహేంద్రవరము
1 – 10 – 1945

అడ్డేపల్లి లక్ష్మణ స్వామి

౧

సంస్కృతభాషలో సోమదేవ భట్టు పద్యరూపములో రచించిన కథా సరిత్సాగరము అనే మహాగ్రంథానికి ఇది అనువాదము.

సంగ్రామరాజు కుమారుడు, అనంతరాజు కాశ్మీరము పరిపాలన చేసే రోజుల్లో సోమదేవ భట్టు ఆయన ఆస్థానములో ఉండేవాడు. అనంత భూపతి క్రీ. శ. ౧౦౨౮ – ౧౦౬౩ వరకూ రాజ్యము చేసినాడు. ఆయన భార్య సూర్యమతి జాలంధర రాజకన్య; కలశభూపతితల్లి; కాశ్మీరక వాఙ్మహారాణి కూడాను. ఆమె సాహిత్యములో బాగా అభినివేశము కలది. ఆమె వినోదార్థము సోమదేవుడు కథా సరిత్సాగరము రచించినాడు. దీనికి మూలగ్రంధము గుణాఢ్య విరచితమైన బృహత్కథ.

క్రీ. శ. ౮౫౫ – ౮౮౩ వరకూ రాజ్యము చేసిన అవంతి వర్మ ఆస్థానకవి క్షేమేంద్రుడు. ఆయన బృహత్కథను అనుసరించి, సంగ్రహించి సంస్కృతములో రచించిన బృహత్కథామంజరి చాలా సంక్షిప్తముగా ఉన్నదనీ, నాతిరుచిర మనీ, సూర్యమతీదేవి సోమదేవుని ప్రార్థించి కథా సరిత్సాగరము చేయించింది.

౨

పైశాచీభాషలో బృహత్కథాకర్త అయిన గుణాఢ్యుడు ఎప్పటివాడు? క్రీ. శ. తొమ్మిదవ శతాబ్ది ప్రాంతములో నేపాళదేశీయుడైన బుధస్వామి పైశాచీబృహత్కథను అనుసరించి బృహత్కథా శ్లోకసంగ్రహము అనే గ్రంథము కావ్యరూపముగా చేసినాడు. అందులో ౨౮ సర్గలూ, ౨౫,౦౦౦ శ్లోకములూ ఉన్నవి. గ్రంథము యథామాతృకముగా అనువదించినాడట. ఇప్పుడు లభ్యమయ్యే గ్రంథములో ౪౫౩౯ శ్లోకాలు మాత్రము కనబడతవి. కథ ప్రద్యోత మహారాజు మరణంతో ప్రారంభ

మవుతుంది. అందులో పంచతంత్ర బేతాళ పంచవింశతికలు లేవు. ఏమీ అతిక్రమించకుండా కవి నరవాహనదత్తచరిత్ర రచించినాడట. అందులో మదనమంచుకను రాజపుత్రికను చేసినాడు.

ఈకథను బుధస్వామి నేపాళదేశముతో ముడిపెట్టినాడు. ఇది సర్గలకు ... ప్రస్తుతము ఆరుభాగాలు మాత్రమే ఉన్నవి. పైశాచీ మాతృకలో నరవాహనదత్తుని వ్యాపారాలే ఉన్నవట. ఇది భాగాలుగా శ్లోకసంగ్రహములో ఉపకథలు లేవు. కాశ్మీరపాఠముల కథలకీ, ఇందులో అనుక్రమణికకూ కొంత భేదము ఉన్నది. పైశాచీగ్రంథమును బుధస్వామి సముఖాన ఉంచుకొని సంస్కృతీకరించినట్లు తోస్తుంది.

గోవర్ధనాచార్యుడు, యశస్తిలక చంపూకర్త సోమదేవసూరి, ధనంజయుడు, త్రివిక్రమభట్టు, బృహత్కథను పొగడినారు. క్రీ. శ. ౮౭౫ సంవత్సరములో కాంబోడియా దేశములో ఒకానొక శాసనములో గుణాఢ్యుని నామధేయమూ, ఆయనకు ప్రాకృతభాషమీది విరక్తీ లిఖించి ఉన్నవి.

క్రీ. శ. ౬ శతాబ్ది పూర్వార్ధములో రాజ్యము చేసిన గాంగవంశ ప్రభువు అవినీత మహారాజు కుమారుడు దుర్వినీతుడు బృహత్కథను సంస్కృతీకరించినట్లు శాసనమువల్ల తెలుస్తుంది. జైనాచార్యుడయిన పూజ్యపాదునికి దుర్వినీతుడు శిష్యుడట.

"కువలయానంద" పరికరప్రకరణములో — "చిత్రార్థాం న బృహత్కథా మచకథం" అని కనబడుతుంది. "అతిదీర్ఘ జీవిదోషా ద్వ్యాసేన యశోపహారితం హన్త కై ర్నోచ్యేత గుణాఢ్యః స ఏవ జన్మాంతరాపన్నః"

"శ్రీ రామాయణ భారత బృహత్కథానాం కవీన్ నమస్కుర్మః" అని గోవర్ధనాచార్యుని ఆర్యాసప్తశతిలోనూ; "రామాయణాది చ విభావ్య బృహత్కథాం చ" అని ధనంజయుని దశరూపకములోనూ;

"శశ్వద్బాణద్వితీయేన నమదాకారధారిణా ధనుషేవ గుణాఢ్యేన నిశ్శేషో రంజితో జనః" అని త్రివిక్రమముని దమయంతీకథా చంపువులోనూ; "భూతభాషామయీం ప్రాహు రద్భుతార్థాం బృహత్కథాం" అని క్రీ. శ. అష్టమశతాబ్దిలో ఆచార్యదండి విరచిత కావ్యాదర్శములోనూ; "బృహత్కథాలంబైరివ శాలభంజికోపేతైః" అని క్రీ. శ. సప్తమ శతాబ్దిలో సుబంధుకవి రచిత వాసవదత్తలోనూ;

"సముద్దీపిత కందర్పా కృతగౌరీప్రసాధనా హరలీలేవ నో కస్య విస్మయాయ బృహత్కథా!" "బృహత్కథాకుశలేన-" అని క్రీ. శ. సప్తమ శతాబ్దిలో, సుప్రసిద్ధ భట్టబాణుని హర్ష చరిత్ర, కాదంబరీ గ్రంథాలలోనూ; "ప్రద్యోతస్య ప్రియదుహితరం వత్సరాజోఽత్ర జహ్రే; ప్రాప్యావంతీ నుదయన కథాకోవిదగ్రామ వృద్ధాన్;" అని క్రీ. పూ. ప్రథమశతాబ్దిలో కాళిదాస కవీంద్రుని మేఘదూతములోనూ కనబడుతున్నవి.

క్రీ. పూ. ద్వితీయ శతాబ్దిలో ఉన్న భాసకవి బృహత్కథను అనుసరించి ప్రతిజ్ఞాయౌగంధరాయణము, స్వప్న వాసవదత్త మొదలయిన నాటకాలు రచించినాడు. బృహత్కథలోని గోముఖుడు యౌగంధరాయణుడుగానూ, మదనమంచుక వసంతసేనగానూ, భాసుని రచనలలో మారిపోయినారు. పైన ఉదహరించిన సంగతులను బట్టి, ఇతర చరిత్రాంశములను బట్టి గుణాఢ్యుడు క్రీ. పూ. ౨౧౦ మొదలు ౧౬౦ సంవత్సరప్రాంతాలలో వర్ధిల్లినాడని పురాతత్త్వవేత్తలు నిర్ధారణ చేసినారు.

3

మహామాహేశ్వరుడయిన జయద్రథుడు తన హరచరిత చింతామణిలో, ౨౭వ ప్రకాశములో శబ్దశాస్త్రావతార ఘట్టములో గుణాఢ్యునికథ లిఖించినాడు. క్షేమేంద్రుడూ సోమదేవుడూ గుణాఢ్యుని చరిత్ర వ్రాసినారు. వారి వ్రాతలవల్ల గుణాఢ్యునిది దైవమానుష జన్మగా కనిపిస్తుంది. ఆయనతల్లి బ్రాహ్మణకన్య, తండ్రి నాగప్రభువు శాతవాహనప్రభువుల రాజధాని అయిన ప్రతిష్ఠాన (సుప్రతిష్ఠిత) పురములో ఆయన జననము.

అప్పటి రాజు శాతకర్ణి కావచ్చు. కథాపీఠలంబకములో రాజు జలక్రీడా ప్రస్తావములో సంస్కృత వ్యాకరణ ప్రశంసామూలమునుబట్టి రాజు పాలుపస్తే ఉండవలె. విమర్శకు ఈ విషయము నిలవదు. కథలో కొన్ని విషయాలు చారిత్రకముగా లేవు. గ్రంథాంతరంగ పరీక్షవల్ల గుణాఢ్యుడు ఉజ్జయినీ పురవాసి అని తెలుస్తుంది.

గుణాఢ్యుడు కాశ్మీరకుడా, నేపాలీయుడా, ఆంధ్రుడా? నేపాళదేశము వారు ఆయన తమదేశీయు డన్నారు. అది అసంగతము. డాక్టర్ Winter Nitz మతప్రకారము గుణాఢ్యుడు కాశ్మీరకుడు. దానికీ తగిన కారణాలు కనపడవు. ఇక ఆంధ్రవాదము మిగిలింది.

పాటలీపుత్ర ప్రభువు నందుడూ, సుప్రతిష్ఠిత (ప్రతిష్ఠాన) ప్రభువు శాతవాహనుడూ సమకాలికులు. గుణాఢ్యునికీ సాతవాహన ఆంధ్ర రాజులకూ చాలా సంబంధము ఉండడము స్పష్టము. కాబట్టి గుణాఢ్యుడు ఆంధ్రుడు కావడానికి ఎక్కువవీలు కనబడుతున్నది.

బృహత్కథా విధానము రామాయణ మహాభారతముల ధోరణిని పోలి ఉన్నదట. బృహత్కథా బీజాలు క్రీ. పూ. చాలా శతాబ్దులు వెనుకకు వెళ్ళుతవి. వివిధకథలను సంగ్రహించి, ప్రణాలిక ఏర్పరిచి, పైశాచీభాషలో రచించినాడు గుణాఢ్యుడు.

బృహత్కథ గద్యాత్మకమా, పద్యాత్మకమా? వచనరూపములోనే రచన జరిగిం దని ఫ్రాన్సుదేశ పండితుడు Lacote అన్నాడు. అయితే, ఇన్నిలక్షల గ్రంథము చేసినాడు అని కథాపీఠలంబకములో ఉన్నమాట లకు గతి యేమిటి? సంస్కృతభాషలో గ్రంథము అంటే 32 అక్షరాల పద్యసముదాయము. ఒకవేళ దానిని వచనానికికూడా అన్వయించ వచ్చునేమో.

గద్య మయినా పద్య మయినా బృహత్కథ ఆదినుంచీ ఆదరమే పొందింది. కవులు, లాక్షణికులు, (వ్యంగ్యముగా) కవిత్రయములో వాల్మీకి, వ్యాస, గుణాఢ్యులను ప్రశంసించారు.

గుణాఢ్యుని ప్రభావము చాలామంది గ్రంథకర్తలమీద పడ్డది. ముఖ్యముగా సంస్కృతాన్ని, కన్నడపండిత ప్రకృతులమీద ప్రస్ఫుటము. పైశాచీభాష ప్రాకృతభాషలలోనిదే.

౪

పైశాచీమాతృక కాని, అందులో భాగాలు కాని, ఇప్పుడు లభ్యము కావడము లేదు. క్రీ. శ. తొమ్మిదవ శతాబ్దివరకూ పైశాచీగ్రంథ మున్నట్టు బుధస్వామివల్ల తెలుస్తుంది. క్షేమేంద్రుడు కాని, సోమదేవుడు కాని, పైశాచీమాతృక చూచారా అని సందేహము. ఈకవు లిద్దరికీ లభించినది గుణాఢ్యకృతి కాదని పాశ్చాత్యవిజ్ఞుల మతము. పైశాచీమాతృకను ఆధారము చేసుకొని, మూలములో ఉన్న కొన్ని విషయాలు తీసివేసి, కొన్ని నూతనాంశాలు చేర్చినగ్రంథ మది అనవచ్చు. అయితే అది పైశాచీలో ఉన్నదా, ఆనాటి కాశ్మీరీభాషలో ఉన్నదా? కథాపీఠలంబకములో ఉన్న విషయా లన్నీ యథార్థము అనడానికి వీలు లేదు. క్షేమేంద్ర సోమదేవులు బుధస్వామిగ్రంథమునో, కాశ్మీరీ అనువాదమునో చూచినా రని భావించవచ్చు.

క్షేమేంద్రుడు ఉత్తమగ్రంథాలను సంగ్రహించి రామాయణమంజరి, భారతమంజరి, బృహత్కథామంజరి రచించినాడు. ఆయనకు కళాదృష్టి కన్న ధర్మదృష్టి ఎక్కువ కావడముచేత రచనలో స్వారస్యము తక్కువ. క్షేమేంద్రుడు అనుసరించిన కాశ్మీరకపాఠములో పంచతంత్రము, బేతాళ పంచవింశతి మొదలయినవి ఉన్నవి. గుణాఢ్యునికృతిలో అవి లేవట.

౫

కథాసరిత్సాగరములో ౧౮ లంబకములు, ౧౨౪ తరంగములు, ౨౨,౦౦౦ శ్లోకములూ ఉన్నవని Arthur Macdonell మహాశయుని లెక్క. ౨౧,౫౦౦ అని మరికొందరి గణన. కవి విశేష భాగము అనుష్టుభ చ్ఛందస్సులో గ్రంథము నడిపినాడు. అక్కడక్కడ

ఇతర సంస్కృతవృత్తాలుకూడా తగులుతూ ఉంటవి. పుస్తకమంతా పురాణధోరణిలో కాఠిన్యము లేకుండా, సరళశైలిలో సాగిపోయింది.

ఇందులో ద్వితీయ తృతీయ చతుర్థ లంబకాలు ఒకశ్రేణిలో ఉంటవి. పంచమ అష్టమ లంబకాలకూ కథాగమనానికీ సందర్భశుద్ధి తక్కువ. ఆరవ లంబకము ధోరణి చూస్తే, తగినంత ప్రాతిపదిక లేకుండా నూతన కథా ప్రారంభ మయినట్టు కనిపిస్తుంది. ఏడు తొమ్మిది పదకొండు లంబకాలకు కూర్పుబిగువు తక్కువ. అవి వివాహాలతో మాత్రము సమాప్తి చెందుతవి. ౧౨, ౧౩ లంబకాలు సుసంగతము లయినప్పటికీ ౧౪-౧౫, ౧౭-౧౮ లంబకాల తర్వాత ఉండడము ఉచితము. ౧౬ లంబకాన్ని విభజించవలె. పూర్వభాగము ఆరవలంబకానికి పీఠిక అవుతుంది. ఉత్తర భాగము సరిగా అతకదు.

సోమదేవుడు ఆరవ లంబకమునుంచీ ఉపకథలు చేర్చి, నాయకుని వీర కృత్యములు వివరించి స్వారస్యము సమకూర్చినాడు. అవాంతరకథలలో సామాన్యజనుల విశ్వాసాలు ద్యోతకమవుతవి. కాశ్మీర దేశములో ఉండే కొన్ని మూఢవిశ్వాసాలు కవి ఇందులో కూర్చినాడు. బౌద్ధుల జాతక కథాంశములు, మాంత్రికులచేష్టలు, పిట్టకథలు, మొదలయినవి కూడా చాలా చేరినవి. గ్రంథానికి ఏకవాక్యత సమకూర్చడానికి కవి కష్టించినాడు. సోమదేవుడు గాణాపత్యునివలె కనబడతాడు. విశేషముగా గణపతిస్తుతి చేసినాడు. శివస్తుతికూడా వెంటవెంటనే ఉంటుంది. గ్రంథములో చాలాచోట్ల వింధ్యవాసినీదేవి ఆరాధన కనిపిస్తుంది. ఆకాలపువారికి కొండదేవతమీద దండిగా భక్తి ఉండాలి.

మానవచరిత్రలు దుఃఖభూయిష్ఠము లనీ, దివ్యుల చరిత్రలు సుఖ మయము లనీ, అందుచేత వైచిత్రికి తావు తక్కువ అనీ, ఈ గ్రంథ ములో దివ్యమానుష కథలు కవి వర్ణించినాడు. కథాపీఠములోనే ఈ ప్రతిజ్ఞ ఉండడముచేత చదువరులకు సంభావనా విరహము కలగదు.

సింధూ స్వప్నరేన పాలసికథలూ, ఘట్టములూ అనేకము కథాసరిత్సాగర ములో కనిపిస్తాయి. రాజచరిత్రలే కాకుండా, బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్యుల కథలూ, కర్మకారుల కష్టసుఖ వృత్తాంతములూ, వణిక్పుత్రుల వ్యాపారవిశేషాలూ, సముద్రయానపరుల సాహసకృత్యాలూ, ద్వీపాంతర వాసుల స్థితిగతులూ, విచిత్ర చరిత్రలూ విరివిగా ఇందులో పొందు పరచి కవి రాజపత్ని సూర్యమతీదేవికి సమ్మోదము సమకూర్చినాడు.

౬

ఇందులో కథలను పోలినకథలను సంస్కృతములో కొందరు రచించినారు. దక్షిణాపథమున మహిళారోప్యమును క్రీ. శ. ఆరవ శతాబ్దిలో పరిపా లించిన అమరశక్తి ప్రభుకుమారులకు విష్ణుశర్మ పంచతంత్రము చెప్పినాడు. ధవళచంద్ర ప్రభువు ఆనతిప్రకారము నారాయణుడు 'హితోపదేశము' చేసినాడు. కొద్దిమార్పులతో అది పంచతంత్రమువలెనే ఉంటుంది.

విక్రమార్కుడు నాయకుడుగా 'బేతాళ పంచవింశతి' వల్లభదాసు వ్రాసినా డని కొందరూ, జంభదత్తుడు చేసినా డని కొందరూ అన్నారు. "విక్రమార్క చరిత్రము" నందికేశ్వరుడు (నందికేశ్వరయోగి) రచించినది.

"శుకసప్తతి" క్రీ. శ. ఏకాదశ శతాబ్దికి పూర్వమే ఉన్నట్టు ఊహ. ఈ కథాసరిత్సాగర పఠనమువల్ల వినోదమే కాకుండా వివిధవిషయ జ్ఞానముకూడా కలుగుతుంది.

ఇతి శివమ్!

సాహిత్య సమితి
రాజమహేంద్రవరము
[illegible]

శివశంకర శాస్త్రి

విషయానుక్రమణిక

కథా పీఠ లంబకము

తరంగము ౧

శ్రియం దిశతు వ శ్శంభో
శ్శ్యామః కంఠో మనోభువా
అంకస్థ పార్వతీ దృష్టి
పాశై రివ వివేష్టితః।

సంధ్యానృత్తోత్సవే తారాః
కరే ణోద్ధూయ విఘ్నజిత్
సీత్కారశీకరై రన్యాః
కల్పయ న్నివ పాతు వః!

మనసిజుని కోర్కెచే అగు మాడ్కి-దోచు
నేగి యంకస్థ పార్వతీదృష్టిపాశ
వలయితం బయి, ఆమహేశ్వరుని నీల
గళము చూపునుగాక మంగళము మనకు!

సాంధ్యనృత్తోత్సవమున హస్తమ్ము తోడ
విమ్మ తారల, సీత్కారశీకరముల
నన్యతారల గల్పించు నట్లుతోచు
శ్రీగణేశుడు మనల రక్షించుగాక!

కథావతరణము

కిన్నర గంధర్వ విద్యాధరులకు నివాసమైన హిమవత్పర్వతానికి ఉత్తరశిఖరము కైలాసగిరి. ప్రమథగణాలు, సిద్ధవిద్యాధరులూ సేవలు చేస్తూఉండగా, సమస్తచరాచరప్రపంచాలకు ప్రభువైనమహేశ్వరుడు అంబికాదేవితో ఆశిఖరముమీద నివాసము చేస్తూ ఉంటాడు. ప్రాణ

ప్రియ అయిన శ్రీభవాని చేరి ఒకనాడు ఏకాంతప్రదేశాన ఈశ్వరుణ్ణి స్తుతి వాక్యాలతో ప్రసన్నుని చేసుకున్నది. శశిశేఖరుడు ఆమెను అంకతలమున కూర్చోబెట్టుకొని, "కిం తే ప్రియం కరోమి? నీకు ఇష్టమైనది ఏది చెయ్యను?" అన్నాడు. అప్పుడు పార్వతి, "నాథా, నాకు మనోహరమైన అద్భుతకథ చెప్పండి" అన్నది. అందుకు పరమేశ్వరుడు "ప్రేయసీ, నీకు తెలియని భూతభవిష్యద్వర్తమానములు ఏమున్నవి?" అన్నాడు. అలా అన్నప్పటికీ పార్వతి పరమశివుని నిర్బంధపెట్టింది. మానవతులమనస్సు ప్రియానురాగాన్ని పరీక్ష చెయ్యవలె ననేకోరికతో ఉండడము సహజమే. మహేశ్వరుడు ఆమె హృదయానికి ఉల్లాసము కలిగించి, తనప్రభావాన్ని ప్రకటించే ఈచిన్నకథ చెప్పినాడు.

జ్వాలాలింగ కథ

పూర్వము నాదర్శనార్థము బ్రహ్మావిష్ణువులు బయలుదేరి భూలోకసంచారము చేస్తూ, హిమవత్పర్వతమూలము చేరి, అక్కడజ్వాలాలింగాన్ని చూచినారు. దానిఅంతు తెలుసుకోడానికి ఒకరుపైకి, ఒకరు కిందికీ వెళ్ళినారు. ఎంతదూరము పోయినప్పటికీ అంతము అగపడలేదు. ఇద్దరూ తిరిగి వచ్చి తపస్సు చేసి నన్ను మెప్పించారు. నేను వాళ్ళకు ప్రత్యక్షమై, "వరములు కోరుకోండి" అన్నాను. తనకు నేను పుత్రుడనా పుట్టవలెనని బ్రహ్మ అడిగినాడు. తాను సర్వోత్కృష్టుడు కావలెనని అడిగిన యీవరమువల్ల బ్రహ్మకు లోకములో పూజలు లేకుండా పోయినవి! "స్వామీ, మీకు నేను శుశ్రూష చేస్తూ ఉండేలాగ వరము దయచెయ్యండి" అనికోరడముచేత విష్ణువు నాశరీరములో అర్ధభాగముగా జన్మించినాడు. ఆనారాయణుడవు నీవే. పూర్వజన్మలో నీవు నాభార్యవు.

శంకరుడు ఈప్రకారము చెప్పగానే, "వెనక జన్మలో మీకు నేను ఎలా భార్య నయినాను?" అని పార్వతి ప్రశ్నించింది. మహేశ్వరుడు కథ మొదలు పెట్టినాడు.

దక్షయజ్ఞ కథ

దేవీ, పూర్వము దక్షప్రజాపతికి నీతోపాటు చాలామంది కొమార్తెలు పుట్టినారు. నేను నీవాణి గ్రహించాను. ఒకసారి నీ తండ్రి యజ్ఞము చేస్తూ, అల్లుళ్ళను అందరినీ ఆహ్వానించి నన్నుమాత్రము పిలవలేదు. అప్పుడు నీవు "మీఅల్లుడుగారిని పిలువలేదేమి?" అని నీతండ్రిని అడిగావు. "నీభర్త కపాలమాలిక కంఠహారంగా ధరిస్తాడు. అటువంటివాణ్ణి యజ్ఞంలోకి ఎలా ఆహ్వానించను?" అన్నాడు దక్షుడు. ప్రియా, ఆయన అన్నమాటలు నీచెవులకు శూలాయమానము లయినవి. "నాతండ్రి పాపాత్ముడు! ఇటువంటివాడికి జన్మించిన యీ పాడు శరీరము నా కెందుకు!" అని నీవు కోపముతో ఆదేహము త్యజించావు. కొంచెము జ్ఞాపకము చేసుకో. నేను హిమాలయానికి తపస్సుకోసము వచ్చాను. హిమవంతునికి నేను అతిథిని. నాశుశ్రూష చెయ్యడానికి ఆయన నిన్ను నియమించినాడు. తారకాసురుని సంహరించ గల కుమారుడు నాకు కలగడముకోసము దేవతలు మన్మథుని ప్రేరేపించారు. ఆప్రేరణవల్ల మదనుడక్కడికి వచ్చాడు. నీవు నాసన్నిధానములో ఉన్నప్పుడు తరుణము చూచుకొని నామీదికి పుష్పబాణము విడిచాడు. నేను మూడోకన్ను తెరిచేసరికి పంచబాణుడు భస్మీభూతు డైనాడు. తరువాత నీవు కఠోరతపస్సుచేసి నన్ను ప్రసన్నుని చేసుకొన్నావు. పూర్వజన్మలో నీవు నా ప్రేయసివి. ఇంతకన్న ఏమి చెప్పమన్నావు?

మహేశ్వరుడు ఇలా అనేసరికి పార్వతీదేవికి అలక వచ్చింది. "ఎందుకిలా వంచన చేస్తారు? వేడుకొన్నప్పటికీ చక్కనికథ చెప్పరే!

మాహాత్మ్యాలు ఎప్పుడూ ఆశ్చర్యకరమే. గంగమ్మను నెత్తిమీద ఎక్కించుకొని సంధ్యాదేవికి మీరు ప్రణామము చేయటం నాకు తెలియదా!" అని వేడుకొంది. శివుడు ఆమె అలక తీర్చి దివ్యకథ చెప్పడానికి అంగీకరించాడు. ఆమె ప్రసన్నురాలైంది. లోపలికి ఎవరిని అడుగు పెట్టనీయ వద్దని పార్వతీదేవి నందీశ్వరునికి ఆజ్ఞయిచ్చింది. నందీశ్వరుడు ద్వారముపై కాపలా కాస్తూ ఉండగా ఈశ్వరుడు ఈకథ చెప్పడము మొదలు పెట్టినాడు:

పుష్పదంతాదుల శాప వృత్తాంతము

దేవీ! దేవతలు నిరంతరభోగులు. వారిచరిత్రలు సుఖాంతాలు. మానవులు దుఃఖభాజనులు. అందువల్ల దేవమానవచరిత్ర సుఖదుఃఖ మిశ్రితమై మనోహరముగా ఉంటుంది. విద్యాధరులకథ విను అని శివుడన్నాడు.

ఇంతలో పుష్పదంతుడనే ఈశ్వరభృత్యుడు ద్వారము దగ్గరకు వచ్చినాడు. శివారాధననిమిత్తము అతడు ఇంటిలోకి వెళ్ళవలసి ఉన్నది. ద్వారదేశములో ఉన్న నందీశ్వరుడు అతన్ని ఆటంకపరచినాడు. నిష్కారణముగా నన్ను ఆపుకొంటా వేమి అని, పుష్పదంతుడు యోగమాయ వల్ల అదృశ్యుడై శివసన్నిధానము చేరి మహేశ్వరుడు చెప్పుతున్న విద్యాధరులవిచిత్రచరిత్రలు విన్నాడు. తరువాత తనభార్య జయదగ్గరికి వెళ్ళి ఆకథ లన్నీ పూస గుచ్చినట్లు ఆమెకు చెప్పినాడు. ధనముగాని రహస్యము గాని స్త్రీల దగ్గర దాగదు. ఆడవాళ్ళనోళ్ళలో నువ్వుగింజ నానదు అనేమాట నిజము. కుతూహలముతో తాను ఆకర్ణించిన అద్భుతకథలను జయ పార్వతీదేవికి చెప్పింది. మహేశ్వరుడుతనకు అపూర్వము లైన కథలు చెప్పుతానని పురాణములు, శ్రుతపూర్వములు అయినవే చెప్పినాడేమో అనుకొని తరువాత భర్తతో, "స్వామీ!

మీరు నాకు చెప్పినకథలు జయకుకూడా తెలుసు” అన్నది. మహేశ్వరుడు యోగదృష్టిచేత సర్వమూ గ్రహించి అమ్మవారితో “దేవి! నీకు నేను కథలు చెప్పేసమయములో పుష్పదంతుడనే నాభక్తుడు యోగశక్తివల్ల లోపల ప్రవేశించి అదృశ్యుడై ఉండి విద్యాధర చరిత్రలు విని వెళ్లి తనభార్యకు చెప్పినాడు” అన్నాడు. ఈవాక్యాలువిని పార్వతి కోపోద్దీపితురాలై పుష్పదంతుని పిలిపించి నీవు మనుష్యజన్మ ఎత్తవలసిందని శాప మిచ్చింది. పుష్పదంతుని క్షమించమని అక్కడ ఉన్న ప్రమథుడు మాల్యవంతుడు అమ్మవారిని వేడుకొన్నాడు. అమ్మవారు ఆగ్రహించి నీవుకూడా మనుష్యుడవై పుట్టమని మాల్యవంతుని శపించింది. ఆతరువాత పుష్పదంతుడు తనభార్య జయతోను, మాల్యవంతునితోను కలిసివచ్చి మొర పెట్టుకొన్నాడు. అప్పటికి అమ్మవారి హృదయము కరిగింది. అప్పుడు పార్వతీదేవి శాపవిమోచనము ఈ విధముగా అనుగ్రహించింది: “పుష్పదంతా! కుబేరునిశాపముచేత సుప్రతీకుడు అనేయక్షుడు పిశాచరూపము ధరించి వింధ్యారణ్యములో కాణభూతి అనేపేరుతో ఉన్నాడు. నీవు ఆపిశాచరూపము ఎప్పుడు చూస్తావో అప్పుడు పూర్వజన్మస్మరణ కలుగుతుంది. వాడికి ఈ కథ చెప్పు. వెంటనే నీకు శాపవిమోచనము అవుతుంది. మాల్యవంతుడు కాణభూతివల్ల ఈకథవింటే కాణభూతి శాపవిముక్తు డౌతాడు. ఈకథ లోకములో ప్రకటిస్తే మాల్యవంతుని శాపము తొలగిపోతుంది.”

పార్వతీదేవి ఈప్రకారముగా అనుగ్రహించినమీదట పుష్పదంతుడు, మాల్యవంతుడు అదృశ్యులైనారు.

ప్రమథులు

కాలము గడిచింది. ఒకనాడు గౌరీదేవి శంకరుని చూచి “దేవా! నేను శపించిన ఆప్రమథులు ఇద్దరూ ఎక్కడ జన్మించినారు?” అని

జగన్మాత అడిగింది. "ప్రియా! భూలోకములో కౌశాంబి అనే నగరమున్నది. పుష్పదంతుడు అక్కడ వరరుచినామముతో ఉన్నాడు. మాల్యవంతుడు సుప్రతిష్ఠితము అనే నగరములో గుణాఢ్యుడనే పేరుతో ఉన్నాడు. ఇది సంగతి" అని చంద్రశేఖరుడు చెప్పినాడు. తనభక్తులకు శాపమిచ్చి, కష్టపెట్టినందుకు విచారపడుతున్న పార్వతీదేవిని ఈశ్వరుడు కైలాసశానువులలోను, కల్పలతా నికుంజాలలోను సుఖగోష్ఠిలో తేల్చుచూ కాలము గడపినాడు.

తరంగము : ౨

వరరుచి కాణభూతిని చూచుట

వరరుచి, కాత్యాయనుడు అనే నామాంతరాలతో పుష్పదంతుడు భూలోకములో మానవజన్మ ఎత్తినాడు. ఆయన నందరాజువద్ద మహామంత్రిగా ఉన్నకాలములో గొప్పవిపత్తు సంభవించింది. వరరుచి వింధ్యవాసినీదేవి దర్శనార్థము వింధ్యాటవికి వెళ్లినాడు. తపస్సు చేసి అమ్మవారిని ప్రసన్నురాలినిగ చేసుకొన్నాడు. దేవి అతనిస్వప్నములో ప్రత్యక్షమై వింధ్యారణ్యములో ఉన్నకాణభూతిని దర్శించమని ఆజ్ఞ ఇచ్చినది. వరరుచి మహారణ్యము ప్రవేశించి పెద్దమర్రిచెట్టుకింద పిశాచగణపరివేష్టితుడై కొలువు దీర్చిఉన్న మహోన్నతశరీరుని కాణభూతిని చూచినాడు. కాణభూతి వెంటనే లేచి ఎదురువెళ్లి వరరుచిపాదములకు ప్రణామముచేసి ఆయనను సుఖాసీనుని చేసినాడు. వరరుచి "కాణభూతీ! నీ నడవడి ఉత్తమముగా ఉన్నది. నీకీపిశాచత్వము ఎందుకు వచ్చింది?" అని ప్రశ్నించినాడు. ఆచల్లనిమాటలకు సంతోషించి కాణభూతి ఇలా చెప్పినాడు:

కాణభూతి వృత్తాంతము

మహానుభావా! స్వయముగా నాకు పూర్వజన్మజ్ఞానము లేదు. అయితే ఒకసారి ఉజ్జయినిలో రుద్రభూమిలో ఈశ్వరునివల్ల విన్న మాటలు చెప్తాను. పార్వతి మహేశ్వరునితో, "నాథా! కపాల మాలలు, స్మశానసంచయము మీకు ఎందుకు ఇంపుగా ఉంటవి?" అన్నది.

ప్రళయకాలములో ప్రపంచము జలమయము అయింది. ఆసమయంలో నాతొడ చీరి రక్తబిందువులు కిందికి రాల్చాను. అవి నీటిలోపడి అండమైనవి. ఆఅండము రెండుభాగాలు చేశాను. పురుషుడు పుట్టినాడు. సృష్టినిమిత్తము ప్రకృతిని సృజించాను. వా రుభయులూ ఇతర ప్రజాపతులను ప్రజలను సృష్టించారు. అందువల్ల ఆపురుషుని పితామహు డన్నారు. అతడు చరాచరప్రకృతిని కల్పించి గర్వించినాడు. వెంటనే అతనిశిరస్సు ఖండించినాను. తరువాత నాహృదయము వెన్నవలె కరిగింది. జాలిగుండెతో కపాలము ధరించి స్మశానవాసినై మహావ్రతములో మగ్నుడను అయినాను. దేవీ, ఆఅండభాగాలు రెండూ భూమ్యాకాశాలు. అందువల్ల భువనము ఈకపాలరూపాన నాహస్తములో ఉన్నది. అని మహేశ్వరుడు చెప్పినాడు.

పార్వతీపరమేశ్వరులు ఇంకేమి ప్రసంగిస్తారో విందామని కుతూహలాయత్తచిత్తుడను అయినాను. "పుష్పదంతుడు మన సన్నిధికి ఎప్పుడు వస్తాడు?" అని పార్వతి అడిగింది. "కుబేరసేవకు డైనవీడు స్థూలశిరు డనే రాక్షసునితో చెలిమి చేసినాడు. ఈసంగతి తెలిసి కుబేరుడు కోపోద్దీప్తుడై, 'వింధ్యాటవిలో పిశాచమై పుట్టు' అని శపించినాడు. వాని సోదరుడు దీర్ఘజంఘుడు వెళ్లికుబేరునిపాదాలమీద పడి శాపాంతము కోసము ప్రార్థించినాడు. "శాపవశాన భూలోకములో పుష్ప

[illegible], మాల్యవంతుడూ మానవజన్మ ఎత్తినారు. పుష్పదంతునివల్ల మహాకథ విని, మాల్యవంతునికి నీవు చెప్పిన తర్వాత ముగ్గురికీ మళ్ళీ దివ్యత్వము వస్తుంది అని కుబేరుడు అనుగ్రహించినాడు. పుష్పదంతునికి నీ ప్రకారంగా శాపమోక్షము అలాగే విధించాను. జ్ఞాపకము చేసుకో" అని శివుడు చెప్పిన వాక్యాలు విని చాలా సంతోషించి ఇక్కడికి వచ్చినాను. పుష్పదంతుని దర్శనము అయితే గాని నా శాపవిముక్తి కాదు.

వరరుచి కాణభూతికి బృహత్కథ చెప్పుట

ఈ మాటలు వినేసరికి వరరుచి నిద్ర మేలుకొన్నట్టయి పూర్వజన్మ స్మృతి కలిగి, "ఆ పుష్పదంతుడను నేనే. ఆ బృహత్కథ చెపుతాను విను" అని ఏడులక్షల పరిమితి కలిగిన ఏడుభాగాలు చెప్పినాడు. కాణభూతి ఆశ్చర్యము పొంది, "మహానుభావా, నీవు సాక్షాత్ రుద్రుని అవతారానివి! కాకపోతే ఇటువంటి మహాకథలు ఎవరు చెప్పగలరు? నీ అనుగ్రహముచేత నా శాపము క్షీణించినట్టే తోస్తున్నది. నాకు చెప్పడానికి మీకు అభ్యంతరము లేకపోతే పుట్టినది మొదలు నేటివరకు నీ యావద్వృత్తాంతమూ తెలిపి నన్ను కృతార్థుని చెయ్యాలి!" అని వేడుకొన్నాడు. వరరుచి తనచరిత్ర సవిస్తరముగా ఇలా చెప్పడము ప్రారంభించినాడు:

వరరుచి జననము

కౌశాంబీనగరములో ఒక బ్రాహ్మణుడుండేవాడు. అగ్నిశిఖుడనీ, సోమదత్తుడనీ, ఆయనకు రెండు పేర్లు. ఆయనభార్య వసుదత్త. వెనక జన్మలో ఆమె మునికన్య; శాపవశాన మానవజన్మ ఎత్తింది. నేను వారి పుత్రుడను. నా శైశవములోనే మా తండ్రి పరమపదించినాడు. మా తల్లి చాలా కష్టపడి నన్ను పెంచింది.

వ్యాడి, ఇంద్రదత్తులు, వరరుచిని కలిసికొనుట

ఒకరోజున ఎవరో ఇద్దరు బ్రాహ్మణులు చాలా దూరప్రయాణము చేసి మాయింటికి వచ్చి మద్దెలచప్పుడు చేరినారు. ఆశ్చర్యము వీడ మా అమ్మ మానాయనగారిని తలచుకొని "నాయనా, మిత్రుడైనగారి స్నేహితుడు నందుడు అనేనటుడు ఈరోజు నృత్యము చేస్తాడు" అన్నది. "అమ్మా, నన్ను వెళ్ళనిస్తావా? చూచి వస్తాను. ఆపాట నీకు వినిపిస్తాను, ఆటనీకు చూపిస్తాను" అన్నాను. నామాటలువిని ఆబ్రాహ్మణులిద్దరూ ఆశ్చర్యపడ్డారు. "నిజమే. మాకుర్రవాడు ఒకసారివింటేనే ధారణ చేస్తాడు" అని మాఅమ్మ వారితో అన్నది. నన్ను పరీక్షించాలని వాళ్ళు నాయెదుట వేద ప్రాతిశాఖ్య చదివినారు. విని ఆగ్రంథమును [illegible] వెంటనే అప్పగించాను. ఆతర్వాత వాళ్ళవెంట నాట్యానికి వెళ్ళి చూచి, వచ్చి, అది అంతా మాఅమ్మయెదుట ఆడి పాడినాను. వారిద్దరిలో ఒక ఆయన పేరు వ్యాడి. ఆయన నన్ను శ్రుతధరునిగా నిర్ణయించి, మాఅమ్మగారికి ప్రణామము చేసి ఇలా చెప్పినాడు:

వ్యాడి, ఇంద్రదత్తుల చరిత్ర

అమ్మా, వేతసపురములో దేవస్వామి, కరంభకుడు అని ఇద్దరన్నదమ్ములు ఉండేవారు. ఒకరిని చూస్తే ఒకరికి ఎంతో ప్రీతి. ఒకాయన కుమారుడు ఈఇంద్రదత్తుడు; రెండవఆయన కుమారుడను నేను, వ్యాడిని. నేను పుట్టగానే మానాయన చనిపోయినాడు. ఆదుఃఖము భరించలేక ఇంద్రదత్తునితండ్రి మహాప్రస్థానయాత్ర చేసినాడు. ఆవిచారముచేత మాతల్లులు దేహాలు చాలించారు. ధనమున్నప్పటికీ మాకు దిక్కు లేదు. విద్యానిమిత్తము కుమారస్వామిని గురించి తపస్సు చెయ్యడానికి

. పూజ చేశాము. స్వామివారు స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి "నంద మహారాజు నగరమైన పాటలీపుత్రములో వర్షుడనే విప్రుడున్నాడు. అతనివద్దకు వెళ్ళండి. అతనివల్ల మీకు సమస్తవిద్యలూ సంక్రమిస్తవి" అని అనుగ్రహించినారు. తరువాత మేము పాటలీపుత్రానికి వెళ్ళి వర్షుని గురించి చాలా విచారణ చేశాము. వర్షుడనే బ్రాహ్మణుడైతే ఉన్నాడు. అతను వట్టిమూర్ఖుడు. అతనివంటి విద్వాంసుడు లేడు అని తెలిసింది. మాకేమీ పాలుపోలేదు. తిరిగి తిరిగి చివరకు వర్షుని యింటికి చేరుకొన్నాము. ఆ యింటికి ఎటు చూచినా ఎలుకకన్నాలు, చీమలపుట్టలు. గోడలు బీటలు వేసినవి. ఇంటికప్పు సరిగా లేదు. కళావిహీనమైన ఆ యింట్లోకి వెళ్ళి చూస్తే వర్షుడు ధ్యాననిష్ఠలో ఉన్నాడు. ఆయన భార్య కనిపించింది. ఆమె చాలా చిక్కిపోయింది. చినుగుల పాత చీర కట్టుకొని ఉన్నది. మూర్తీభవించిన దరిద్రదేవత వలె తోచింది. ఆమె మమ్ములను పిలిచి కూర్చోమన్నది. మేము ఆమెకు సాష్టాంగదండప్రణామాలు చేశాము: చేసి మావృత్తాంతము, వర్షుని మాహాత్మ్యమునుగురించీ ఆమెతో చెప్పినాము. ఆసాధ్వి "నాయనలారా, మీరునాబిడ్డల లాంటి వాళ్ళు. మీదగ్గర దాచడమెందుకు ? నిజస్థితి చెప్తాను" అని ఈకథ ప్రారంభించింది :

వర్షోపాధ్యాయుల కథ

ఈనగరములోనే శంకరస్వామి అనే విప్రుడు ఉండేవాడు. నాభర్త, ఉపవర్షుడూ ఆయనకుమారులు. నాభర్త మూర్ఖుడు, దరిద్రుడు. ఉపవర్షుడు బుద్ధిమంతుడు, ధనవంతుడు. వర్షాకాలము వచ్చినప్పుడు ఈనగరములో స్త్రీలు బెల్లము పిండి కలిపి పిండివంట వికారరూపము వచ్చేలాగున చేసి, మూర్ఖబ్రాహ్మడికి దానము చేస్తారు. వివేకులెవరూ ఆదానము పట్టరు. ఆదానమువల్ల స్త్రీలకు శీతాకాలములో స్నాన

శ్రమ కాని, వేసంకాలములో తాపబాధ కాని కలగవు. మాతోడి కోడలు దక్షిణతోసహా ఆదానము నాభర్తకు ఇచ్చింది. అదిపట్టుకొని నాభర్త ఇంటికి వచ్చారు. నాకు చాలా అసహ్యం వేసింది. నేను విసుక్కున్నాను. తనవిద్యావిహీనతను ఎంతో విచారించి నాభర్త కుమారస్వామివారి పాదపద్మాలే శరణ మని యెంచి వెళ్ళి తపస్సు చేసి స్వామిని మెప్పించినాడు. స్వామి ప్రసన్నుడై, మావారికి సమస్తవిద్యలూ అనుగ్రహించి "ఏకసంథాగ్రాహి అయినబ్రాహ్మణకుమారునికే ఈ విద్యలు చెప్పవచ్చు. ఇతరులకు చెప్పవద్దు" అని ఆదేశించినాడు. దేవతాప్రసాదము పొంది స్వగృహానికి తిరిగి వచ్చి, సంతోషపూర్వకముగా నాతో విశేషా లన్నీ చెప్పి, అప్పటినుంచీ నిరంతర ధ్యానములో ఉంటున్నారు. మీరువెళ్ళి శ్రుతధరుని (ఏకసంథాగ్రాహిని) ఎవనినైనా తీసుకు రండి. మీసర్వాభీష్టాలు సిద్ధిస్తవి.

వ్యాడి, ఇంద్రదత్తుడు వరరుచిని వర్షోపాధ్యాయుని వద్దకు కొనిపోవుట

వర్షునిధర్మపత్నికి వందవరహాలిచ్చి అక్కడినుంచి మేము దేశము తిరిగీ తిరిగీ చివరకు మీయింటికి వచ్చినాము. ఏకసంథాగ్రాహి ఇప్పటికి మాకు లభించినాడు. ఇతనిని మాకు ఇస్తే మేమందరమూ వెళ్ళి విద్యలు సాధిస్తాము అని వ్యాడి చెప్పినమాటలకు ఆమె ఇలా అన్నది: "మీ మాటలలో నాకు సంపూర్ణ విశ్వాస మున్నది. వీడు పుట్టగానే అశరీరవాణి ఈసంగతులు సూచించింది. వీడు శ్రుతిధరు డవుతాడు. లోకములో వ్యాకరణశాస్త్రము ప్రతిష్ఠిస్తాడు. లోకములో ఏదేది వరమో (ఉత్తమమో) అది యావత్తూ వీనికి రుచిస్తుంది. కాబట్టి వరరుచి అని పేరు వస్తుంది. వీడు ఎదిగినప్పటినుంచీ ఆవర్షోపాధ్యాయులవారు ఎక్కడ

ఉన్నారో అని చింతిస్తూనే ఉన్నాను. మీమాటలు వింటే చాలా ఆనందముగా ఉన్నది. మీరు మహాతపస్వి లాంటివారు. తీసుకవెళ్లండి."

ఆనాటి రాత్రి అక్కడ విశ్రమించుటకు వ్యాడీంద్రదత్తులు నిశ్చయించుకొని ఆ రాత్రి మేలుకొని కథాగోష్ఠిలో కాలము గడిపినారు. నాకు తెల్లవారగానే ఆ రోజుకే ఉపనయనము చేయించి మా అమ్మకు ధనము కూడా ఇచ్చి నన్ను తీసుకొని బయలుదేరబోతుంటే ఆమె కన్నీళ్లు ఎలాగో ఆపుకొని అనుజ్ఞ ఇచ్చింది. వ్యాడీంద్రదత్తులు ఆమెకు శాంతవచనాలు చెప్పినారు.

వ్యాడి, ఇంద్రదత్త కాత్యాయనుల విద్యాభ్యాసము

ప్రయాణము చేసి చివరకు మేము వర్షోపాధ్యాయులవారి యింటికి చేరినాము. గురుపత్ని నన్ను వాత్సల్యముతో స్వీకరించినారు. మర్నాడు ఆయన పవిత్రప్రదేశంలో నన్ను కూర్చోబెట్టుకొని మొదట ప్రణవము (ఓంకారము) ఉచ్చరించినారు. కుమారస్వామి అనుగ్రహము వల్ల నాకు సాంగోపాంగముగా వేదాలన్నీ స్ఫురించినవి. వెంటనే గురువు మాకు వేదాధ్యయనం ప్రారంభించినారు. ఒకసారి వినేసరికి నేను, రెండోమారు వినేటప్పటికి వ్యాడి, మూడోసారికి ఇంద్రదత్తుడు వేదములు గ్రహించినాము. అపూర్వమైన వేదఘోష విని విప్రులు వచ్చి చాలా ఆశ్చర్యపడి వర్షోపాధ్యాయులవారికి సాష్టాంగదండప్రణామాలు చేసి ప్రశంసమేతముగా పూజ చేసినారు. ఆ దృశ్యము చూచి ఉపవర్షుడు తప్ప తక్కినవారంతా ఆనందించినారు. ఈ విషయాలు నందమహారాజుకు తెలిసి, శివస్వామివారి వరప్రభావమువల్ల జరిగినట్లు గ్రహించి ప్రభువు మాగురువుగారికి సమస్తసంపదలూ సమకూర్చి ధన్యుడయినాడు.

తరంగము : 3

వరరుచి చెప్తూ ఉంటే కాణభూతి ఏకాగ్రచిత్తుడై వింటున్నాడు. స్వాధ్యాయము ముగిసిన తర్వాత ఒకనాడు ఉపాధ్యాయులవారితో "స్వామీ, ఈ నగరము లక్ష్మీ సరస్వతులకు నిలయము కావడానికి కారణ మేమిటో" అని మేము అన్నాము. ఆయన ఇలా చెప్పినారు :

పాటలీపుత్ర కథ

నాయనలారా, గంగాద్వారములో కనఖలము అనే పుణ్యతీర్థ మున్నది. కాంచనపాతము అనే దేవతాగజము ఉశీనరపర్వతప్రస్థము భేదించి, గంగానది కిందికి ప్రవహించేలాగున చేసింది. ఆతీర్థక్షేత్రములో దక్షిణదేశబ్రాహ్మణుడు భార్యతో కూడా తపస్సు చేస్తున్నాడు. ఆయనకు ముగ్గురుపుత్రులు పుట్టినారు. కొంతకాలానికి తల్లిదండ్రులు చనిపోతే ఆముగ్గురుకుమారులూ విద్యాభ్యాసము నిమిత్తము రాజగృహము అనే నగరానికి వెళ్ళినారు. వాళ్లు విద్యావంతులు అయి, దిక్కు లేకపోవడము చేత దక్షిణాన కుమారస్వామి దర్శనార్థము బయలుదేరి సముద్రతీరాన ఉన్న చించినీపురము చేరి, భోజికుడనే బ్రాహ్మణునియింట్లో దిగినారు. తనకు పుత్రసంతానము లేకపోవడముచేత కుమార్తెలను ముగ్గురినీ ఆముగ్గురికీ ఇచ్చి వివాహము చేసి, ధనముకూడా వాళ్ళకిచ్చి, తపస్సు చేసుకోడానికి గంగాతీరానికి వెళ్లినాడు. వాళ్ళు మామగారియింట్లో సుఖముగా ఉంటున్నారు. కొన్నాళ్ళకు కరువు వచ్చింది. అందరూ అల్లాడిపోయినారు. ఆభర్తలు భార్యలతో చెప్పకుండా దేశాంతరము వెళ్ళిపోయినారు. కఠినహృదయాలకు బంధుప్రీతి ఉంటుందా? ఆకుమార్తెలలో నడిమిఆమె గర్భవతి. తమతండ్రి మిత్రుడైన యజ్ఞదత్తునియింటికి

ముగ్గురు స్త్రీలూ చేసుకొని భర్తలను ధ్యానిస్తూ కష్టముమీద కాలము గడుపుతున్నారు. నెలలు నిండినతర్వాత గర్భవతి కుమారుని కన్నది. ఆపిల్లవానిని అక్కాచెల్లెళ్ళు ముగ్గురూ చాలాముద్దుగా పెంచుతున్నారు. ఒకనాడు మహేశ్వరుడు ఆకాశమార్గాన వృషభవాహనము మీద వస్తూ ఉండగా, ఆయనఒడిలో కూర్చున్న పార్వతీదేవి ఆ పిల్లవానిని చూచి, "నాథా, ఆకుర్రవాడు పెరిగి పెద్దవాడై రక్షిస్తాడని ఆముగ్గురుతల్లులూ ఆశ పెట్టుకున్నారు. బాల్యములోనే ఆబిడ్డడు వాళ్ళను సంరక్షించేలాగున మీరు అనుగ్రహించాలి" అన్నది. వరదుడైన మహేశ్వరుడు, "దేవీ, నీకోరికప్రకారము వీనిని అనుగ్రహిస్తాను. వెనకజన్మలో వీడు భార్యతోకూడా శివారాధన చేసినాడు. అందుచేత వీడు ఈజన్మలో మహైశ్వర్యము అనుభవిస్తాడు. వీనిభార్య పాటలి అనే పేరుతో మహేంద్రవర్మకు కుమార్తెగా పుట్టింది. ఈజన్మలో అదివీనికే భార్య అవుతుంది" అని సెలవిచ్చినాడు. తర్వాత ఈశ్వరుడుఆ ముగ్గురు తల్లులకూ స్వప్నములో కనిపించి "మీపిల్లవానికి పుత్రకుడు అనే పేరు పెట్టండి. ప్రతిదినమూ వీనితలగడకింద (దిండుకింద) లక్షవరహాలుంటవి. వీడు ప్రభువుకూడా అవుతాడు" అని అనుగ్రహించినాడు. తెల్లవారినతర్వాత ఆపతివ్రతలు పిల్లవాడు నిద్ర లేవగానే దిండుతీసి చూస్తే లక్షవరహాలు కనబడినవి. చాలా ఆనందించారు. అచిరకాలములోనే సువర్ణరాశివల్ల పుత్రకుడు రాజ్యస్థాపన చేసినాడు. శివానుగ్రహముంటే సంపదల కేమి కొదవ? ఒకనాడు యజ్ఞదత్తుడు పుత్రకునితో "రాజా, నీతండ్రులు కరువుకాలములో చెప్పకుండా దేశాంతరము వెళ్ళిపోయినారు. నీవు బ్రాహ్మణులకు ఎప్పుడూ దానధర్మాలు చేస్తూ ఉంటే వాళ్ళు విని ఇక్కడికికూడా రావచ్చును. దృష్టాంతమొకటి విను.

బ్రహ్మదత్తుని కథ

పూర్వము వారణాసిలో బ్రహ్మదత్తుడనే రాజు ఉండేవాడు. ఆయన ఒక రాత్రి ఆకాశాన తళతళలాడే రెండు బంగారపుహంసలను చూచినాడు. వాటిచుట్టూ వందలకొద్దీ రాజహంస లున్నవి వాటిని చూడవలె నని రాజుకు కోరిక పుట్టింది. ఆయన మంత్రులతో ఆలోచించి సరోవరము తవ్వించి అక్కడికి వచ్చే పక్షులను ఏమీ బాధించకూడదని కట్టడి చేసినాడు. త్వరలోనే ఆహంసలు సరస్సుకు రావడము చూచి రాజు వాటిని మచ్చిక చేసి సువర్ణదేహము రావడానికి కారణము అడిగినాడు. హంసలు మనుష్యవాక్కులతో "రాజా, మేము వెనకజన్మలో కాకులము. బలి వేసే ఆహారముకోసము పోరాడి శూన్యమైన శివాలయాన ద్రోణిలో (అరణిలో) పడి చనిపోయినాము. పుణ్యస్థలములో పోవడముచేత పూర్వజన్మ జ్ఞానముతో బంగారు హంసలమై పుట్టినాము" అని స్పష్టముగా చెప్పినవి. రాజు వాటిని చూస్తూ చాలా ఆనందించినాడు.

అదే ప్రకారము నీవు దానధర్మాలు చేస్తూ ఉంటే నీతండ్రులు క్రమేణ లభిస్తారు." యజ్ఞదత్తుడు చెప్పినమాటలు విని పుత్రకుడు బ్రాహ్మణ సమారాధన ప్రారంభించినాడు. భావించినట్టే బ్రాహ్మణులు అక్కడికి వచ్చి సమస్తమూ తెలుసుకొని, భార్యలూ కుమారుడూ లభించగా బహుసంతోషముతో కాలముగడిపినారు. కొన్నాళ్ళకు వాళ్ళకు దుర్బుద్ధి పుట్టింది. వాళ్ళే రాజ్యము చెయ్యాల అని సంకల్పించి పుత్రకుని సంహరించడానికి ఎత్తు ఎత్తినారు. వింధ్యవాసినీదేవి దర్శనార్థము పోదామని వంక పెట్టి పుత్రకునికూడా తీసుకుపోయినారు. అమ్మవారిదర్శనము మొదట అతనినే చెయ్యమని గర్భగుడిలోకి వెళ్ళమన్నారు. నిశ్శంకగా అతడులోపలికి పోయినాడు. అదివరకే అక్కడ నియుక్తులయిన హంతకులు అతనిని చంపడానికి మీదికి పోయినారు. వింధ్య

వారి [illegible] రాజకుమారుడు అనుగ్రహించినదేదో [illegible] కల్పిం [illegible] "[illegible] చేయాలనుకున్నారు?" [illegible] "[illegible] బ్రాహ్మణుల [illegible] అనుగ్రహించాడు" అని [illegible]. "[illegible] మంత్రులు [illegible] వెళ్ళిపో [illegible]" అని రాజు చెపితే వాళ్ళు [illegible] పుచ్చుకొని [illegible] "రాజును [illegible]" అని చెప్పి వాళ్ళు వెళ్ళిపోయి [illegible] పుత్రకుడు వింధ్యారణ్యానికి వెళ్ళి నాడు.

రాజకుమారులు పట్నములోకి వచ్చిన తర్వాత హత్యావిషయము [illegible] గొప్పద్రోహులని, బ్రాహ్మణాంతకులని, వాళ్ళనుమంత్రులు [illegible] కృతఘ్నులకు [illegible]!

పుత్రకుడు ఆ వింధ్యారణ్యములో నడుస్తూ ఉంటే ఇద్దరు ముష్టి యుద్ధము చేస్తున్నారు. మీరెందుకు [illegible] అని పుత్రకుడు అడిగితే వాళ్ళు, "మేము మయాసురుని కొడుకులము. ఈపాత్ర, కఱ్ఱ, పావుకోళ్ళు మా తండ్రి ఇచ్చిన ఆస్తి. మాలో ఎవరు బలవంతుడో వానికి ఇవిసంక్రమిస్తవి అని యుద్ధము చేస్తున్నాము" అని చెప్పినారు. పుత్రకుడు నవ్వి "ఈ అల్పవస్తువులకోసము యుద్ధమా?" అన్నాడు. "ఈపావుకోళ్ళు తొడుక్కుంటే ఆకాశములో వెళ్ళవచ్చు. ఈకఱ్ఱతో భూమిమీద ఏ రూపము చిత్రిస్తే అది సత్యమవుతుంది. తలుచుకుంటే ఈపాత్రలోకి అమృతమువంటి ఆహారపదార్థాలు వస్తవి" అన్నారు వాళ్ళు. అప్పుడు పుత్రకుడు ఆలోచించి "పిక్కకోసము యుద్ధమెందుకు? పరుగులో ఎవరు గెలిస్తే వారివి అని పందెము వేసుకోండి" అని సలహా ఇచ్చినాడు. అంగీకరించి వాళ్ళు పరుగెత్తినారు.

ఆనందముతో కొంతదూరాన ఉండగానే పుత్రకుడు ఆపావుకోళ్ళు తొడుక్కొని, కర్ర, పాత్ర, తీసుకొని ఆకాశమార్గాన శీఘ్రముగ నగరమునకు వెళ్ళి అక్కడ ఒక అనే పట్టణములో దిగినాడు. “వేశ్యలు మోసము చేస్తారు. వైశ్యులు లోభులు. ఎవరియింట్లో దిగితే బాగుంటుంద” అనుకొంటూ ఒకానొక వృద్ధస్త్రీని చూచి, ఆమెకు కొంతధన మిచ్చి ఆమెయొక్కగృహములో రహస్యముగా ఉండడం మొదలు పెట్టినాడు. కొన్నాళ్ళకు ఇతనిమీద చాలా అభిమానము కలిగింది. ఒకనా డామె “నాయనా, నీకు తగిన యిల్లాలు లేదని నాకు చాలా విచారము కలుగుతున్నది. ఈనగర మేలేప్రభువునకు పాటలి అనేపుత్రిక ఉన్నది. ఆమెను అంతఃపురములో పై మేడలో భద్రంగా ఉంచారు” అని చెప్పింది. వెంటనే పుత్రకుని మనస్సులోకి మన్మథుడు ప్రవేశించినాడు.

పాటలీపుత్రకుల సమ్మేళనము

పాటలిని ఆరాత్రివేళనే చూడడానికి నిశ్చయించుకొని పుత్రకుడు పావుకోళ్ళు తొడుక్కొని అంతఃపురానికి వెళ్ళి పెద్దకిటికీలోనుంచి లోపలికి ప్రవేశించి ఒంటరిగా నిద్రపోతున్న పాటలిని చూచినాడు. ఆమెను లేపడము ఎలాగా అని అతడు ఆలోచిస్తూ ఉండగా, ఆ స్త్రీ తిరుగుతున్న యామికుడు హఠాత్తుగా ఈగీతిక పాడినాడు.

ఆలింగ్య మధురహుంకృతి,
ముకుళోన్మిషదీక్షణం రహః కాన్తామ్
యద్బోధయన్తి సుప్తాం
జన్మని యూనాం త దేవ ఫలమ్.

ఉపగూహనము చేసి యువకుడు, మధుర
హుంకృతిం, బ్రియ ముకుళోన్మిషన్నేత్ర,
నేకాంతమున లేపుటే నిద్రనుండి
ఇహజన్మఫల మని యెంచుకోవలయు!

ఈ వాక్యాలు విని ఉత్సాహము పొందిన అవయవాలు కంపిస్తూ ఉండగా పుత్రకుడు పాటలిని కౌగలించుకొన్నాడు. ఆమెకు మెళుకువ వచ్చి, ఆశ్చర్యమూ, సిగ్గూ పెనవేసుకొన్నవి. క్రమక్రమముగా ఉభయులూ సంభాషణలోకి దిగి, చివరకు గాంధర్వవివాహము చేసుకొన్నారు. తెల్లవారుజామున ప్రియురాలిని వీడ్కొని, పుత్రకుడు వృద్ధస్త్రీయింటికి వచ్చినాడు.

ఈవిధముగా పుత్రకుడు రాత్రిళ్ళు వస్తూ పోతూ ఉన్నాడు. ఒకనాడు ఆమెశరీరముపై సంభోగచిహ్నాలు గమనించి రక్షకస్త్రీలు భయపడి రాజుగారికి విన్నవించినారు. రహస్యము కనిపెట్టమని రాజు ఒకతెను పాటలిభవనములో దాగి ఉండమని చెప్పినాడు. ఆ రాత్రిపుత్రకుడు వచ్చి నిద్రపోయేటప్పుడు అతని ఉత్తరీయముచెంగున ఆస్త్రీ లాక్షారసముతో గుర్తువేసి, మర్నాడురాజుతో చెప్పింది. ఆగుర్తు చెప్పి చారుల చేతపట్నమంతా వెతికిస్తే పుత్రకుడు దొరికినాడు. భటులు అతనిని పట్టుకొని వెళ్ళి ప్రభుసమక్షములో ఉంచినారు. రాజుకు చాలాకోపము వచ్చింది. పుత్రకుడు పావుకోళ్ళు తొడుక్కొని వెంటనే పాటలిదగ్గిరికి ఎగిరిపోయి "ప్రియా, మనరహస్యము బయట పడ్డది. లే, వెంటనే వెళ్ళుదాము" అని ఆమెను ఒడిలో కూర్చోబెట్టుకొని ఆకాశాన దూరము ఎగిరిపోయి గంగాతీరాన దిగినాడు. అలసట చెందినభార్యకు తలపుచేత పాత్రలో ఉదయించిన అమృతాహారము పెట్టి శ్రమ పోగొట్టినాడు. తర్వాత ఆ నెకోరికమీద చతురంగబలసమేతముగా కర్రతో నగర చిత్రము గీసినాడు. అది సత్యమై సజీవమైనది. పుత్రకుడు మహాప్రభువయి, మామను లోపరచుకొని సుఖముగా రాజ్యము చేసినాడు. ఆదివ్య నగరమే ఇది. పాటలి పుత్రకులపేర పాటలీపుత్రము అని ప్రసిద్ధి చెందింది, లక్ష్మీసరస్వతులకు నిలయ మయినది. కాణభూతీ, వర్షోపాధ్యాయుల వారివల్ల ఇది విని మేము చాలా ఆశ్చర్య పడ్డాము.

తరంగము : ౪

వరరుచి ఉపకోశను చూచుట

ఈప్రకారముగా వరరుచి కాణభూతికి అవాంతరకథ చెప్పి, ప్రకృత వృత్తాంతము ఇలా చెప్పడము ప్రారంభించినాడు :

నేను వ్యాడీంద్రదత్తులతో అక్కడనే నివసిస్తూ కాలక్రమేణ విద్యా పారంగతుడ నయినాను. ఒకనాడు మిత్రులతో కలిసి ఇంద్రోత్సవము చూడడానికి వెళ్ళినాను. అక్కడ ఉపవర్షునికొమార్తె ఉపకోశ మాకు కనబడ్డది. ఆమె చెలికత్తెలద్వారా నాసంగతి తెలుసుకొని అనురాగ రసము ఉట్టిపడే క్రీగంటతో సవిలాసముగా నన్ను చూచి, కష్టముమీద నిజగృహానికి మరలింది. నామనస్సులో ఆమెరూపరేఖావిలాసాలు అంకితము కావడముచేత రాత్రి నిద్ర పట్టలేదు. ఆమె వదనమునూ, బింబాధరమునూ ధ్యానిస్తూ జాగరణము చేసినాను. తెల్లవారుజామున ఎలాగో కాస్త కునుకు పట్టేసరికి స్వప్నము వచ్చింది. అందులో, శ్వేతవస్త్రధారిణి అయిన దేవత మెడలో మల్లెదండలు సువాసనలు వెదజల్లుతుండగా ప్రత్యక్షమై, కృపావీక్షణము నామీద ప్రసాదిస్తూ, చల్లని వాక్కులతో, "నాయనా, ఉపకోశ నీపూర్వజన్మలో ప్రేయసి. ఈగుణవతి నిన్ను తప్ప ఇంకెవరినీ వరించదు. సంశయించకు. నీరసనాగ్రవర్తిని నయిన సరస్వతీదేవిని నేను. భయపడకు. నీవిచారము పోగొట్టడానికి వచ్చాను" అని చెప్పి అంతర్ధాన మయినది.

తెల్లవారినతరవాత లేచి దేవి ఆనతిచ్చిన వాక్యాలు తలుచుకొంటూ నాప్రియురాలి భవనానికి ఎదురుగా ఉన్న తియ్యమామిడి గున్న కింద ఒంటరిగా కూర్చున్నాను. ఇంతలో ఉపకోశ చెలికత్తె నావద్దకు వచ్చి, ఆమె పొందుతున్న పరితాపమునుగురించి చెప్పింది. నాతాపము వెంటనే ద్విగుణీకృతమయింది. "సఖీ, నీకు మాఅన్యోన్యానురాగ

విషయము తెలిసింది. తల్లిదండ్రులు ఆమెను నా కిస్తారో ఇవ్వరో అని సందేహము. కహాత్తుగా ఉపకోశను కలుసుకోవడము యుక్తము కాదు. అనుకున్న తర్వాత చేసేదేమీ ఉండదు. నీవు నేర్పుతో ఆమెతల్లిదండ్రులకు నచ్చజెప్పి మాకు 'కల్యాణము చేయించాలి'' అని ప్రతిపాలునికి చెప్పాను. ఆమె ఉపకోశతల్లికి విస్తారముగా చెప్పింది. ఆమె భర్తతో చెప్పింది. ఉపవర్షులు వర్షాచార్యులవారితో చెప్పినారు తర్వాత వివాహనిశ్చయమైనది. వ్యాడి కౌశాంబికి వెళ్ళి, మాఅమ్మగారిని తీసుకొనివచ్చినాడు. నాకు వివాహము అయింది. భార్యాభర్తలము సుఖముగా ఉంటూ, మాఅమ్మగారికి ఉపచారాలు చేస్తున్నాము.

పాణిని చరిత్ర

వర్షునికి కాలక్రమేణ శిష్యసమూహము హెచ్చింది. అందులో పాణిని అనే మందబుద్ధి ఉన్నాడు. ఉపచారాలు చెయ్యలేక ప్రాణము విసిగి పోయిన పాణినిని వర్షునిభార్య పంపివేసింది. వాడు హిమాలయా నికి వెళ్ళి తపస్సుచేసి మహేశ్వరుని మెప్పించి శివానుగ్రహమువల్ల నూతనవ్యాకరణము లభించగా తిరిగి వచ్చి, నన్నే వాదానికి పిలిచి నాడు: ఏడురోజులు వాగ్వాదము జరిగింది. ఎనిమిదోరోజు పాణిని ఓడి పోయినాడు. అసమయానా ఆకాశమునుంచి మహేశ్వరుడు భయంకర ముగా హుంకారము చేసినాడు. దానితో మాఐంద్రవ్యాకరణము ఈ లోకములో లేకుండా పోయింది! పాణిని జయించినాడు. మేము మంద బుద్ధుల మయినాము. నేను చాలా విచారపడి కుటుంబనిర్వహణానికి కావలసిన ద్రవ్యము హిరణ్యగుప్తు డనేవర్తకునికి నిర్ణయించి ఇచ్చి ఉపకోశకు తెలియజేసి, శివునిగురించి తపస్సు చేయడానికి హిమాల యానికి వెళ్ళినాను. ఉపకోశ నాశుభకాంక్షతో ప్రతిదినమూ గంగా స్నానమూ, వ్రతాలూ చేస్తూ ఇంట్లోనే ఉంటున్న దట.

ఉపకోశ పాతివ్రత్యము

వసంతఋతువులో ఒకనాడు ఉపకోశ గంగాస్నానమునకు వెళ్ళుతూ ఉంటె రాజపురోహితుడు, కొత్వాలు, కుమారమంత్రి వరుసగా చూచారు. ఆ నాడు ఉపకోశ చాలాసేపు స్నానము చేసింది. ఆమె ఇంటికి మరలి వస్తూ ఉండగా కుమారమంత్రి అడ్డగించినాడు. ఉపకోశ సమయస్ఫూర్తితో "భద్రా, నీ కోరిక యుక్తమైనా నాకూ ఇంపైయుక్తమే. నేను కులస్త్రీని. భర్త దేశాంతరము వెళ్ళినాడు. ఇప్పుడు ఎవరైనా మనను చూస్తే తలవంపులు! పౌరులు వసంతోత్సవములలో మగ్నులయి ఉండగా నీవు రాత్రి ప్రథమయామములో మా ఇంటికి రా" అని సంకేతము ఏర్పాటు చేసింది. కొంచెము దూరము పోగానే రాజపురోహితుడు ఆమెను అడ్డగిస్తే, రాత్రి ద్వితీయయామమును ఆతనికి సంకేతము ఏర్పాటు చేసింది. ఈ ఘటనలకు గాబరుపడి ఆమె మరికొంతదూరము పోతుంటే కొత్వాలు వచ్చి అడ్డముగ నిలిచినాడు. అతనికి మూడవజాము ఏర్పాటు చేసి తప్పించుకొని యింటికి పోయి చాలా ఆందోళన పడ్డది. ప్రోషితభర్తృకలకు పాతివ్రత్యము కళ్ళెదుటే పడిపోవడముకంటె చనిపోవడము చాలా మేలు. అని విచారపడి చెలికత్తెను పిలిచి కర్తవ్యము ఆలోచించింది. బ్రాహ్మణపూజార్థము కొంచెము ద్రవ్యము కావాలని ఉపకోశ హిరణ్యగుప్తునికి వార్త పంపితే వాడు వచ్చి రహస్యముగా "చాలారోజులనుంచి నీమీద నాకు మనసు! నాకోరిక తీర్చు. నీభర్త నావద్ద దాచిపెట్టిన డబ్బు యావత్తూ ఇచ్చేస్తాను" అని చెప్పినాడు. వానివద్ద నేను ఉంచిన ధనానికి సాక్ష్యము లేకపోవడమువల్ల ఉపకోశ విచారపడి, వచ్చినకోపము అణచుకొని రాత్రి నాలుగోజాము సంకేతము ఏర్పాటు చేసి వానిని పంపివేసింది.

పిమ్మట ఉపకోశ చెలికత్తెలతో చెప్పి కాటుక తెప్పించి నూనెలో రంగరించి, కస్తూరి మొదలగు సుగంధ ద్రవ్యములు కలిపి, ఆ

కాముకుడైన వానిలో పోయింది. తర్వాత నాలుగు వాక్యములు
దించింది, వానిలో పండి బోషాణము లోకి చేసి, వెలుపల గడియ
వేసి ధర్మముగా ఉంచింది.

ఉపకోశ పరమయ్యశ్రీ

అప్పుడు రేపటి పండు సూర్యోదయమున సాని మొదటిజాములో
ఆకలోకయింటికి వచ్చినాడు. ఆ సాని చూచి సరే, "నీవు స్నానముచేసి
రస్తే నీకు తిన్న రమ్ము రమ్మన్నా. లోపలికి వెళ్ళి బాగా స్నానము చేసి
రా" అని చెప్పింది. అమాయకుడై నమ్మి తెంచినాడు. ఆమె చెలిమి
కత్తెలు వానికిటేమకు పోయి చీకటిగా ఉన్న ప్రదేశాన అతని వస్త్రాలం
కారాలు తీసివేయించి, గోచీ యిచ్చి కూచోబెట్టి కాటుకనూనె బాగా
పట్టించి పిడుగులు వేస్తూ శరీరము మర్దన చేశారు. ఇంతలో రెండవ
జాము అయింది; పురోహితుడు వచ్చినాడు. ఆస్త్రీలు "అయ్యో!
పరమశివాలయపు త్రీలు పురోహితులవారు దయచేసినారు. ఏమి గతి!
నీవు ఇంటిలో దాగి ఉండు" అని చెప్పి, వానిని బోషాణములోకి
దించి గడియ వేసినారు. రాజపురోహితునికూడా అప్రకారముగానే
చీకటికోణములోకి తీసుకుపోయి గోచీ పెట్టించి శరీరమంతా దట్టముగా
కాటుక పట్టించి కాళ్లను లేచిండేలాగున ఒళ్ళు పరవశమయ్యే
లాగున నేర్పుగా పిడుగులువేస్తూ తల అంటినారు. మూడవజాము
ములో కొత్వాలు వచ్చినాడు. అతని ఆగమనానికి భయపడినట్టు
నటించి ఆస్త్రీలు పురోహితుని భయపెట్టి ఆ బోషాణములోకి పంపి
గడియ వేసినారు. కొత్వాలునుకూడా నూనెగోచీపాతరాయునిచేసి ఒళ్ళు
మర్దించి వస్త్రాలను దాగానే భయపెట్టి బోషాణములోకి దింపి గడియ
వేసినారు. ఆ పెట్టెలో ఉన్న వాళ్ళు ఒకరికి ఒకరు తగులుతూ ఉన్న
ప్పటికి నోరు విప్పకుండా కూర్చున్నారు. తర్వాత ఉపకోశ దీపము

వెలిగించి వర్తకుని తీసుకు వచ్చి "నాభర్త నీవద్ద ఉంచినధనము" తే అని అడిగింది. "ఇస్తానని ఇదివరకే చెప్పినాను కాదా?" అన్నాడు శ్రేష్ఠి. ఉపకోశ భోషాణమును సంబోధించి "దేవతలారా: హిరణ్యగుప్తునిమాట విన్నారుకదా?" అని దీపము ఆర్పివేసి ఉపకోశ వర్తకుని చెలికత్తెలకు అప్పగించింది. వాళ్ళు అతనికి గోచీ యిచ్చి అభ్యంగనము మొదలుపెట్టి కొంతసేపటికి "హోహోయి తెల్లవారింది" అని నెట్టినారు. వాడు వెళ్ళక సందేహిస్తూ ఉండగా మెడపట్టి వీధిలోకి నెట్టివేసి తలుపు మూసినారు. గత్యంతరము లేక వర్తకుడు ఆ గోచీతో ఆ కాటుకనూనె పట్టినశరీరముతో మధ్య మధ్య కుక్కలు వెంట బడుతూ ఉండగా ఎలాగో స్వగృహము చేరినాడు. నౌకర్లు అతని ఒళ్ళు రుద్ది స్నానము చేయించినారు. స్నానవేళ హిరణ్యగుప్తుడు ముఖముపైకెత్తి వాళ్ళకేసి చూడనైనా చూడలేదు. దుష్కార్యానికి ఫలితము దుస్సహము కదా!

ఇంట్లో పెద్దలకు ఈసంగతులు చెప్పకుండా ప్రాతఃకాలమే ఉపకోశ చెలికత్తెలతో మహారాజుమందిరానికి వెళ్ళి ప్రభువుతో "దేవా, నా భర్త తనవద్ద దాచి పెట్టినధనమును హిరణ్యగుప్తుడనే వర్తకుడు అపహరించినాడు" అని విన్నవించింది. రాజు వెంటనే వర్తకునికి వార్త పంపినాడు. అతడు రాగానే ప్రభువు ఈవిషయము అడిగితే "నాదగ్గర ఈమెధనము ఎంతమాత్రములేదు" అని అసత్యము చెప్పినాడు. ఉపకోశ "మహాప్రభూ సాక్షులున్నారు. నాభర్త దేశాంతరము వెళ్ళేటప్పుడు గృహదేవతలను ముగ్గురిని మందసములో పెట్టి వెళ్ళినారు. మాయింట్లో జరిగే విషయాలన్నింటికీ ఆమంజూషలో ఉన్నయిలు వేలుపులే సాక్షులు. దేవర విచారించవచ్చును" అనివిన్నపము చేసింది. వెంటనే రాజు సేవకులను పంపి ఆభోషాణము తెప్పించినాడు. ఉపకోశ ఆమందసముకేసి తిరిగి "దేవతలారా ఈవర్తకుడు మీకు వినబడే

లాగున ఏమి అంటించినావో చెప్పి మరి నిర్భయముగా ఇంటికి వెళ్ళి పోదురుగాని. నాలాగా ఎవరికోసమైనా నిజము చెప్పకపోయినా మిమ్ములను పట్టి గీరు చేయిస్తాను" అని చెప్పగా అప్పుడు మంజూషలో దాగి ఉన్న ... "ఈమె చెప్పి నది సత్యము: సత్తికుడు ఫలపెట్టి ఈమె ధనము కాజేయాలని మాయామాటలు చెప్పించినాడు" అని పెద్దగా అన్నారు. వర్తకుడు గిలగిల బోయి నాడు. కుతూహలముతో ప్రభువు పెట్టెలను తెరవమని ఉపకోశను కోరినారు. మూత తెరచేసరికి మూర్తీభవించిన అంధకారమువంటి మసిపూసిన నల్లని మనుష్యులు వెలుపలికి వచ్చినారు. రాజు మొదట వారిని గుర్తించలేదు. రాజామంత్రి, పురోహితుడు, దండాధిపతి అని గ్రహిం చిన సభ్యులు పకపక్లు గొల్లి కోలాహలము చేసినారు. ఆశ్చర్యపడి రాజు యావద్వృత్తాంతమూ చెప్పు మని ఉపకోశను అడిగినాడు. జరిగిన సంగతులన్నీ ఆమె సవిస్తరముగా తెలిపింది. పతివ్రత అయిన ఆ కుల కాంతను అందరూ ప్రశంసించారు. ప్రభువు ఆ ధూర్తుల సంపదలు శిక్ష కింద రాజకోశానికి చేర్పించి వాళ్ళను దేశములోనుంచి బయటికి వెళ్ళ గొట్టించినాడు. ఉపకోశను రాజు ధర్మసహోదరిగా భావిస్తానని చెప్పి ధనాదులిచ్చి ప్రీతితో ఇంటికి పంపినాడు. వర్షోపవర్షులు ఈ వృత్తాంతము విని చాలా సంతోషించి ఉపకోశను ఆదరించినారు. నగరజనులు ఆశ్చ ర్యానందములు పొందినారు.

వరరుచి వార్తికములు చేయుట

నేను శీతాచలసానువులమీద తీవ్రతపస్సు చేసి, ప్రమథనాథుని ఆరాధించినాను. పరమేశ్వరుడు పాణినీయశాస్త్రమునే నాకు ప్రసా దించినాడు. ఈశ్వరేచ్ఛచేతనూ, అనుగ్రహముచేతనూ వ్యాకరణ శాస్త్రము పూర్తిచేసినాను. పరమేశ్వరప్రసాదామృతము లభించడము

చేత ఏవిధ మైన శ్రమ లేకుండా ఇల్లు చేరి, పెద్దలకు మొక్కి, ఉపకోశ పాతివ్రత్యకథ విని, ఆశ్చర్యానంద భరితుడనై ఉన్నాను. వర్షోపాధ్యాయులు నూతన వ్యాకరణము నావల్ల వినగోరితే కుమారస్వామివాగే ఆయనకు వినిపించినాను.

ఇంద్రదత్తుని పరకాయప్రవేశము

వ్యాడీంద్రదత్తులు గురుదక్షిణ ఇస్తామని విన్నవించగా ఉపాధ్యాయులు కోటివరహాలు అడిగినారు. గురువాజ్ఞ స్వీకరించిన వాళ్ళు నాతో ఇలా అన్నారు. "నందమహారాజుని గురుదక్షిణకోసము యాచింతాము. ఇంకెక్కడా ఇంత సువర్ణము లభించదు. అతనికి తొంభై తొమ్మిదికోట్లు ఉన్నవి కాదా! ఉపకోశను అతడు ధర్మసహోదరిగా పేర్కొన్నాడు. కాబట్టి నీవు అతనికి బావమరిదివి. నీవల్లనే మనకు కావలసిన ధనము లభిస్తుంది"

అంతట సహాధ్యాయులము ముగ్గురమూ అయోధ్యాపురములో నందకటకమునకు వెళ్ళినాము. అక్కడ మేము అడుగుపెట్టీ పెట్టకముందే రాజు మృతినొందినాడు. రాజ్యములో కలిగిన కలకలమువల్ల మాకు విషాదము కలిగింది. యోగసిద్ధుడైన ఇంద్రదత్తుడు, "నేను ఈమృత రాజుదేహములో ప్రవేశిస్తాను. వరరుచి వచ్చి నన్ను ధనము కోరితే యావత్తూ ఇప్పిస్తాను. నేను తిరిగి వచ్చేవరకూ నాశరీరమును వ్యాడి కాపాడుతూ ఉండాలి" అని, యోగపూర్వాన నందరాజుదేహములో ప్రవేశించినాడు. రాజుబతికడమువల్ల రాజ్యములో ఉత్సవము చేశారు జీర్ణదేవాలయములో ఇంద్రదత్తునికాయము వ్యాడి కాపాడుతున్నాడు. నేను రాజాస్థానానికి వెళ్ళి యోగనందుని ఆశీర్వదించి గురుదక్షిణ కోటివరహాలు కోరినాను.

మంత్రి శకటాలునికి రాజు ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. మరణించినవాడు మళ్ళీ బతికిరావడమూ, ఆయనే యోగనందుడు కావడమూ, అదీగాక రాత్రి యోగనందునికి, వరరుచి అంగీకరించినట్టు ఇవ్వమని ఆజ్ఞాపించడమూ మంత్రికి అనుమానాస్పదాలు అయినవి. ప్రజ్ఞావంతులు గ్రహించలేనిది ఏముంటుంది? కనిపించిన శవాలన్నిటినీ వెంటనే దహనము చేయించ వలసింది అని రాజభటులకు మంత్రి ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. బ్రాహ్మణునికి కోటిసువర్ణాలు ఇంకా ఇవ్వనేలేదా అని అనుకుంటున్న ప్రభువుతో మంత్రి, "దేవా, పరిజనము ఉత్సవములో మగ్నులయి ఉన్నారు. త్వరలోనే ఈబ్రాహ్మణునికి విత్తము ఇప్పిస్తాను" అని విన్నవించినాడు. ఇంతలో వ్యాడి వచ్చి యోగనందునితో "దేవా రక్షించాలి, రక్షించాలి. మీ ఉత్సవసమయములో సమాధిలో ఉన్న బ్రాహ్మణుని రాజభటులు బలాత్కారముగా తీసుకుపోయి దహించారు" అని మొర పెట్టినాడు. ఆవాక్కులు వినగానే యోగనందునికి విచారమూ, అవస్థాంతరమూ కలిగినవి. నిజశరీరము దగ్ధము కావడముచేత ఇంద్రదత్తుడు నందరాజు శరీరములోనే స్థిరమయి పోయినాడు. మహాబుద్ధిమంతుడు శకటాలుడు నాకు సువర్ణ మిచ్చినాడు.

యోగనందుడు శకటాలుని చీకటిగోతిలో పెట్టించుట

యోగనందుడు ఏకాంతముగా వ్యాడితో "అన్నా, ఎందుకు నాకీ సంపదలు? బ్రాహ్మణ జన్మ మెత్తినా, శూద్రుడ నయిపోయినానే!" అని దుఃఖించినాడు. వ్యాడి సమయోచితముగా మంచిమాటలు చెప్పి దుఃఖోపశమనము చేసి "సోదరా, శకటాలుడు నిన్ను కనిపెట్టినాడు. ఈమహామంత్రి తేలికగా నిన్ను రాజ్యభ్రష్టుని చేసి, పూర్వనందుని పుత్రుని చంద్రగుప్తుని ప్రభువును చేస్తాడు. కాబట్టి ముందే జాగర్త పడి వరరుచిని ప్రధానామాత్యుని చేసుకో. అతనిశక్తివల్ల రాజ్యము నీకు

స్థిర మవుతుంది అని, గురుదక్షిణ తీసుకొని వెళ్ళిపోగానే యోగనందుడు నన్ను ప్రధానామాత్యుని చేసినాడు. నేను రాజుతో ఏకాంత ప్రదేశములో "నిజ బ్రాహ్మణ్యము పోనే పోయింది. శకటాలుడు అధికారములో ఉన్నంతకాలమూ నీసింహాసనము అస్థిరమే. కాబట్టి యుక్తిచేత ఇతనిని వదిలించుకో" అని బోధించినాను. సజీవుడైన బ్రాహ్మణుని దహనము చేయించినాడని నేరము మోపి, శకటాలుని అతని పుత్రులను రాజు చీకటి నూతిలో ప్రవేశపెట్టించినాడు. ప్రతిదినమూ వారికి మానెడు పిండి, నీళ్ళు మాత్రము నూతిలోకి దింపడానికి ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. "ఈపిండి ఒకనికి హాసహాసిగా సరిపోతుంది. మీలో ఎవరు నందునిమీద పగ సాధించగలరు? ఆ ఒకడే ఈపదార్థములు పుచ్చుకుంటే తక్కిన వాళ్ళము మానివేస్తాము," అని శకటాలుడు కొడుకులతో అన్నాడు. "నాయనా, నీవే సమర్థుడవు. మాకు శక్తి లేదు. నీవే ఆహారము తీసుకో" అని కొడుకులు వేడుకొన్నారు. శకటాలుడు ఆపిండి తిని నీళ్ళు తాగుతున్నాడు. క్రమక్రమముగా అతని పుత్రులు మృతి చెందినారు. పగ సాధించడము కోసము శకటాలుడు ఆ కళేబరాల మధ్య ప్రాణాలు బిగబట్టి ఉన్నాడు.

యోగనందుని సామ్రాజ్యము

యోగనందుడు రాజ్యములో సుస్థిరుడయినాడు. వ్యాడి ఇలాగా గురుదక్షిణ యిచ్చి వచ్చి యోగనందుని ఆశీర్వదించి తపస్సుకు వెళ్ళిపోతా నన్నాడు. రాజు గద్గదకంఠముతో, "అన్నా, నీవు వెళ్ళవద్దు. నారాజ్యములో నీ యిష్టము వచ్చినట్టు సుఖముగా ఉండు" అని వ్యాడిని వేడుకొన్నాడు "రాజ్యముగాని, దేహము గాని క్షణభంగురము. ఇవి అన్నీ ఎండమావులవంటివి. వీటికి ప్రాజ్ఞులు మోహపడకూడదు" అని బోధించి వ్యాడి తపస్సుకే వెళ్ళిపోయినాడు.

తర్వాత [illegible] నా అయిన పాటలీపుత్రానికి సైన్య సమేతుడై ఒక [illegible] వేడుకగా వెంట వెళ్ళినాను. ఉపకోశ [illegible] ఉపాధ్యాయుల [illegible] ఇంటిలో ఉన్నాను. [illegible] ప్రసిద్ధుడై [illegible] ఉద్యమము [illegible] ప్రకృతి [illegible] ఆలోచనలు చెప్పుతూ ఉన్నాడు.

తరంగము: 6

యోగనందునికి శకటాలుడు మంత్రి అగుట.

[illegible] మెల్లి [illegible] ప్రారంభించినాడు. క్రమక్రమముగా యోగ[illegible] కామపరవశుడై [illegible] మత్తగజమువలె లోకమును లక్ష్యపెట్టకుండా లేడు. [illegible] రాజ్యవ్యవహారాలు తిలకించటాలు చేస్తుంటే "ఈ రాజు [illegible] మీరా ఆలోచనతో నా ధర్మము కాదా [illegible] బుద్ధిమంతుడైన శకటాలుని [illegible] అతడు అపకారము ఏమి చేయగలడు? అని [illegible] ఒప్పించి, చీకటినూతిలో నుంచి శకటాలుని [illegible] రప్పించి మంత్రి పదవిలో నియోగించి [illegible] రాజకార్యము [illegible] నేను ఉండగా [illegible] ఏమీ చేయ లేడని ఊహించుకున్నట్టి [illegible].

[illegible] ఇంద్రజాలము

ఒకనాడు రాజు [illegible] సంచరిస్తూ గంగాతీరానికి వెళ్ళినాడు. నదీమధ్యమునుంచి అయిదు వేళ్ళూ కలియబట్టిన చెయ్యి కనబడ్డది. అదేమిటని రాజు వెంటనే నన్ను ప్రశ్నించినాడు. నాచేతివేళ్ళు రెండు కలియబట్టి ఆవైపు చూపినాను. వెంటనే నదిలో చెయ్యి అదృశ్య

మయింది. రాజు ఆశ్చర్యపడి అది ఏమిటి అని అడిగినాడు. "ఆహా స్తము అయిదు వేళ్ళు ఒక్కటిగా కలిసి ఉండి ఏకముగా ఉంటే లోకములోవారికి అసాధ్యమైనది లేదు అని సూచించింది. నేను రెండు వేళ్ళు కలిపి చూపి, ఇద్దరు కలిస్తే చాలు. అయిదుగురు ఎందుకు ? అని సమాధానము సూచించాను.' అని చెప్పినాను. శకటాలునిముఖము చూస్తే, నన్ను బుద్ధిలో జయించలేక ఉన్నట్టు కనిపించింది. రాజు చాలా సంతోషించినాడు.

శుష్కమత్స్యము నవ్వుట

ఒకనాడు యోగనందుని పట్టపుదేవి మేడమీద నిలుచుని వీధిలో నిలుచుండి ఆకాశంవంక దృష్టి నిలిపిన బ్రాహ్మణునివైపు చూచింది. యోగనందుడు ఆదృశ్యము చూచి త్వరపడి బ్రాహ్మణునికి ఉరిశిక్ష విధించినాడు. ఈర్ష్యాపరునికి వివేకము లోపిస్తుంది. తలారులు అతనిని శిక్షార్థమై తీసుకుపోతుంటే బజారులో ఒక ఎండుచేప పకపక నవ్వింది ఈవిషయము విన్నవెంటనే, ప్రభువు ఉరిశిక్ష ఆపుదల చేయించి, చేప నవ్వడానికి కారణమేమిటి అని అడిగినాడు "తెలుసుకొని వచ్చి మీకు నివేదిస్తాను" అని నేను వెళ్ళి ఏకాంతప్రదేశములో కూర్చుండి సరస్వతీదేవిని తలుచుకొన్నాను. దేవి ప్రత్యక్షమై "తండ్రీ, ఈరాత్రి ఎవరికీ కనబడకుండా వెళ్ళి ఆతాడిచెట్టుమీద కూర్చో. చేప నవ్వినకారణము నీకు అక్కడే తెలుస్తుంది. అని కటాక్షించింది. నేను వెళ్ళి తాడిచెట్టుమీదికెక్కి కూర్చున్నాను. ఇంతలో భయంకరాకృతి గల రాక్షసి చిన్నపిల్లవాళ్ళతో అక్కడికి వచ్చింది. తినడానికి ఏమయినా పెట్టుఅని అడుగుతున్న ఆబాలకులతో రాక్షసి, "కాస్త ఓపిక చెయ్యండి బాబూ రేపటిదాకా. ఉదయము మీకు బ్రాహ్మణ మాంసము తెచ్చి పెట్టుతాను. ఈవేళ అతన్ని ఉరి తియ్యలేదు." అన్నది "ఈవేళే ఆయనను ఎందుకు

ని ఉపాధ్యాయుని [illegible] అందుచేత వస్త్రమును [illegible] రాజు [illegible] అయితే [illegible] "ఈ [illegible] [illegible] స్త్రీవేషా లతో వచ్చారు. [illegible] ఉండగా, ఏమీ ఎరగని అమా యకు బ్రాహ్మణునికి [illegible] అని చేత వచ్చింది" అ [illegible] రాక్షసి. కొంతసేపటికి నేను [illegible] వచ్చి ప్రాతః కాలమే ప్రభువుకు ఈ విషయము తెలిపినాను. [illegible] కపటవేషాలలో ఉన్న వాళ్ళను కనిపెట్టి రాజు నన్ను అడిగించి బ్రాహ్మణునికి తప్పించినాడు.

యోగనందుడు వరరుచిని సంహరించ మని శకటాలునికి ఆనతిచ్చుట

యోగనందుని ప్రవర్తనా విధాలకు నేను విచారపడుతున్నాను. ఆ స్థితిలో చిత్రకారు డొకడు వచ్చి, రాజును రాణిని పటముమీద చిత్రించి నాడు. [illegible] చేస్తే తప్ప తక్కినవిధానములో ఆచిత్రాలు సజీవ ముగా ఉన్నట్లు కనబడ్డవి. ప్రభువు చిత్రకారునికి బహుమాన మిచ్చి ఆపటమును శయ్యాగృహములో గోడకు వేలాడదీయించినాడు. ఒకరోజు నేను ఆ శయ్యాగృహములోకి వెళ్ళి దేవి సర్వలక్షణ లక్షితగా ఉండడము గుర్తించి, ఒక్కపుట్టుమచ్చ ఉండవలసినచోట లేకపోవడము గమనించి, ఆమె మొలతాడుపక్కన పుట్టుమచ్చ చిత్రించి వెళ్ళిపోయినాను. తర్వాత రాజు వచ్చి ఆమచ్చ చూచినాడట; చూచి ఎవరు వ్రాసినా రని అంతః పుర పాలకులను అడిగినాడట; నేను లిఖించినా నని వాళ్ళు చెప్పినారట "రహస్యప్రదేశాన ఉన్న ఈమచ్చ నాకు తప్ప మరెవ్వరికీ తెలియదు వరరుచికి ఇది ఎలా తెలిసింది? రహస్యముగా ఇతడు అంతఃపుర ద్రోహము చేస్తున్నాడు! అందుచేతనే ఆమధ్య స్త్రీ వేషధారు

ఇంకా పురుషులను చంపవద్దని” అని రాజు నిర్ధారణచేసుకొని శకటాలుని పిలిపించి “అంతఃపురస్త్రీలను [illegible] చంపవద్దు” అని అతనికి ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు. [illegible] శకటాలుడు నన్ను తన ఇంటికి తెచ్చి ఇలా ఆలోచించినాడు:

“ఇతనికి మహాప్రభావము కలదు. ఇతనిని సంహరించే శక్తి రాజుకు లేదు. అయినా నన్ను ఆపదలోనుండి రక్షించిన ప్రాణదాత ఇతడు. కాబట్టి ఇతనిని గుప్తముగా దాచి రక్షించడము ఉచితకార్యము.”

అని నిశ్చయముగా భావించి శకటాలుడు వచ్చి రాజుకోసమునూ తదా జ్ఞనూ తెలిపి “వరరుచిని చంపివేస్తాను. నీవు నా యింట్లో దాగి ఉండు” అని నాతో చెప్పి ఆ ప్రకారమే చేయించినాడు. నేను అతనియింటను దాగియున్నాను. అతనినీతికి ఆనందించి “శకటాలా, మంత్రి అంటె నీవే నన్ను హింసించేబుద్ధి నీకు పుట్టలేదు. అయినా నన్ను ఎవరూ చంపలేరు. నా మిత్రుడు రాక్షసుడొక డున్నాడు. నేను తలుచుకొంటే వచ్చి ఎంతపని అయినా చేస్తాడు. ఈరాజు ఎవరో తెలుసునా? కాపకి నామిత్రుడు ఇంద్రదత్తుడనే విప్రుడు. అందుచేత ఇతనిని సంహరించరాదు” అని చెప్పినాను. అప్పుడు రాక్షసుని చూపించమని శకటాలుడు నన్ను ప్రార్థించినాడు.

వరరుచి శకటాలునికి రాక్షసుని గంగాదేవిని చూపుట

నేను తలుచుకోగానే రాక్షసుడు వచ్చినాడు. శకటాలునికి భయమూ ఆశ్చర్యమూ కలిగినవి. రాక్షసుడు వెళ్ళిపోయిన తర్వాత అతను “నీకు రాక్షసుడు ఎలా పరిచితుడయినాడో చెప్పు” అని అడిగినాడు. నేను ఇలా చెప్పినాను:

ఈనగరములో పూర్వము నగరరక్షకులైన కొత్వాలు రాత్రి కొకడు చొప్పున మరణించేవాడు. కొన్నాళ్ళకు రాజు నన్ను కొత్వాలుగా

నిర్మోహించినాను. నేను ఆరాత్రి జాగరము చేస్తూఉండగా ఈరాక్ష సుడు వచ్చి "నగరములో కల్లా సుందరాంగి ఎవతో చెప్పు" అని నన్ను ప్రశ్నించినాడు. నేను "విన్నా "రాక్షసా, ఎవతె ఎవనికి ప్రియు రాలో ఆమె వానికి సుందరాంగి" అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చినాను. ఆ మాటలు నన్ను రక్షించినవి! రాక్షసుడు నన్ను చూచి "జితోస్మి! నీ కౌశలానికే నేను ఓడిపోయినాను. నిన్ను మెచ్చుకొన్నాను. నేటినుంచి నీవు నాస్నేహితుడవు. నీవు తలచుకోగా నే ఎల్లా వచ్చేస్తాను" అని చెప్పి అంతర్ధాన మయినాడు. నేను ఇంటికి వెళ్ళినాను. నాటినుంచీ ఈ రాక్షసుడు నాకు ఆపత్కాలములలో సహాయకుడు అయినాడు.

తర్వాత శకటాలుడు గంగాదేవిని చూపమని నన్నుకోరినాడు. ఆమెను నేను ధ్యానించాను. గంగ దేవతాకారములో సాక్షాత్కరించింది. ఆమెను స్తుతించాను. దేవి సంతోషించి అంతర్ధాన మయింది.

ఒకనాడు నేను విచారముతో ఉన్నాను. మంత్రివచ్చి "సఖా, సర్వ జ్ఞడ వయినా ఎందుకు విచారముగా ఉన్నావు: ప్రభువులకు వివేకము చాలా దూర మని తెలియదా: కీమీాది అపవాదు త్వరలోనే తొలిగి పోతుంది. దృష్టాంతరము విను.

శివశర్మకథ

పూర్వకాలములో ఇక్కడ ఆదిత్యవర్మ ప్రభువు. అతనికి శివశర్మఅనే మహామంత్రి ఉండేవాడు. ఒకప్పుడు అతని రాణులలో ఒకతె గర్భవతి అయింది. రాజు అంతఃపురపాలకులతో "మేము ఈమె వద్దకు వచ్చి రెండు సంవత్సరా లయింది ఈమెకు గర్భము ఎలా కలిగింది?" అని అడిగినాడు. "దేవా పోతుటీగఅయినా ఇక్కడికి వచ్చేందుకు వీలులేదు. శివశర్మమంత్రి మాత్రము నిరాక్షేపంగా వస్తూ పోతూ ఉంటాడు" అని వాళ్ళు విన్నవించారు. శివశర్మ అంతఃపురద్రోహము చేసినాడని

భావించి, రాజు అతనిని బహిరంగముగా చంపడము భావ్యము కా దని ఉపాయము చేసి తన సామంతు డయిన భోగవర్మవద్దకు మంత్రిని పంపి రహస్యముగా అతనిని తుద ముట్టించ వలసిన దని లేఖ పంపినాడు. శివశర్మ వెళ్ళినయేడవనాడు ఆరాణి స్త్రీవేషధారి అయిన ఒకానొక పురుషునితో లేచి పోతుంటే రక్షకభటులు పట్టుకొన్నారు. మంత్రి సత్తముని వృథాగా చంపించానే అని ఆదిత్యవర్మ చాలా పశ్చాత్తాప పడ్డాడు. ఇంతలో శివశర్మ భోగవర్మరాష్ట్రానికి వెళ్ళినాడు. రాజులేఖ కూడా వచ్చింది. భోగవర్మ యేకాంతంగా శివశర్మకు ఆజాబు చూపించి అందులో ఉన్నమరణదండన తెలియ జేసినాడు. 'నన్ను వెంటనే సంహరించు ; సంహరించవా, ఆత్మహత్య చేసుకుంటాను'' అన్నాడు శివశర్మ. భోగవర్మ ఆశ్చర్యపడి "ఏమి విప్రోత్తమా, ఇంత తొందర పడుతున్నావు! ఇందులో ఏదో మర్మమున్నది. చెప్పు! చెప్పకపోతే ఒట్టుసుమా!'' అన్నాడు. రాజా, నన్ను సంహరించినచోట పన్నెండు సంవత్సరాలు వర్షము కురవదు'' అని శివవర్మ చెప్పినమీదట రాజు మంత్రులతో ఆలోచన చేసినాడు. ఆదిత్యవర్మ దుర్మార్గుడు. మన దేశము నాశనము చేయడానికి ఈయెత్తు ఎత్తినాడు. ఈబ్రాహ్మణుని చంపించ వలెనంటే తనరాజ్యములో హంతకులు లేరా! కాబట్టి శివ శర్మను మనము వధించగూడదు ; ఆత్మహత్య చేసుకోనియ్యగూడదు'' అని నిర్ణయించుకొని భోగవర్మ రక్షకభటులను కావలి పెట్టి శివశర్మను తన రాష్ట్రములోనుంచి దూరప్రదేశము పంపివేసినాడు. మహామంత్రి శివశర్మ తనబుద్ధిబలముచేత బతికి మళ్ళీ స్వస్థానానికి చేరుకొన్నాడు. రాజు అతనిని నిర్దోషిగా నిరూపించినాడు. ధర్మము ఎన్నటి కయినా జయించి తీరుతుంది. నీమీాది అపవాదుకూడా పోతుంది. మాయింట్లో నిశ్చింతగా ఉండు.

5

వరరుచి హిరణ్యగుప్తుని శాపము విమోచనము చేయుట

శకటాలుని వాక్కులకు శాంతి పొంది అతనియింటిలోనే రహస్యముగా ఉంటున్నాను. ఒకరోజు యోగనందుని కుమారుడు హిరణ్యగుప్తుడు వేటకు వెళ్ళినాడు. గుర్రము అతన్ని దూరముగా తీసుకుపోయింది. పరివారజనము ఎక్కడో దిగబడిపోయినారు. సూర్యాస్తమానముకూడా అయింది. రాత్రిగడపడానికి రాజకుమారుడు చెట్టు మీదికెక్కినాడు. ఇంతలో సింహాము తరుముకొని వస్తూంటే ఎలుగుబంటి త్వరత్వరగా వచ్చి ఆ చెట్టే ఎక్కింది. తననుచూచి భయముతో వణుకుతున్న రాజకుమారునితో ఎలుగుబంటి "నీవు నాస్నేహితుడవు నీకు భయములేదు" అని చెప్పింది. భయముతీరి రాజకుమారుడు నిద్రపోయినాడు. ఎలుగుబంటి మేలుకొనే ఉన్నది. సింహాముఎలుగుబంటితో "నిద్రపోతున్న ఆమనిషిని కిందికి నెట్టు. తర్వాత నేను వెళ్ళిపోతాను" అన్నది. నేను మిత్రద్రోహాము చెయ్యను అన్నది. ఎలుగుబంటి తర్వాత రాజకుమారుడు మేలుకొన్నాడు. ఎలుగుబంటి నిద్రపోయింది. సింహాము అతనితో "మనిషీ, ఎలుగుగొడ్డును కిందికినెట్టు" అన్నది. రాజకుమారుడు సింహాన్ని మంచి చేసుకోడానికి ఎలుగును నెట్టినాడు. కాని ఎలుగుగొడ్డుకు మెలుకువ వచ్చి కొమ్మలుపట్టుకొని కిందపడక, "మిత్రద్రోహీ, నీకు పిచ్చి యెత్తుతుంది!" అని శాపముపెట్టి, "ఎవరైనా ఈవృత్తాంతమూగ్రహించి చెప్పినప్పుడు నీకుశాప మోక్షము అవుతుంది." అన్నది. మర్నాడు ఉదయము రాజకుమారుడు ఎలాగో రాజధానికి వచ్చినాడు. అతనికి పిచ్చి యెత్తింది. కుమారుని అవస్థచూచి యోగనందుడు చాలావిచారపడి "ఈసమయములో వరరుచిఉంటే దీనిహేతువు గ్రహించి ప్రతిక్రియ చేసేవాడే. అతన్ని వృథాగా చంపించాను!" అన్నాడు. శకటాలుడు ఆమాటలువిని "వరరుచిని బయట పెట్టడానికి

ఇది చాలా మంచితరుణము! అతడు అభిమాని. ఇక రాజుదగ్గిర ఉండడు. నామీద విశ్వాసముతో ఉంటాడు" అనుకొని రాజువల్ల అభయము పొంది "దేవా, విచారించకండి. వరరుచి సజీవుడే" అని చెప్పినాడు. తత్క్షణము నన్ను తీసుకు రమ్మని రాజుచెప్పగానే శకటాలుడువచ్చి తీసుకు వెళ్ళినాడు. రాజకుమారునిస్థితి చూచి, సరస్వతీదేవిని స్మరించి, ఆమెఅనుగ్రహము వల్ల జరిగినసంగతులు తెలుసుకొని, రాజుతో "వీడు మిత్రద్రోహము చేసినాడు" అని జరిగినసంగతులు చెప్పినాను. రాజ కుమారుని శాపమోక్ష మయింది. అతడు మనశ్శాంతి పొంది నన్ను స్తోత్రము చేసినాడు. "నీ కీవృత్తాంతము ఎలా తెలిసింది?" అని యోగ నందుడు నన్నడిగినాడు. బుద్ధికుశలతఉంటే ఊహావల్ల, కొన్నిలక్షణాల వల్లగ్రహించవచ్చు. రాణి పుట్టుమచ్చసంగతి తెలిసినట్టే ఇదీ తెలిసింది" అని నేను చెప్పినాను. రాజుసిగ్గుపడి, పశ్చాత్తాపము పొందినాడు.

తర్వాత యోగనందుడు చేసినసత్కారాలు స్వీకరించకుండా అక్క డినుంచి వెళ్ళినాను. నామీదిఅపవాదు తొలిగిపోవడమే నాకుముఖ్యము. నేను స్వగృహము చేరగానే ఇంట్లోవాళ్ళంతా రోదనము చెయ్యడము మొదలుపెట్టినారు. ఏమిటోచక దిగ్భ్రమ చెందినతాలో ఉపవర్షా చార్యులు విచారముతో "యోగనందుడు నిన్నుచంపించినా డనేవార్త విని నీభార్య అగ్నిప్రవేశము చేసింది. నీతల్లి గుండె పగిలిచనిపోయింది" అన్నాడు. ఆదుఃఖవార్తలకు నేను చాలా కుంగిపోయినాను. వర్షాచా ర్యులవారు వచ్చి "నాయనా, సమస్తమూ అనిత్యము. మాయాస్వభా వము తెలిసికూడా ఎందుకుఇలా అజ్ఞానములో పడతావు?" అని మంచిమాటలు చెప్పినమీదట నేనుకొంతవరకు తెప్పరిల్లినాను. పిమ్మట విరక్తిచేత సర్వసంగపరిత్యాగము చేసి ప్రశాంతికోసము తపోవనము ఆశ్రయించాను. కొంతకాలము గడిచిన మీదట ఒకనాడు అయోధ్య నుంచి బ్రాహ్మణుడు ఒకడు అక్కడికివచ్చినాడు. నేను యోగనందుని

వార్తలు అడిగాను. అతడు నన్ను ఆనవాలు పట్టి, విచారముతో ఇలా చెప్పినాడు :

చాణక్యుడు యోగనందుని సంహరించుట

మీరు వెళ్ళినతర్వాత నందునిగతి ఏమయినదో తెలిసిందా? శకటాలుడు అతనిని ఉపాయముగా నాశము చెయ్యవలెనని చూస్తున్నాడు. ఒకనాడు తోవలో నేలత్రవ్వుతున్న చాణక్యుని చూచి "ఎందుకయ్యా, నేల త్రవ్వుతావు?" అని అడిగినాడు. "ఈదర్భ నాకాలికి తగిలింది; అందుచేత నిర్మూలము చేస్తున్నాను" అన్నాడు చాణక్యుడు. ఆవిప్రుడు మహాకోపీ, దృఢనిశ్చయుడూ అని యెంచి యోగనందుని సంహారానికి మంచిసాధన మవుతా డని భావించి నామధేయము తెలుసుకొని 'విప్రోత్తమా, నందమహారాజుగారియింట నీకు త్రయోదశీశ్రాద్ధము ఇప్పిస్తాను. చాలాదక్షిణ దొరకుతుంది. అగ్రభోజనము నీది" అని చెప్పి శకటాలుడు అతనిని తనయింటికి తీసుకు వెళ్ళి శ్రాద్ధమునాడు నందమహారాజుకు చాణక్యుని చూపించినాడు. రాజుసమ్మతించినాడు. చాణక్యుడు వెళ్ళి శ్రాద్ధకర్మలో అగ్రస్థానములో కూర్చున్నాడు. సుబంధువనే మరొకబ్రాహ్మణుడు అక్కడ కూచోబోయినాడు. శకటాలుడు ఈవిషయము మహారాజుకు విన్నవించినాడు. "సుబంధువే అగ్రస్థానానికి అర్హుడు. ఇంకొకడు పనికిరాడు" అని రాజు నిర్ణయించినాడు. శకటాలుడు చాణక్యునివద్దకు భయపడుతూవచ్చి, రాజాజ్ఞ తెలిపి, అందులో తనదోషము లేదని మనవి చేసినాడు. చాణక్యుడు కోపోద్దీప్తుడై జుట్టుముడివిప్పి "ఈనందుని ఏడవరోజు దాటకుండా నాశనముచేసి, తర్వాతనే జుట్టు ముడివేసుకుంటాను" అని ప్రతిజ్ఞ చేసినాడే కాని రాజభయము వల్ల వెంటనే పలాయనము చేసినాడు. శకటాలుడు అతనిజాడలు కనిపెట్టి తెచ్చి, తనయింట్లోనే

రహస్యముగా దాచిపెట్టినాడు. ప్రయోగానికి కావలసిన సామగ్రులు అన్నీ మంత్రి తెప్పించినాడు. చాణక్యుడు యోగనందునిమీద ప్రయోగము చేసినాడు. దాహజ్వరముచేత యోగనందుడు ఏడవ నాడు మరణించినాడు మంత్రి రాజకుమారు డయిన హిరణ్యగుప్తు నిచంపించి, పూర్వనందుని కుమారు డయిన చంద్రగుప్తునకు రాజ్యాభిషేకము చేసి, చాణక్యుని ప్రార్థించి మంత్రిగా ఏర్పాటు చేసినాడు. తనపుత్రుల మృతికి కారకు డయిన యోగనందుడు చనిపోవడముచేత పగ తీరి కృతార్థుడై శకటాలుడు, పుత్రశోకము పొంగి రాగా తపోవనానికి వెళ్ళినాడు.

వరరుచి దివ్యగతి పొందుట

కాణభూతీ, ఆవిప్రుడు చెప్పినమాటలవల్ల సమస్తమూ అనిత్య మని స్పష్ట మయింది. చాలా విచారము కలిగి వింధ్యవాసినీ దేవిని దర్శించడానికి వచ్చి. నిన్ను చూడగలిగినాను. నిన్ను చూచేటప్పటికి పూర్వజన్మస్మరణా దివ్యజ్ఞానమూ కలిగినవి. మిత్రమా, నీకు బృహత్కథ చెప్పినాను. నాశాపము ఇప్పటికి తీరింది. ఇక దేహము చాలిస్తాను. మూడుభాషలలో మాటాడ నని శపథము పట్టిన గుణాఢ్యుడు శిష్యసమేతముగానీసన్నిధికి వస్తాడు. అంతవరకూ నీవిక్కడే ఉండు. అతడు మాల్యవంతు డనేప్రమథుడు. నాకోసము పార్వతీదేవిని ప్రార్థించి శాపగ్రస్తుడై మనుష్యజన్మ మెత్తినవాడు. మహేశ్వరప్రోక్తమైనయీకథ అతనికిచెప్పు. మీ ఉభయులకూ శాపవిముక్తి అవుతుంది.

వరరుచి ఈవృత్తాంతము యావత్తూ కాణభూతికి చెప్పి, దేహము చాలించడానికి బదరికావన పుణ్యభూమికి వెళ్ళుతు గంగాతీరాన శాకాహారి అయిన మునిని చూచినాడు. అతని చేతికి దర్భ గుచ్చుకోవడమువల్ల రక్తము కారుచున్నది. అతనికి ఎంత అహంకార మున్నదో

పరీక్ష చెయ్యడానికి వరరుచి ఆరక్తమును శాకరసముగా మార్చివేసినాడు. రక్తము శాకరసముగా మారిపోవడము గమనించి సిద్ధుడనైనా నని ఆమునిగర్వము పొందినాడు. అప్పుడు వరరుచి మందహాసము చేసి అతనితో "ఆర్యా" పరీక్షార్థము నీరక్తాన్ని శాకరసము చేశాను. ఇప్పటికీ నీఅహంకారము పోలేదు. జ్ఞానమార్గానికి అహంకారము గొప్ప ఆటంకము కదా! జ్ఞానము లేకుండా ఎన్నివ్రతాలు చేసినా నిష్ఫలము. అహంకారము విడిచి పెట్టు" అని బోధించినాడు. ఆముని వరరుచికి నమస్కరించి, స్తోత్రము చేసినాడు. తర్వాత వరరుచి బదరికాశ్రమానికి వెళ్ళినాడు. మానవదేహము త్యజించేకోరికతో గౌరీదేవిని దృఢభక్తితో ఆశ్రయించినాడు. పార్వతి ప్రత్యక్షమై అగ్నిధారణ బోధించింది. ఆ అగ్నితో వరరుచి శరీరము దగ్ధము చేసి దివ్యగతి పొందినాడు.

కాణభూతి గుణాఢ్యునికోసము వింధ్యారణ్యములో ఎదురు చూస్తున్నాడు.

తరంగము : ౭

మాల్యవంతుడు పార్వతి శాపమువల్ల మనుష్యజన్మ మెత్తి గుణాఢ్యుడు అనేపేరు పొంది, సాతవాహనరాజును సేవించి, ప్రభుసముఖములో చేసిన ప్రతిజ్ఞవల్ల సంస్కృతము మొదలయిన మూడుభాషలు విడిచి పెట్టి విచారముతో వింధ్యవాసినీదేవిని దర్శించడానికి వచ్చినాడు. దేవిఆనతిప్రకారము కాణభూతిని చూచి, పూర్వజన్మ జ్ఞప్తికి వచ్చేసరికి తాను విసర్జించిన మూడుభాషలకంటె విలక్షణమైన పైశాచీభాషలో కాణభూతికి తనపేరు చెప్పి "మిత్రమా, పుష్పదంతునివల్ల నీవు విన్నదివ్యకథ నాకు చెప్పు. మన కుభయులకూ శాపవిమోచన మవుతుంది" అన్నాడు. ఆమాటవింటూ కాణభూతి సంతోషించి నమ

స్కరించి, "అలాగే చెపుతాను కాని నాకుతూహలము తీర్చాలి. జన్మ మొదలు నేటివరకూ నీపవిత్రచరిత్ర నాకు వినిపించాలి" అని వేడు కొన్నాడు. గుణాఢ్యుడు ఇలా చెప్పినాడు.

గుణాఢ్యుని చరిత్ర

ప్రతిష్ఠాన ప్రదేశములో సుప్రతిష్ఠిత మనే పట్నము ఉన్నది. అక్కడ నివసించే సోమశర్మకు వత్సుడు, గుల్మకుడు అని యిద్దరు కొడుకులూ శ్రుతార్థ అనేకూతురూ కలిగినారు. కాలక్రమేణ ఆవిప్రుడూ ఆయనభార్యా చనిపోయినారు. ఆ అన్నదమ్ములు చెల్లెలిని సంరక్షిస్తు న్నారు. ఆమె హఠాత్తుగా గర్భవతి అయింది. పరపురుషులు ఎవరూ అక్కడ లేకపోవడముచేత వాళ్ళకు ఒకరిమీద ఒకరికి అనుమానము కలిగింది. ఆసంగతి గ్రహించి శ్రుతార్థ "అన్నలారా, నాగరాజయిన వాసుకితమ్మునికి కీర్తిసేను డనేకుమారు డున్నాడు. ఒకనాడు నేను స్నానానికి వెళుతూ ఉంటే అతడు నన్ను చూచి మోహించి, తన కులగోత్రాలు తెలిపి గాంధర్వవిధిని వివాహము చేసుకొన్నాడు. ఈగర్భమునాకు బ్రాహ్మణజాతివల్లనే కలిగింది" అని చెప్పింది. ఆమాటలకు అన్నదమ్ములు దృష్టాంతరము చూపించ మని చెల్లెలితో అన్నారు. ఆమె ఏకాంతములో నాగకుమారుని తలుచుకొన్నది. అతడు వచ్చి వత్సగుల్మకులను చూచి "మీచెల్లెలు అప్సరస. శాపమువల్ల మానవజన్మ ధరించింది. మీరుకూడా శాపము వల్ల ఈలోకములో పుట్టినారు. ఈమెకు కుమారుడు కలు గుతాడు. దానితో మీకు ముగ్గురికీ శాపమోక్షము అవు తుంది" అనిచెప్పి అంతర్ధాన మయినాడు. కొద్దిరోజులలో ఆమెకు పుత్రుడు పుట్టినాడు. ఆసమయములో ఆకాశవాణి "ఈబాలుడు

ప్రసన్నుని అవతారము. గుణాఢ్యు డనేపేరుతో లోకములో ప్రసిద్ధుడవుతాడు" అని పలికింది.

తర్వాత కొంతకాలానికి నాతల్లీ మేనమామలూ శాపవిముక్తులయి దేహాలు చాలించారు. బాలుడ నయినప్పటికీ నేనుదక్షిణాపథము వెళ్లి విద్యాభ్యాసము చేసి, క్రమక్రమముగా పేరుప్రతిష్ఠలు సంపాదించి, చాలాసంవత్సరాలకు స్వదేశానికి శిష్యసమేతముగా వచ్చాను. సుప్రతిష్ఠితనగరము అపూర్వశోభతో కనిపించింది. ఒకతావున సామగానము జరుగుతున్నది. ఒకచోట విప్రులు వేదార్థవాదము చేస్తున్నారు. జూదరులు 'నిపుణునిచేతిలో నిధి ఉన్నది' అని ద్యూతమును పొగడుతున్నారు. ఒకప్రదేశములో వైశ్యులు తమవ్యాపారదక్షతను ప్రశంసిస్తున్నారు. వారిలో ఒకడు తనచరిత్ర ఇలా చెప్పినాడు :

ఎలుకసెట్టి కథ

మూలధనము ఉండీ దానివల్ల ధనము సంపాదించడము ఏమి గొప్ప ? చేతిలో పైసా లేకుండా పూర్వము నేను ధనము సంపాదించినాను. నేను మా అమ్మకడుపులో ఉండగానే మాతండ్రి చనిపోయినాడు. దుర్మార్గు లైన దాయాదులు మాఆస్తి యావత్తూ హరించినారు. మాతాతగారి మిత్రు డైన కుమారదత్తుని ఇంట్లో మా అమ్మ నివాసము చేయడము ప్రారంభించింది. ఇంతలో నేను పుట్టినాను. ఆమె అష్టకష్టాలు పడి, నన్ను పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేసింది; వీధిబడిపంతులను ఆశ్రయించి నాకు వ్రాతపోతలు, లెక్కలూ నేర్పించింది. ఒకనాడు మా అమ్మ నాతో "నాయనా, నీవు కోమటిబిడ్డవు. వర్తకము చెయ్యడము మనధర్మము. ఈదేశములో విశాఖిలుడు అనేవైశ్యశిఖామణి ఉన్నాడు. పేదవారైన గొప్పయింటి కోమటిబిడ్డలకు ఆయన వర్తకనిమిత్తము ధనసహాయము చేస్తాడట. నీవూ వెళ్లి ఆయనను

మూలధనము అవుగు" అని చెప్పింది. నేను వెంటనే బయలుదేరి ఆయనవద్దకు వెళ్లినాను. ఆసమయాన విశాఖిలుడు ఒకానొక వైశ్య కుమారుని "అబ్బాయీ, ఈ చచ్చిన యెలుకను చూచు తెలివి కల వాడు దీనినికూడా సరుకు చేసుకోగలడు. నీవు ఎందుకూ పనికి రావు! ఎన్నిసార్లు నీకు ధన మిచ్చాను! వడ్డీమాట అలా ఉంచి అసలే పాడు చేశావు!" అని మందలిస్తున్నాడు. ఆమాటలు విని నేను "ఆర్యా, ఈయెలుక నాకు మూలధనముగా ఇచ్చి, లెక్క వ్రాయించండి" అన్నాను. ఆయన నవ్వుతూ ఉంటే నేను ఎలుకను తీసుకు పోయినాను. ఒకానొకవర్తకుని పిల్లికోసము ఆయెలుకను రెండుదోసిళ్ల సెనగలకు అమ్మినాను. ఆసెనగలు వేయించి మంచినీళ్లకుండ దగ్గర పెట్టుకొని గ్రామము వెలుపల మార్గముపక్కన చెట్టునీడలో కూర్చున్నాను. ఆమార్గాన దప్పిగొని వచ్చేకట్టెమోపులవాళ్లకు కాసిని కాసిని సెనగలు పెట్టి మంచిమాటలు చెపుతూ మంచినీళ్లు పోసినాను. ఒక్కొక్కరు రెండేసికర్రలచొప్పున నాదగ్గర పడవేసి వెళ్లినారు. అవి బజారు పట్టుకుపోయి విక్రయించి, వచ్చినడబ్బుతో సెనగలు కొని వెనకటిరోజువలెనే మోపులవాళ్లకు పెట్టి, కట్టెపుల్లలు తీసుకొన్నాను. కొన్నాళ్లు ఇలాగే చేసి, చాలా వంటచెరుకు సంపాదించి, క్రమముగా కట్టెలమోపు లన్నీ నేనే కొని భద్రము చేసినాను. ఇంతలో వర్షము కురిసి, ఇతరప్రదేశాలనుంచి కట్టెలు రావడము కష్ట మయింది. అప్పుడు నాసరుకు చాలా లాభానికి విక్రయించి, ఆడబ్బుతో దుకాణము పెట్టి క్రమేణ ధనికుడను అయినాను. ఒకనాడు బంగారముతో ఎలుకను చేయించి విశాఖిలునివద్దకు వెళ్లి "ఆర్యా, ఇదుగో మీ రిచ్చినమూల ధనము. వడ్డీకూడా కలిపినాను" అని చెప్పి యిచ్చినాను. ఆయన చాలా సంతోషించి తనకొమార్తెను నా కిచ్చి వివాహము చేసి, కూతురికి వినోదార్థము ఆబంగారుమూషికమును బహుమానము చేసినాడు.

నాకు ఎలుకసెట్టి అని పేరు రావడానికి ఇదే కారణము. చేతిలో ఏమీ లేకుండా ఇంతధనము సంపాదించాను. ఈకథ విని అక్కడివర్తకులు ఆశ్చర్యపడ్డారు. ఆధార మేమీ లేకుండా చిత్తరువు వ్రాస్తే ఆశ్చర్యము కలగదా?

మందమతి అయిన సామవేది కథ

సామవేదము చెప్పుకొన్న బ్రాహ్మణుడు ఒకచోట ఎనిమిదిమాడల బంగారము దానము పట్టినాడు. ధూర్తవిటు డొకడు ఆవిప్రుని వంచన చేతా మనుకొని "బ్రాహ్మణోత్తమా, నీకు భోజనము ఎక్కడనైనా దొరుకుతుంది. కేవలవైదికుడవు. లోకయాత్ర అభ్యసిస్తే నీవు మంచి నేర్పరి వవుతావు" అన్నాడు. ఆవెర్రిబ్రాహ్మణుడు "నా కెవరు నేర్పుతారు!" అన్నాడు. "అదుగో వేశ్యయిల్లు. అందులో ఉన్న చతురికవద్దకు వెళ్లితే అది నేర్పుతుంది" అన్నాడు ఆవిటుడు. "అక్కడికి వెళ్లి నే నేమి చెయ్యాలి?" అన్నాడు బ్రాహ్మణుడు. "బంగార మిచ్చి దాన్ని రంజింపజెయ్యి. సామవాక్యాలు ప్రయోగించు" అని ధూర్తవిటుడు చెప్పేసరికి సామవేదము నేర్చిన ఆవిప్రుడు వెంటనే చతురికయింటికి వెళ్లినాడు. వేశ్య ఆయనకు ఎదురు వచ్చి మర్యాద చేసింది. బ్రాహ్మణుడు కూర్చుని "ఈబంగారము పుచ్చుకొని నాకు లోకయాత్ర నేర్పు" అన్నాడు. అక్కడ ఉన్నవాళ్లంతా నవ్వినారు. ఆవెర్రిబ్రాహ్మణుడు చేతులు ఆవుచెవివలె పట్టి బిగ్గరగా సామగానము ప్రారంభించినాడు. ఆచమత్కారము చూడడానికి విటులు మూగినారు. "ఈజంబుకము (నక్క) ఇక్కడి కెందుకు వచ్చింది? దీనికంఠానికి ఒక్కఅర్ధచంద్రము ఇచ్చి పంపివెయ్యండి" అన్నారు కొందరు. అర్ధచంద్రమంటే బాణ మనుకొని బ్రాహ్మణుడు భయపడి, తెలిసింది లోకయాత్ర అని కేకలు వేస్తూ, ప్రథమములో

తనను అక్కడికి పంపించిన ధూర్తవిటునివద్దకు వచ్చి, జరిగినసంగతులు వివరించినాడు. "వెర్రిబ్రాహ్మడా, సామము అంటే వేదము కాదు, మంచిమాట లాడ మని నాఅభిప్రాయము. వేశ్యాసదనములో వేదము ఎందుకయ్యా!" అని, అతనిని చతురికదగ్గరకు తీసుకుపోయి, "ఈద్విపాత్పశువుకు బంగారము గడ్డివలె విసిరి పడవెయ్యి" అని చెప్పినాడు. వేశ్య నవ్వుతూ అతనికిబంగారము అతనికి ఇచ్చింది. బతుకు జీవుడా అని ఆ బ్రాహ్మణుడు సంతోషిస్తూ నిజగృహానికి వెళ్ళినాడు.

ఇటువంటి వినోదాలు చూస్తూ దేవేంద్రభవనమువంటి రాజమందిరానికి వెళ్ళినాను. ముందుగా శిష్యులచేత లోపలికి వార్త పంపినాను. శర్వవర్మ మొదలయిన పెద్దలు చుట్టూ ఉండగా, రత్నసింహాసనము మీద కూర్చుని ఉన్న సాతవాహనమహారాజును సందర్శించి, ఆశీర్వదించి, ఉచితాసనముమీద కూర్చున్నాను. రాజు నన్ను గౌరవించినాడు. శర్వవర్మాదులు నన్నుగురించి రాజుతో "దేవా, ఈయన జగత్ప్రసిద్ధి కలవాడు, సకలవిద్యావిశారదుడు గుణాఢ్యుడు అనేసార్థకనామము కలవా డయినాడు" అని స్తుతించినారు. ప్రభువు సంప్రీతుడై, నన్ను వెంటనే మంత్రిపదవిలో నియోగించినాడు. అప్పటినుంచీ నేను రాజకార్యాలు చక్కబెట్టుతూ, శిష్యులకు పాఠాలు చెపుతూ, వివాహము చేసుకొని, సుఖముగా కాలక్షేపము చేస్తున్నాను.

దేవీకృత—ఉద్యాన చరిత్ర

ఒకనాడు సాయంకాలము వినోదార్థము గోదావరీతీరానికి వెళ్ళి, అక్కడ దేవీకృతి అనే ఉద్యానము చూచి, దానివైభవానికి ఆశ్చర్యపడి, అది ఎలా నిర్మాణ మయినదో అని వనపాలకుని అడిగినాను. వాడు ఇలా చెప్పినాడు :

"స్వామీ, పెద్దలుచెప్పగా విన్నాను. పూర్వము ఒక బ్రాహ్మడు ఆహారము మానివేసి, పానము మాని, ఈదివ్యోద్యానమూ, ఆలయమూ నిర్మాణము చేయించాడు. ఈవిచిత్రం చూడడానికి వచ్చిన బ్రాహ్మలు గుచ్చి గుచ్చి అడిగితే ఇలా చెప్పాడట:

నర్మదాతీరాన భరుకచ్ఛము అనే దేశము నాజన్మస్థానము. నేను బీదవాడను, పైగా సోమరిపోతును. ఎవరూనాకు బిచ్చము పెట్టేవారు కారు. చివరకు ప్రాణము విసికి, తీర్థయాత్రకు బయలుదేరి చాలా పుణ్యక్షేత్రాలు సేవించి, క్రమేణ వింధ్యవాసినీదేవిని దర్శించి, "జనసామాన్యము అమ్మవారికి మేకలు మొదలయినవి బలి యిచ్చి వరాలు పొందుతున్నారు. దరిద్రుడ నయిన నన్నే బలి యిచ్చుకొంటాను" అని నిశ్చయించుకొని, కంఠము నరుకుకొనడానికి కత్తి యెత్తినాను. నామీద అనుగ్రహము కలిగి దేవి ప్రత్యక్షమై "వత్సా, ఆత్మహత్య వద్దు. నీవు సిద్ధుడవయినావు. నా సన్నిధానములోనే ఉండు" అని అనుగ్రహించింది. నాకు దేవత్వము ప్రాప్తించింది. ఆకలి దప్పికలు పోయినవి. తర్వాత కొన్నాళ్లకు అమ్మవారు, "వత్సా, ప్రతిష్ఠానమునకు పోయి, రమణీయమైన ఉద్యానము నిర్మించు" అని ఆన ఇచ్చి దివ్యబీజమును ప్రసాదించింది. ఆగింజ యిక్కడ నాటినాను. దానిమహిమవల్ల ఈ ఆరామము సిద్ధమయినది. దీనిని మీరు సంరక్షించవలె" అంటూ ఆయన అంతర్ధానమయినాడు. స్వామీ, దేవి మహాత్త్వమువల్ల ఈతోట సృష్టిజరిగింది. ఉద్యానపాలకునివల్ల ఈకథ విని సంతోషించినాను.

సాతవాహనుని పూర్వచరిత్ర

ఈచరిత్ర విని కాణభూతి మహారాజుకు సాతవాహను డనేపేరు ఎందుకు వచ్చిందో చెప్ప మన్నాడు. గుణాఢ్యుడు ఇలాచెప్పినాడు:

దీపకర్ణి అనేరాజుకు శక్తిమతి అనే భార్య ఉండేది. ఆమె అంటే రాజుకు చాలా యిష్టము. ఒకరాత్రి పాము కరిస్తే ఆమె చనిపోయింది. సంతానము లేకపోయినా దీపకర్ణి బ్రహ్మచర్యవ్రతము అవలంబించినాడు. తన తదనంతరము రాజ్యానికి వచ్చేవాడు లేడే అని విచారిస్తూ ఉన్న రాజుకు ఒకరాత్రి స్వప్నములో మహేశ్వరుడు సాక్షాత్కరించి, "రాజన్, ఈఅరణ్యములో సింహమునెక్కిఉన్న బాలుడు నీకుకనపడతాడు. వానిని ఇంటికి తెచ్చుకో వాడేనీకు పుత్రప్రాయుడు" అని అనుగ్రహించినాడు. రాజు ఆస్వప్నమును స్మరిస్తూ ఆనందిస్తూ ఉండేవాడు. కొన్నాళ్లకు దీపకర్ణి ఒకనాడు వేటకు వెళ్ళి, చాలా దూరము తిరిగి తిరిగి పద్మసరోవరముదగ్గర సింహముమీద కూర్చున్న బాలుని మధ్యాహ్నసమయములో చూచినాడు. వెంటనే స్వప్నము సంగతి జ్ఞప్తికి వచ్చింది. ఇంతలో సింహము బాలుని దింపి సరోవరములో నీరు తాగడానికి వెళ్ళింది. దీపకర్ణి సింహముమీదికి బాణము విడిచినాడు. వెంటనే ఆసింహము మానవాకారము ధరించింది. రాజు ఆశ్చర్యపడి ఏమిది అని అడిగితే అతడు "రాజా, నేను కుబేరమిత్రుడను; సాతుడు నా నామము. పూర్వము, గంగానదిలో స్నానము చేస్తున్న మునికన్యను చూచాను; ఆమెకూడా నన్ను చూచింది. మాయిద్దరికీ అనురాగము కలిగింది. గాంధర్వవిధిని వివాహము చేసుకొన్నాము. ఆసంగతి తెలిసి ఆమె బంధువులు "మదోన్మత్తులై స్వేచ్ఛాచారులయినమీరు సింహాలయి పుట్టండి" అని శపించారు. ఆమెకు కుమారుడు పుట్టేవరకూ, నాకు నీబాణము తగిలేవరకూ శాపావధి. మేము సింహదంపతులుగా పుట్టినాము. కాలక్రమేణ నా భార్య ఈబాలుని కని, చనిపోయింది. సింహాలపాలతో నేను వీనిని పెంచి పెద్ద చేశాను. నీబాణము తగలగానే నాశాపమోక్షమయింది. నీవు సత్త్వసంపన్నుడు. వీనిని పుత్రునిగా స్వీకరించు. ఇలా అవుతుం

దని పూర్వమే ఋషులు నిర్ణయించారు," అని చెప్పి అంతర్ధానమైనాడు. దీపకర్ణి ఆబాలుని ఇంటికి పిలుచుకొని పోయి, సాతుడు వానికి వాహనము అయినందున సాతవాహను డని పేరు పెట్టి కాలక్రమేణ పట్టాభిషేకము చేసి తపస్సునకు వనానికి వెళ్ళిపోయినాడు. అప్పటినుంచీ సాతవాహనుడు రాజ్యము చేస్తున్నాడు.

కాణభూతికి గుణాఢ్యుడు ఈ విధంగా ఈ కథ చెప్పి తరవాత వృత్తాంతము ప్రారంభించినాడు:

రాణి సాతవాహనుని ఆదరించుట

ఆ తర్వాత కొంతకాలానికి సాతవాహనుడు వసంతకాలములో ఆ దేవీకృతోద్యానానికి వెళ్ళి రాణీ వాసముతో చాలసేపు వనవిహారము చేసి జలక్రీడార్థము ఒక సరోవరములో ప్రవేశించినాడు. స్త్రీలు అతనిమీద వినోదముగా నీళ్లు చల్లుతున్నారు. రాణి జలక్రీడలో అలిసిపోయి రాజు తనమీద నీళ్ళు చల్లుతుంటే తట్టుకోలేక, "దేవ, మోదకైః మాం పరితాడయ" అని సంస్కృతములో అన్నది. రాజు వెంటనే చాలా మోదకములు (లీపెకుడుములు) తెప్పించినాడు. రాణి నవ్వుతూ 'దేవ! నీటిలో మోదకా లెందుకు? మా ఉదకైః పరితాడయః అంటే నీళ్ళతో కొట్టవద్దు (గట్టిగా చల్ల వద్దు) అని వేడుకొన్నాను. మాశబ్ద ఉదకశబ్దాలకు సంధి మీకు తెలియలేదు. సందర్భముకూడా మీరు గ్రహించలేదు" అన్నది. వ్యాకరణము చదువుకొన్న ఆరాణి మాటలకు పరివార జన మంతా నవ్వినారు. రాజు చాలా సిగ్గుపడి వెంటనే జలక్రీడ ఆపి నిరుత్సాహముతో బయలుదేరి రాజధానికి వెళ్ళినాడు. చింతాక్రాంతుడై భోజనము మాని ఎవరేమి అడిగినా సమాధానము చెప్పక పానుపుమీద పడుండి నాకు సంస్కృత పాండిత్యమో, చావో ఏదో ఒకటి శరణ మని తలపోస్తూ బాధపడుతున్నాడు. ఆక

స్మికముగా రాజుకు కలిగిన ఈ అవస్థ చూచి పరివారము ఏమీ తోచక దిగులుపడి ఊరుకొన్నది.

శర్వవర్మ సాతవాహనుని సంస్కృత విద్వాంసుని చేయుట

నాకూ శర్వవర్మకూ ఆవార్త తెలిసింది. ఆరోజు గడిచింది. రాజుకు ఆరోగ్యము కలగలేదని విని, రాజహంసు డనే రాజభటుని పిలిచి ప్రభువుస్థితి ఎలా ఉన్నదని అడిగాను. వాడు 'దేవరవారికి ఎన్నడూ ఇంతటి మనోవ్యథ కలగలేదు. విష్ణుశక్తికూతురు చదువుకొన్నదాన ననే గర్వంతో ప్రభువువారిని ఏవోమాట లన్న దని తక్కినరాణులు సెల విచ్చారు' అని వాడు విన్నవించినాడు. సంశయము కలిగి శర్వవర్మతో 'రాజుకు వ్యాధి అయితే వైద్యుల్ని పిలిపించేవారు. మనో వ్యాధికి కారణం కనపడదు. శత్రువులు లేరు. ప్రజలు అనురక్తులు. ఏ లోపమూ కనపడదు. ఈయనకు ఇంత మనోవ్యథ ఎందుకుకలిగిందో!'' అన్నాను. బుద్ధిమంతు డయిన శర్వవర్మ ఇలా అన్నాడు: 'తెలిసింది. తనకు సంస్కృతము రానందుకు రాజు విచార పడుతున్నట్టు తోస్తుంది. తాను పండితుడు కావలె నని తరుచుగా అంటూ ఉండేవాడు. రాణి అన్నమాటలకు తనవిద్యాలోపము గ్రహించుకొని ప్రభువు మంచము పట్టినాడు.'

ఇలా ఒకరితో ఒకరము కూడ బలుకుకొని ఆరాత్రిగడిపి, మర్నాడు ఉదయము రాచనగరికి వెళ్ళినాము. ఎవరూ లోపలికి వెళ్ళడానికి వీలు లే దని రాజాజ్ఞ అని తెలిసినా, ఉపాయము చేసి లోపలికి వెళ్ళినాము. నేను రాజుదగ్గరికి పోయి కూర్చుని "దేవా. ఎందుకు ఇలా వృథాగా బాధపడుతారు?'' అని అడిగినాను. ఆయన ఏమీ మాటాడలేదు. తర్వాత శర్వవర్మ ఇలా అన్నాడు: "మీకు పాండిత్యము కావలె నని తరుచు అంటూ ఉండేవారు. రాత్రి నాకు స్వప్నము వచ్చింది. ఆకాశమునుం

నుండి వసంతమను రాకొంది. విష్ణుబాలుడు ఒకడు దానిని దర్శింప జేసినాడు ఆ యమునలోనుంచి భారతస్త్రీ రాణిని అయిన దివ్యస్త్రీ పైకొచ్చి ఉపాధ్యాయుని ప్రవేశించినది. నాకు కలలోనే మెలకువ వచ్చింది. ఆమె సరస్వతీదేవి అని నాకు తెలిసినది."

నా తెలివిని విని గాఢముగా నాతో "ఆర్యా, శ్రేష్ఠులతో విద్యాభ్యాసము చేయుటకై దేశాలయములో వసింపవలెను పాండిత్యము కలవాడు ఏమీ కొరత లేదు" అన్నాడు. "సమస్తవిద్యలకూ మూలమయిన వ్యాకరణశాస్త్రము పన్నెండు సంవత్సరములలో నేర్చుకుంటారు. నేను మిమ్మల్ని ఆరుసంవత్సరాలలో నేర్పగలను" అన్నాను నేను. అందుకు శర్వవర్మ "సుఖమయినవైన ప్రభువు ఆరునెలసంవత్సరాలు విద్యాభ్యాసక్లేశము నన్ను నాను. దేవా, నేను మిమ్మల్ని ఆరుమాసములలో పండితునిచేస్తాను." అన్నాడు. కీలా చాలా లేని మాటలకు నాకు కోపము వచ్చి "రాజగారికి నీవే ఆరుమాసాలలో పాండిత్యము సమకూర్చితే నేను లోకవ్యవహారములో ఉన్న సంస్కృతము, ప్రాకృతము, దేశభాష — ఈ మూడింటిని విసర్జిస్తాను" అని శపథము చేసినాను. "నామాట నిర్వహించలేకపోతే నీపాదరక్షలు పన్నెండేళ్ళకాలము శిరస్సుమీద పెట్టుకొని మోస్తాను" అని శర్వవర్మ ప్రతిజ్ఞ చేసినాడు. నాప్రతిజ్ఞల వల్ల తనకోరిక నెరవేరుతుం దని రాజు భావించినాడు.

తాను చేసిన కఠినప్రతిజ్ఞ తలుచుకొని శర్వవర్మ దిగులుపడి భార్యతో చెప్పుకొన్నాడు. ఆమెకూడా చాలా విచారపడి "నాధా, ఈ అవస్థలో మనకు కుమారస్వామి కన్న వేరే దిక్కు లేదు" అన్నది. శర్వవర్మ కృతనిశ్చయుడై, నిరాహారుడై, ఆరాత్రి నాలుగోజామున క్షేమారక్షేత్రానికి ప్రయాణ మయినాను. ఆసంగతి తెలిసి తెల్లవారగానే నేను ప్రభువుసన్నిధికి వెళ్లి చెప్పినాను. రాజు ఆలకించి, ఫలితము

ఏమిటా ? అని ఆలోచిస్తున్నాడు. నిరంతరము ప్రభువు మేలు కోరే సింహగుప్తు డనే రాజపుత్రుడు వచ్చి "దేవా, దేవర విచారగ్రస్తులై ఉండడముచేత నాకూ చాలా దుఃఖము కలిగి నగరమువెలుపలి చండికా దేవి ఆలయానికి వెళ్ళి, తమ శ్రేయస్సు కోసమై నన్ను అమ్మవారికి బలి యిచ్చుకోడానికి శిరస్సు ఖడించుకో బోయినాను. అంతలో ఆకాశవాణి, "వత్సా, త్వరపడి సాహసించకు. నీప్రభువుకోరిక త్వరలోనే సిద్ధిస్తుంది" అని అనుగ్రహించింది. నేను ఈ విషయము తమకు విన్నవించడానికి వచ్చాను" అని నివేదించి, సెలవు తీసుకొని ఇద్దరుచారులను శర్వవర్మ వెంట పంపినాడు. శర్వవర్మ మౌనవ్రతము పూని, వాయుభక్షణము చేస్తూ, కుమారక్షేత్రము చేరి ఘోరతపస్సుచేసి స్వామిని సంప్రీతుని చేసి నాడు. కుమారస్వామి కోరినవరములు అతని కిచ్చినాడు. శర్వవర్మ ప్రయత్న సాఫల్యాన్ని సింహగుప్తుని చారులు వచ్చి రాజుకు విన్నవించి నారు. ప్రభువుకు ప్రమోదము, నాకు విచారమూ కలిగినవి.

తర్వాత శర్వవర్మ స్వామి వరప్రభావముచేత రాజును విద్యావంతుని చేసినాడు. ఈశ్వరానుగ్రహ ముంటే ఏపని కాదు ? రాజుకు విద్యా లాభము కలిగినందుకు ప్రజలు ఉత్సవము చేశారు. ప్రతి యింటిమీదా జండాలు ఎత్తినారు. సాతవాహనుడు శర్వవర్మను గురువుగా పేర్కొని, నమస్కరించి, రాజోచితము లైన మణి కనక వస్తువాహనాదులు సమ ర్పించి, నర్మదాతీరాన ఉన్న భరుకచ్ఛప్రదేశానికి ప్రభువును చేసినాడు. సింహగుప్తుని మహైశ్వర్యవంతుని చేసినాడు. విద్యాప్రోత్సాహకారకురా లయిన విష్ణుశక్తి కుమార్తెను పట్టపురాణిని చేసినాడు.

తరంగము : 2

నేను మౌనం అవలంబించి రాజసన్నిధికి వెళ్ళినాను. అక్కడ ఒకా నొక బ్రాహ్మణుడు తాను రచించిన శ్లోకముచదివినాడు. రాజు దాని

అప్పుడు [illegible] అందరూ సంతోషించినారు. కుమారస్వామి [illegible] ప్రసన్నుడయినాడని చెప్పగానే రాజు [illegible] అతనికిలా చెప్పినాడు :

[illegible] ప్రసన్న [illegible]

నేను [illegible] పూజారి నిరాహారుడనై [illegible] దేరినాను. తీవ్రతపస్సులో [illegible] మునిగిపోయినాను. చేతులలో [illegible] పట్టుకొన్న మహానుభావుడు కలలో 'వత్సా, లే. నీ అభీష్టము నెరవేరు తుంది' అని అభయము నిచ్చినాడు. ఆమాటలకు నేను మూర్ఛదేరి, ఆకలి దప్పికలు [illegible] [illegible]. క్రమేణ కుమారస్వామి ఆల యానికి [illegible] ప్రవేశించినాను. స్వామి నాకు దర్శనము అనుగ్రహించినాడు. నాతోటి [illegible] సరస్వతి నా శరీర ములో ప్రవేశించినది. స్వామి [illegible] స్పష్టముగా "సిద్ధోవర్ణ సమామ్నాయః" అని సూత్రము ఉచ్చరించినాడు. నేను ఊరుకో లేక మానవ చాపల్యముచేత ఊహించి రెండవసూత్రము పలికినాను. షణ్ము ఖుడు (కుమారస్వామి) నన్ను చూచి, "ఓరీ, నీవు రెండవసూత్రము ఉచ్చ రించకుండా ఉంటే నీశాస్త్రము పాణినీయ వ్యాకరణశాస్త్రమును అణగ ద్రొక్కివేసేదే. నీచాపలమువల్ల ఇది స్వల్పతంత్రమై 'కాతంత్రము' అనే పేరుపొందుతుంది. నావాహనమైన నెమలిపేరిట దీనికి 'కాలాపము' అనికూడా సంజ్ఞ ఉంటుంది" అని, నవీనమైన శబ్దశాస్త్రమును నాకు క్షణములో అనుగ్రహించి, "వత్సా, నీప్రభువు వెనకజన్మలో ఋషి ; భరద్వాజుని శిష్యుడు ; మహాతపస్వి. అప్పుడు కృష్ణుడు అనిపేరు. కృష్ణుడు ఒకానొక మునికన్యనుచూచి మోహించినాడు. ఆమెకూ మోహము కలిగింది. ఋషులు శపించారు. వారిద్దరూ మానవ జన్మ మెత్తినారు. అతడే శాతవాహనుడు, ఆమునికన్యకే విష్ణుశక్తి కూతురు.

నన్ను చూచినతర్వాత నీయున్నానుసారముగా నాలుగు సకలవిద్యలూ సంక్రమిస్తవి. పూర్వజన్మ సంస్కారమువల్ల ప్రాణులకు ఉత్తమార్థాలు శ్రమ లేకుండా పూర్వజన్మకోలె లభిస్తవి" అని అంతర్ధానమయినాడు. గర్భగుడిలోనుంచి నేను ఇవతలకు వచ్చినతర్వాత ఆ గుడి అర్చకులు నాకు బియ్యము ఇచ్చినారు. నేను ప్రయాణములో వాడుకొంటూ ఉన్నా బియ్యము తరగనే లేదు!

ఈ వృత్తాంతము విన్నతరువాత రాజు మహాభాష్యాధ్యయనము కోసము సభ చాలించి లేచినాడు. నేను మౌనవ్రతము అవలంబించడము చేత రాజకార్యాలు ఏవీ చూడలేక, తల వంచి రాజువద్ద సెలవు తీసుకొన్నాను. నేను రాజ్యాన్ని విడిచి వెళ్ళడము ఆయనకు ఎంతమాత్రమూ ఇష్టము లేకపోయినా ఇద్దరు శిష్యులతో బయలుదేరి, తపస్సు చేతామని వింధ్యవాసినీ దేవివద్దకు వచ్చినాను. అమ్మవారు స్వప్నములో కనబడి నీవద్దకు వెళ్ళమని సెలవిచ్చింది. నీకోసము ఈ ఘోరారణ్యములో ప్రవేశించినాను. దైవవశాత్తు ఒకానొక పుళిందుడు కనబడి నాకు బిడారు చూపించినాడు. దానివెంట ఇక్కడికి వచ్చేసరికి పిశాచులు కనబడినారు. దూరమునుంచి వాళ్ళసంభాషణలు విని పైశాచీభాష గ్రహించాను. ఈభాష రావడముచేత మౌనము విడిచినాను. నీవు ఉజ్జయినికి వెళ్ళినావని విని, నీవు వచ్చేవరకూ ఇక్కడనే నీకోసము కనిపెట్టుకొని ఉన్నాను. నిన్ను చూచి భూతభాషలో కుశలప్రశ్న వెయ్యగానే నాకు పూర్వజన్మజ్ఞానము కలిగింది. ఇది నావృత్తాంతము.

గుణాఢ్యుడు ముగించగానే కాణభూతి ఇలా అన్నాడు: "నీవు వచ్చినట్టు ఆరాత్రే నాకు ఎలా తెలిసిందో చెవుతాను. భూతివర్మ అనే రాక్షసుడు నామిత్రుడు. ఆతనికి దివ్యదృష్టి ఉన్నది. ఉజ్జయినిలో నాఉద్యానవనానికి వెళ్ళి నా శాపాంతము ఎప్పుడని అతనిని అడిగాను. పగటివేళ తనకు శక్తి లేదనీ, రాత్రిదాకా ఆగమనీ భూతివర్మ

అడిగ్గా, ఆ రాత్రి కాణాభూతి అక్కడ పరుగు లెత్తుచున్న పిశాచాల సంఘా లను [illegible] చూపి ప్రస్తావవశాన అడిగాను. పూర్వము మహేశ్వరుడు బ్రహ్మకు చెప్పిన విషయము నాకు చెప్పినాడు. సూర్యప్రభావము ఉన్నప్పుడు యక్ష రాక్షస పిశాచులకు శక్తి లేదు; రాత్రివేళ బలిష్ఠులవుతారు. దేవతలకు పూజలు జరగని ప్రదేశాలలో బ్రాహ్మణులు యథావిధిగా భోజనాలు నిర్వర్తించనిచోటా, విధివిరుద్ధముగా భోజనములు జరిగే చోట్లలో వీటి ప్రధానము ఉండును. మాంసము తినని వానిదగ్గరకు, పతివ్రత దగ్గరకు, జ్ఞానులజోలికి శూరులజోలికి వీళ్ళు వెళ్ళరు.

"ఇది విన్నా ని శాపమోక్షానికి కారణభూతు డయిన గుణాఢ్యుడు వచ్చినాడు" అని కాణాభూతి చెపితే వచ్చినాను. పుష్పదంతుడు చెప్పిన కథ నీకు చెప్పుతాను. ఆయనకు పుష్పదంతు డనీ, నీకు మాల్యవంతు డనీ పేర్లు రావడానికి కారణము వినవలెనని కుతూహలము.

పుష్పదంతునికి ఆపేరు వచ్చిన కారణము :

కాణభూతి కుతూహలము తీర్చడముకోసము గుణాఢ్యుడు ఈప్రకారము చెప్పినాడు :

గంగాతీరమున బహుసువర్ణక మనే అగ్రహారములో గోవిందదత్తుడు అనే బ్రాహ్మణవిద్వాంసుడు ఉన్నాడు. అగ్నిదత్త అనే ఆయనభార్య మహాసాధ్వి. కాలక్రమేణ వారికి అయిదుగురు కుమారులు కలిగినారు. వారు మూర్ఖులు, అందగాళ్ళ మని వాళ్ళకుగర్వము. ఒకనాడు వైశ్వానరు డనే అతిథి వారింటికి వచ్చి కుమారులకు నమస్కారము చేసినాడు. వాళ్ళు ప్రతి నమస్కారము చెయ్యక నవ్వడము మొదలు పెట్టినారు. వైశ్వానరునికి కోపము వచ్చి బయలుదేరాడు. గోవింద దత్తు అతిన్ని ఆపి బతిమాలుకోగా "నీకుమారులు మూర్ఖులు, పతితులు. మీఇంట్లో భోజనం చేస్తే ప్రాయశ్చిత్తము చేసుకోవలసి వస్తుంది." అన్నాడు వైశ్వా

[illegible] తీర్థస్థానములను ఇక [illegible] అని శోకించక దత్తు [illegible] చేసినాడు. అగ్నిదత్తకూడా అతిథికి [illegible] ఐపోయింది. చివరకు వైశ్వానరుడు నాటి ఆతిథ్యము స్వీకరించినాడు. ఆయన పుత్రులలో దేవదత్తు డనేవాడు అసలు తా చూచి పశ్చాత్తాపము పొంది, తన జీవితము వ్యర్థమని ఎంచి, విరక్తి పుట్టి బదరికాశ్రమానికి తపస్సు నిమిత్తముగా వెళ్ళినాడు. కొంతకాలము ఆకులు అలములూ తిని, కొంత కాలము [illegible] నీళ్ళు, చాలాకాలము మహేశ్వరుని గురించి తపస్సు చేసినాడు. అతని ఉగ్రతపస్సుకు మెచ్చి మహేశ్వరుడు ప్రత్యక్షమైనాడు. ఈశ్వరునికి తాను అనుచరుడుగా ఉండేలాగున అనుగ్రహించ వలసిన దని అతడు [illegible] వేడినాడు. "విద్యలు నేర్చుకో. భూలోకములో భోగాలు అనుభవించు. తర్వాత నీ అభీష్టము నెరవేరుతుంది" అని ఈశ్వరుడు వరము ప్రదానముచేసినాడు.

విమ్మట అతడు బయలుదేరి పాటలీపుత్రములో వేదకుంభుడు అనే గురువువద్ద యథావిధిగా విద్యాభ్యాసము చేయడము ప్రారంభించినాడు. ఒకనాడు గురుపత్ని అతనిని వలచి బలవంతము చేసింది. దేవదత్తుడు పాటలీపుత్రము విడచి ప్రతిష్ఠానపురము వెళ్ళి, వృద్ధభార్య ఉన్న గురువును ఆశ్రయించి విద్యలు అభ్యసించినాడు.

విద్యావంతుడు, సుందరమూర్తి అయిన దేవదత్తుని ఆ నగరప్రభువయిన సుశర్మ కూతురు శ్రీదేవి ఒకనాడు చూడడము సంభవించింది. వాతాయనము దగ్గర ఉన్న శ్రీదేవిని అతడు చూచినాడు. సరి, ఇద్దరికీ వలపు తలముణక లయింది. అతనిని కిటికీదగ్గరికి, రమ్మని రాజకుమారి వేలితో సంజ్ఞచేసింది. దేవదత్తుడు సమీపించగానే శ్రీదేవి దంతముతో పుష్పమును ఎగజిమ్మింది. ఆసంకేతాభిప్రాయము గ్రహించ లేక అతడు లోలోపల కుమిలి, ఇంటికి వచ్చి నేలమీద దొర్లడము మొదలు పెట్టినాడు. బుద్ధిమంతుడయిన గురువు శిష్యుని అవస్థ గ్రహించి

యా త్రిపురాంతకునిగా నటిస్తూ వృత్తాంతమంతా సంపూర్ణముగా విన్నాడు; విని రాజకుమారి సంకేతములోని రహస్యమును గ్రహించి సంకేతస్థానము నూహించినాడు. "పుష్పదంత మనే దేవాలయములో నాకోసము ప్రతీక్షించు. ప్రస్తుతము వెళ్ళిపో, అని ఆమె అభిప్రాయము'' అని చెప్పినాడు. దేవదత్తుడు విచారము విడిచి దేవాలయానికి వెళ్ళినాడు. రాజపుత్రి అష్టమీ వ్రతమనే నెపముతో దేవదర్శనార్థము ఒంటరిగా గర్భగుడిలోకి వెళ్ళింది. ద్వారబంధమునకు నిలిచియున్న దేవదత్తుడు ముందుకు వచ్చి ఆమె కంఠము కౌగిలించుకొన్నాడు. "నేను చేసిన సంజ్ఞనెలా గ్రహించావు?'' అని ఆమె ఆశ్చర్యముతో అడిగింది. "నాకు తెలియలేదు. మా గురువుగారు విప్పి చెప్పినారు'' అని దేవదత్తుడు చెప్పేసరికి శ్రీదేవి "నన్ను విడు. నీవు రసికుడవు కావు'' అని చిరాకుతోనూ, రహస్యము బయలు పడుతుం దనే భయముతోనూ త్వరత్వరగా వెళ్ళిపోయింది.

: దేవదత్తునికి పంచశిఖుడు తోడ్పడుట :

చేతికి దొరికి జారిపోయిన ప్రియురాలి కోసము దేవదత్తుడు చాలా మనోవ్యథ చెంది ప్రాణత్యాగము చేయబోయినాడు. పూర్వమే అతనికి వరము అనుగ్రహించిన మహేశ్వరుడు పంచశిఖు డనే ప్రమథుని పిలిచి దేవదత్తునికి సహాయము చెయ్యవలసిన దని ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. పంచశిఖుడు వచ్చి దేవదత్తుని ఓదార్చి, అతనికి స్త్రీవేషము వేసి, తాను వృద్ధబ్రాహ్మణవేషము ధరించి శ్రీదేవి జనకుడయిన సుశర్మవద్దకు అతనిని తీసుకుపోయి "దేవా, నాకుమారుడు దేశాంతరము వెళ్ళినాడు. ఈపిల్ల నాకోడలు. ఈమెను నీవద్ద ఉంచి, కుమారుని వెదకడానికి వెళ్లుతాను. అతడు దొరికినతర్వాత వచ్చి ఈమెను తీసుకుపోతాను. అంతవరకూ ఈమెను సంరక్షించాలి'' అని విన్నవించినాడు. అంగీకరించకపోతే కోపమువచ్చి బ్రాహ్మణుడు శపిస్తాడని భయపడి, రాజుసమ్మతించి,

స్త్రీ వేషధారి అయిన దేవదత్తుని భద్రముగా ఉంచడముకోసము తన కుమార్తె అంతఃపురానికే పంపినాడు. పంచశిఖుడు వెళ్ళిపోయినాడు.

తర్వాత దేవదత్తుడు తనప్రియురాలి సమీపములోనే నివసిస్తూ, ఆమెకు విశ్వాసము కూడా కలిగించి, ఒకరాత్రి ఏకాంతసమయములో నిజస్వరూపము బయటపెట్టినాడు. ఆమెకు ఆమోదము కలిగింది. ఉభయులకూ గాంధర్వ వివాహము జరిగింది.

ఆమె గర్భవతి అయినతర్వాత దేవదత్తుడు పంచశిఖుని తలచుకొన్నాడు. అతడు వచ్చి ఎవరికీ తెలియకుండా అంతఃపురములోనుంచి దేవదత్తుని తీసుకుపోయి అతని స్త్రీవేషము తీసివేసి, తాను వృద్ధ బ్రాహ్మణవేషము ధరించి, అతనిని వెంటబెట్టుకొని సుశర్మసన్నిధికి వెళ్ళి, "దేవా, ఇదుగో నాకుమారుడు దొరికినాడు. ఇక్కడ ఇల్లట ముంచిన నాకోడలిని పంపించు" అని అడిగినాడు. అంతఃపురములో విచారణ చేస్తే ఆయువతి రాత్రి కనబడకుండా ఎక్కడికో పోయిందని తెలిసి రాజు బ్రాహ్మణశాపానికి భయపడి మంత్రులతో ఆలోచన చేసినాడు.

శిబిచక్రవర్తి కథ

రాజు అమాత్యులతో, "ఆర్యులారా, ఇతడు సామాన్యబ్రాహ్మణుడు కాడు; ఎవరో దేవుడని తోస్తుంది. నన్ను పరీక్షించడానికి ఈ రూపములో వచ్చినాడు. ఇటువంటి సంఘటనలు పూర్వమూ ఉన్నవి. శిబిమహారాజు అందరినీ రక్షిస్తూ, దయాదానధర్మాలకు చాలా ప్రసిద్ధి చెందినవాడు. ఆయనను పరీక్షించడానికి ఇంద్రుడు డేగరూపము ధరించి, పావురము రూపము తాల్చిన యమధర్మరాజును తరుముకుంటూ శిబిదగ్గిరికి వచ్చినాడు. పావురము భయభ్రాంతమై శిబిచక్రవర్తి ఒడిలో దూరింది. డేగ మనుష్యవాక్కుతో "మహాప్రభూ, నాకు చాలా ఆకలిగా ఉన్నది. ఈపావురము నాకాహారము. దీనిని విడిచిపెట్టు. విడువక

పోతే నాప్రాణాలు ఇక్కడే పోతవి. నీకు పాపము చుట్టుకుంటుంది'' అని చెప్పింది. "ఈ పావురము నన్ను శరణుకోరి వచ్చింది. దీనిని విడవడానికి వీలులేదు. దీనికి బదులుగా సమానమైన మాంసము నీకిస్తాను'' అన్నాడు చక్రవర్తి. "అయితే నీ మాంసమే నాకు కావాలి'' అన్నది డేగ. శిబి అంగీకరించి తనమాంసము కోసి త్రాసులో ఎంత వేసినా, పావురమున్నవైపే మొగ్గుగా ఉన్నది. చక్రవర్తి తన శరీరము యావత్తూ కాటాలో వేయించి తూచ వలసిందన్నాడు. అప్పుడు ఆకాశవాణి శిబిని మెచ్చుకొని హర్షధ్వానములు చేసింది. ఇంద్ర యములు సంతుష్టులై పక్షిరూపాలు విడిచి నిజరూపాలతో ప్రత్యక్షమయి శిబికి వజ్రదేహమూ, వరాలూ ఇచ్చి అంతర్ధానమయినారు. అలాగే నన్ను పరీక్షించడానికి ఎవరో ఈయన వచ్చినాడు.'' అని చెప్పినాడు.

సుశర్మ మంత్రులతో ఇలా రహస్యముగా అని, బ్రాహ్మణునితో బహిరంగముగా "ఆర్యా, ముందు నాకు అభయ మియ్యవలె. నీ కోడలిని గతరాత్రి ఎవరో అపహరించుకు పోయినారు. రాత్రింబగళ్ళు మేము కనిపెట్టి ఉన్నా మీకోడలు అదృశ్యం అయింది'' అని విన్నవించినాడు. బ్రాహ్మణుడు మొదట కోపించి, క్రమముగా శాంతించి, చివరకు, "రాజా, నా కుమారునకు నీ కుమారిని ఇయ్యి'' అన్నాడు. బ్రాహ్మణ శాపానికి వెరచి సుశర్మ తనకుమార్తె శ్రీదేవిని దేవదత్తునికిచ్చి వివాహము చేసి, అల్లుని తనవద్దనే ఉంచుకొన్నాడు. పంచశిఖుడు కైలాసానికి వెళ్ళిపోయినాడు. దేవదత్తునికి బహిరంగముగా ప్రియురాలు లభ్య మయింది. పురుషసంతానము లేని మామగారి సంపదయావత్తు అతనికే దక్కింది. శ్రీదేవికి కలిగినకుమారునికి రాజ్య మిచ్చి సుశర్మ తపస్సు నిమిత్తము వనానికి వెళ్ళినాడు.

కాలక్రమేణ దేవదత్తుడు కుమారుని అభివృద్ధి చూచి ఆనందించి, భార్యతో కూడా తపోవనానికి వెళ్ళిపోయినాడు. అక్కడ ఈశ్వరారాధన

చేసి, శివానుగ్రహమువల్ల మానవదేహము విడిచి మళ్ళీ ప్రమథగణములో చేరినాను. తనప్రియురాలు దంతముతో పుష్పమును ఎగజిమ్మినసంజ్ఞ గ్రహించక పోవడముచేత ఆతనికి ప్రమథగణములో పుష్పదంతుడు అని పేరు వచ్చినది. ఆతనిభార్య జయ అనే నామధేయముతో పార్వతీ దేవికి ప్రతీహారి అయినది. ఆతనికి పుష్పదంతు డనే పేరు రావడానికి ఇది గాథ.

మాల్యవంతునికి ఆపేరు వచ్చిన కారణము

ఇక నాకథ చెపుతాను. దేవదత్తునితండ్రి గోవిందదత్తుడు కదా! ఆయన పుత్రులలో నే నొకడను. నన్ను సోమదత్తు డనేవారు. మా నాయనగారికి నామీద వాత్సల్యము లేకపోవడముచేత విచారము కలిగి, నేను హిమాచలానికి వెళ్ళి మాల్యములతో శివపూజ చేస్తూ తపస్సు చేసినాను. మహేశ్వరుడు ప్రసన్నుడై దర్శన మిచ్చినాడు. నేను విభోగములూ కోరక ప్రమథగణత్వమే వేడితే స్వామి అదే ప్రసాదించినాడు. మానవులు అడుగు పెట్టలేని అరణ్యప్రదేశాలనుంచి నీవు పుష్పములు తెచ్చి మాల్యములు గుచ్చి పూజ చేయడముచేత నీకు మాల్యవంతు డనే నామధేయము ఉంచుతున్నాను" అని శివుడు అనుగ్రహించినాడు. నేను మానవశరీరము విడిచి ప్రమథుడ నయినాను. ఈశ్వరానుగ్రహముచేత నాకు మాల్యవంతుడనే పేరు ఈవిధముగా వచ్చింది.

కాణభూతీ, దురదృష్టవశాన పార్వతీదేవి శాపముతగిలి నేను మానవ లోకములో జన్మించాను. హరప్రోక్తమైన ఆ దివ్యకథ ఇక చెప్పు. మన ఉభయులకూ శాపమోక్ష మవుతుంది.

[illegible]

గుణాఢ్యుడు బృహత్కథను శాతవాహనునికి పంపుట

ఈ విధముగా గుణాఢ్యుడు [illegible] ఉన్న ఆదివ్య కథను [illegible] చెప్పినాడు. గుణాఢ్యుడు ఆకథను ఏడు సం[illegible] ఏడు లక్షల శ్లోకాలలో రచించినాడు. అరణ్యములో సిరాదొర[illegible] గ్రంథము వ్రాసినాడు. విద్యాధరులు విని [illegible] అన్న భయముచేత కథను అలా గ్రంథస్థము చేసినాడు. అప్పటికి కథ వినడానికి వచ్చి ఆకాశాన నిలిచిన విద్యాధరాదులు [illegible] కట్టినట్టున్నారు. కథను చూచి కాణభూతి [illegible] అనేక [illegible] ఉన్న తక్కిన పిశాచాలుకూడా కథవిని స్వర్గానికి వెళ్ళినారు.

ఈ మహాకథను భూలోకములో నిలపవలె. అప్పటికి శాపమోక్ష మని దేవి సెలవిచ్చినది. దీనిని ఎలా ప్రకాశింపచేను? ఎవరి కివ్వను? అని గుణాఢ్యుడు ఆలోచిస్తున్నాడు. ఆయనతో కూడా వచ్చిన గుణదేవుడు నందిదేవుడు అనే శిష్యులు "ఈకావ్యమును గ్రహించడానికీ, అర్పించడానికీ తగినవాడు శ్రీ సాతవాహన మహారాజు. ఆయన రసజ్ఞుడు. పుష్పపరిమళమును మారుతము వహించేలాగున ఆ ప్రభువు ఈ కావ్యాన్ని వహించగలడు" అని చెప్పినారు. సమ్మతించి గుణాఢ్యుడు ఆశిష్యులకు కావ్య మిచ్చి మహారాజుసన్నిధికి పంపి, తాను ప్రతిష్ఠాన పురము వెలుపల ఉన్న దేవీకృతోద్యానములో సంకేతస్థానము ఏర్పాటు చేసి కూర్చున్నాడు. శిష్యులు మహారాజును దర్శించి గుణాఢ్యుడు రచియించినాడని ఆగ్రంథము సమర్పించినారు. సాతవాహనుడు దాని పిశాచాకృతి గమనించి, పుస్తకము తెరిచి, పైశాచీ భాషలో ఉండడము గ్రహించి, అసహ్యించుకొని విద్యాగర్వముతో,

"ఏమి! నీరసమైన పైశాచీభాష! రక్తముతో వ్రాసినగ్రంథము! ఏడు లక్షలశ్లోకాలు! వాడుకథ!" అని నిరసించినాడు. శిష్యులు గ్రంథసమేతముగా వెళ్ళి జరిగినసంగతి గురువుకు విన్నవించినారు. ఆయన విచారపడినాడు. గుణగ్రహణశక్తి కలవారే నిరసిస్తే ఎవరికి విచారము కలగదు?

తర్వాత గుణాఢ్యుడు సమీపపర్వతముపైకివెళ్ళి ఏకాంతరమ్యస్థానములో అగ్నికుండము చేసి శిష్యుని ఒక్కొక్క పత్రమే చదివి శిష్యులూ, మృగాలూ, పక్షులూ కన్నీరు విడుస్తూ ఉండగా అగ్నిలో పడవేస్తున్నాడు. ఈప్రకారముగా ఆరులక్షల శ్లోకాలగ్రంథము అగ్నిహోత్రునికి ఆహుతి అయిపోయింది. నరవాహన దత్తచరిత్ర మాత్రము మిగిలింది. గుణాఢ్యమహాకవి ఆప్రకారముగా గ్రంథము చదివేవేళ లేళ్లు, వరాహములు, మహిషములు మొదలైనజంతువులు బారులుతీర్చి చుట్టూ నిలిచి, ఆహారము మాని, కన్నీళ్ళతో నిశ్చలముగావిన్నవి.

ఇంతలో సాతవాహన మహారాజుకు జబ్బు చేసింది. సారము లేని మాంసము తినడమేకారణ మని వైద్యులు నిర్ణయించినారు. వంటవాళ్ళను రాజు గట్టిగా అడిగితే వేటకాండ్రు తెచ్చి యిచ్చినమాంసమే తాము వండినట్టు చెప్పినారు. వేటగాండ్లను అడిగితే, "మహాప్రభూ, ఇక్కడ ఒకబ్రాహ్మడు కథ చదువుతూ ఒక్కొక్కపత్రమే అగ్గిలో వేస్తున్నాడు. జంతువులు మేత మాని వింటూ ఉండడముచేత నీరసించి పోయినవి. వాటి మాంసం నీరసం అయిపోయింది." అని వాళ్లు విన్నవించుకొన్నారు. కుతూహలము కలిగి రాజు వాళ్ళను ముందు నడవ మని, వెంట వెళ్ళి గుణాఢ్యుని చూచినాడు. శిష్యులూ, మృగాలూ, చుట్టూఉండగా మధ్య కథ వినుపిస్తున్న మహాకవికి రాజు నమస్కారము చేసి వృత్తాంతము యావత్తూ చెప్ప మన్నాడు. పుష్పదంతునిశాపము మొదలుకొని అప్పటివరకూ జరిగిన విషయా లన్నీ పైశాచీభాషలో మహాకవి చెప్పినాడు.

గుణాఢ్యుడే ప్రమథావతార మని తెలుసుకొని మహేశ్వర ముఖోద్గతమైన ఆమహాకథను తనకు దయచేయవలసినదని సాతవాహనుడు కవీశ్వరుని కాళ్ళమీద పడినాడు.

"రాజా, ఆరులక్షల శ్లోకాల కథలు, ఆరు అగ్నిపాలైనవి. ఈకథ లక్షగ్రంథము మాత్రము మిగిలినది. తీసుకో. నాశిష్యులు వచ్చి వివరిస్తారు." అని గుణాఢ్యుడు చెప్పి, రాజుకు సెలవిచ్చి, యోగమార్గాన నిజదేహము విడిచి దివ్యపదవికి వెళ్ళినాడు.

గుణాఢ్యుడు ప్రసాదించిన బృహత్కథను తీసుకొని రాజు నిజ నగరమునకు బయలుదేరిపోయినాడు. ఆ నరవాహనదత్త చరిత్రను వివరించి వ్రాసిన కవిశిష్యులు గుణదేవ నందిదేవులకు సాతవాహన మహారాజు మణి కనక వస్త్రవాహనాలూ, గృహములూ, ధనమూ, అగ్రహారములూ ఇచ్చి సత్కరించినాడు. రాజు ఆశిష్యులతో సహా కథావిభాగముచేసి పైశాచీభాషలోనే కథావతారమును తెలుపడానికి ఈ కథాపీఠము రచించినాడు. ఆమహాకథ రసవంతమై చిత్రవిచిత్ర సంఘటనలతో కూడి దేవకథలనుకూడా మరిపించి త్రిలోక విఖ్యాతి పొందింది.

తరంగము : ౧

గౌరీ నవ పరిష్వంగే
విభోః స్వేదాంబు పాతు వః
నేత్రాగ్నిభీత్యా కామేన
వారుణాస్త్ర మి వాహితమ్.

ఫాలనేత్రాగ్ని భీతిచే పంచశరుడు
పరపు వారుణాస్త్రముభాతి, ప్రప్రథమము
గౌరి కౌగిట జేర్చు శంకరుని మేన
బోచు స్వేదోదకము మిమ్ము బ్రోచు గాక!

మహేశ్వరునివల్ల, పుష్పదంతుడు వరరుచిగా జన్మించాడు. ఆ పుష్పదంతుని వల్ల కాణభూతి, కాణభూతివల్ల గుణాఢ్యుడు, గుణాఢ్యునివల్ల సాత వాహనుడు గ్రహించిన మహాద్భుతవిద్యాధరకథ ఆకర్ణించండి!

శ తా నీ కు ని క థ

వత్సదేశానికి కౌశాంబి రాజధాని. పాండవవంశ సంభూతుడయిన పరీక్షిత్తుకు మనుమడు, జనమేజయునకు కుమారుడు అయిన శతానీకుడు ఆ రాజ్యమును పరిపాలిస్తూ ఉన్నాడు. ఆయన పట్టమహిషి వసుమతీదేవి. వారికి సంతానము లేదు.

ఒకనాడు శతానీకుడు వేటకు వెళ్ళి అరణ్యములో సంచరిస్తూ ఉండగా అక్కడ తపస్సు చేస్తున్న శాండిల్యమునితో పరిచయమయింది. ప్రభువు ప్రార్థించగా ముని రాజువెంట కౌశాంబీ నగరానికి పోయి పుత్రకామేష్టి చేయించినాడు. మహారాణికి మంత్రసిద్ధమైన పాయసము ఇచ్చినాడు. పాయసము త్రాగి వసుమతీదేవి గర్భము ధరించింది. క్రమేణ కుమారుడు కలిగినాడు. అతనికి సహస్రానీకుడు అని పేరు పెట్టినారు. పెద్దవాడయిన తరువాత తండ్రి అతనికి యౌవరాజ్యాభిషేకము చేసి తాను రాజ్యభారవిచారము విడిచిపెట్టి శాంతముగా కాలము గడుపుచున్నాడు.

శతానీకుడు దేవేంద్రునికి సాయము చేయుట

కొన్నాళ్ళకు ఇంద్రునికి రాక్షసులతో యుద్ధము సంభవించినది. మాతలిద్వారా మహేంద్రుడు శతానీకునికి ఆహ్వానము పంపినాడు. శతానీకుడు తనకుమారుని యుగంధరుడనే మంత్రికి అప్పగించి, రాజ్యభారము మంత్రికి, సుప్రతీకుడు అనే ప్రధానసేనాపతికి అప్పజెప్పి మాతలితో ఇంద్రునిసన్నిధానానికి వెళ్ళినాడు. మహేంద్రుని సమక్షములోనే యమ

దంష్ట్రుడు మొదలయిన అసురులను సంహరించి శతానీకుడు యుద్ధములో ప్రాణములు విడిచినాడు. ఆ రాజుశవమును మాతలి భూలోకానికి తెచ్చినాడు, రాణి సహగమనము చేసింది.

తర్వాత సహస్రానీకుడు వత్సదేశానికి ప్రభు వయినాడు. ఇంద్రుడు రాక్షసులను జయించి విజయోత్సవము చేస్తూ తన మిత్రుని పుత్రుడయిన సహస్రానీకుని ఆహ్వానించినాడు. నందనవనములో అప్సరసలతో విహారాలు చేస్తూన్న దేవతలను చూస్తూ తనకు తగిన భార్య లేదే అని సహస్రానీకుడు విచారపడినాడు. అతని ఆశయము గ్రహించి మహేంద్రుడు ఇలా చెప్పినాడు: "రాజన్, విచారించకు. నీకోరిక ఈడేరుతుంది. నీకు కాగల భార్య భూలోకములో పుట్టి ఉన్నది. వెనుక ఒకసారి బ్రహ్మదేవుని దర్శనార్థము వెళ్ళినాను. నేను వెళ్ళేతర్వాత విధూముడు అనే వసువు వచ్చినాడు. మేమంతా అక్కడ ఉండగానే అలంబుష అనే అప్సరస వచ్చింది. దానిచీర గాలికి కాస్త తొలిగేసరికి చూచిన విధూమునికి మనోవికారము కలిగింది. అప్సరస కూడా అతని రూపసంపదకు ముగ్ధురాలు అయింది. బ్రహ్మ నాకేసి చూచినాడు. నేను ఆయన అభిప్రాయము గ్రహించి కోపించి వాళ్ళతో "మూర్ఖులారా, మీరిద్దరూ మర్త్యలోకములో పుట్టి భార్య భర్త కావలి" అని శపించాను. సహస్రానీకా, శాపభ్రష్టుడయిన ఆవసువు నీవే సుమా! ఆ అప్సరస అయోధ్యాధిపతి కృతవర్మకు కూతురయి పుట్టి మృగావతి అనే పేరుతో పెరుగుతున్నది. ఆమె నీకు భార్య అవుతుంది."

ఈవాక్యములు విన్నతరవాత సహస్రానీకుడు మృగావతిమీద మమత హెచ్చింది. అనంతరము మహేంద్రుడు అతనిని సన్మానపూర్వముగా సాగనంపినాడు. అతడు ప్రయాణము చేస్తూ ఉండగా మార్గమధ్యములో తిలోత్తమ అనే అప్సరస ప్రీతివల్ల సహస్రానీకుని ఉద్దేశించి "రాజా, క్షణము ఆగు, నీకొక వార్త చెపుతాను" అన్నది. మృగావతినే ధ్యాని

స్తున్న రాజుకు ఆమాటలు చెవికెక్కలేదు. అప్పరస సిగ్గుపడి, రోష ముతో "రాజా, నామాటలు వినిపించుకోక ఎవతెను ధ్యానిస్తున్నావో ఆమెతో నీకు పద్నాలుగేళ్ళు వియోగము కలుగును గాక!" అని శపించింది. ఆమాటలు రాజుకు వినపడలేదు. రథము నడుపుతున్న మాతలికి మాత్రము వినబడినవి.

సహస్రానీకుడు మృగావతిని వివాహమాడుట

రాజధాని చేరి సహస్రానీకుడు యుగంధరాది మంత్రులతో మృగావతివృత్తాంతము చెప్పినాడు. విలంబానికి సహించలేక మృగావతి తండ్రి కృతవర్మవద్దకు అయోధ్యకు దూతలను పంపినాడు. ఆయన సంతోషించి తనరాణి కి వివాహవిషయము తెలిపినాడు. తమబిడ్డను సహస్రానీకునికి ఇచ్చి తప్పకుండా వివాహము చేయవలసిందని, తనకు స్వప్నములో ఒకానొక బ్రాహ్మణుడు కనపడి ఇలా చెయ్యవలసిందని అన్నాడని రాణి చెప్పింది. మృగావతి రూపలావణ్యములను చూచి నృత్తగీతాదికా శలమును గ్రహించి దూతలు వెళ్ళినారు. తర్వాత మృగావతీ సహస్రానీకులకు మహావైభవముతో వివాహము జరిగింది. వారిసమ్మేళము చాలా మనోజ్ఞ మయింది.

సహస్రానీకుని మంత్రులకు త్వరలోనే బిడ్డలు కలిగినారు. యుగంధరునికి యౌగంధరాయణుడు, సుప్రతీకునికి రుమణ్వంతుడు హాస్యసచివునికి వసంతకుడు జన్మించినారు. మృగావతి కూడ గర్భము ధరించింది. ఆమె ముఖము తెల్లని కాంతులు వెదజల్లడము ఆరంభించింది.

మృగావతిని పక్షి తన్నుకొనిపోవుట

ఒకనాడు రాజు భార్యవంక రెప్ప వాల్చకుండా చూస్తూ ఉన్నాడు. "నెత్తురుతో నిండిన దిగుడుబావిలో స్నానము చేయవలె ననే కోరిక

కలిగింది'' అని రాణి విన్నవించింది. ధర్మాత్ముడైనప్రభువు జంతు రక్తానికి బదులుగా దిగుడుబావిలో లాక్షారసము మొదలయినవి కలిపించినాడు. రక్తవర్ణముతో ఉన్న నీటిలో రాణి స్నానము చేస్తూ ఉండగా ఆకాశాన పోతున్న గరుడపక్షి మాంసఖండ మనే భ్రమతో రాణిని పైకి తన్నుకుపోయింది. రాజు మూర్ఛపోయి కొంతసేపటికి తెప్పరిల్లినాడు. ఆ వృత్తాంతము దివ్యదృష్టివల్ల గ్రహించిన మాతలి ఆకాశమార్గాన వచ్చి రాజును ఓదార్చి తిలోత్తమ పెట్టిన శాపమూ, దానిఅంతమూ తెలియపరచి వెళ్లినాడు. "ప్రాణేశ్వరీ, ఆ పాపాత్మురాలు తిలోత్తమ మనోరథము ఈడేరింది!" అంటూ రాజు చాలా దుఃఖించినాడు. శాపవిషయము తెలియడముచేతను, మంత్రులు ఓదార్చడముచేతను సహస్రానీకుడు కొంతవరకు మనస్సు చిక్కబట్టి, భార్యతో మళ్ళీ సమాగమము కలుగుతుంది అనే ఆశతో ప్రాణాలు విడవకుండా ఉన్నాడు.

గరుడపక్షి మృగావతిని తన్నుకుపోయి, ప్రాణాలుఉన్న వ్యక్తి అని త్రోవలో గ్రహించి దైవయోగముచేత ఉదయపర్వతముమీద విడిచిపెట్టి, వెళ్ళింది. ఆమె భయశోకాలచేత విహ్వలచిత్తురా లయి, మనుష్యులు అడుగుపెట్టడానికి వీలులేని కొండచర్యమీద తాను ఉన్నట్టు తెలుసుకొన్నది. కట్టుబట్టతో దిక్కు లేని ఆ మృగావతిని మింగడానికి కొండచిలువ మీదికి వచ్చింది. ముందుముందు ఆమెకు సౌభాగ్యము ఉండడముచేత ఆసమయములో ఒకానొక దివ్యపురుషుడు వచ్చి ఆపామును సంహరించి, కనపడీ కనపడకుండా అంతర్ధానమయినాడు. దుఃఖాతిశయముచేత ఆమె ప్రాణత్యాగము చేయవలెనని నిశ్చయించుకొని అక్కడికి వచ్చిన అడవి యేనుగు కాళ్ళ ముందు వెళ్ళి పడ్డది. ఆశ్చర్యము! ఆక్రూర జంతువు ఆమెను ఏమీ చెయ్యలేదు. శివానుగ్రహము ఉంటే ఏ అశుభమూ జరగదు.

ఇంకా దుఃఖములో ఉన్న ఆగర్భవతి కొండచరియ మీదినుంచి క్రిందికి దుముకవలె ననుకొని, భర్తను తలుచుకొని పెద్దపెట్టున రోదనము ప్రారంభించింది.

మృగావతి జమదగ్ని ఆశ్రమమున నివసించుట

అదృష్టవశాన సరిగా ఆసమయాన కందమూలఫలాల కోసము అక్కడికి వచ్చిన మునికుమారుడు మూర్తీభవించిన దుఃఖశోకవలె ఉన్న ఆమెను ఓదార్చి సమీపములో ఉన్న జమదగ్ని మహర్షి ఆశ్రమానికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. ఆమె ముని పాదపద్మములకు మొక్కింది. దయార్ద్ర హృదయుడైన జమదగ్ని దివ్యదృష్టితో చూచి, "తల్లీ, విచారపడకు. నీకడుపున వంశవర్ధనుడైన కుమారుడు జన్మిస్తాడు. మళ్ళీ నీకు భర్తతో సమాగమము కలుగుతుంది" అని ఓదార్చినాడు. ఆపతివ్రత ఆశ్రమములోనే నివాసము చేస్తూ భర్తను మనస్సులో ధ్యానిస్తూ ఉన్నది.

ఆకాశవాణి మృగావతి పుత్రునకు ఉదయనుడని పేరుపెట్టుట

కొంతకాలానికి మృగావతికి కుమారుడు కలిగినాడు. "ఇతడు ఉదయనుడు అనే పేరుతో ప్రసిద్ధి చెందుతాడు. మహా శ్రీమంతుడు, కీర్తిమంతుడు, మహాప్రభువు అవుతాడు" "ఇతని కుమారుడు సమస్త విద్యాధర చక్రవర్తి అవుతాడు" అని ఆసమయాన ఆకాశవాణి పలుకులు కర్ణోత్సవముగా వినబడ్డవి. ఆశ్రమములో ఉదయనుడు దిన దినాభివృద్ధి పొందుతున్నాడు. అతనికి క్షత్రియోచితము లయిన సమస్త సంస్కారాలూ, ఉపనయనమూ చేసి, అతనికి అన్నివిద్యలూ, ధనుర్వేదమూ జమదగ్ని నేర్పినాడు.

వసునేమి అనే నాగుని ఉదయనుడు రక్షించుట

సహస్రానీకునిచేత చెక్కిన కడియము తనచేతినుంచి తీసి మృగావతి ప్రీతితో కుమారునిచేతికి పెట్టింది. ఉదయనుడు ఒకనాడు అడవికి వేటకు వెళ్ళినాడు. శబరు డొకడు బలవంతముగా నాగుని (సర్పమును) పట్టుకొనడం చూచి, దాని దీనస్వరాలకు జాలిపడి, దాన్ని విడిచిపెట్టవలసిందని ఉదయనుడు శబరునికి ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. వాడు చేతులు జోడించి "దేవా, నేను పేదవాణ్ణి; పాములు పట్టుకోడం నాకు జీవనవృత్తి. పాములను ఆడించి బ్రతుకుతాను. ఇంతవరకు నా దగ్గర ఉండే పాము చచ్చిపోయింది. మంత్ర ఓషధుల మహిమచేత ఈ కీకారణ్యంలో దీన్ని పట్టాను." అని విన్నవించినాడు. ఉదయనుడు చేతికడియాన్ని తీసి శబరునికి ఇచ్చి సర్పాన్ని విడిపించినాడు. కడియము పుచ్చుకొని శబరుడు వెళ్ళిపోగానే ఆ నాగుడు ఉదయనునికి నమస్కరించి "రాజన్, నా పేరు వసునేమి, నేను వాసుకి సోదరుడను. నన్ను నీవు రక్షించినావు. కాబట్టి కృతజ్ఞతతో ఈ వీణను, ఈ తాంబూలపు తీగలను, వాడిపోని ఈ పుష్పమాలికను, ఈ తిలకమును నీకు సమర్పిస్తున్నాను. ఈ వీణకు శ్రుతి విభాగము ఉన్నది, దివ్యమైన తంత్రులు ఉన్నవి. స్వీకరించు" అని సమర్పించినాడు. ఉదయనుడు స్వీకరించినాడు. తర్వాత ఆ నాగుడే ఉదయనుని ఎత్తుకొని ఆశ్రమములో దించి వెళ్ళినాడు.

శబరుడు కడియమును రాజధానిలో అమ్మజూపినాడు. కడియము మీద మహారాజు సహస్రానీకుని నామాక్షరములు చూచి రాజభటులు శబరుని ప్రభువు సన్నిధికి పట్టుకొనిపోయినారు. మహారాజు కడియమును చూచి దుఃఖాక్రాంతుడయి, అది నీకు ఎలా దొరికినదో చెప్పవలసినదని ఆజ్ఞాపించినాడు. ఉదయాద్రిమీద తాను పామును పట్టినది మొదలుకొని కడియము లభించినంతవరకూ జరిగిన వృత్తాంతము యావత్తూ

శబరుడు విన్నవించినాడు. ఆకడియము తీసి సైన్యంచేతికి పెట్టినదని రాజు తెలుసుకొని చాలా ఆందోళన పడినాడు. ఇంతలో అశరీరవాణి "రాజా, నీశాపము ముగిసినది. నీభార్య మృగావతీదేవి కుమారునితో సహా ఉదయాద్రిమీద జమదగ్ని ఆశ్రమములో ఉన్నది" అని వినబడినది. రాజు భార్యమీద చింతతో ఆరోజు కష్టముమీద గడిపి, మరునాడు సైన్యమును వెంట బెట్టుకొని, శబరుని మార్గము చూపుమని జమదగ్ని ఆశ్రమానికి బయలుదేరినాడు.

తరంగము: ౧౦

ఆనాడు మహారాజు చాలా దూరము ప్రయాణము చేసి అంత్యాహ్నములో ఒకప్రదేశాన సరోవరతీరాన దిగి అలసటవల్ల పండుకొని సంగతకుని పిలిచి, "సంగీతకా, మహారాణి దర్శనార్థము తహతహ లాడుతున్న నాకు ఏదయినా కథచెప్పి వినోదము సమకూర్చు" అని ఆజ్ఞాపించినాడు. "దేవా, ఎందుకు వృథా శ్రమపడుతారు? శాపాంతమై దేవితో మీకు త్వరలోనే సమాగమము కానున్నది కదా! మానవులకు సంయోగ వియోగాలు ఎన్నో కలుగుతూ ఉంటవి. ఉదాహరణార్థము ఈకథ ఆకర్ణించండి!" అని సంగతకుడు కథ చెప్పనారంభించినాడు.

శ్రీదత్తుని కథ

పూర్వము మాళవదేశములో యజ్ఞసేను డనే బ్రాహ్మణు డుండేవాడు. ఆయనకు కాలనేమి విగతభయుడు అని ఇద్దరుకొడుకులు. ఉభయులూ జనరంజకులు. జనకుడు దివంగతుడయిన తర్వాత ఉభయులూ విద్యార్థము పాటలీపుత్ర నగరానికి వెళ్ళినారు. కాలక్రమేణ విద్యాభ్యాసము పూర్తికాగానే వారిగురువు తనకొమార్తెలను ఇద్దరినీ వీరికిచ్చి వివాహము చేసినాడు. ధనవంతులను చూచి అసూయచెంది

కాలనేమి హోమాదులు చేసినాడు. లక్ష్మీదేవి ప్రత్యక్షమై "కాలనేమీ, నీకు చాలా సంపద లభిస్తుంది. నీకు రాజు కాగల పుత్రుడు పుడతాడు. కాని నీకు అవసానములో దొంగచావు సంభవిస్తుంది. ఉద్రేకముతో హోమాదులు చేయడము చేత అటువంటి అంతము కలుగుతుంది" అని చెప్పి అంతర్ధానమయినది.

క్రమేణ కాలనేమి మహాసంపన్నుడయినాడు. కుమారుడుకూడ కలిగినాడు. శ్రీదేవి వరముచేత జన్మించిన తనయునికి శ్రీదత్తుడు అని తండ్రి పేరు పెట్టినాడు. ఆబాలుడు పెరిగి పెద్దవాడయినాడు. అతడు బ్రాహ్మణుడయినప్పటికీ మల్లయుద్ధాలలో, శస్త్రప్రావీణ్యములో అసమానుడయినాడు.

కాలనేమి తమ్ముని భార్యను పాము కరచింది. భార్య పోయినతర్వాత విగతభయుడు విరక్తిచెంది తీర్థయాత్రమీద బయలుదేరినాడు.

వల్లభశక్తి అనేరాజు చాలా యోగ్యుడు. తనకుమారుని చెలికాడుగా ఉండడానికి మల్ల విద్యా ప్రవీణుడయిన శ్రీదత్తుని ఆయన ప్రీతితో పిలిపించినాడు. రాజపుత్రుడయిన విక్రమశక్తితో శ్రీదత్తుడు సహవాసము చేస్తున్నాడు. అతనికి దేశసంభవులయిన బాహుశాలి, వజ్రముష్టి అనే యుద్ధక్షత్రియులూ, తనతో మల్లయుద్ధములో ఓడిపోయిన మహాబలుడు, వ్యాఘ్రభటుడు, ఉపేంద్రబలుడు, నిష్ఠురకుడు అనే దాక్షిణాత్య మంత్రికుమారులు శ్రీదత్తునికి స్నేహితులయినారు. ఒకనాడు మిత్రులతో కలిసి రాజకుమారుడు విక్రమశక్తి వెంట శ్రీదత్తుడు గంగాతీరానికి వెళ్ళినాడు. పరివారము విక్రమశక్తిని రాజును చేసి ఆటలాడుతూ ఉంటే, మిత్రులు శ్రీదత్తుని ప్రభువునుచేసి వినోదముగా కాలక్షేపము చేసినారు. దానిమీద విక్రమశక్తి రోషముతో శ్రీదత్తుని మల్లయుద్ధానికి పిలిచినాడు. పోరాటములో ఓడిపోయి రాజకుమారుడు శ్రీదత్తుని నెమ్మదిగా కడ తేర్చ వలెనను

కొన్నాడు. బుద్ధికుశలుడైన శ్రీదత్తుడు అతని అభిప్రాయము గ్రహించి మిత్రులతోసహా అన్యప్రదేశానికి వెళ్ళుతూ ఉంటే, గంగాప్రవాహములో మునుగుతూ తేలుతూఉన్న సుందరాంగి కనబడ్డది.

మిత్రులను నదిగట్టున ఉండమని చెప్పి అతడు జలప్రవాహములోకి దూకినాడు. ఆ యువతీరత్నము తలవెంట్రుకలు మాత్రము అతని చేతికి చిక్కినవి. ఆమె నీళ్ళలోకి మునిగిపోతే అతనుకూడా మునిగినాడు. ఇంతలో అక్కడ స్ఫటిక శిలానిర్మితమైన శివాలయము గోచరించింది. గంగానది గాని ఆకామిని గాని మళ్ళీ కనబడలేదు. అతడు చాలా ఆశ్చర్యపడి అక్కడ మనుష్యులు ఎవరైనా ఉన్నారేమో అని వెతికితే ఎవరూలేరు. అంతట ఆలయానికి ప్రదక్షిణము చేసి పరమేశ్వరునికి భక్తితో మొక్కి, అలసటచెంది ఉండడముచేత ఆరాత్రి అక్కడ సుందరోద్యాన భాగములో విశ్రమించినాడు.

శ్రీదత్తుడు విద్యుత్ప్రభను వీక్షించుట

ప్రాతఃకాలానికి ఆ త్రిలోకసుందరి శివాలయానికి వచ్చి అర్ధేందు శేఖరుని అర్చించి తిరిగిపోతుంటే శ్రీదత్తుడు ఆమె ననుసరించి ఆమె మందిరములోకి ధైర్యము చేసి వెళ్ళినాడు. ఆమె అతన్ని చూచి ఉలికిపడి ఏమీ మాటాడకుండా సౌధాంతర్భాగములోపలికి పోయి స్త్రీ పరివారము తన చుట్టూ చేరగా పర్యంకముమీద కూర్చున్నది. శ్రీదత్తుడు సంశయించకుండా పోయి ఆమె పక్కన కూర్చున్నాడు. హఠాత్తుగా ఆమె బావురు మని యేడవ సాగింది. చెలికత్తెలు ఆమెను ఊరడించారు. శ్రీదత్తుడు జాలిపడి "యువతీ, ఎవరు నీవు? సమస్త సంపదలతో నిండి మహోద్భుతమైన యీసౌధములో చెలికత్తెలతో వినోదిస్తూ ఉండక ఎందు కిలా రోదనము చేస్తావు? నీదుఃఖకారణ మేమిటి? నాతో చెపితే నేను విచారణ చేస్తాను." అని ధైర్యము

చెప్పినాడు. కొంతసేపటికి ఆమె ఊపిరిపీల్చి ఇలా చెప్పింది: "ఆర్యా, మే ముందరిమేం విద్యుద్ధ్వజ మహాసురపుత్రికలము. ఏళ్ళలోకి పెద్దదాన్ని. నన్ను విద్యుత్ప్రభ అంటారు. మహావిష్ణువు మాతాతగారిని శాశ్వతంగా పాతాళలోకాన బంధించినాడు. మా తండ్రి విష్ణువుతో యుద్ధములో మృతి చెందినాడని మమ్మల్ని విష్ణువు నగరములో నుంచి వెళ్ళగొట్టి మేము వచ్చి అక్కడికి వెళ్ళకుండా సింహాన్ని అక్కడ కాపలా పెట్టి నాడు. అప్పటినుంచీ ఆసింహము స్థిర నివాసము ఏర్పాటు చేసుకొన్నది. తర్వాత మేము మహావిష్ణువును ప్రార్థించాము. ఆయన మామీద దయదలచి ఈసింహము మొదట ఒకానొకయక్షుడు. కుబేరునిశాపము వల్ల ఈ ఆకారము ధరించినాడు. మానవు డెవడైనా వీనిని జయిస్తే శాపమోచనము అవుతుంది. అప్పుడు మీరు యథాప్రకారముగా నగరములోకి వెళ్ళి ఉండవచ్చును" అని అనుగ్రహించినారు. ఆర్యా, నీవు బాహుబల సంపన్నుడవు. మామీదు అనుగ్రహముంచి సింహాన్ని నీవు జయించాలి. ఈపని నీవల్ల కావాలి. ఇతరులవల్ల కావడము పట్టెది! ఈ ఉద్దేశముతోనే నిన్ను ఇక్కడికి ఆకర్షించి తీసుకువచ్చాను. ఈ సింహాన్ని ఓడిస్తే నీకు మృగాంకమనే ఖడ్గము లభిస్తుంది. ఆ దివ్య ఖడ్గప్రభావమువల్ల నీకు జయము కలుగుతుంది. నివు రాజు వవుతావు"

ఈమాటలువిని సరే అని శ్రీదత్తుడు ఆనాడు అక్కడే గడిపి మర్నాడు దైత్యకన్యలను వెంటబెట్టుకొని ఆనగరానికి వెళ్ళినాడు. సింహము అతన్ని చూచి ఒక్కగంతులో మీదికి దూకింది. శ్రీదత్తుడు ఏమీ జంకక భుజబలముతో సింహాన్ని పడగొట్టినాడు. శాపాంతము కావడముచేత సింహము పురుషాకారము ధరించి అతన్ని స్తుతించి మృగాంక మనే పేరు గల తన చేతికత్తిని అతనికిచ్చి అంతర్ధాన మయింది. తర్వాత అందరూ పట్నములో ప్రవేశించారు. తనకు మహోపకారము చేసిన ఆవీరునకు విద్యుత్ప్రభ విషాన్ని హరించే ఉంగరము సంతోషపూర్వకముగా ఇచ్చింది.

శ్రీదత్తుడు కొన్నిరోజులు అక్కడున్నాడు. విద్యుత్ప్రభమీద అతనికి అనురాగము కలిగింది. ఆమె గ్రహించి అతనితో "ఈ సరస్సులో స్నానము చేసి రా. అందులో మొసళ్ళు ఉండాలి. కాబట్టి నీ ఖడ్గము చేతిలోనుంచి విడిచిపెట్ట వద్దుసుమా!" అని చెప్పింది. చెప్పిన ప్రకారము శ్రీదత్తుడు నీటిలో మునిగి లేచేసరికి వెనక తాను గంగానదిలో దిగినచోట ఉన్నాడు. నాలుగుదిక్కులా చూచి ఆశ్చర్యపడి, చేతి ఉంగరమునూ కత్తినీ గమనించి దైత్యకన్యక మోసము చేసిందనుకొని మిత్రులను వెతుకుతూ స్వగృహాభిముఖుడయినాడు. త్రోవలో నిష్ఠురకుడు కనబడి నమస్కరించి, "నీవు గంగలో మునిగినతర్వాత నీకోసము చాలా రోజులు వెతికినాము. దుఃఖాతిశయంచేత మేమంతా చచ్చిపోదామని యత్నిస్తుంటే ఆకాశవాణి "నాయనలారా, సాహసించకండి. శ్రీదత్తుడు సుఖంగా తిరిగి వస్తాడు" అన్నది. తర్వాత మేము నీతల్లిదండ్రులను చూడడానికి పోతుంటే, పూర్వపరిచితుడు ఒకడు కనబడి "మీరు నగరములోకి వెళ్ళకండి. వల్లభశక్తి చనిపోయినాడు. మంత్రులు విక్రమశక్తిని రాజును చేశారు. నిన్ననే విక్రమశక్తి కాలనేమియింటికి వెళ్ళి 'శ్రీదత్తుడు ఎక్కడున్నాడు.' అని అడిగితే ఆయన తనకు తెలియదన్నాడు మండిపడి రాజు ఆయనను కొరతవేయించి చంపినాడు. ఆయన భార్య గుండె పగిలి చనిపోయింది. మహాదుర్మార్గుడైన విక్రమశక్తి శ్రీదత్తుని కడతేర్చాలని వెతికిస్తున్నాడు. మీరు దేశాంతరము వెళ్ళడం మంచిది" అని చెప్పినాడు. మనమిత్రులు బాహుశాలి ప్రభృతులు చాలా దుఃఖించి, బాగా ఆలోచించి నీకోసము నన్ను ఇక్కడ రహస్యముగా ఉంచి స్వస్థానమయిన ఉజ్జయినికి వెళ్ళినారు. కాబట్టి మనముకూడా అక్కడికే పోదాము. ఇక్కడఉంటే అపాయము, విధి ఇలా ఉన్నది."

రాక్షసీ శాపవిమోచనము

[illegible] ఉజ్జయినికి [illegible] చెపుతూ [illegible] స్త్రీ [illegible] వద్దని " [illegible] " అని [illegible] " [illegible] దేశానికి [illegible] " అని ఆమె చెప్పింది. [illegible] తలచి ఆమెను [illegible] ఆ స్త్రీ [illegible] జాలిచేత [illegible] పాడుపడ్డ [illegible] రాత్రి [illegible] చేసినాడు. మరొక ఒక రాత్రి [illegible] ఆ స్త్రీ నిద్ర [illegible] చంపి మాంసము [illegible] చేసినాడు. ఆమె భయంకరమైన రాక్షసీరూపము ధరించింది. అతడు దానిజుట్టు పట్టుకొని తల నరకడానికి కత్తి ఎత్తినాడు. వెంటనే ఆమె దివ్య వనితగా మారిపోయి అతనితో ఇలా అన్నది "మహానుభావా, నన్ను సంహరించవద్దు; విడిచిపెట్టు; నేను రాక్షసిని కాను; కౌశికుని శాపమువల్ల ఇలా అయినాను. [illegible] పదవిని కాంక్షించి కౌశికుడు ఘోరతపస్సు చేస్తూఉంటే తపోభంగము చెయ్యవలసినదని ఇంద్రుడు నన్ను నియమించినాడు. చక్కదనముచేత ఆ ఋషిని ప్రలోభపెట్టలేకపోయినాను. కోపి భయపెట్టి చూడాలని [illegible] ధరించినాను. కౌశికుడు కోపించి "దౌర్భాగ్యురాలా, రాక్షసివై నరమాంసాన్ని భక్షిస్తూ ఉండు" అని శాపముపెట్టి నీవు నాసిగపట్టి లాగగానే శాపాంతమని అనుగ్రహించినాడు. బహుకాలమునుంచి ఇక్కడికి వచ్చినవారిని చంపి తిని [illegible] నాశనం చేశాను. నీవల్ల నాకు శాపవిమోచనమయింది; నీవేదైనా వరమడిగితే ఇస్తాను"

ఈమాటలకు శ్రీదత్తుడు సంతోషించి నాకు చేసేదేమున్నది? నా మిత్రుని బ్రతికించు" అన్నాడు. ఆమె సరేఅని వరమిచ్చి అంతర్ధానమయినది. చెక్కు చెదరని శరీరముతో నిష్ఠురకుడు లేచినాడు. శ్రీదత్తుని సంతోషాశ్చర్యాలకు మేరలేదు. మర్నాడు ఉదయము ఉపవనాలు [illegible] దేశ క్రమముగా ఉజ్జయిని చేరినారు. వీరిని చూచి [illegible] ఆనందించాడు. శ్రీదత్తుడు వారికి తనవృత్తాంతమంతా చెప్పి బాహు శాలి అనే మిత్రుని గృహములో బసచేసినాడు. [illegible] జననీ జనకులు సాదరముగా ఉపచర్యలు చేస్తూ ఉంటే [illegible] ఉన్నట్లు సుఖముగా ఉంటున్నాడు.

శ్రీదత్తుడు మృగాంకవతిని హరించుట

వసంతోత్సవము ప్రారంభ మయినది. ఒకనాడు శ్రీదత్తుడు మిత్రులతో పుష్పోద్యానములో వేడుక చూడడానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ బింబకి అనే రాజుకూతురు మృగాంకవతిని చూచినాడు. మన్మథసామ్రాజ్యము లోనే శ్రీదత్తుని వికసితనేత్రాలవెంట మార్గము చేసుకొన్నట్లుగా [illegible] మృగాంకవతి అతనిహృదయములోకి ప్రవేశించింది. ప్రథమప్రణయాన్ని సూచిస్తూ ఆమెచూపులు దూతికలవలె అతనిపై [illegible] పెట్టినవి. రాజపుత్రి కనబడకుండా వెళ్ళేసరికి శ్రీదత్తునికి దిగ్భ్రమ పట్టింది. బాహుశాలి అతనిసంగతి కనిపెట్టి "వయస్యా, రహస్య మెందుకు? నాకు తెలుసులే. రాజపుత్రిక వెళ్ళినవైపే వెళుదాము. పద" అని ఆమె ఉన్నచోటికి అతనిని తీసుకుపోయినాడు. ఇంతలోనే "అయ్యో, రాజకుమారిని పాము కరిచింది" అని కేకలు వినబడ్డవి. బాహుశాలి వెళ్ళి కంచుకిని చూచి, "నామిత్రునివద్ద విషము హరించే ఉంగరమున్నది. అతనికి మంత్రముకూడా వచ్చును" అన్నాడు. తక్షణము కంచుకి వెళ్ళి, శ్రీ దత్తునిపాదాలకు మ్రొక్కి, రాజపుత్రిదగ్గిర

అతనిని తీసుకొనిపోయినాడు. శ్రీదత్తుడు ఆమె వేలికి అంగుళీయకము [illegible] ఆమె ప్రతిని చేసి చూస్తున్నది. అందరూ ఆనందించిరి [illegible] రాజు చెంతకి అక్కడికి వచ్చినాడు. తర్వాత శ్రీదత్తుడు బాహుశాలియింటికి వెళ్ళినాడు. రాజపుత్రిని వేరొకరు [illegible] తీసుకొనిపోయేను. ప్రభువు పంపిన బహుమానము శ్రీదత్తుడు బాహుశాలిమంత్రికే సమర్పించినాడు.

[illegible] రాజపుత్రికను స్మరిస్తూ శ్రీదత్తుడు పడుతున్న బాధకు స్నేహితులు ఏమీ చెయ్యలేక చింతిస్తున్నారు. రాజకుమారికి సఖి భావనిక భావనిక [illegible] తిరిగి వచ్చివేసే మిమతో శ్రీదత్తుని నివాసానికి వెళ్ళి, "సుందరమూర్తీ, నాపడుచు ఎటువంటి అవస్థలో ఉన్నదో తెలుసునా? ఒకసారి ప్రాణ మిచ్చినసీవు పలీవి కాకపోతే ఆమె ప్రాణాలు ఇకముందు నిలవవు" అని విన్నవించింది. శ్రీదత్తుడు, బాహుశాలి, భావనిక, ఇక్కడనమిత్రులూ రహస్యాలోచన చేసి, మృగాంకవతిని ఆ నగరమునుంచి రహస్యముగా మధురాపురికి తీసుకుపోయి అందరూ అక్కడే నివసించేలాగున నిర్ధారణ చేసి ఏర్పాట్లుకూడా చేసుకొన్నారు. భావనిక మృగాంకవతి సన్నిధికి వెళ్ళింది.

వర్తకానికి వెళ్ళుతున్నట్టు పన్నాగము పన్ని బాహుశాలి మర్నాడు ముగ్గురుస్నేహితులతో మధురాపురికి బయలుదేరినాడు. రాజకుమారి వేగముగా పలాయనము చేయడానికి పనికివచ్చే అంచెగుర్రాలను మార్గములో ఉంచినాడు. ఒకానొక స్త్రీకి, దాసికొమార్తెకు బాగామద్యము పోయించి రాజపుత్రికగదిలో వాళ్ళు పడుకొనే ఏర్పాటు చేయించినాడు. అర్ధరాత్రివేళ మృగాంకవతిని రాజభవనములోనుంచి యువతులకు పంపించి ఇంటికినిప్పుపెట్టి, కనిపెట్టుకొని ఉన్న శ్రీదత్తుని కలుసుకొన్నది. అతడు ఇద్దరుమిత్రులను తోడిచ్చి, రాజపుత్రిని భావనికను ముందువెళ్ళిన బాహుశాలిసద్దకు పంపించినాడు. రాజగృహములో దగ్ధమైన స్త్రీని,

దానిబిడ్డను చూచి రాజపుత్రిక భావనిక, చనిపోయినా రనుకొన్నారు లోకులు. మరునాటి ఉదయము శ్రీదత్తుడు యథాప్రకారముగా పట్నములో అందరికీ కనబడి, రెండవరాత్రి మృగాంకఖడ్గమును ధరించి మృగాంకవతిని కలుసుకోడానికి ప్రయాణమయి చాలాదూరము వెళ్ళి పొద్దెక్కేటప్పటికి వింధ్యారణ్యములో ప్రవేశించినాడు.

అక్కడ అతనికి అన్నీ అపశకునాలే. కొంతదూరము వెళ్ళేసరికి అతనికి మిత్రులు, భావనిక కనిపించారు. దెబ్బలు తిని సడలిపోయి ఉన్న స్నేహితుల అవస్థకు శ్రీదత్తుడు విచారపడ్డాడు. వారు అతనితో "మిత్రమా, మమ్మలిని గుఱ్ఱపుదండు కొట్టిపోచుకొన్నది. మేము ఈ స్థితిలో ఉండగా ఎవరో రౌతు రాజకన్యను అశ్వముమీద ఎక్కించుకు పోయినాడు. నీవా వెనక్కాక వెళ్ళు. ఇక్కడ ఉండనక్కరలేదు. మృగాంకవతిసంగతి ముఖ్యము" అని అతన్ని సాగనంపినారు. శ్రీదత్తుడు తడుచుగా వెనకకు తిరిగి వయస్యులను చూచి చివరకు ఆ గుఱ్ఱపు దండును త్వరలోనే కలుసుకొన్నాడు. వారినడుమ మృగాంకవతిని తీసుకుపోతున్న రాజపుత్రుని సమీపించి సామ వాక్యాలతో ఆమెను తనకు సమర్పించ మన్నాడు. అతడు అంగీకరించలేదు. శ్రీదత్తుడు అతన్ని కాలితో తన్ని గుఱ్ఱముమీదినుంచి కిందికి లాగి శిలాఖండముమీద వేసి చితక గొట్టి అతని అశ్వాన్నే ఆరోహించినాడు. తనమీదికి వచ్చిన రౌతులను హతము చేసినాడు. శేషించినవారు అతనివరాక్రమానికి భయపడి పలాయనము చేశారు.

తర్వాత శ్రీదత్తుడు మృగాంకవతితోసహా స్నేహితులదగ్గిరికి బయలుదేరి కొంతదూరము వెళ్ళినాడు. మార్గములో అశ్వము అలసిపోవడము గ్రహించి ప్రియురాలితోకూడా క్రిందికి దిగినాడు. యుద్ధములో గాయములు తగిలిన ఆగుఱ్ఱము భూమిమీదపడి ప్రాణాలువిడిచింది. మృగాంకవతికి నో రెండి దాహ మయింది. ఆమె నక్కడ ఉంచి అతడు మంచి

[illegible] యిచేరి వెతుకుకుంటూ వెళ్ళినాడు. ఇంతలో సూర్యుడు అస్తమించినాడు. చివరకు అతనికి నీళ్లు దొరికినవి. కాని శ్రీదత్తుడు చీకటిలో తోవతప్పి, తెల్లవార్లూ విలపిస్తూ తిరిగినాడు. ప్రాతఃకాలము అయ్యేసరికి వెనుకటిరోజు మృతాశ్వము పడినచోటికి వచ్చినాడు. రాజకుమారి కనబడలేదు. ఆమె కనిపిస్తుందేమో అని చెట్టొక్కటి ఎక్కినాడు. ఆమార్గమున వెళ్ళుతున్న శబరనాయకుడు వృక్షమూలమున పెట్టి ఉన్నఖడ్గమును చూచి వెంటనే తీసుకున్నాడు. శ్రీదత్తుడు వృక్షారోహణము చేసేటప్పుడు మృగాంకమును చెట్టుకు ఆనించినాడు. అతన్ని చూచి శ్రీదత్తుడు చెట్టుదిగి విచారముతో ప్రియు [illegible] విషయమై వానిని అడిగినాడు. "మాపల్లెకు వెళ్ళు; దగ్గరలోనే ఉన్నది. అక్కడ నీభార్య ఉంది. నేనుకూడా త్వరలోనే వచ్చి నీకి త్రి [illegible]" అని శబరనాయకుడు చెప్పినాడు కాంతాసందర్శనకుతూహలముతో శ్రీదత్తుడు శబరనాయకుని పరివారముతో ఆ పల్లెకు వెళ్ళినాడు. విశ్రాంతి తీసుకోమని వాళ్లు అన్నారు. అతడు నాయకునియింట్లో పడుకొని అలసి [illegible] నిద్రపోయినాడు. మెళుకువవచ్చి చూచుకొనేసరికి కాళ్ళకు సంకెళ్లు వేసి ఉన్నవి! అతడు దైవగతికి ఆశ్చర్యపడుతూ, ప్రియురాలిని తలుచుకుంటూ అక్కడే కాలము గడుపుతున్నాడు.

శ్రీదత్తుడు శబరకన్యను పెండ్లియాడుట

మోచనిక అనే చేటిక ఒకనాడు అతనిదగ్గిరికి వచ్చి "మహాభాగా, ఎందుకు ఇక్కడికి వచ్చావు? నీకు మరణము నిశ్చయము! శబరనాయకుడు ఏదోపనిమీద గ్రామాంతరము వెళ్ళాడు. రాగానే నిన్ను అమ్మవారికి బలి ఇస్తాడు. అందుకోసమే వింధ్యారణ్యమునుంచి నిన్ను ఈ పల్లెకు తీసుకవచ్చి చెరలో పెట్టినాడు. నీకు మంచిబట్టలు యిచ్చి బాగా భోజనముపెట్టి ఉపచారాలు చేయించడం ఎందుకో తెలుసునా? అమ్మ

నాలుక్ ఒక యున్నాడనుకో. ఇప్పించుకొంటె నామె ఒకటే ఉపాయ మున్నది. నీవు ఒప్పుకుంటే చెబుతాను. నాయకుడికి సుందరి అనే కూతురు ఉన్నది. ఆమె నిన్ను చూచినప్పటినుంచీ వలపు తలకెక్కి బాధపడు చున్నది. ఆమెను చేసుకుంటే నీకు శుభము" అని చెప్పినది. శ్రీదత్తుడు అంగీకరించి గాంధర్వవిధిని సుందరిని పెండ్లాడినాడు. సుందరి ప్రతిరాత్రి వచ్చి అతని సంకెళ్లు తొలగించి సుఖముగా కాలము గడపి వెళ్లుతూ ఉన్నది. త్వరలోనే ఆమె గర్భవతి అయినది.

మోచవరికవల్ల ఈ విషయ మంతా విని సుందరితల్లి రహస్యముగా శ్రీదత్తుని దగ్గరికి వెళ్ళి అల్లుడనే అనురాగముతో, "నాయనా! సుందరి తండ్రి మహాకోపి. శ్రీకంఠుడనే పేరు ఊరికే పెట్టిందికాదు—సార్థకము! [illegible] పోదివో. దొరికితే క్షమించడు. మా సుందరిని నాశనము చేసిపోవద్దు" అని వేడుకొని సంకెళ్లు తీసివేసింది.

మృగాంకవతీ సమాగమము

అనంతరంపై తప్పించుకొన్న శ్రీదత్తుడు సుందరితో చెప్పి [illegible] మృగాంకవతిని వెదకడానికి వింధ్యాటవిలో వెనుకటి ప్రదేశానికే వెళ్ళినాడు. అప్రాంతాన బోయవాడు ఎదురుపడితే తన కాంత సంగతి వానిని అడిగినాడు. "నీవు శ్రీదత్తుడువా" అన్నాడు బోయవాడు. "అవును. [illegible] నేనే" అని శ్రీదత్తుడు నిట్టూర్పువిడిచినాడు. అతనితో బోయ "అయ్యా, నీప్రియురాలు నీకోసము అన్ని దిక్కులా వెదుకుతూ ఏడుస్తుంటే నేను చూచి జాలిపడి మావల్లెకు ఆమెను తీసుకుపోయినాను. అక్కడి కోడెగాండ్లవల్ల ఆమెకు భయముపుట్టింది. ఆమె దిగులు పడుతూ ఉంటె మథురాపురి దగ్గర నాగస్థలము అనేగ్రామములో విశ్వదత్తు డనె ముసలి బాపనఆయనగారి యింట్లో గౌరవంగా ఆమెను ఇల్లడ పెట్టాను. ఆమెవల్ల నీపేరు తెలుసుకొని నీకోసం ఇక్కడికివచ్చాను. నీవు

స్త్రీముఖముగా స్నానానికి వెళ్ళు. ఆమెను అక్కడే చూస్తావు" అని చెప్పినాడు. తరువాత శ్రీదత్తుడు బయలుదేరి ఆ రాత్రికే నాగస్థలము చేరుకొని విష్ణుదత్తుని ఇంటికి వెళ్ళి "అయ్యా, బోయ మీవద్దకు పంపిన నాకాశ్రయము చూపించండి" అని వేడినాడు. బ్రాహ్మణుడు అతనితో "అయ్యా, మధురాపురిలో నామిత్రుడు చాలా యోగ్యుడు అయిన విప్రుడున్నాడు. అతడు సోమకేన మహారాజుకు ఉపాధ్యాయుడు, అమాత్యుడూ. నా కూతురును ఆయనకు అప్పగించాను. ఇది కుగ్రామము. ఆమెను సంరక్షించడము చాలా కష్టమని ఇలా చేశాను. నీవు నేటికి ఇక్కడ విశ్రాంతి తీసుకొని రేపు ఆమె దగ్గరకు వెళ్ళు" అని చెప్పినాడు.

శ్రీదత్తుడు రాత్రి అక్కడే విశ్రమించి మర్నాడు ప్రాతఃకాలము బయలుదేరి మర్నాడు మధురాపురి చేరుకున్నాడు. గ్రామకంఠములో మంచిదిగుడు బావి కనపడ్డది. ఒంటిమీద ధూళి, ప్రయాణపుబడలిక పోవడానికి అందులో స్నానము చేసినాడు. అక్కడ చక్కని వస్త్రము పడియున్నది. దాన్ని తీసుకొని ప్రియకాంతను దర్శించవలె ననే తహ తహలో పట్నములో ప్రవేశించినాడు. రాజపురుషులు ఆవస్త్రాన్ని గుర్తుపట్టి, కొంగున ముడిచిఉన్న హారమును కూడా గుర్తించి చోరుడని శ్రీదత్తుని కొత్వాలు సన్నిధికి కొనిపోయినారు. ఎవరో దొంగలు హారము ఆవస్త్రముచెంగున కట్టిపెట్టినట్లు అతనికి తెలియనే తెలియదు. కొత్వాలు శ్రీ దత్తుని నేరమును ప్రభువునకు విన్నవించినాడు. రాజు అతనికి ఉరిశిక్ష విధించినాడు. తలారులు తప్పెటలు వాయిస్తూ శ్రీ దత్తుని వధ్యభూమికి తీసుకొని పోతున్నారు. మంత్రిమందిరములో ఉన్న మృగాంకవతి మేడమీదినుంచి ఆ దృశ్యము చూచి తక్షణము మంత్రిసన్నిధికి వెళ్ళి "నాథ నను ఉరి తియ్యడానికి వధ్యస్థానానికి తీసుకు వెళుతున్నారు" అని సంభ్రమముతో మొరపెట్టుకొన్నది. మంత్రి తలారులను ఆపి, ప్రభువు విన్నవము చేయించి ఉరిశిక్ష తప్పించి, శ్రీ దత్తుని స్వగృహానికి

తెప్పించినాడు. శ్రీ దత్తుడు అతనిని ఆనవాలు పట్టి "ఏమిది ఆశ్చర్యము! వెనుక దేశాంతరము వెళ్ళిన నా పినతండ్రి శివానుగ్రహమువల్ల ఇక్కడ అమాత్యుడయినాడు" అనుకొని ఆయనపాదములమీద వాలినాడు. ఆయన విగతభయుడు; అన్న కుమారుని ఆనవాలు పట్టి పాదాలమీద నుంచి లేవనెత్తి, ఆనందముతో ఆలింగనము చేసుకొని యావద్వృత్తాంతమూ చెప్పమని అడిగినాడు. తనతండ్రి వధవిశేషాలు మొదలుకొని తాను అక్కడికి వచ్చినసంగతివరకూ శ్రీ దత్తుడు విగతభయునికి విన్నవించినాడు. ఆయన రహస్యముగా అతనితో "నాయనా, నాకు ఒకానొక యక్షిణి స్వాధీన మయినది. ఆమె నాకు అయిదువేల గుర్రాలను, అయిదుకోట్ల వరహాలను అనుగ్రహించింది. నాకు బిడ్డలు లేరు. అవన్నీ నీవే" అని చెప్పి, మృగాంకవతిని అతనికి అప్పగించినాడు. ఆ సంపదలనుస్వీకరించి, మృగాంకవతిని పెండ్లాడి, అక్కడే సుఖముగా నివాసము చేస్తున్నాడు. అయితే బాహుశాలి మొదలయిన మిత్రులసంగతి మాత్రము మధ్యమధ్య మనస్సును బాధిస్తున్నది.

శ్రీ దత్తుడు శూరసేన రాజకుమారిని వివాహమాడుట

విగతభయుడు ఒకనాడు శ్రీ దత్తునితో రహస్యముగా "నాయనా, ఈ శూరసేన మహారాజుకు కొమార్తె ఉన్నది. ఆమె కింకా వివాహము కాలేదు. ఆయన ఆజ్ఞాప్రకారమే ఆచిన్నదానిని నేను అవంతి దేశానికి తీసుకు వెళ్ళాలి. ఉపాయము చేసి ఆమెను నీకు అప్పగిస్తాను. ఆమెకు తోడు వచ్చేసేన, నాసేన కలిస్తే, శ్రీదేవి చెప్పినట్టు నీకు త్వరలో రాజ్యము లభిస్తుంది." అని బోధించినాడు. తర్వాత రాజకుమారిని తీసుకొని విగతభయుడు, శ్రీ దత్తుడు భార్యలతోను, భటులతోను బయలుదేరి వింధ్యాటవి చేరినారు. హఠాత్తుగ దొంగలగుంపు వారిమీద పడి రాళ్ళవాన కురిపించింది. శ్రీ దత్తుని దండుకు చాలాదెబ్బలు తగిలినవి,

అతడు మూర్ఛపోయినాడు. కొంగలు సూర్యత్రాణ దోచుకొని అతన్ని కట్టివేసి ఒకానొక చోట దాచి పెట్టినారు. సుదర్శనాదులు నిజకలుగా ఉన్న చండికాలయములో ఉంచారు. అక్కడ దర్శనము చేతా మని చిన్నికన్యకాంతతో సహా అక్కడికి వచ్చింది. భక్త అయిన శ్రీదత్తుని మాంచి చోరులను ఆకర్షించి చంపి, ఆనందములో అతన్ని తనయింటికి తీసుకుపోయింది. కూతురితో శ్రీచందుడు మకరాలయములో తనవల్ల రాజ్యమును కోల్పోయి సుందరికి ఇచ్చివేసినాడు. అందుచేత శ్రీదత్తుడు రాజుకి దొర అయినాడు. వెంటనే పితృ తండ్రి మొదలయిన వారిని రక్షించినాడు. అరణ్యంలో పోయినధనాదులు, మృగాంకఖడ్గము మళ్ళీ అతనికి స్వాధీనమయినవి. శూరసేన ప్రభువు పుత్రికను అక్కడే వివాహమాడి రాజ్యము చేయడము ప్రారంభించినాడు.

అనంతరము శ్రీదత్తుడు బింబకి మహారాజుకు శూరసేనమహారాజుకు దూతలద్వారా వర్తమానము పంపినాడు. వారు చాలా సంతోషించి పుత్రికలమీద అనురాగముచేత సైన్యసమేతముగా అక్కడికి వచ్చినారు. బాహుశాలి ప్రభృతులుకూడా ఆరోగ్యము పొంది అతనిసన్నిధికి చేరుకొన్నారు. శ్రీదత్తుడు మామలతోసహా తనతండ్రిని సంహరించిన విక్రమశక్తిమీదికి దండయాత్ర చేసి అతనిని తన క్రోధానలానికి ఆహుతి చేసి వేసినాడు. మహాప్రభువై మృగాంకవతితో భోగములు అనుభవించినాడు.

దేవా, ధీరులయినవారు ఈవిధముగా వియోగ సముద్రాన్ని తరించి సౌభాగ్యము పొందుతారు.

సహస్రానీకుడు మృగావతిని కలుసుకొనుట

సంగతకుడు చెప్పినకథవిని సహస్రానీకుడు ప్రియురాలికోసము కలలు కంటూ రాత్రి ఎలాగో వెళ్ళబుచ్చినాడు. ఉదయముకాగానే బయలు

చేరి జమదగ్ని ఆశ్రమానికి వెళ్ళి మునీశ్వరునికి ప్రణామము చేసినాడు. రాజుకు అతిథి సత్కారాలుచేసి ముని మృగావతిని, కుమారుని అప్ప గించినాడు. శాపము తీరినతర్వాత పరస్పరవిలోకనము చేసిన ఆదంప తుల నేత్రాలలో బాష్పాలు అమృతబిందువులలాగ నిండినవి. ప్రథమ పర్యాయము చూచినపుత్రుని సహస్రానీకుడు శరీరము గగుర్పొడుస్తుం డగా కౌగలించుకొన్నాడు.

తర్వాత రాజు జమదగ్ని సెలవుపొంది భార్యాపుత్రులతో బయలు దేరినాడు. తపోవనములో లేళ్ళుసహితము కన్నీళ్ళతో వారిని కొంత వరకు వెంబడించినవి. భార్యావృత్తాంతాలు వింటూ, తనవిశేషాలు ఆమెకు చెపుతూ సహస్రానీకుడు నిజరాజధాని చేరినాడు. కౌశాంబీ నగరము తోరణాలతో, జెండాలతో అలంకరించి, నగరవాసులు ప్రభు కుటుంబాన్ని పరమాహ్లాదముతో వీక్షించినారు. వెంటనే రాజు ఉద యనునకు యౌవరాజ్యాభిషేకము చేసి వసంతక రుమణ్వంతులనూ యౌగంధరాయణునీ కుమారునికి అమాత్యులుగా అప్పగించినాడు. "ఈ అమాత్యులవల్ల ఇతడు సార్వభౌముడు అవుతాడు" అని ఆసమ యాన అశరీరవాణి వినబడ్డది. పుష్పవర్షము కురిసింది. కుమారుని యువరాజును చేసి మహారాజు రాజ్యభారము తగ్గించుకొని మృగావతితో శాంతముగా కాలక్షేపము చేస్తున్నాడు.

ఇలా కొంతకాలము గడవగా మహారాజుకు వార్ధకము వచ్చింది. ఉదయనుని మహారాజునుచేసి సాహస్రానీకుడు భార్యతోను, మంత్రుల తోను హిమవత్పర్వతానికి బయలుదేరి పోయినాడు.

త ర ం గ ము : ౧౧

కౌశాంబీనగరము రాజధానిగా ఉదయనుడు వత్సదేశాన్ని పరిపా లిస్తున్నాడు. కొన్నాళ్లకు రాజ్యభారము యౌగంధరాయణుడు మొద

11

అయిన మంత్రులకు అప్పగించి తాను భోగపరాయణుడయిపోయి నాడు. వాసుకి యిచ్చిన ఘోషవతీవీణ వాయిస్తూ, దాని మధుర నాదానికి వశమయిన మదపుటేనుగులను పట్టి తెస్తూ, వారాంగనలు అందిస్తే మద్యము తాగుతూ కాలము గడుపుతున్నాడు. మంత్రులు [illegible] కోలుపోయినారు. కులరూపగుణాదులలో తనకు తగిన కన్య ఎవరూ లేరనీ, వాసవదత్త అనే రాజపుత్రి మాత్రము ఉన్నప్పటికీ [illegible] అనీ, ఆమె తనకు లభ్యమయ్యే మార్గము వెదకి ఉదయనుని విచారము.

చండమహాసేనుని దౌత్యము

ఉజ్జయినీమహారాజు చండమహాసేనుడుకూడా ఇటువంటి విచార ములో పడ్డాడు! "నాపుత్రికకు తగినభర్త ప్రపంచములో లేడు. ఉద యనుడు ఒక్కడుమాత్రము ఉన్నాడు. ఉండి లాభ మేమి? అతడు నా శత్రుకోటిలోవాడు. నాకు అల్లు డయి వశవర్తి అవుతాడా! ఒక్క ఉపాయము తోస్తున్నది. అడవిఏనుగులను పట్టే వ్యసనముచేత ఒంట రిగా అరణ్యాలలో సంచరిస్తూ ఉంటాడని తెలిసింది. ఆలోపాన్ని గమనించి యుక్తిచేసి అతన్ని పట్టి ఇక్కడికి తెప్పిస్తాను. గాంధర్వ విద్యలో విశేషనిపుణుడయిన అతనికి వాసవదత్తను శిష్యురాలుగా అప్పగిస్తాను. అతనికి అమ్మాయిమీద అనురాగము పుట్టితీరుతుంది. అల్లు డయినతర్వాత చెప్పినట్టు వినకపోతాడా? అతన్ని వశపరుచు కోడానికి మరోఉపాయము కనబడడము లేదు." ఈవిధముగా చింతించి చండమహాసేనుడు చండికాదేవి ఆలయానికివెళ్లి అమ్మవారిని పూజించి స్తుతించి ముడుపు కట్టినాడు. "రాజన్, నీఅభీష్టము శీఘ్ర కాలములోనే సిద్ధిస్తుంది" అని అశరీరవాణి పలికింది. భవనమునకు మరలి వచ్చి ప్రభువు బుద్ధదత్తు డనే అమాత్యునితో ఆలోచించినాడు. "వత్స

రాజు మహాగర్వి. అతనికి లోభము లేదు. పరివారమూ అంతా ప్రభుభక్తి పరాయణులు. స్వయముగా బలిష్ఠుడు. దేనికీ లొంగే వాడుకాడు. అయినా ముందుగా నా మోపాయమే ప్రయోగిం తాము" అని చండమహాసేనుడు దూతను పిలిచి "నీవు కౌశాంబికి వెళ్ళి వత్సరాజుతో మేము మనకు చేసినట్టుగా చెప్పు. మా అమ్మాయి వాసవదత్తాదేవి గాంధర్వవేదము ఆయనవద్ద అభ్యసించవలె ననే కుతూహలముతో ఉన్నదనీ, మాయందు అనుగ్రహము ఉంచి వత్సరాజు ఇక్కడికి దయచేసి విద్య నేర్పవలె ననీ విజ్ఞాపన చెయ్యి" అని బోధించి పంపినాడు.

రాజదూత కౌశాంబీనగరానికి వెళ్ళి వత్సరాజుకు తన ప్రభుని సందేశము విన్నవించినాడు. వత్సేశ్వరుడు విని ఏకాంతముగా యౌగంధరాయణునితో "ఏమి ఇంత కావరము! ఈ కోరికలో ఇమి డిన ఉద్దేశ్య మేమిటి!" అన్నాడు. స్వామిహితము కోరే యౌగంధ రాయణుడు ఇలా చెప్పినాడు: "దేవా, మీరు రాజకార్యాలు మాని వ్యసనాసక్తు లయిపోయినా రని లోకములో వ్యాపించిన అప్రతిష్ఠకు ఇది ఫలము. మీరు స్త్రీలోలురని విని వాసవదత్తద్వారా మిమ్మలిని ప్రలోభ పెట్టి ఆకర్షించి వశము చేసుకోవలె నని చండమహాసేనుని సంకల్పము. వేట మొదలయిన వ్యసనాలను విడిచిపెట్టండి. వ్యసనా సక్తు లయిన ప్రభువులు గోతులలో పడిన అడవి ఏనుగులలాగ తేలికగా దొరికిపోతారు."

ఈ వాక్యములు విని వత్సరాజు "వాసవదత్త నాశిష్యురాలు కావలె ననుకొంటే ఆమెను ఇక్కడికే పంపండి" అని చండమహాసేను నికి మరో దూతద్వారా సమాధానము పంపి, చండమహాసేనుని త్వరలో పట్టితెస్తా" నని కోపముతో మంత్రులతో అన్నాడు.

చండమహాసేనుని ప్రభావము

అప్పుడు యౌగంధరాయణుడు ఇలా చెప్పినాడు. "దేవా, ఇది అసాధ్యము. పైగా అనుచితము. ఆయన మహాప్రభావ సంపన్నుడు. ఆయన చరిత్ర వినండి. ఉజ్జయినిలో మహేశ్వరుడు మహాకాళస్వామి అనే పేరుతో వెలసినాడు. పూర్వము మహేంద్రవర్మ అనే రాజు అక్కడ పరిపాలన చేస్తూ ఉండేవాడు. అతని పుత్రుడు జయసేనుడు. అతని కుమారుడు మహాసేనుడు. తనకు తగిన ఖడ్గము, కాంత కావలె నని మహాసేనుడు చండికాదేవి ఆలయానికి వెళ్ళి నిరాహారదీక్ష పూని బహుకాలము అమ్మవారిని ఆరాధించి చివరకు తనశరీరము కోసుకొని మాంసము హోమము చేసినాడు. అనుగ్రహము కలిగి అమ్మవారు ప్రత్యక్షమై "వత్సా, నీభక్తికి పరితుష్టి చెందినాను. ఇదుగో ఖడ్గము. దీని ప్రభావమువల్ల ఎవరూ నిన్ను జయించలేరు. మరొక విషయము. అంగారకాసురుని పుత్రిక అంగారవల్లరి అనే త్రిలోకసుందరి త్వరలోనే నీభార్య అవుతుంది. నీవు చండ (భయంకర) కర్మ చేయడముచేత నీకు చండమహాసేను డనే ఇకనుంచి వస్తుంది." అని సెల విచ్చి అమ్మవారు అంతర్ధాన మయింది. చండమహాసేనుడు సిద్ధసంకల్పుడై చాలా సంతుష్టచిత్తు డయినాడు.

అతనికి అమ్మవారిచ్చినఖడ్గము నడగిరి అనే మదపుటేనుగు మహేంద్రునికి వజ్రాయుధము ఐరావతమువలె ఉన్నవి. వాటి ప్రభావమువల్ల ఆయన సుఖముగా ఉంటున్నాడు. ఒకనాడు ఆయన మహాటవికి వేటకు వెళ్ళినాడు. ఒకచోట పర్వతాకారముగల అడవిపంది కనబడ్డది. రాజు ఆ మహావరాహముమీద బాణాలు ప్రయోగించినాడు. వాటిని లెక్కచెయ్యక వరాహము రథము విరగదన్ని పరుగెత్తిపోయింది. చండ మహాసేనుడు ధనుస్సు మాత్రము పట్టుకొని దానివెంట బడినాడు.

పోయి పోయి వరాహము ఒకానొకగుహలో దూరింది. రాజు కూడా అందులో ప్రవేశించి చాలాదూరము వెళ్ళేసరికి చక్కని నగరము కనబడినది. గ్రామకంఠములో ఉన్న దిగుడుబావిఒడ్డున రాజు ఆశ్చర్యముతో కూర్చున్నాడు. వందమంది చెలికత్తెలతో కూడి ఒక కన్యక అక్కడికి వచ్చి అతనిని అనురాగదృష్టులతో చూచి మంద మందముగా సమీపానికివచ్చి "సుందరమూర్తీ, ఎవరయ్యా మీరు? ఇక్కడికి ఎందుకు వచ్చారు." అని అడిగింది. రాజు నిజవృత్తాంతము చెప్పినాడు. ఆమె నేత్రాలనుంచి అశ్రుధారలు కురిసినవి "సుందరీ, ఎవరు నీవు? ఎందుకు రోదనము చేయుచున్నావు?" అని రాజు ప్రశ్నించినాడు. అనురాగప్రేరణవల్ల ఆకన్య ఇలా చెప్పింది. "ఇందులోకి మిమ్మలిని ఆకర్షించుకు వచ్చిన వరాహము అంగారకుడనే రాక్షసుడు. ఆయన నాతండ్రి. నన్ను అంగారవతి అంటారు. మహాబలవంతుడైన నాతండ్రి రాజాంతఃపురాలలో నుంచి ఈవందమంది కన్యలను అపహరించుకువచ్చి నాకు చెలికత్తెలుగా ఏర్పాటు చేసినాడు. శాపమువల్ల ఈయన అసురుడయినాడు. ఆయాసముచేత ప్రస్తుతము విశ్రాంతి తీసుకుంటూ మిమ్మలిని సంహరించకుండా విడిచిపెట్టినాడు. నిద్రలేచినతర్వాత మీకు అపాయము తలపెట్టి ఉంటాడు. రానున్న ఆపదకు నాకు దుఃఖము వచ్చి కన్నీరు కారుతున్నది."

ఆమాటలకు రాజు అంగారవతితో "నీకు నిజముగా నామీద ప్రేమ ఉంటే, నేను చెప్పినట్టు చెయ్యవలె. ఆయనకు మెళుకువ రాగానే నీవు వెళ్ళి ఆయనసమక్షములో పెద్దపెట్టున రోదనము చెయ్యి. ఎందుకు ఏడుస్తున్నా వని అడిగితీరుతాడు. నాయనా, నిన్ను ఎవరైనా సంహరిస్తే నాగతి ఏ మవుతుందో అని దుఃఖిస్తున్నా నని చెప్పు. అప్పుడు నీకూ నాకూ మేలు కలుగుతుంది" అని బోధించినాడు. ఆమె సమ్మతించి రాజును రహస్యప్రదేశాన దాచిపెట్టి, తండ్రికి మెళుకువ వచ్చే

వనకిరా ఏకాంతముగాపి ఇయాన తేనాగానే బావురు మని ఏడ్చింది. "ఏందుకు తల్లీ, ఏడుస్తావు?" అన్నాడు అంగారకుడు. "నాయనా, నిన్ను ఎవరైనా చంపివేస్తే ఆ తర్వాత నా స్థితి ఎలా ఉంటుందో అనే భీతిచేత దుఃఖము వచ్చింది" అన్నది అంగారవతి. ఆయన మందహాసము చేసి "తల్లీ, నన్ను సంహరించగలవాడెవడు? నాది వజ్రకాయము. ఎడమ చేతిలో మాత్రము చిన్న రంధ్రమున్నది. అయితే ధనుస్సు దాన్ని కాపాడుతూ ఉంటుంది కదా" అని కుమార్తెని ఓదార్చినాడు. రాజు చాటునుంచి ఈమాటలు పొంచి విన్నాడు. తర్వాత అంగారకుడు స్నానము చేసి మౌనముతో శివపూజ ప్రారంభించినాడు. రాజు ధనుస్సులో బాణము సంధించి అతని యెదుటికి పోయి యుద్ధానికి రమ్మని ఆహ్వానించినాడు. కుడిచేతితో శివపూజ చేస్తూ ఉండడముచేతను మౌనము వహించి ఉండడముచేతను అంగారకుడు ఎడమచెయ్యి ఎత్తి కొంతసేపు ఆగు అన్నట్లు సంజ్ఞ చేసినాడు. నూటిగా ఎడమచేతి రంధ్రములోకి రాజు బాణము విడిచినాడు. అంగారకుడు పెద్దకేక వేసి నేల మీద పడి తన్నుకుంటూ, "చాలా దాహముగా ఉన్న నన్ను బాణముతో కొట్టినవాడు ప్రతిసంవత్సరమూ నాకు తర్పణము చెయ్యకపోతే అతని మంత్రులు ఐదుగురు చనిపోతారు!" అని అరిచి ప్రాణాలు విడిచినాడు.

చండమహాసేనుడు అంగారవతిని వెంటబెట్టుకొని ఉజ్జయిని నగరానికి వెళ్ళి మహావైభవముతో వివాహము చేసుకొన్నాడు. కాలక్రమేణ ఆదంపతులకు గోపాలకుడు, పాలకుడు అని ఇద్దరుపుత్రులు పుట్టినారు. రాజు ఇంద్రోత్సవము చేసినాడు. ఇంద్రుడు సంతుష్టుడై కలలో రాజుకు కనబడి "నాప్రసాదముచేత నీకు అద్వితీయసుందరి అయిన కుమారి కలుగుతుంది." అని అనుగ్రహించినాడు. ఆప్రకారముగానే మహా లావణ్యవతి పుట్టింది. ఆసమయములో ఆకాశవాణి ఈమెకు మన్మథుడు

కుమారుడై పుట్టి సకలవిద్యాధరులకు చక్రవర్తి అవుతా" డని పలికింది. వాసవుని (ఇంద్రుని) అనుగ్రహమువల్ల జన్మించడముచేత అవిక్షకు తండ్రి వాసవదత్త అని పేరు పెట్టినాడు. ఇప్పుడామెకు పెళ్ళియీడు వచ్చింది. చండమహాసేనుని చరిత్ర ఇటువంటిది. ఆయన దుర్గమప్రదేశములో ఉన్నాడు. జయించడము అసాధ్యము. నిజపుత్రికను మీకు ఈయదలచి ఉన్నాడు. సగౌరవముగా తనపక్షమును వృద్ధిచేసుకోగోరినాడు. మీరు వాసవదత్తను పెళ్లి ఆడడమే శుభదాయకము.

యౌగంధరాయణుడు చెప్పిన వాక్యాలకు వత్సరాజు మనస్సు వాసవదత్తమీదికి వెళ్ళింది.

తరంగము : ౧౩

యంత్రగజము

వత్సరాజు పంపినదూత వెళ్లి సందేశము చండమహాసేనునికి విన్నవించినాడు. ఆయన ఆలోచించి "వత్సరాజు చాలాఅభిమాని. మన దగ్గరకు రాడు. మనబిడ్డను అతని దగ్గరికి పంపడానికి వీలు లేదు; పంపితే మనప్రతిష్ఠతగ్గుతుంది. ఉపాయముచేత అతనిని పట్టి తీసుకురావలెను" అని మంత్రులతో చెప్పి, పెద్ద మరయేనుగును (యంత్రగజేంద్రమును) చేయించి, వింధ్యారణ్యములో ఉంచి దాని కడుపులో భటులను దాగి ఉండ మని ఆజ్ఞాపించినాడు.

గూఢచారులు వెళ్ళి వత్సరాజుతో "దేవా, వింధ్యాటవిలో గొప్ప యేనుగు తిరుగుచున్నది. అటువంటిది ప్రపంచములో మరొకటి లేదు. వింధ్యపర్వతమే నడుస్తున్నట్టు కనబడ్డది." అని నివేదించారు. రాజు చాలా సంతోషించి వాళ్ళకు గొప్పబహుమాన మిచ్చి పంపి "దీన్ని బంధించి తెస్తినా ఇది నడగిరికి దీటు అవుతుంది. అప్పుడు

చండమహాసేనుడు వస్తాడు; వాసవదత్తను నాకు సమర్పిస్తాడు." అని భావించి ఆ రాత్రి ఎలాగో గడిపినాడు. మంత్రులమాట చెవిబెట్టక ఆ చారులనే ముందు ఉంచుకొని, జోతిష్కులు మొదట బంధనము, తర్వాత పత్నీలాభము ప్రయాణఫలా లని చెప్పినా లక్ష్యము చెయ్యక వత్సేశ్వరుడు వింధ్యాటవికి వెళ్ళినాడు. అడవియేనుగు బెదరకుండా ఉండడానికి తనసేనను ఒకచోట నిలిపి కొద్దిమంది చారులతో దానిని వెదకడానికి ప్రయాణ మయినాడు. సాయంకాలానికి ఏనుగు గుర్తులు దొరకినవి. దూరముగా ఉన్న యేనుగును చారులు చూచి ప్రభువుకు చెప్పినారు. అతడు ఘోషవతిని తీసుకొని ఒంటిగా బయలుదేరి వీణ వాయిస్తూ మనోహరగానము చేస్తూ నెమ్మదిగా దాన్ని సమీపించినాడు. తనమనస్సు పాటలో లీనమై ఉండడముచేతను, సందెచీకటి వల్లను వత్సేశ్వరుడు మాయాగజమును నిజమైన ఏనుగుగా భ్రమపడ్డాడు. ఏనుగు సంగీతానికి సమాకృష్టమై చెవులు నిక్కబెట్టుకొని సమీపానికి వచ్చినట్టు వచ్చి అవతలికి వెళుతూ, మళ్ళీ దగ్గిరికి వస్తూ, రాజును ఇలా కొంతదూరము తీసుకుపోయింది. అప్పుడు యంత్రగజము కడుపులోనుంచి ఆయుధపాణులైన భటులు దూకి వత్సరాజును చుట్టుముట్టినారు. అతడు బాకు దూసి ఎదటివారితో యుద్ధము చేస్తూ ఉండగా వెనకనుంచి కొందరుభటులు అతనిని పట్టుకొని చేతులు కట్టివేసి, సంజ్ఞ చేయగా వచ్చిన తక్కినసేనతో కలిసి చండమహాసేనుని సన్నిధికి తీసుకొని వెళ్ళినారు. ఆయన నగరము వెలుపలికి ఎదురు వచ్చి వత్సరాజును చాలా ఆదరించి ఉజ్జయినిలో ప్రవేశించినాడు. ప్రజలు వత్సేశ్వరుని చూచి తమప్రభువు ఆయనను సంహరిస్తాడేమో అని భయపడి, ఆయనసన్నిధికి పోయి "దేవా, వత్సరాజుకు అపాయము కలిగితే మేము జీవించము" అని విన్నవించుకొన్నారు. అందుకు ప్రభువు "వత్సేశ్వరుడు హంతవ్యుడు కాడు. మాకు మిత్రకోటిలోవాడు" అని వారి ఆందోళన

పోగొట్టినాడు తర్వాత వాసవదత్తను రప్పించి, వత్సరాజుకు అప్ప గించి, "రాజన్, ఈమెకు గాంధర్వవిద్య నేర్పండి. మీకు కల్యాణ మగు గాక! మనస్సులో చింతపడవద్దు" అని సాదరముగా చెప్పినాడు.

వత్సరాజు వాసవదత్తకు గాంధర్వవిద్య నేర్పుట

వాసవదత్తను చూచేటప్పటికి వత్సరాజు మనస్సు స్నిగ్ధమయి చండ మహాసేనునిమీది కోపము యావత్తూ ఎగిరిపోయింది. అతనిని చూడ గానే ఆమెకు ప్రేమోదయ మయి మనస్సు వివశమయినది. వత్సరాజు ఆమెకు విద్యనేర్పుతూ ఆమెనే సదా ధ్యానిస్తూ అక్కడి సంగీతశాల లోనే నివాసము చేస్తున్నాడు. అతనితొడమీద వీణ, కంఠములో గీతశ్రుతి, సమ్ముఖములో వాసవదత్త ఉండడముచేత వినోదముగా కాలము గడుస్తున్నది. అతడు ఒకవిధమైన బంధనములో ఉన్నప్పటికీ ఎడబాయని లక్ష్మీదేవివలె వాసవదత్త నిరంతర పరిచర్యలు చేసి ఉల్లా సము కలిగిస్తున్నది.

యౌగంధరాయణుడు ఉజ్జయినికి వెళ్ళుట

వత్సరాజువెంట వేటకు వచ్చినసేన కౌశాంబికి తిరిగి వెళ్ళగానే రాజును శత్రువు బంధించినాడని రాజ్యమంతటా ఆందోళన పుట్టింది. వత్సరాజు ప్రజాదరము కలవాడు కావడముచేత తక్షణమే ఉజ్జయిని మీదికి దండయాత్ర చెయ్యవలెనని కొందరు పట్టు పట్టినారు. రుమ ణ్వంతుడు వారితో "యుద్ధము యుక్తముకాదు. దండయాత్ర చేస్తే వత్సరాజుకు చాలా అపాయము. చండమహాసేనుడు సామాన్యుడుకాడు. ఆయనను జయించడము చాలా కష్టము. కాబట్టి నేర్పుతో మన కార్యము నెరవేర్చుకోవలె" అని హితము చెప్పినాడు. తర్వాత యౌగంధరాయణుడు రుమణ్వాదాదులతో "మీరంతా ఇక్కడే నిరంత

రము జాగరూకులై రాజ్యమును రక్షిస్తూ ఉండండి. అవసరము వస్తే శక్తిసామర్థ్యాలు చూపవచ్చును. వసంతకుని వెంటబెట్టుకొని నేనువెళ్ళి ప్రభువును విడిపించుకొని వస్తాను." అనిచెప్పి ఉజ్జయినికి వసంతక సమేతముగా బయలుదేరినాడు. వింధ్యప్రాంతములో వత్సరాజుకు మిత్రుడు పులిందకుడు అనే ప్రభువు గృహానికి పోయి, వత్సరాజు ఆ మార్గాన మరలి వచ్చేటప్పుడు సంరక్షణార్థము సేనతో సిద్ధముగా ఉండవలసినదని చెప్పి ఉజ్జయినిచేరి మహాకాళ శ్మశానముదగ్గర ఆగినాడు.

బ్రహ్మరాక్షసుడు యౌగంధరాయణునకు మిత్ర మగుట

అక్కడ భేతాళుడు అనేకమంది గుమిగూడి ఉన్నారు. యౌగంధరాయణుని చూడగానే యోగేశ్వరుడు అనే బ్రహ్మరాక్షసుడు సంప్రీతుడై, స్వయముగావచ్చి స్నేహము చేసుకొన్నాడు. అతడు చెప్పిన మంత్రమువల్ల యౌగంధరాయణునికీ, వసంతకునికీ వికారరూపాలు వచ్చినవి. మంత్రికి బట్టతల, గూను, ముసలితనమూ, వసంతకునికి పెద్దబొజ్జ, నోటినిండాపళ్ళు, పైకి ఉబికిన నరాలూ, ఏర్పడ్డవి.

యౌగంధరాయణ వత్సరాజుల సమాగమము

యౌగంధరాయణుడు వసంతకుని ముందుగా రాజనగరి సింహద్వారమువద్దకు పంపి, తాను వికారరూపముతో పట్నము ప్రవేశించినాడు. బాలకులు గుంపులుగా చేరి తనను వెంబడిస్తూ అందరూ వినోదిస్తూ ఉండగా అతడు రాజప్రాసాదమువద్దకు పోయి అక్కడివారికి వేడుక చూపడము ప్రారంభించినాడు. ఇతని విషయము వాసవదత్తకు తెలిసి ఆమె చేటికను ఇతనిని సంగీతశాలలోకి తీసుకు రమ్మన్నది. పడుచు వాళ్ళకు పరిహాస మంటే ఇష్టము. యౌగంధరాయణుడు వత్సరాజును చూచి బాష్పములు విడిచి సజ్ఞచేసినాడు. వత్సరాజు ఇతన్ని తన

మంత్రిగా గ్రహించినాడు. మంత్రి యోగవిద్యచేత ఇతరులకు అదృశ్యుడై వత్సరాజుకు మాత్రము కనిపిస్తున్నాడు. యువతులు ఆశ్చర్యపడి "ఉన్నట్టే ఉండి ఈ వెర్రివాడు ఎక్కడికి పోయినాడో". అనడముచేత తనమంత్రికి యోగమహిమ ఉన్నదని రాజు తెలుసుకొని, వాసవదత్తతో "అమ్మాయీ, సరస్వతీ పూజకు పూజాద్రవ్యాలు తీసుకురావాలి" అన్నాడు. ఆమె చెలికత్తెలతో బయలుదేరింది.

అప్పుడు యౌగంధరాయణుడు రాజుకు బంధనాలు భేదించే యోగాలును, వాసవదత్తను వశీకరించే వస్తువులును వీణాతంత్రులలో దాచి యిచ్చి "దేవా, వసంతకుడు ఇక్కడికి వికారరూపముతో వచ్చి ద్వారదేశములో ఉన్నాడు. అతన్ని మన సన్నిధానములో వినోద బ్రాహ్మణుడుగా ఉండనివ్వండి. వాసవదత్తకు మీయందు నమ్మకము కలిగిన తర్వాత నేను చెప్పినప్రకారము చేతురుగాని. అందాకా శాంతముగా ఉండండి" అని బోధించి వెళ్ళిపోయినాడు.

ఇంతలో వాసవదత్త పూజాద్రవ్యాలు తీసుకువచ్చింది. ఆమెను చూచి వత్సరాజు "కోటవాకిట బ్రాహ్మణుడున్నాడట. సరస్వతీ పూజలో దక్షిణ ఇవ్వడానికి అతన్ని పిలుపించు" అన్నాడు. సరే అని ఆమె వసంతకుని రప్పించింది. వత్సరాజును చూడగానే వసంతకుడు దుఃఖము పట్టలేక రోదనము చేసినాడు. రహస్యము బయట పడుతుందేమో అని రాజు "బ్రాహ్మణా, ఏడవకు వైద్యము చేయించి నీవ్యాధిని వికారరూపాన్ని పోగొట్టిస్తాను. నావద్దనే ఉండు" అని అభయమిచ్చినాడు. "చిత్తము, మహాప్రసాదము" అని వసంతకుడు అన్నాడు. రాజు అతన్ని చూచి మందహాసము చేసినాడు. వసంతకుడు గ్రహించి నోరు బాగా తెరిచి వికారచేష్టలు చేసినాడు. వినోదము కలిగి వాసవదత్త "బ్రాహ్మణోత్తమా, నీకు ఏయేకళలలో ప్రవేశం ఉన్నది?" అని అడిగింది. "దేవీ, నేను కథలు బాగా చెప్పగలను" అన్నాడు.

"అయితే ఏదైనా కథ చెప్పు" అన్నది రాజకుమారి. వసంతకుడు ఇలా చెప్పడము ప్రారంభించినాడు.

లోహజంఘుని కథ

శ్రీకృష్ణుని జన్మస్థాన మయిన మథురానగరములో రూపిణిక అనే ప్రసిద్ధవేశ్య ఉండేది. దానితల్లి మకరదంష్ట్ర. వేశ్యాసక్తు లయిన వారిని వాళ్ళకు ఆవేశ్యమాత విషప్రాయురాలు. రూపిణిక ఒకనాడు దేవాలయానికి వంతుప్రకారము సేవచెయ్యడానికి వెళ్ళి, దూరముగా నిలుచున్న ఒకపురుషుని చూచి, చేటికతో "నీవు వెళ్ళి ఆయనను ఈరాత్రి మాయింటికి రమ్మని చెప్పవే" అని నెమ్మదిగా అన్నది. చేటి ఆ ప్రకారమే చేసింది. ఆ యువకుడు దానితో "నేను బ్రాహ్మణుడను. నావద్ద ధనము లేదు. రిక్తహస్తాలతో వారాంగన గృహానికి నేను రావడ మెందుకు?" అని ఆలోచనాపూర్వకముగా అన్నాడు. "మాయజమానురాలికి మీ విషయములో ధనాపేక్ష లేదు." అన్నది చేటి. దానికి లోహజంఘుడు సరే అన్నాడు. చేటి వెళ్ళి ఈ సంగతి చెప్పింది. రూపిణిక ఉత్కంఠతో అతనిరాకకు ఎదురుచూస్తూ ఉన్నది. కొంత సేపటికి లోహజంఘుడు వచ్చినాడు. ఎదురుపోయి రూపిణిక అతనిని ఆదరించి కంఠాశ్లేషము చేసి శయ్యాగృహానికి తీసుకుపోయింది. లోహజంఘుని సౌదర్యాలకు లోబడిపోయి రూపిణిక ఆ నాటినుంచీ పరపురుషులను చూడడముకూడా మానివేసి అతనిపొందుకన్న ఈ జన్మకు వేరేఫలము లేదని నిశ్చయించుకొన్నది. లోహజంఘుడు ఐహికసుఖాలలో తేలియాడుతూ రూపిణిక మందిరములోనే నివాసము చేస్తున్నాడు. వేశ్యలకు విద్య నేర్పిన మకరదంష్ట్ర చాలా విచారపడి కూతురిని చూచి రహస్యముగా "తల్లీ, ఈ దరిద్రుణ్ణి సేవిస్తున్నావు! జనులు శవాన్నీ ముట్టుకోరు. గణికలు ధనహీనుణ్ణి తాకరు. వేశ్యకు ప్రేమ

చేయుటకి ! జనసామాన్యము స్నగణిక సంధ్యాసమయమువలె అల్పసేపు వెలగదు. వేశ్య నటీవలె పీటపమీద నటించాలి. ఈ నిర్భాగ్యుణ్ణి విడిచి పెట్టకపోతే చెడిపోతావు !'' అని బోధ చేసింది.

కోపము వచ్చి రూపిణిక "అమ్మా, ఏమిటి ఈమాటలు ! ఆయన నాకు ప్రాణంకంటెకూడా ప్రియుడు ! ఇప్పటికే మనకు చాలా ధనమున్నది. ఇంకా ధనమెందుకు ? మళ్ళీ నాకు నీతిబోధ చెయ్యకు'' అని గట్టిగా చెప్పింది. మకరదంష్ట్ర కోపము లోలోపలనే అణుచుకొని లోహజంఘుని వెళ్ళగొట్టడానికి పన్నాగము పన్నుతున్నది. ఒకనాడు ధనము లేని రాజపుత్రుడు ఆయుధపాణు లయినభటులతో ఆలోవన వస్తున్నాడు. వేశ్యమాత అతనిదగ్గరకు పోయి "ఆర్యా, ఒక కాముకుడు, నిష్కారణముగా మాయిల్లు ఆక్రమించుకొని కదలడము లేదు. మీరు దయచేసి వాణ్ణి బయటికి తరిమి మా అమ్మాయిని స్వీకరించండి'' అని వేడుకొన్నది. రాజపుత్రుడు సమ్మతించి యింట్లో ప్రవేశించినాడు. ఆసమయాన రూపిణిక దేవాలయానికి వెళ్ళింది. లోహజంఘుడు ఎక్కడికో పోయినవాడు ఆవేళకు ఇంటికి వచ్చినాడు. రాజభటులు అతనిని తన్ని కొట్టి మురికిగుంటలోకి నెట్టివేసినారు. లోహజంఘుడు తప్పించుకొని పారిపోయినాడు. రూపిణిక ఇంటికి వచ్చి యావద్వృత్తాంతము విని చాలా యేడ్చింది. దానిరోదనము చూచి రాజపుత్రుడు ఇల్లు విడిచి వెళ్ళిపోయినాడు.

లోహజంఘుడు లంక చేరుట

వేశ్యమాతవల్ల చాలా దీనస్థితికివచ్చి లోహజంఘుడు తీర్థయాత్రలు చేతా మనుకొని బయలుదేరినాడు. రూపిణికతో వియోగము చాలా బాధాకరముగా ఉన్నది. మకరదంష్ట్ర చేయించినపనికి మండిపోతున్నాడు. దీనికి తగినట్లు ఎండకూడా మండిపోతున్నది. నీడకోసము అతడుచూచి

నాడు. ఎక్కడా ఒడ్డు కనబడలేదు. చివరకు ఏనుగుశవము కనిపించింది. అది ఉత్తడొల్ల. లోహజంఘుడు అందులో ప్రవేశించి నిద్రపోయినాడు. ఇంతలో మబ్బులుక్రమ్మి కుండపోతగా వాన కురిసింది. వాగు ఒకటి వచ్చింది. రంధ్రము మూసుకుపోయిన డొల్ల ప్రవాహములో కొట్టుకు పోయి గంగానదిలో చేరింది. ఆ కళేబరము గంగాప్రవాహము వెంట సము ద్రములో పడ్డది. గరుడవంశపక్షి ఒకటి ఆడొల్లను ఎగతన్నుకుపోయి సముద్రపు ఆవతలి తీరాన వాలి చర్మము ముక్కుతో చీల్చి లోపల మనిషి ఉండడము చూచి బెదిరి పారిపోయింది. పక్షి చేసిన రంధ్ర మార్గాన లోహజంఘుడు ఇవతలికివచ్చి తాను సముద్రతీరాన ఉన్నట్టు గ్రహించి స్వప్న మనుకొన్నాడు.

భయంకరాకారులయిన ఇద్దరు రాక్షసులను చూచి లోహజంఘుడు భయపడ్డాడు. వాళ్ళూ మనిషిని చూచి భీతి చెందినారు. మానవుడైన రాముడు వెనక లంకను జయించడము జ్ఞప్తికివచ్చి, ఈ మానవుడు సముద్రము దాటి వచ్చిన వాడనీ, అసాధ్యుడనీ భావించి, అందులో ఒకడు అక్కడే ఉండి, రెండవవాడు విభీషణ ప్రభువుకు ఈ విషయము విన్నవించడానికి వెళ్ళినాడు.

విభీషణుడు లోహజంఘుని సత్కరించుట

రాములవారి ప్రభావము ఎరిగిన విభీషణ మహారాజు భటునితో "నీవు పోయి ఆమానవుని మనయింటికి దయచెయ్యమని నామాటగా విన్నవించు" అని చెప్పి పంపినాడు. లోహజంఘునికి భటుడు ప్రభు వాక్యములు విన్నవించగా అతడు సంతోషించి భటులతో లంకాపట్ట ణము ప్రవేశించి అక్కడి సువర్ణసౌధాలుచూచి ఆశ్చర్యపడుతూ విభీషణ మహారాజు మందిరానికి వెళ్ళి ప్రభువును ఆశీర్వదించినాడు. విభీషణుడు అతిథి సత్కారాలుచేసి "బ్రహ్మణోత్తమా, మా దేశానికి ఎలా రాగలిగి నావు?" అని అడిగినాడు. లోహజంఘుడు ఇలా చెప్పినాడు:

"మాది మధురాపురము. నన్ను లోహజంఘుడు అంటారు. పేదరికమువల్ల బాధలు పడి, ఆలయానికివెళ్లి నిరాహారదీక్షపూని శ్రీ మహావిష్ణువును ఆరాధించాను. స్వప్నములో విష్ణువు సాక్షాత్కరించి, "నీవు విభీషణమహారాజువద్దకు పో అతడు నాభక్తుడు. నీకు సమస్తసంపదలూ ఇస్తాడు" అని అనుగ్రహించినాడు. "నే నెక్కడ! లంకాపురమెక్కడ! విభీషణ మహారాజు ఎక్కడ! నాకు సాధ్యమా!" అన్నాను. అందుకు శ్రీ మహావిష్ణువు, "భయము లేదు. వెళ్లు. ఇప్పుడే అతనిని చూడగలవు" అని అభయ మిచ్చినాడు. నాకు మెళకువ వచ్చి చూచే సరికి ఈసముద్రతీరాన ఉన్నాను. ఇంతకంటె నా కేమీ తెలియదు."

ఈమాటలు విభీషణుడు నమ్మినాడు. లంకాపట్టణము మానవులకు అగమ్యము. దేవతామహిమచేతనే బ్రాహ్మణుడు అక్కడికి రాగలిగినాడని యెంచి ప్రభువు "బ్రాహ్మణోత్తమా, నీకు కావలసినద్రవ్యము తప్పకుండా ఇస్తాను. ఇక్కడనే సుఖంగా ఉండు" అని చెప్పినాడు. ఆభూసురునికి నరమాంసభోజను లయినరాక్షసులను తోడు పంపడము మనస్కరించక, సమీపములో ఉన్న స్వర్ణమూల పర్వతముమీద గరుడపక్షి వంశములో పుట్టిన పక్షి పిల్లను తెప్పించి విభీషణుడు మచ్చిక చేయించడము ప్రారంభించినాడు. కాలక్రమేణ లోహజంఘుడు ఆపక్షి మీద ఎక్కి మధురాపురికి తిరిగి వెళ్లవచ్చునని అతని ఊహ. ఒకనాడు లోహజంఘుడు విభీషణునితో "రాజా, మీలంక కొయ్యబారిపోవడానికి కారణ మేమిటి?" అని అన్నాడు.

లంకా నిర్మాణము

విభీషణుడు ఇలాచెప్పినాడు: "పూర్వకాలములో వినత, నాగమాత కద్రువకు దాసిగా ఉన్నది. ఆమెకుమారుడు గరుత్మంతుడు తల్లి దాస్యమును మాన్పడానికి దేవలోకమునుంచి అమృతము తీసుకురావలసి

వచ్చింది. ఆ దుష్కరకార్యము చెయ్యడానికి అతనికి తగిన బలము చేకూర్చే ఆహారముకోసము తండ్రి కశ్యపప్రజాపతిదగ్గరకు వెళ్లి అడిగినాడు. "శాపమువల్ల సముద్రములో రెండు గజకచ్ఛపములు (ఏనుగు, తాబేలు) పోరాడుతున్నవి. వెళ్ళి వాటిని భక్షించు" అని ప్రజాపతి సూచించినాడు. గరుడుడు వాటిని ఎగదన్నుకుపోయి కల్పవృక్షశాఖ మీద వాలినాడు. భారానికి కొమ్మ విరిగినది. కింద తపస్సుచేస్తున్న వాలఖిల్యమునులు నలిగి పోతారనీ, లోకులమీద పడితే అణగారిపోతారనీ భయపడి గరుడుడు తండ్రి ఆజ్ఞాప్రకారము ఆశాఖను ముక్కున కరుచుకునివచ్చి ఈ నిర్జనప్రదేశాన పడవేసినాడు. తర్వాత కొంతకాలానికి ఆశాఖమీద ఈలంకాపట్టణము కట్టినారు. అందుచేత ఇది కొయ్య చేసినట్లు ఉంటుంది."

లోహజంఘుడు విహగారూఢుడై మధురాపురము చేరుట

తర్వాత కొన్నాళ్ళకు లోహజంఘుడు మధురాపురము వెళ్ళుతానన్నాడు. విభీషణుడు అతనికి అమూల్యరత్నాల నిచ్చి, మధురలో శ్రీహరిదేవాలయములో సమర్పించమని బంగారుగద శంఖచక్రాలూ ఇచ్చినాడు. మహారాజు ఇచ్చిన వన్నీ పుచ్చుకొని ఆబ్రాహ్మణుడు పక్షి మీద ఎక్కి, ఆకాశమార్గాన సముద్రాదులు దాటి, మధుర చేరినాడు. ఆకాశమునుంచి నగరమువెలుపల పాడుపడిన మందిరములో దిగి, రత్నాదులు దాచిపెట్టి, పక్షిని కట్టివేసి అంగడివీధికి పోయి ఒక రత్నము విక్రయించి తనకు కావలసిన వన్నీ తెచ్చుకొన్నాడు. అక్కడే భోజనము చేసి పక్షికి మేత పెట్టి, మంచివస్త్రములు ధరించి సుగంధము రాచుకొని పుష్పమాలిక వేసుకొని, అలంకారాలుకూడా పెట్టికొని చీకటి పడినతర్వాత శంఖచక్రగదలు ధరించి పక్షి నెక్కి రూపిణిక మేడ పైన ఆగి, గంభీరస్వరముతో పిలిచినాడు. రూపిణిక ఇవతలికి వచ్చి

శంఖచక్రాదులతో దేదీప్యమానముగా ఉన్న అతనిని చూచి సాక్షాత్ విష్ణువే అనుకొని సాష్టాంగదండప్రణామాలు చేసింది.

"నేను శ్రీహరిని. నీకోసము వచ్చినాను" అని అతడు చెప్పేసరికి "స్వామీ, లోపలికి దయచెయ్యండి" అని వేడుకొన్నది. లోహజంఘుడు దిగి, పక్షిని ఒకమూల నిలిపి, వారాంగనతో కొంతసేపు శయ్యాగృహములో గడిపి, వచ్చి, పక్షి నెక్కి ఆకాశమార్గాన వెళ్ళిపోయినాడు. "నేను దేవతను. శ్రీహరి నాభర్త. ఇక నేను మానవులతో మాటాడను" అని రూపిణిక ఆమర్నాడు ఉదయమునుంచీ మౌనవ్రతము పట్టింది. "ఏమిటే తల్లీ! ఇలా ఉన్నావు!" అని మకరదంష్ట్ర బహువిధాల మొత్తుకోగా అప్పటికి రూపిణిక తనకూ తల్లికీ మధ్య తెర వేసి గతరాత్రి జరిగిన వృత్తాంతము చెప్పింది. తల్లి నమ్మక ఆరాత్రి ఒక చోట రహస్యముగా దాగి, పక్షివాహనారూఢుడై వచ్చిన లోహజంఘుని చూచింది.

వేశ్యమాతకు తగిన శిక్ష

ప్రాతఃకాలము మకరదంష్ట్ర కూతురితో తెరచాటునుంచి, "తల్లీ, శ్రీహరికి నీమీద అనుగ్రహము కలిగింది. నీవు దేవత వయినావు. నేను నీతల్లినిగదా, పెద్దదాన నయినాను. బొందితో స్వర్గానికి పోదామని నాకోరిక. దేవునితో ఈవిషయము మనవిచేసి నన్ను ఆయన అనుగ్రహించేలాగున చూడు తల్లీ" అని బ్రతిమాలుకొన్నది.

రూపిణిక సరే అని మర్నాడురాత్రి వచ్చిన మాయా విష్ణుతో ఈసంగతి విన్నవించింది. అందు కతడు ఇలా చెప్పినాడు. "నీతల్లి పాపాత్మురాలు. బహిరంగముగా స్వర్గానికి తీసుకు వెళ్ళడానికి వీలు లేదు. ఏకాదశినాడు ఉదయము స్వర్గద్వారము తెరుస్తారు. ఆ సమయములో ప్రమథులు, శాంభవులు ప్రప్రథమములో ప్రవేశిస్తారు. నీతల్లికి

వారివేషము వేసి వారిసమున ఉంచితే ప్రవేశము దొరుకుతుంది. నీ అప్పు కలపిరాక పంచశిఖలు పెట్టించాలి. కంఠాన ఎముకలదండ వెయ్యాలి. ఒకపక్కన కాటుక, రెండోపక్కన సింధూరమూ పూయవలె. దిగంబర కావలె. ఈవిధముగా గణాచారులవేషము వేసుకొంటే నీతల్లిని శ్రమ లేకుండా స్వర్గానికి తీసుకువెళుతాను.”

మర్నాడు మకరదంష్ట్ర గణాచారివేషము వేసుకొని, ఎప్పుడు స్వర్గానికి వెళుతానా అని కనిపెట్టుకొని ఉన్నది. రాత్రి లోహజంఘుడు యథాప్రకారముగా గరుడపక్షిమీద వచ్చేసరికి రూపిణిక తల్లిని అతనికి అప్పగించింది. వేశ్యను తను తీసుకొని పక్షిమీద ఎక్కించి ఆ మాయావిష్ణువు ఆకాశమార్గాన తీసుకుపోయి దేవాలయ సముఖాన ఉన్నత శిలాస్తంభముమీద నిలిపి, “నేను త్వరలోనే వస్తాను. భూలోకములోకి వెళ్ళి కొందరు భక్తులకు దర్శనము ఇచ్చి వస్తాను.” అని చెప్పి వెళ్ళుతూ, అక్కడ రాత్రి జాగరణము చేయుడానికి వచ్చిన జనముతో “వెళ్ళండి. వెళ్ళండి. మీామీద మహామారి పడబోతున్నది. అందరినీ సంహారము చేస్తుంది. భద్రము! శ్రీహరిని ఆశ్రయించండి” అన్నాడు. ప్రజలు భయపడి భగవత్సాన్నిధ్యములో స్వస్త్యయనము చేస్తూఉన్నారు. లోహజంఘుడు దేవునివేషము తీసివేసి ఎవరికీ తెలియకుండా వచ్చి జనములో చేరి ఏమి జరుగుతుందో అని చూస్తూ కూర్చున్నాడు. వేశ్యమాతకు క్రమముగా ఆదుర్దా హెచ్చింది. దేవుడు ఇంకా రాలేదే. నన్ను స్వర్గానికి తీసుకపోలేదే అని మకరదంష్ట్ర అనుకొని అనుకొని, చివరకు నేను పడుతున్నా, పడుతున్నా అని బిగ్గరగా అరిచింది. అమ్మా! పడకు! పడకు! అని జనులు భయముతో మొరపెట్టినారు. పడుతున్నా అంటే వచ్చి ఊరిమీాదపడి మహామారి అందరిని హరిస్తుందనే వారిభీతి. చివరకు తెల్లవారింది. సంగతి తెలిసి ప్రభువుకూడా అక్కడికే వెళ్ళినాడు. శిలాస్తంభముమీద వికృతాకారముతోనూ,

దిగంబరముగానూ ఉన్న వేశ్యామాతను చూస్తూ పట్నం అంతా నవ్వినారు. రూపిణిక ఈసంగతి యావత్తూ విని అక్కడికి వెళ్ళి ఆశ్చర్యపడి జనుల సహాయముతో తల్లిని కిందికి దింపించింది.

మకరదంష్ట్రను కిందికి దింపినతర్వాత జనము చుట్టూ మూగి ఇదంతా ఏమిటి అని అడిగితే ఆముసలిది జరిగిన దంతా చెప్పింది. సిద్ధులు మొదలయినవారి విచిత్రచర్యగా భావించి అనేక కాముకులను వంచించిన ఈముసలిదానిని మోసగించిన బుద్ధిమంతు డెవరో కనబడితే అతనిని సత్కరిస్తాము అన్నారు అక్కడి వారు. లోహజంఘుడు బయటికి వచ్చి మొదటినుంచి అప్పటివరకూ జరిగిన విశేషాలన్నీ చెప్పి, విభీషణమహారాజు ఇచ్చిన శంఖచక్రగదలు శ్రీహరికి సమర్పించినాడు. ప్రజలు సంతోషించి అతనిని సన్మానించినారు. లోహజంఘుడు తన ప్రేయసితో సుఖముగా నివాసము ప్రారంభించినాడు.

మారువేషములో ఉన్న వసంతకుడు చెప్పిన యీకథ విని వాసవదత్త చాలా సంతోషించింది.

త ర ం గ ము : ౧౩

వాసవదత్తాహరణము

వాసదత్తకు క్రమేణ తండ్రివిషయములో వైముఖ్యమూ వత్సరాజు మీద అనురాగమూ కలిగినవి. యౌగంధరాయణుడు వచ్చి అదృశ్యకరణిప్రభావమువల్ల అన్యులకు కనపడకుండా వసంతకుని సమక్షములో వత్సరాజుతో ఇలా చెప్పినాడు:

"దేవా, మహాసేనుడు మాయచేసి మిమ్మల్ని బంధించినాడు. వాసవదత్తను మీ కిచ్చినతర్వాత మర్యాద చేసి పంపవలె ననుకొంటున్నాడు. మనమే ఈమెను హరించుకొని పోదాము. ఇలా చేస్తే ఈపొగరుబోతుకు తగిన ప్రతిక్రియ అవుతుంది. మనకు పౌరుషము లేదనే అప్ర

తిష్ఠ పోతుంది. మహాసేనుడు తనకుమార్తెకు భద్రవతి అనే యేనుగు నిచ్చినాడు. దానితో సమానముగా వెళ్ళగల యేనుగు లేదు. ఒక్క నడగిరి ఉన్నా భద్రవతిని చూస్తే పోరాడదు. నడగిరి మావటివాడు ఆషాఢకుడు. బాగా ధనమిచ్చి వాణ్ణి వశపరుచుకొన్నాము. మీరు ఆయుధాలు పట్టుకొని వాసవదత్తతో భద్రవతిమీద ఎక్కి రాత్రివేళ రహస్యముగా ఇక్కడనుంచి బయలుదేరాలి. ఏనుగుల సంగతులు బాగా తెలిసిన మహామాత్రుని తప్పతాగిస్తాము. మార్గరక్షణము చెయ్యడానికి మిత్రుడు పుళిందకుని వద్దకు నేను ముందుగా వెళ్లి ఉంటాను." ఈప్రకారము చెప్పి యౌగంధరాయణుడు వెళ్ళినాడు.

వత్సరాజు కర్తవ్యము మనస్సులో పెట్టుకొన్నాడు. ఇంతలో వాసవదత్త అతనివద్దకు వచ్చింది. ఆమెకు ఏకాంతముగా కథలు చెప్పి కాలక్షేపము చేస్తూ, రాజు కథాసందర్భములో మధ్యమధ్య పలాయనము సంగతి సూచించినాడు. అనురాగవివశురాలయిన వాసవదత్త అంగీకరించింది. ఆషాఢకు డనే మావటివానిని పిలిచి ప్రయాణ సన్నాహము చెయ్యమని ఆజ్ఞాపించింది. దేవీపూజ చేసిన తీర్థ మనే నెపముతో మత్తువస్తువులు కలిపిన మద్యము మావటివాళ్ళకు అందరికీ కుత్తుకబంటిగా తాగించింది. రాత్రివేళ మేఘగర్జనము వినబడ్డది. వెంటనే మావటివాడు ఏనుగును సిద్ధము చేసుకొని వచ్చినాడు. సన్నాహము చేసేటప్పుడు ఏనుగు ఘీంకారము చేసింది. గజభాష తెలిసిన మహామాత్రుడు ఆశబ్దమువిని "ఈయేనుగు అరవైమూడు ఆమడలు పోతా నంటున్నది" అని తడబడుతూ అన్నాడు. మత్తులో ఉన్న తక్కినవాళ్లు వాని మాటలు గమనించలేదు. వాడుకూడా ఆలోచనాశక్తి కోలుపోయి ఊరుకున్నాడు.

అలికిడి కాకుండా వత్సరాజు ఘోషవతిని తీసుకొని, యౌగంధరాయణుడు పూర్వమిచ్చిన యోగాలవల్ల బంధనాలు ఛేదించి, వాసవదత్త స్వయ

ముగా ఇచ్చిన ఖడ్గము పట్టుకొని వసంతకునితో సహా ఏనుగునెక్కినాడు. రహస్యము తావాడే కాంచనమాల అనే చెలికత్తెతో వాసవదత్త కూడా ఆయేనుగునే ఎక్కింది. వెనకకు మావటివాడు ఎక్కినాడు. భద్రవతి ప్రాకారము పగులగొట్టి, దారి చేసుకొని, బయట పడ్డది. అక్కడ అడ్డము వచ్చిన వీరబాహు, తాళభటుడు అనే కావలివాళ్ళను వత్సరాజు సంహరించి, ఆషాఢకుడు అంకుశము పట్టి ఏనుగును నడుపుతూ ఉండగా ప్రయాణము సాగించినాడు.

ప్రాకారమువద్ద పడిఉన్న పహారావాళ్లను చూచి నగరరక్షకులు కలతపడి ఆ రాత్రివేళనే ఆ సంగతి చండమహాసేనునికి విన్నవించినారు. వత్సరాజు వాసవదత్తను హరించుకు పోయినాడని ప్రజలు ఆందోళన చేసినారు. మహారాజు వాస్తవము గ్రహించినాడు. ఆయన ద్వితీయ పుత్రుడు పాలకుడు నడగిరి నెక్కి వత్సరాజు వెంట పడినాడు. ఇద్దరికీ పోరు జరుగుతూ ఉండగా రాజుగారి జ్యేష్ఠపుత్రుడు గోపాలుడు ఇంతలో అక్కడికి చేరి తండ్రి ఆజ్ఞానుసారముగా యుద్ధము ఆపుదల చేయించినాడు. నడగిరి భద్రవతితో పోరాడలేదు. తర్వాత వత్సరాజు నిరాతంకముగా ప్రయాణముచేసి వింధ్యారణ్యము చేరినాడు. మధ్యాహ్నము అయ్యేసరికి అరవై మూడు యోజనాలు నడిచి భద్రవతి దప్పి కొన్నది. వత్సరాజాదులు దిగగానే ఏనుగు నీరు తాగి కింద పడిపోయి ప్రాణాలు విడిచింది. వత్సరాజు, వాసవదత్త చాలా విచారపడ్డారు. ఇంతలో ఆకాశములోనుంచి ఇలా వినిపించింది: "రాజన్, విచారపడ వద్దు, నేను విద్యాధరాంగనను. మాయావతి నా పేరు. శాపవశాన ఇంతకాలమూ ఏనుగునై ఉన్నాను. ఇప్పుడు నీవల్ల నాకు శాపవిమోచన మయింది. నీకు ఉపకరించాను. నీకుమారునికికూడా ఉపకారము చేస్తాను. నీకాంత వాసవదత్త మానవస్త్రీ కాదు, దేవాంగనసుమా! ఏదో కారణముచేత భూమిమీద జన్మించింది."

ఆతర్వాత వత్సరాజు వింధ్యాటవులో తనమిత్రుడు పుళిందకుని వద్దకు వసంతకుని పంపి, తాను, వాసవదత్త కాలినడకను నెమ్మదిగా వెళుతూ ఉండగా చోరులు చుట్టుముట్టినారు. బాణములతో కొట్టి నూట యేబదియారు తస్కరులను రాజు హతమార్చినాడు. ఇంతలో పుళిందకుడు వచ్చి చోరులను వారించి రాజుకు ప్రణామము చేసి వాసవదత్తా వత్సరాజులను తనపల్లికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. నడకలో వాసవదత్త పాదాలకు వనదర్భలు గుచ్చుకొన్నవి. రాత్రి వారు ఆపల్లెలో విశ్రమించినారు. యౌగంధరాయణుడు పంపిన దూతవల్ల సంగతులు గ్రహించి రుమణ్వంతుడు రాజుసన్నిధికి వచ్చినాడు. శిబిరము యావత్తూ కూడా వచ్చింది. వత్సరాజు శిబిరములో ప్రవేశించి ఉజ్జయినీ వార్తలకోసము ప్రతీక్షిస్తూ ఉన్నాడు. యౌగంధరాయణుని మిత్రుడు ఒకానొక వర్తకుడు వచ్చి రాజుతో "దేవా, చండమహాసేన ప్రభువు మీయందు అనురక్తుడు. తన అల్లుడు అయినందువల్ల మీసన్నిధికి ప్రతీహారుని పంపినాడు. అతడు తమఆజ్ఞకు వేచి ఉన్నాడు. నేను ఈవార్త మనవి చెయ్యడానికి ముందుగా వచ్చినాను" అని మనవి చేసినాడు. ఈవార్తకు వత్సరాజు సంతోషించి వాసవదత్తతో చెప్పినాడు. వినోదార్థము కథ చెప్పమని ఆమె వసంతకుని అడిగింది. బంధువులను విడిచి కల్యాణకాంక్షతో, సిగ్గుతో ఉన్న వాసవదత్తకు పతిభక్తిని వృద్ధిచేసే ఈ కథను చెప్పనారంభించినాడు :

దేవస్మిత కథ

తామ్రలిప్తి నగరములో ధనదత్తు డనే సంపన్న వర్తకుడు ఉండేవాడు. సంతానము లేనందువల్ల అతడు బ్రాహ్మణ బృందమును సమకూర్చి ప్రణామము చేసి "ఆర్యులారా, శీఘ్రకాలములో నాకు కుమారుడు కలిగేలాగున అనుగ్రహించాలి" అని ప్రార్థించినాడు. "ఇది అసా

ధ్యముకాదు. వైదికకర్మలచేత ఈలోకములో బ్రాహ్మణులు ఏదైనా సాధించగలరు. పూర్వము ఒకరాజుకు బిడ్డలు లేరు. నూటఅయిదు మంది రాణులు ఉన్నారు. ఒకరికీ సంతానము కలుగలేదు. పుత్రకామేష్టి చేయించినారు బ్రాహ్మణులు. తర్వాత కొమారుడు కలిగినాడు. జంతువు అని చిత్రమైన పేరు పెట్టినాడు రాజు. అందరికీ కన్నుల పండువుగా ఆబిడ్డ ఎదుగుతున్నాడు. ఒకనాడు చీమ వానితొడలో కుట్టింది. బిడ్డడు ఏడ్చినాడు. కారణము తెలియక రాణివాసమంతా గొల్లుమన్నది. రాజుకూడా విచారపడ్డాడు. తర్వాత తెలుసుకొని చీమను తీసివేస్తే బాలుడు బాగా ఆడుకొన్నాడు. విచారకారణము ఏకపుత్రవిషయము. కాబట్టి బహుపుత్రులుంటే బాగుంటుందని ఎంచి కుమారులనేకులు కలిగే మార్గము చెప్పండని విప్రులను విచారముతో అడిగినాడు. "రాజన్, ఉపాయము లేకపోలేదు. అయితే చాలా బాధాకరము. ధైర్యము చేసి ఈబాలకుని మాంసము అగ్నిలో హోమము చేయించి, ఆహోమగంధము నీరాణివాసము వాసనచూస్తే అందరికీ సంతానము కలుగుతుంది" అని వారు తెలిపినారు. రాజు చివరకు ఆప్రకారము చేస్తే భార్యలందరికీ కుమాళ్ళు కలిగినారు. కాబట్టి నీకు సంతానము కలగడము కష్టముకాదు—" అని బ్రాహ్మణులు అంగీకరించి దక్షిణలు పుచ్చుకొన్నారు. వారు చేసిన వైదిక కర్మకు ఫలితముగా వర్తకునికి కుమారుడు పుట్టినాడు. వానికి తండ్రి గుహసేను డని పేరు పెట్టినాడు. గుహసేనుడు పెరిగి పెద్దవా డయిన తర్వాత వివాహార్థము తండ్రి పిల్లను వెతకడము ప్రారంభించి, కుమారుని వెంట బెట్టుకొని వర్తకానికి అని బయలుదేరి ద్వీపాంతరము వెళ్ళినాడు. ధర్మగుప్తు డనే వైశ్యశిఖామణి కూతురు దేవస్మితనుచూచి తనకొమారుని కిచ్చి పెళ్ళి చెయ్యమన్నాడు. కూతురిమీది మమకారము చేతనూ, తామ్రలిప్తినగరము దూర మనీ, ధర్మగుప్తుడు అంగీకరించలేదు. అయితే దేవస్మిత గుహసేనుని చూచి

వలచి బంధుజనాన్ని విడిచి అతనివెంట వెళ్ళిపోవడానికి నిశ్చయించు కొని చెలికత్తె ద్వారా సందేశము పంపించి గుహసేన ధనదత్తుల వెంట రహస్యముగా ఆరాత్రే బయలుదేరి వెళ్ళిపోయింది. తామ్రలిప్తి చేరిన తర్వాత దేవస్మితాగుహసేనులకు మహావైభవముతో వివాహమయింది. ఆదంపతులు ఏకమనస్కులై సుఖముగా కాపురము చేస్తున్నారు.

వాడిపోని తామర పూవులు

కాలక్రమేణ గుహసేనుని తండ్రి దివంగతుడయినాడు. బంధువుల ప్రేరేపణవల్ల వర్తకానికి అతడు కటాహద్వీపము వెళ్ళినాడు. అన్య ప్రదేశానికి వెళ్ళితే భర్త పరస్త్రీరతుడు అవుతాడేమో నని దేవస్మిత నమ్మ లేకపోయింది. ఒకవక్క బంధుప్రేరణ రెండవవక్క భార్యానిరోధము. ఏమీతోచక గుహసేనుడు దేవాలయానికి వెళ్ళి భగవంతుడు సూచించిన ప్రకారము చేస్తానని నిరాహారదీక్ష పూనినాడు. భార్యకూడా అతనితో పాటు వ్రతము చేసింది. రాత్రి స్వప్నములో మహేశ్వరుడు సాక్షాత్కరించి రెండు ఎర్రతామర పూలు ఇచ్చి "ఉభయులూ చెరి ఒకటి దగ్గర ఉంచుకోండి. ఒకరి వ్రతభంగ మయితే రెండోవారి చేతిలో తామర వాడిపోతుంది. మరొక విధముగా వాడదు" అని అనుగ్రహించి అంతర్ధానమయినాడు. వారికి మెళుకువ వచ్చేటప్పటికి ఇద్దరి చేతుల్లో ఎర్ర తామరపూలు ఉన్నవి. గుహసేనుడు ఒకపద్మమునుతీసుకొని ప్రయాణము చేసినాడు. దేవస్మిత రెండవ పుష్పమును తరుచుగా చూస్తూ తామ్రలిప్తిలోనే ఉన్నది. అచిరకాలములోనే గుహసేనుడు కటాహద్వీపము చేరి రత్నాలవ్యాపారము మొదలు పెట్టినాడు. అమ్లాన కమలమును చూచి ఆశ్చర్యపడి కొందరు వణిక్పుత్రులు అతనికి బాగా మద్య మిచ్చి మైకములో అతనివల్ల పుష్పవృత్తాంతము తెలుసుకొన్నారు.

చాలా కాలానికి గాని అతడు స్వగృహానికి మరలిపోడని గ్రహించి గోమటిబిడ్డలు నలుగురూ కుతూహలముతో తామ్రలిప్తికి రహస్యముగా బయలుదేరి వెళ్ళినారు. గుహసేనుని భార్యావ్రతము భంగము చేయవలెనని వారిసంకల్పము. తామ్రలిప్తి చేరినతర్వాత ఉపాయము ఊహిస్తూ, అక్కడి బౌద్ధాయతనములో యోగకరండిక అనే పరివ్రాజికను చూచి, నమస్కరించి, "భగవతీ, మాకోరిక నెరవేరిస్తే నీకు బహుధన మిస్తాము" అని బతిమాలుకొన్నారు. "మీకు ఎవరో స్త్రీమీద కోరిక ఉన్నది. చెపితే సాధిస్తాను. నాకు ధనముతో పనిలేదు. నాశిష్యురాలు సిద్ధకరి చాలా తెలివి కలది. దాని దయవల్ల నాకు కావలసినంత సంపద లభించింది" అని చెప్పింది. "భగవతీ, శిష్యురాలి తెలివివల్ల నీకు ఎలా ధనములభించిందో వినగోరుతాము" అని వారు బతిమాలితే యోగకరండిక ఇలా చెప్పింది;

సిద్ధకరి ప్రజ్ఞ

పూర్వము ఉత్తరదేశాన్నుంచి ఇక్కడికి వర్తకు డొకడు వచ్చినాడు. ఆయన ఇక్కడ ఉన్నరోజుల్లో నాశిష్యురాలు అతనివద్ద మారువేషముతో పనికత్తెగా చేరింది. చల్లచల్లగా అతనికి నమ్మకము కలిగించి చివర కొకనాడు తెల్లవారుజామున ఇంట్లో బంగార మంతా అపహరించుకు పోయింది. మార్దంగికుడు ఒకడు దానిసంగతి యెలాగో గ్రహించి దాని ధనము హరించా లని దానివెంట బడినాడు. ఈలోగా సిద్ధకరి పెద్దమర్రిచెట్టు చేరి వాడు రావడము కనిపెట్టి చాలా విచారము నటిస్తూ "అయ్యా, నాకు జీవితము ఆశ లేదు. భర్తతో కలహించి వచ్చాను. ఉరి పోసుకోడానికి ఈచెట్టుకొమ్మకు గట్టితాడు వేసిపెట్టు" అని ప్రార్థించింది. ఆ డోంబుడు లోలోపల సంతోషించి "నేను స్త్రీహత్య చెయ్యనక్కర లేకుండా ఈ స్త్రీ ఆత్మహత్య చేసుకొంటుంది. నారొట్ట

నేతితో వడ్డది!" అనుకొని కొమ్మకు తాడు వేసినాడు. సిద్ధకరి అమాయకముగా "బావయ్యా, ఉరి ఎలా పోసుకోవాలో కాస్త చూపించు" అన్నది. డోంబుడు మద్దెలమీద నిలుచుని ఇలా అని ఉరి పోసుకొనే పద్ధతి చూపిస్తుండగా సిద్ధకరి మద్దెలను కాలితో తన్నింది. వాడు ఉచ్చులో వేలాడుతూ గిలగిల తన్నుకొని ప్రాణాలు విడిచినాడు. ఇంతలో వర్తకుడుకూడా ఆ ప్రదేశానికి రావడము చూచి సిద్ధకరి చెట్టుమీదికి ఎక్కి పత్రముల చాటున దాగింది. వర్తకుడు తన సేవకులతో వచ్చి ఉరి వేసుకొని చనిపోయిన డోంబుని చూచినాడు. సిద్ధకరి కనబడలేదు. "చెట్టెక్కిందేమో" అన్నాడొక సేవకుడు. ఒకడు చెట్టెక్కినాడు. వానిని చూచి సిద్ధకరి "ఓయి అందగాడా, నాకు నీమీదనే మనసు! ఇక్కడికి నీవే వచ్చినావు. ఈ ధనమంతా నీదే రా, నాదగ్గరకు" అని వాడు దగ్గరికి రాగానే ముద్దు పెట్టుకో బోయినట్టు నటించి వానినోరు తెరచి నాలుక పండ్లతో గట్టిగా కరిచింది. నోట నెత్తురు కక్కుతూ విలపిస్తూ వాడు నేలమీద పడిపోయి నాడు. వాని అస్పష్టవాక్కులు విని వర్తకుడు భయపడి ఏదో పిశాచము కొట్టిందని సేవకులతో సహా అక్కడినుంచి పరుగెత్తి పోయినాడు. సిద్ధకరి నెమ్మదిగా దిగి రహస్యముగా బంగారముతో ఇంటికి వచ్చి నాకిచ్చింది. నాశిష్యురాలు ఇంతశక్తి కలది. ఈవిధముగా నాకు చాలా ధనము సమకూడింది.

పరివ్రాజిక యోగకరండిక వన్నాగము

సరిగా ఆసమయానికి అక్కడికే వచ్చిన సిద్ధకరిని కోమటిబిడ్డలకు చూపి "నాయనలారా, చెప్పండి ఎవతె కావాలి మీకు? నేను సాధించి మీకు సమకూరుస్తాను" అన్నది యోగకరండిక. "గుహసేనునిభార్య దేవస్మిత కావాలి. దానిని మాకు సమకూర్చాలి" అన్నారు వాళ్లు.

పరివ్రాజిక సరే అని ఒప్పుకొని వారిని తనయింట్లోనే ఉండమని చెప్పి దేవస్మిత పరిచారికలకు భక్ష్యాదులు పెట్టి వశము చేసుకొన్నది. ఒక నాడు సిద్ధికరితో కలిసి యోగకరండిక దేవస్మిత యింటికి వెళ్లింది. గుమ్మముదగ్గర గొలుసుతో కట్టివేసిన ఆడకుక్క కొత్తవారిని చూచి మొరిగి అడ్డపడ్డది. దేవస్మిత గమనించి "ఎందుకు వచ్చిందో ఈమె" అనుకొని చేటికను పంపి పరివ్రాజికను లోపలికి రమ్మన్నది. ఆదుర్మార్గురాలు ఆశీర్వదించి ఆదరము అభినయిస్తూ దేవస్మితతో, "అమ్మా, నిన్ను చూడవలెనను కొంటూ ఉంటాను. నీవు స్వప్నములో కనబడ్డావు. అందుచేత ఉత్కంఠ కలిగి నిన్ను చూడవచ్చాను. భర్తతో వియోగము కలిగిన నిన్ను చూస్తే నాకు జాలి కలుగుతున్నది. కాంతునితో భోగము లేని రూపమూ, యౌవనమూ నిష్ఫలములు గదా!" అని, చాలాసేపు ఏవేవో మాటలు చెప్పి, మళ్ళీ వస్తానని వెళ్ళిపోయింది. మర్నాడు పరివ్రాజిక మిరియాలపొడి చల్లిన మాంస ఖండము తీసుకుపోయి కుక్కకు వేసింది. అది చటుక్కున పట్టుకు తిన్నది. మిరియపుపొడివల్ల దానికళ్ళవెంటా ముక్కువెంటా నీరు కారింది. ఆధూర్తపరివ్రాజిక లోపలికివెళ్ళి "అమ్మా, చూడు. కుక్క ఏడుస్తున్నది. జన్మాంతరములో నేను తన సఖి నని గ్రహించింది. నాకళ్ళుకూడా చెమ్మగిలినవి" అన్నది. దేవస్మిత కుక్కను చూచి ఆశ్చర్యపడ్డది.

తర్వాత పరివ్రాజిక ఇలా చెప్పింది: "అమ్మాయీ, పూర్వజన్మలో నేనూ ఈకుక్కా సవతులము. మాభర్త బ్రాహ్మణుడు. రాజుగారి ఆనతిప్రకారము మా భర్త తరుచుగా ఆ గ్రామమూ ఈ గ్రామమూ వెళ్లుతూ ఉండేవాడు. ఆయన దేశాంతరము వెళ్ళినప్పుడు శరీరారోగ్యము కోసము పరపురుషులతోటి సుఖంగా ఉండేదాన్ని. ఇంద్రియాలను క్షోభపెట్టడము మంచిదికాదు. నేను అందుచేత పూర్వజన్మజ్ఞాన

ముతో పుట్టినాను. నా సవతి శీలము రక్షించుకొని వృథాక్లేశము పొంది కుక్క అయి పుట్టింది. పూర్వజన్మజ్ఞానముమాత్రము కోలుపోలేదు."

దేవస్మిత మనస్సులో ఆశ్చర్యపడి "గొప్పధర్మము! ఈ పరివ్రాజిక చాలా ధూర్తురాలు" అనుకొని మందహాసముచేసి "తల్లీ, ఇన్నాళ్ళూ నాకు ధర్మస్వరూపము గోచరించలేదు. ఇప్పటికి తెలిసింది. ఏప్రియునితోనైనా నాకు సమాగమము సమకూర్చగలవా! అమ్మా?" అని అమాయిక ముగా అడిగినట్టు అడిగింది. యోగకరండిక లోలోపల ఉప్పొంగిపోయి "తల్లీ, ద్వీపాంతరమునుంచి మన పట్నానికి వణిక్కుమారులు వచ్చారు. వాళ్ళను తీసుకు వస్తాను" అని చెప్పి వెళ్ళింది.

వణిక్కుమారులకు శిక్ష

దేవస్మిత తనచేటికతో చాటుగా "చూచావా? వణిక్పుత్రులు కటాహద్వీపములో తనయజమానుని చేతిలో అమ్లానకమలముచూచి రహస్యము ఎలాగో గ్రహించి ఇక్కడికి దుర్బుద్ధితో వచ్చారు. ఈ పరివ్రాజిక వట్టి దౌర్భాగ్యురాలు. ఇది తార్పుడుకత్తె. వీళ్ళకు మనము తగినశాస్తి చేతాము. మీలో ఒకరు వెళ్ళి మనకుక్కకు ఇనుపకాలు త్వరగా చేయించుకు రావలి. ఉమ్మెత్తకలిపిన మద్యము తెప్పించాలి" అన్నది. వాళ్ళు ఆప్రకారమే చేశారు. ఒకచేటి దేవస్మితవేషము ధరించింది.

ఆనలుగురు వణిక్కుమారులలో మరీ ఉబలాటపడుతున్నవానికి తన శిష్యురాలివేషము వేసి, అతనిని దేవస్మిత యింట్లో చల్లగా విడిచి పరివ్రాజిక వెళ్ళిపోయింది. ఆరాత్రి దేవస్మితవేషము ధరించిన చేటిక అతనిని గుర్తించి, చాలా ఆదరము నటించి మంచిమాటలు చెపుతూ, ఉమ్మెత్త కలిపిన మద్యము బాగా తాగించింది. వాడు ఒళ్ళుమరచి పడిపోయిన తర్వాత వాని వస్త్రాభరణాలు లాగివేసి, కుక్కచేత వానిముఖాన ఇనుప కాలిముద్ర కొట్టించి చేటికలు వానిని తీసుకుపోయి మురికిగుంటలో

పడవేసి వచ్చినారు. తెల్లవారుజామున మెళుకువ వచ్చి వాడు తన స్థితి తెలిసికొని పోయి స్నానముచేసి పరివ్రాజిక యింటికి దిగంబరముగానే వెళ్ళినాడు. స్నేహితులు నవ్వకుండా ఉండేందుకు కథ కల్పించి చెప్పినాడు. తాను వస్తూఉండగా దొంగలుకొట్టి యావత్తూ దోచుకొన్నట్టూ, జాగరణము చేతనూ, విశేషముగా తాగడము చేతనూ తల నొప్పిగా ఉన్నదనీ, చెప్పి ముఖాన ముద్ర కనపడకుండా తలకు గుడ్డ చుట్టుకొన్నాడు. మర్నాడు రాత్రి రెండవవాడు దేవస్మిత యింటికి వెళ్ళి మొదటివానికి జరిగిన శిక్షే పొంది వచ్చి, “ఆభరణాలు ఆమెయింటనే పెట్టి వచ్చాను. కాని తోవలో దొంగలు నన్ను కొట్టకుండా విడువలేదు.” అని చెప్పి తలకు గుడ్డ చుట్టుకొని పడుకొన్నాడు. మిగిలిన యిద్దరికీకూడా అటువంటిశాస్తి యథాక్రమముగా జరిగింది. వణిక్పుత్రులు అవమానము పొంది, ముఖాలమీద ముద్రలు పడి ధనము కోల్పోయి చెప్పకుండా తామ్రలిప్తి విడిచివెళ్ళినారు.

పరివ్రాజిక శిష్యురాలితో దేవస్మిత యింటికి వెళ్ళింది. తాను కృతార్థురా లయినట్టు ఆమె లోలోపల మురిసిపోతున్నది. దేవస్మిత వాళ్ళను సాదరముగా ఆహ్వానించి కృతజ్ఞురాలివలె నటిస్తూ, ఉమ్మెత్త కలిపిన మద్యమును మంచిమాటలతో తాగించి, మురికిగుంటలోకి తోయించింది.

వణిక్పుత్రులు కటాహద్వీపము చేరిన తర్వాత తన భర్తకు ఏమి అపకారము చేస్తారో అని భయపడి జరిగిన వృత్తాంతము తన అత్తగారికి వివరించింది. దానికి అత్త సంతోషించి “అమ్మాయీ, నీవు చేసినపని యుక్తమే కాని అక్కడ అబ్బాయికి ఏమయినా కీడు చేస్తారేమో అనిపిస్తున్నది” అన్నది. “అత్తా, పూర్వము శక్తిమతి తన ప్రజ్ఞచేత భర్తను కాపాడినట్టు నేనుకూడా మీకుమారుని కాపాడుతాను” అన్నది దేవస్మిత. శక్తిమతికథ చెప్పమని అత్తగారు అడిగితే, కోడలు ఇలా చెప్పింది:

శక్తిమతి కథ

మా గ్రామములో పూర్వులు ఊరిమధ్య మణిభద్రస్వామి అనే యక్షవిగ్రహాన్ని ప్రతిష్ఠించారు. పౌరులు ఆస్వామికి మొక్కుకొని ఆయన పేర ముడుపులు కట్టుతారు. రాత్రివేళ పరస్త్రీతో సహా దొరికిన పురుషుని స్త్రీని పట్టుకుపోయి యక్షాలయ గర్భగృహములో బంధించి, తెల్లవారిన తర్వాత ప్రకటనచేసి, రాజు సన్నిధానానికి తీసుకుపోయి శిక్ష చేయించడము ఆచారము. ఒకరాత్రి కొత్వాలు పరస్త్రీయుతుడైన వర్తకుని పట్టుకుపోయి యక్షాలయములో పెట్టి బయటపెద్దగడియ వేసినాడు. వర్తకుని భార్య శక్తిమతికి ఈసంగతి ఆరాత్రే తెలిసింది. ఆమె ధైర్యము వహించి, చేటికలతో, పూజాద్రవ్యములతో యక్షాలయానికి వెళ్ళింది. పూజారి ధనాశచేత ఆమెకు తలుపు తీయించడానికి కొత్వాలుతో "ఈమెఎవరో పూజార్థము వచ్చింది. లోపలికి వెళ్ళనీయవచ్చు" నని చెప్పి ఒప్పించినాడు, ఆమె పరస్త్రీతోకూడా అందులో వెల వెల బోతున్న భర్తను ఓదార్చి, ఆస్త్రీకి తనవేషము వేసి పంపి, తాను అక్కడే కూర్చున్నది. తెల్లవారినతరువాత రాజపురుషులు వచ్చి వారు భార్యాభర్తలని తెలుసుకొని వారిని విడిచిపెట్టి కొత్వాలును మందలించినారు.

దేవస్మిత కటాహద్వీపమునకు పోవుట

అత్తగారిని సమాధాన పరచి దేవస్మిత పురుషవేషము ధరించి చేటికలకు కూడా వేషాలు వేసి వర్తకానికని కటాహద్వీపానికి బయలు దేరింది. అక్కడికి చేరి యితర వర్తకుల మధ్య తనభర్తను చూచింది. పురుషవేషముతో ఉన్న తన భార్యను ఆతడు చూచి ఎందుకో ఆనందము కలిగి ఇతడు తనభార్యవలె ఉన్నా డనుకొన్నాడు. దేవస్మిత రాజుసన్నిధికి పోయి "దేవా, నా దొకమనవి ఉన్నది. ప్రధానపౌరు

లను ఇక్కడికి రప్పించ ప్రార్థన" అన్నది. కుతూహలము కలిగి రాజు ఆప్రకారముగా ఆజ్ఞయిచ్చినాడు. "ప్రభూ, వీరిలో నా బానిసలు నలుగు రున్నారు. దేవరవారు వారిని నాకు ఇప్పించాలి" అన్నది. "మంచిది. నీబానిసలను గుర్తించి తీసుకు వెళ్ళవచ్చును" అన్నాడు రాజు. తామ్రలిప్తిలో తనయింట శాస్తి పొంది వచ్చిన నలుగురు వణిక్పుత్రు లను గుర్తించి వీరని చెప్పింది. వైశ్యప్రముఖులకు కోపము వచ్చి "వీరు గొప్పవణిక్పుత్రులు. నీకు బానిస లేమిటి!" అని మందలించి నారు. "మీకు నమ్మకము లేకపోతే వీరిముఖాలకు చుట్టిన వస్త్రాలు తీయించి చూడండి. కుక్కకాలితో నేను వేయించిన పాదముద్రలు ఉంటవి." అన్నది దేవస్మిత. ఆప్రకారము చేసి చూస్తే వాళ్ళముఖాల మీద శునక పాద చిహ్నాలు కనబడినవి. అందరూ ఆశ్చర్యపడ్డారు. వర్తకులు సిగ్గుపడ్డారు. ఆశ్చర్యముతో "ఈ వృత్తాంతము యావత్తు వివరించవలసింది" అని రాజు కోరినాడు. దేవస్మిత యావద్వృత్తాం తమూ తెలియచెప్పింది. న్యాయతః వీరు నీకు దానులే అన్నాడు రాజు. వర్తకులు ఆమెకు చాలా ధనమున్నూ, ప్రభువుకు జరిమానానూ సమ ర్పించుకొని ఆ నలుగురినీ విడుపించుకొన్నారు. దేవస్మిత భర్తతోను చేటికలతోను ధనముతోను బయలుదేరేటప్పుడు జనుల పూజలు పొంది తామ్రలిప్తికి వచ్చి సుఖముగా ఉన్నది. అటుతర్వాత భార్యాభర్తలు ఒకరి నొకరు ఎన్నడూ విడిచి ఉండలేదు.

దేవీ, ఉన్నత వంశసంభూతలు పవిత్ర సాహస కృత్యములచేతనూ, ఏకాగ్రనిష్ఠచేతనూ భర్తను సేవిస్తూ ఉంటారు. పతివ్రతలకు భర్తే పరదేవత.

వసంతకుడు చెప్పిన ఈకథ విని వాసవదత్త చాలా సంతోషించింది. పుట్టిల్లు విడిచి వచ్చి కొద్దికాలమే కావడముచేత సిగ్గు తగ్గలేదు. అది

వరకే ఉదయనునిమీద ఆమెకున్న అనురాగము ఈ కథవల్ల మరింత గాఢ మయింది.

తరంగము : ౧౪

ఇంతలో చండమహాసేనునిదూత వచ్చి నమస్కారము చేసి "దేవా, మా మహారాజు తమకు ఇలా సందేశము పంపినాడు. మీరు వాసవదత్తను తీసుకొని వెళ్ళడము సమంజసమే. మిమ్ము మేము ఉజ్జయినికి తీసుకొని వచ్చిన ఉద్దేశము ఇదే. బంధనములో ఉన్నప్పుడు మీకు వాసవదత్తను ఇస్తే మాయెడల మీకు అభిమాన ముండదని ఇవ్వలేదు. మాబిడ్డకు యథావిధిగా వివాహము అయ్యేలాగున కొంచెము మీరు ఓర్పు వహించవలె. అచిరకాలములోనే మాగోపాలుడు వచ్చి శాస్త్రీయముగా చెల్లెలి వివాహము చేయిస్తాడు" అని విన్నవించి వాసవదత్తకుకూడా నివేదించినాడు. ఆమె చాలా సంతోషించింది. "గోపాలునికోసము మీ యుభయులు ఎదురుచూస్తూ ఇక్కడే ఉండండి. అతనితోకూడా కౌశాంబికి రండి" అని వచ్చిన ప్రతీహారునితో, పుళిందకునితో చెప్పి వత్సరాజు వాసవదత్తతో కౌశాంబికి మరునాడు ప్రాతఃకాలము బయలుదేరి మూడురోజులలో స్వరాష్ట్రము చేరి ఒక రాత్రి రుమణ్వంతుని భవనములో విశ్రమించి, పౌరు లందరూ తన ఆగమనానికి ప్రతీక్షిస్తూ ఉత్కంఠతో ఉండగా మహావైభవముతో నగరప్రవేశము చేసినాడు. వాసవదత్తతో ఉదయనుడు నగరవీధులలో రథములో వెళుతూ ఉంటే పౌరాంగనలు పుష్పములు చల్లి మంగళ హారతులు పట్టినారు. ఎటు చూచినా, దర్శనార్థము వచ్చిన సామంత ప్రభువులు, వందిమాగధులు, మంగళగీతములు.

త్వరలోనే గోపాలుడు ప్రతీహార, పుళిందకులతో కలిసి కౌశాంబికి చేరినాడు. వత్సరాజు అతనికి ఎదురుపోయి ఆదరము చూపినాడు.

వాసవదత్త అన్నను చూచి హర్షవిహ్వల అయినది. గోపాలుడు తండ్రిగారి సందేశాలను తెలిపి చెల్లెలికి ధైర్యాన్ని పురికొల్పినాడు. అన్నగారిరాకవల్ల ఆమెకు చిత్తశాంతి కలిగింది.

వాసవదత్త వివాహము

మర్నాడు గోపాలుడు వాసవదత్తా వత్సరాజులకు వివాహము చేయించినాడు. గోపాలుడు ఇచ్చిన రత్నాలవల్లనూ సామంతులు సమర్పించిన కానుకలవల్లనూ కోశము నిండిపోయింది.

గోపాలకుని పుళిందకుని వత్సరాజు స్వయముగా సన్మానించి, తక్కిన వారిని ఉచితరీతిని సత్కరించడానికి యౌగంధరాయణ రుమణ్వంతులను నియోగించినాడు. "రాజు చాలా కష్టమైన కార్యభారము మనమీద పెట్టినాడు. జనరంజనము మహాకష్టము. మెప్పించలేకపోతే కేవలము బాలునివల్ల కూడా కీడు కలుగుతుంది" అని యౌగంధరాయణుడు ఈ కథ చెప్పినాడు.

బాల వినష్టకుని కథ

పూర్వము రుద్రశర్మ అనే బ్రాహ్మణునికి ఇద్దరు భార్య లున్నారు. అందులో ఒకతె పుత్రుని కని చనిపోయింది. ఆపిల్లవాణ్ణి సవతితల్లి పెంచుతున్నది. వాడు కొంత ఎదిగినతర్వాత అన్నములో నెయ్యి వెయ్యడము మానివేసింది. వాడికి పొట్ట పెరిగింది. ఒంటిమీద బూడిద వన్నె ఏర్పడ్డది. "ఏమిటి, వీడు ఇలాఉంటున్నాడు?" అని భర్త అడిగితే ఆమె "వీడికి నెయ్యి మొద లయినవి వేసి అన్నం పెట్టుతున్నా ఇలా ఉంటున్నాడు. నేనేమి చెయ్యను!" అన్నది. ఆకుర్రవాడితీరే అంత అనుకొని బ్రాహ్మణుడు ఊరుకొన్నాడు. స్త్రీల తియ్యని మోసపు మాటలకు ఎవడు లొంగిపోడు? బాల్యములోనే వినష్టు డయినాడని వానికి బాలవినష్టకుడు అనే పేరు వచ్చింది. బాలునికి అయిదేళ్లు వచ్చి

నవి. "ఈమె నన్ను ఎక్కువగా వేధిస్తున్నది. దీని కేదో చెయ్యాలి" అని ఆలోచించి కొలువుకూటమునుంచి తండ్రి యింటికి రాగానే వాడు "నాన్నా, నాన్నా, నాకు ఇద్దరు నాన్నలే!" అని ఒంటరిగా అస్పష్టముగా ఒకనాడు అన్నాడు. ఇలా కొన్ని రోజులు తండ్రికి ఎదురుగా వెళ్ళి అనడము సాగించాడు. రుద్రశర్మ భార్యమీద అనుమానపడి ఆమెను తాకడము కూడా మానివేసినాడు. భార్యకు సంశయము కలిగి "చిత్రంగా ఉన్నది! నావల్ల ఏదోషమూ లేనిదే భర్త కోపించి అప్రసన్నంగా ఉన్నాడు. ఈ బాలవినష్టకుడు ఏమయినా చేసి ఉంటాడా?" అనుకొని వాడిని ఆదరముతో చూచి అభ్యంగనస్నానము చేయించి బాగా నెయ్యి వేసి అన్నము పెట్టింది. భోజనానంతరము చల్లని వాక్కుతో "నాయనా, నాన్నగారితో నన్ను గురించి ఏమయినా చెప్పావా?" అని అడిగింది. బాలవినష్టకుడు సవతితల్లితో ధైర్యముగా "ఇప్పటినుంచి అయినా నన్ను సరిగా చూడక పోతే నాన్నగారితో ఇంకా ఇంకా చెపుతాను! మీ అబ్బాయిని బాగా ఆడించి పోషణ చేస్తావే, నాకుమాత్రం చెయ్యకూడదేం! నన్ను రోజూ వేధిస్తావు!" అన్నాడు. ఆవిడ ఒట్టుపెట్టుకొని "నిన్ను చక్కగా చూస్తా, ఎన్నడూ కష్టపెట్టను. మరి నాన్నగారికి నామీద కోపం పోగొట్టు" అని బాలుని బతిమాలుకొన్నది. "మా నాన్నగారు రాగానే పనికత్తెచేత ఆయనకు అద్దము చూపించమని చెప్పు. తర్వాత సంగతులు నేను ఆలోచిస్తాను" అన్నాడు బాలవినష్టకుడు. ఆనాడు రుద్రశర్మ యింటికి రాగానే అతనికి అద్దము చూపినారు. బాలవినష్టకుడు అద్దములో ప్రతిబింబము కేసి చూపుతూ "నాన్నా, నాన్నా, ఇదిగో రెండో నాన్న!" అన్నాడు. ఆమాటలకు రుద్రశర్మ ఆలోచనాపరుడయి, "నిష్కారణంగా భార్యమీద అనుమాన పడ్డానే" అని విచారపడి అప్పటినుంచీ ఆమెను సుముఖముగా చూడడము ప్రారంభించినాడు.

కుద్రవానికి కోపము వచ్చినప్పటికీ ఎంతపని అయినా జరుగుతుంది. కాబట్టి మనము అందరికీ ఉచితసత్కారాలు చెయ్యవలె.

ఈవిధముగా చెప్పిన తర్వాత అందరికి జాగరూకతతో మర్యాదలు జరిగినవి. యౌగంధరాయణ, రుమణ్వంత, వసంతకులకు రాజు స్వయముగా వస్త్రాభరణాదు లిచ్చి మైపూతలు పూసి గ్రామము లిచ్చి సత్కారము చేసినాడు.

గోపాలకుడు వివాహోత్సవము జరిగిన కొద్దిరోజులకు ఉజ్జయినికి వెళ్ళడానికి వత్సరాజును సెలవు అడిగినాడు. మళ్ళీ త్వరలో రావలెనుసుమా! అని వీడ్కోలు పలుకుతూ వత్సరాజు అన్నాడు.

బంధుమతీ పరిణయము

గోపాలకుడు ఒకరాజ్యములో పట్టి తెచ్చిన బంధుమతి అనే రాజకన్యను వాసవదత్తకు కానుకగా పంపినాడు. మంజూళిక అని మారు పేరు పెట్టి ఆమెను వాసవదత్త రాచనగరిలో గుప్తముగా ఉంచింది. ఒకనాడు వత్సరాజు వసంతకుని సాయముతో మంజూళికను కనిపెట్టి పుష్పోద్యానములో పూపొదరింట్లో గాంధర్వ విధానప్రకారము ఆమెను పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. వాసవదత్త కనిపెట్టి వసంతకుని బంధించి తీసుకు వెళ్ళింది. వాసవదత్త పుట్టింటినుంచి వచ్చిన సాంకృత్యాయని అనే పరివ్రాజికను వత్సరాజు ఆశ్రయించినాడు. ఆమె నేర్పుతో వాసవదత్త అలక తీర్చింది. వాసవదత్త బంధుమతిని వత్సరాజు కిచ్చింది. వసంతకుని బంధనములోనుంచి విడిపించింది. పతివ్రత హృదయము కుసుమ సుకుమారముకదా! వసంతకుడు వచ్చి రాణిసముఖాన నిలిచి "దేవి! బంధుమతి ప్రభువుననుపహరించింది. నేనేమిచేశాను. తాచుపాముమీది కోపముతో మీరు రెండుతలలపామును కొట్టినారు." అని నవ్వినాడు.

"ఏమి టాఉపమానము ? కొంచెం వివరించి చెప్పు" అని వాసవదత్త కుతూహలముతో అడిగింది. వసంతకుడు ఇలా చెప్పినాడు :

రురు దుండుభ కథ

పూర్వము రురువు అనేమునిపుత్రుడు యథేచ్ఛగా సంచరిస్తూ, మేనకకూ ఎవరో విద్యాధరునికీ కలిగిన ప్రమద్వర అనే సుందరిని చూచినాడు. చూచి, ఆమెను పెంచుతున్న స్థూలకేశు డనే మునివద్దకు వెళ్లి ప్రమద్వరను తన కిచ్చి వివాహము చెయ్య మన్నాడు. ముని అంగీకరించినాడు. వివాహకాలము సమీపిస్తుండగా ప్రమద్వరను పాము కరిచింది. రురుడు విచారముతో ఉండగా ఆకాశవాణి "విప్రుడా, ప్రమద్వర ఆయువు మూడింది. నీ ఆయుస్సులో సగభాగమిచ్చి ఆమెను బతికించుకో" అని వినబడ్డది. తత్క్షణమే రురుడు తన ఆయుస్సులో అర్ధభాగ మామెకిచ్చినాడు. ఆమె జీవించింది. తర్వాత వివాహముజరిగింది.

అప్పటినుంచీ రురుడు ఎక్కడ పాము కనబడినా, ఈ సర్పమే నాప్రియురాలిని కాటువేసి ఉంటుంది, అని కోపముతో కొట్టిచంపేవాడు. ఒకనాడు దుండుభము (రెండుతలల సర్పము) కనబడితే బడితెతో రురుడు కొట్టబోయినాడు. దుండుభము మనుష్యవాక్కులతో "బ్రాహ్మణుడా, నాగుపాముమీద ఉన్న కోపం రెండుతలలపాముమీద చూపిస్తున్నావేమి ? నీభార్యను కరిచింది నాగుపాము. రెండుతలల పాములకు విషం ఉండదు" అన్నది. "నీ వెవరు ?" అన్నాడు రురుడు. "శాపవశాన సర్పజన్మ ఎత్తిన ఋషిని. నీతో సంభాషణవల్ల నాకు శాపవిమోచన మయింది." అని వెంటనే అంతర్ధాన మయింది. నాటినుంచీ రురుడు సర్పసంహారము మానుకున్నాడు.

దేవీ, తాచుపాముమీద కోపముచేత రెండుతలల పామును కొట్టినారు. అని నేను అలంకారరూపముగా అన్నానని వసంతకుడు నవ్వి

నాడు. భర్తసన్నిధానములోనే ఉన్న వాసవదత్త మందహాసము చేసింది.

వత్సరాజు మధ్య మధ్య వాసవదత్తకు కలిగే ప్రణయకోపము పోగొట్టుతూ, వసంతకుని చమత్కార వాక్యాలకు ఆనందిస్తూ, ఉన్నాడు. అతని జిహ్వా మదిరారసముతోనూ, కర్ణములు వీణా కల రవముతోనూ, నేత్రములు ప్రియురాలి ముఖవీక్షణముతోనూ ఆమోదము పొందుతున్నవి.

తరంగము: ౧౫

నిర్విఘ్న విశ్వ నిర్మాణ
సిద్ధయే యదనుగ్రహమ్
మన్యే న వ్రక్రే ధాతాఽపి
తస్మై విఘ్నజితే నమః!

ఆశ్లిష్యమాణః ప్రియయా
శంకరోఽపి యదాజ్ఞయా
ఉత్కంపతే స భువనం
జయ త్యసమసాయకః.

నిర్విఘ్నముగ విశ్వనిర్మాణ మునకు
యదనుగ్రహార్థమై అబ్జసంభవుని
యంతవాడును సైత మర్చించినాడో,
అట్టి విఘ్నేశున కంజలి గూర్తు!
ఎవని యానతిచేత, ఈశుడు కూడ
కాంతాసమాశ్లిష్ట గాత్రుడై యయ్యు
ఉత్కంప మొందుచు నుండునో, అట్టి
విషమ సాయకుడౌ ఈ విశ్వవిజేత.

ద్వితీయ సమాలోచన

వత్సేశ్వరుడు వాసవదత్తయందు క్రమముగా సుఖాసక్తుడై మన సంతా ప్రియురాలిమీదే లగ్నము చేసినాడు. యౌగంధరాయణుడూ సర్వసేనాధిపతి అయిన రుమణ్వంతుడూ రాజ్యభారము వహించినారు. యౌగంధరాయణుడు ఒకరాత్రి రుమణ్వంతునితో ఇలా ఆలోచన చేసి నాడు. "పాండవవంశంలో జన్మించిన మనప్రభువు వత్సరాజ్యానికి వల్ల భుడు. కులక్రమాగతంగా ప్రభువుల కందరికీ ఎప్పుడూ హస్తిపురం రాజధానిగా ఉండేది. మనవత్సేశ్వరుడికి ఆపట్టణము రాజధాని నగరం కావాలి. శత్రువులను జయించా లనే ఇచ్ఛ వదిలి, పరిమితమయిన రాజ్యముతో తృప్తి పడి, మనరాజు కాముకుడై మృగయాసక్తుడై నిశ్చింతగా ఉన్నాడు. రాజ్యభార మంతా మనమీద పెట్టినాడు. కుల క్రమాగతంగా ఉన్న సమస్తరాజ్యభారాన్ని మహారాజు వహించేటట్టు మనంచేయాలి. అలా చేయగలిగితే మనరాజభక్తి, కార్యాచరణశక్తి చరితార్థ మవుతవి. అది ఎలా సాధ్య మవుతుం దని విచారించవలసిన పనిలేదు. సమస్తకార్యములనూ ధీకౌశలమువల్ల సాధించవచ్చును.

మహాసేనుని కథ

మహాసేను డనే మహారాజు ఉండేవాడు. ఒకసారి అతనిని బలవంతు డయిన శత్రువు ఎదిరించేటప్పటికి, అతడు చలించిపోయినాడు. మంత్రులు మహారాజు పిరికితనము చూచి ఆలోచించి, కార్యము చెడకుండా రక్షించా లని, ఆయనచేత విరోధిరాజుకు నమస్కారము చేయించారు. గండం గడిచి గట్టెక్కినాడు. శత్రువుకు ప్రణామం చెయవలసి వచ్చిందే అని మహారాజు అభిమానంతో విచారించాడు. మనోవ్యధతో అతడు కుమిలి కుమిలి పోగా గర్భములో గుల్మం పుట్టింది. అత డాబాధ పడలేక

చనిపోవడానికి ఉద్యమించేటప్పటికి, మతిమంతు డయిన వైద్యుడు రోగ నిదానం గ్రహించి, ఔషధానికి సాధ్యము కాదని తెలిసికొని రాజుతో యుక్తిగా అబద్ధమాడినాడు: "మహారాజా! పట్టమహిషి మీబాధ చూచి భరించలేక గుండె పగిలి చనిపోయింది" అనే వైద్యుడి మాటలు విని మహాసేనుడు చెట్టు కూలినట్టు శోకంతో నేలమీద కూలినాడు. గర్భగోళం శోకంవల్ల బాగా కదిలింది. గుల్మరోగం దానంతట అదే తగ్గిపోయింది. రోగం కుదరగానే రాజు రాణితో ఇష్టభోగాలు అనుభవించి, శాత్రవుల్ని ఎదిరించి విజయము పొందినాడు. సద్యఃస్ఫూర్తితో ఆవైద్యుడు మహాసేనుడికి ఎలా ఉపకారం చేశాడో అలాగే మనంకూడా వత్సరాజు హితంకోరి, బుద్ధిబలంవల్ల కార్యం సాధించాలి. భూమండలం మనకు కావాలి. ప్రస్తుతం మనకు మగధరాజయిన ప్రద్యోతుడు పరమశత్రువు. అతడు మన కెప్పుడూ అనర్థమే చేస్తాడు. అందుకు మనము ఉపాయము ఆలోచించవలె. ప్రద్యోతునికి పద్మావతి అనే పుత్రిక ఉన్నది. ఆమెను మన వత్సేశ్వరుడికి ఇస్తాడేమో వెళ్ళి అతన్ని అడుగుదాము. మన తెలివితేటలు ఉపయోగించి వాసవదత్తను ఎక్కడయినా దాచి, ఆమె నివసించే ఇంటికి నిప్పంటించి ఆమె దగ్ధమైపోయిందని వార్త వ్యాపింపచేయాలి. వాసవదత్త చనిపోయిం దనే మాట వెయ్యకపోతే మగధరాజు తనకుమార్తెను మనరాజుకు ఇవ్వడు. మునుపు ఒకసారి నేను ప్రద్యోతునితో పద్మావతీ వివాహ విషయం ప్రస్తావించగా ఆయన, "నా కుమార్తెమీద ప్రాణాలన్నీ పెట్టుకొన్నాను. మాఅమ్మాయిని మీవత్సరాజుకు ఇవ్వను. వత్సరాజుకు వాసవదత్తమీద అనురాగం అధిక మట! "రెండు కొవ్వులు ఒకచోట ఇమడ వంటారు. సవతి ఉండగా సంబంధం చెయ్యను" అన్నాడు. మన వత్సరాజు రాణీఉండగా ద్వితీయం చేసుకోడు. వాసవదత్త అగ్నిదగ్ధ అయిందని వాదు వేస్తే కార్యం చక్కబడుతుంది. మగధరాజు

ప్రద్యోతుడు మనరాజుతో సంబంధం చేసికొని స్నేహితు డవుతాడు. మనకు సహాయంగా ఉంటాడు. మొదట మనం పూర్వదిగ్విజయయాత్ర ఆరంభిస్తే, ప్రద్యోతుడు అల్లునికి అండగా నడుముకడతాడు. భూమండల మంతా మన వత్సేశ్వరుని వశం అవుతుంది. అదీగాక పూర్వం అశరీర వాణి వత్సరాజు చక్రవర్తి అవుతా డన్నది. ”

యౌగంధరాయణుని మాటలు విని రుమణ్వంతుడు సమాధానము ఇచ్చినాడు : “మంత్రివర్యా! మీరు చెప్పిన పని సాహసంవల్లనే నెర వేరాలి. పద్మావతిని మన రాజేంద్రుడికి ఇప్పించడానికి ఇంత కపట నాటకం ఆడితే ఆమె తప్పక మనదే అవుతుంది. కపటోపాయంవల్ల కార్యసాధన మంచిది కాదంటారు పెద్దలు. అందుకు నిదర్శనంగా కథ వింటారా?”

వైశ్యకన్యా మౌనవ్రతుల కథ

పూర్వము జాహ్నవీతీరాన మాకందిక అనే పట్టణంలో మౌన నిష్ఠతో ఒకసన్యాసి ఉండేవాడు. అతడు తిరిపె మెత్తుకొని జీవించాలని సంకల్పించేప్పటికి, కొంతమందిశిష్యులు ఆయనకోసము దేవాలయములో మఠము కట్టించినారు. ఒకరోజు ఆసన్యాసి భిక్షకోసము ఒక వైశ్యు నింటికి వెళ్ళినాడు. బిచ్చము వెయ్యడానికి అతనికుమార్తె గుమ్మము దాటి వచ్చింది. ఆ అందాలకుప్పను సన్యాసి చూచి మోహించినాడు. “అబ్బా! ఎంతకష్టం వచ్చింది! ” అంటూ ఆయతి మౌనము వీడినాడు. వైశ్యుడు ఇంట్లోనుంచి యతిమాటలు విన్నాడు. సన్యాసి తిరిపెము తీసుకొని మఠానికి వెళ్ళినాడు. యతి ఎన్నడూ లేనిది మౌనముద్ర వదిలినా డేమని వైశ్యుడు ఆశ్చర్యపడి, సందేహనివారణ చేసుకోడానికి మఠానికి వెళ్ళినాడు.

"మా యింటికి భిక్షాటనకు వచ్చి మా అమ్మాయిని చూచి ఎంతో కష్టం వచ్చింది అన్నావు ఏమి స్వామీ? నాకు ఆశ్చర్యం కలుగుతోంది కారణ మేమి" అన్నాడు. అప్పుడు సన్యాసి "నీకూతురు చక్కని చుక్క. అయితే ఆ అమ్మాయిలో శుభలక్షణాలు కనపడవు. ఆపిల్లను ఎవరికన్నా ఇచ్చి పెళ్ళి చేస్తే నీకు ఆపదలు కలుగుతాయి. నీవంశం నాశన మవుతుంది. అదీ గాక దాచక చెప్పాను. నీవు నాభక్తుడివి. అందువల్ల నీకీ సంగతి చెప్ప వలె నని మోహం విడిచిపెట్టాను. ఈరాత్రి నీ కూతుర్ని పెట్టెలో పెట్టి పెట్టెమీద చమురుదీపం వెలిగించి, పెట్టెను గంగలో వదిలిపెట్టు" అని ఉపదేశించినాడు.

సన్యాసి చెప్పినట్లే వైశ్యుడు చేసినాడు. భీరువుల చిత్తాలు అటు వంటివి కదా! ఆరాత్రి సన్యాసి తనశిష్యవర్గాన్ని పిలిచి "మీరాగా గంగాతీరానికి వెళ్ళి గట్టువెంబడి దీపంతోకూడా కొట్టుకు వచ్చే పెట్టె పైకి తీసి నాదగ్గరికి తీసుకురండి. పెట్టెలో సణుగుడు వినిపిస్తే వెర్రి చెయ్యకండి" అని చెప్పినాడు. శిష్యులు గంగవడ్డుకు వెళ్ళి పేటిక కోసం కనిపెట్టుకొన్నారు. అంతకుముందే ఒకరాజపుత్రుడు అనుచర వర్గంతో షికారుగా గంగాతీరానికి వచ్చినాడు. గండదీపముతో మంద సము నీళ్ళలో తేలుతూ వచ్చింది. రాజపుత్రుడు కుతూహలముతో ఆపెట్టెను ఒడ్డుకు పట్టించి తెరిపించినాడు. అందులోని వణిక్పుత్రికను చూచి మోహించి గాంధర్వ వివాహము చేసుకొన్నాడు. చమత్కా రము చేయాలని అనుకొని ఆపెట్టెలో పెద్దకోతిని ఉంచి, యథాపూర్వ ముగా పెట్టెమీద గండదీపము పెట్టి గంగలో వదిలి రాజపుత్రుడు ప్రియురాలితోకూడా వెళ్ళిపోయినాడు. మౌనస్వామివారిశిష్యులు గంగలో తేలుతూ వస్తున్న మందసము చూచి, తీరానికి తీసుకొని వచ్చినారు. సన్యాసి "శిష్యులారా! ఇందులో యక్షిణీ ఉన్నది. నేను మంత్రశక్తివల్ల దాన్ని వశం చేసుకోవాలి. నేను మఠానికి పెట్టె

తీసుకుపోయి సాధిస్తాను. మీరీ రాత్రి ఇక్కడ కిక్కురు మనకుండా ఉండండి'' అన్నాడు.

కన్య తనచేతుల్లో చిక్కింది గదా అని సన్యాసి సంతోషము పట్టలేక పెట్టె తెరిచినాడు. తన దుర్నయము మూర్తీభవించినట్టు భీకరాకారముతో కోతి కోపముతో ఎదిరి లేచి వాడిగోళ్ళతో సన్యాసి ముక్కూ చెవులూ కొరికి దక్కింది కిచకిచలాడుతూ కోతి కుప్పిగంతులు వేసుకొంటూ వెక్కిరిస్తూ వెళ్ళిపోయింది. గురువు ముక్కూ చెవులూ తెగిపోయి రక్తము స్రవిస్తుంటే శిష్యులు యక్షిణీప్రభావ మనీ, గురువును బెడిసి కొట్టిందనీ అనుకున్నారు. ఊరంతా సన్యాసిసంగతి పొక్కింది. కుమార్తెకు అనుకూలు డయినభర్త దొరికినందుకు వైశ్యుడు సంతోషించినాడు. ఆమె సుఖముగా భర్తతో కాపరము చేస్తున్నది. కపటోపాయమువల్ల కార్యము సాధించా లని మహాప్రయత్నము చేసి మానసన్యాసి తాను తవ్వుకొన్న గోతిలో తనే పడినాడు.

వాసవదత్తా విరహమువల్ల మనమహారాజుకు బాధ సంక్రమించక ముందే మనము మేలుకోవలసి ఉంటుంది.''

యౌగంధరాయణు డిలా అన్నాడు: ''నీమాట నిజమే. అయితే కార్యసాధనకు మరొకమార్గం కనబడదు. ఏపనీ చేయకుండా ఉంటే ఉన్న తీరుకూడా చెడుతుంది. మనకున్న గౌరవం పోతుంది. ప్రభువు అనాదరానికి పాత్రులం కావలసి వస్తుంది. సచివాయత్తసిద్ధి అయిన రాజుకు సచివులప్రజ్ఞ కార్యసాధనము. వారు ఉత్సాహశూన్యులయితే సిరిసంపదలకు నీళ్ళు వదలాలి. చండమహాసేనుడూ, మహారాణి వాసవదత్తా మనం చెప్పినట్టు వింటారు. కార్యసాధనకు వెనక్కు తీయవద్దు.''

ఆమాటలు విని శంకించి రుమణ్వంతుడు అన్నాడు: ''ప్రియురాలి వియోగంవల్ల ఎంతవివేకి అయినా బాధపడక మానడు. ఇక మన వత్సరాజు సంగతి వేరే చెప్పాలా ? ఈసందర్భంలో కథ వినండి:

ఉన్మాదినీ దేవసేనుల కథ

పూర్వము బుద్ధిమంతుల్లో అగ్రగణ్యు డయిన దేవసేనుడు అనే రాజు శ్రావస్తి రాజధానిగా చేసుకొని రాజ్యపాలన చేస్తున్నాడు. ఆ నగరములో మహాధనవంతు డయిన ఒకవర్తకుడికి చక్కనిచుక్క కూతు రున్నది. ఆపిల్ల అందచందాలు చూచి చాలామందికి మతులు పోవడమువల్ల ఆ అమ్మాయికి ఉన్మాదిని అని పేరువచ్చింది. లోకాతీత మైన అందము చిదిమిపోసే ఈపిల్లను రాజుకు చెప్పకుండా ఎవరికీ ఇవ్వ కూడదు. అలా సంబంధము ఏ దయినా చేస్తే రాజుకు కోపము వస్తుం దని తండ్రి ఆలోచన చేసినాడు. రాజు దగ్గిరికి వెళ్ళి ఆవర్తకుడు తన కుమార్తెసంగతి నివేదించినాడు. "ఏలినవారు నాకుమార్తెను స్వీక రించాలి" అని. ఆమాట విని రాజు తనకు నమ్మకమయిన విప్రులను పంపి కన్య శుభలక్షణాలు కలదేమో చూచి ర మ్మన్నాడు. బ్రాహ్మ ణులు ఉన్మాదినిని చూచి వెంటనే విరహము పట్టలేక మతులు పోగొట్టు కొన్నారు. కొంచెం సేపటికి తెలివి వచ్చింది. "మహారాజు ఈకన్యను వివాహము చేసికొన్న ట్లయితే రాజకార్యములకు నీళ్లు వదలి ఈమె తోనే లోకము ఉన్న దనుకొంటాడు. ఇం కే ముంది! అంతా నాశ నమే!" అని ఆబ్రాహ్మణులు ఒకమాటగా కూడబలుకుకుని రాజు దగ్గిరికి వెళ్లి కన్యకు శుభలక్షణాలు లే వని చెప్పినారు. రాజు ఆమెను స్వీకరించక పోవడముచేత వర్తకుడు తనకుమార్తెను సేనాధిపతికిచ్చినాడు.

ఒకనాడు మహారాజు వీధివెంట వెడుతూండగా ఉన్మాదిని అతన్ని మేడమీద మిద్దినుంచి చూచి ఒయ్యారంగా కనబరచింది. వెంటనే అతనికి మతిపోయింది. రాజమందిరానికి వెళ్ళి అతడు ఆలోచన చేసి ఉన్మాదినిగా గ్రహించినాడు. తాపము అధికమై మదనజ్వరము వచ్చింది. ఉన్మాదిని భర్త అయినసేనాధిపతి రాజు దగ్గిరికి వచ్చి ప్రణామము చేసి విన్నవించినాడు: "దేవా! నాభార్యను దేవాలయములో వదులుతాను.

ఏలినవాడు [illegible] స్త్రీ [illegible]. తమరు అలా [illegible] స్త్రీ [illegible]. తమెను నీవు వదలి వేస్తే అశ్వత్థామ [illegible] అవుతావు. నేను నిన్ను దండించ [illegible] వస్తుంది." అన్న రాజు మాటలు విని మంత్రులు ఊరు కొన్నారు. క్రమముగా మహారాజు [illegible] తీవ్రమైపోవడంవల్ల చిక్కిపోయినాడు. ధీరుడు [illegible] ఉన్నాడని లేక సహించినప్పుడు, వాసవదత్త చనిపోయింది [illegible] వత్సరాజు ఏమవుతాడో!"

యౌగంధరాయణుడు రుమణ్వంతుడి మాటలకు సమాధానము ఇచ్చి నాడు: "భావికాలములో సుఖము చేకూరుతుందని రాజులు తత్కాల క్లేశము సహించగలరు! రావణ నాశనముకోసం, దేవతలు యుక్తిగా శ్రీరాముడికి సీతావియోగము కలిగించలేదా? అప్పుడు రామచంద్రుడు ప్రియావియోగము సహించలేదా?"

రుమణ్వంతుడు పలికినాడు: "రామాదులు దేవతలు. అందువల్ల వారు ఏదైనా సహించగలరు. మానవబుద్ధి అలా సహించలేదు. అందుకు నిదర్శనముగా కథ వినండి:

యశిల్లకుని కథ

బహురత్నైశ్వర్యమైన మధురాపట్టణం ఉన్నది. అక్కడ యశిల్లకు డనే వైశ్యుడు ప్రియురాలితో సుఖముగా ఉంటున్నాడు. ఒకసారి అతడు పనిమీద ద్వీపాంతరం వెళ్ళవలసి వచ్చింది. కూడా భార్య ప్రయాణ మైనది. స్త్రీలమనస్సు, భావానురక్తము, విరహాసహము. ఆమె అందంగా అలంకరించుకొని ప్రయాణానికి సిద్ధపడుతున్నప్పుడు అతడు తీసుకొని వెళ్ళలేదు. భర్త వెళుతుంటే గుమ్మము దగ్గర నిలుచుని కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకొన్నది. అతడు కంటికి కనపడకుండా వెళ్ళేదాకా చూచి, దృష్టి పథము దాటిపోయినతరువాత ప్రియునిఎడబాటు సహించలేక నిలువునా

ప్రాణాలు విడిచింది భార్య పోయిన సంగతి అతడు తెలుసుకొని వచ్చి సుందరపాండసుడైన ఆమె ముఖము చూచి, ఆమె శిరస్సు తొడపైన పెట్టుకొని విలపించినాడు. అతని ప్రాణాలుకూడా వెంటనే ఎగిరిపోయి నవి. అనన్యస్నేహబంధము వల్ల ఆదంపతులు మరణించినారు. అందువల్ల వత్సరాజుకు వాసవదత్తా విరహము కలగకూడదు.'' ఇలా శంకించి రుమణ్వంతుడు చెప్పగానే ధైర్యసాగరుడూ బుద్ధిశాలీ అయిన యౌగంధ రాయణుడు: "ఇదంతా నేను బాగా ఆలోచించి నిశ్చయానికి వచ్చాను. రాజకార్యములు సాధారణముగా ఇటువంటివే. అందుకు నిదర్శనము విను'' అని ఇలా ప్రారంభించినాడు:

పుణ్యసేనుని కథ

పూర్వము ఉజ్జయినీనగరములో పుణ్యసేను డనే రాజుమీాదికి బల శాలి అయిన పరరాజు దండెత్తి వచ్చినాడు. శత్రువును జయించడము సాధ్యముకాదని మంత్రులు ఆలోచించి, తమ రాజు చనిపోయినాడని మిథ్యావాదము పుట్టించి, అతన్ని ఒకచోట దాచినారు. మంత్రులు శవమును తెప్పించి రాజుకు తగిన రీతిగా దానిని దహన సంస్కారాలు చేయించి, శత్రురాజుతో "ప్రభూ! మాకు రాజు లేడు. నీవే మాకు రాజు కావాలి'' అంటూ దూతను పంపినారు. ఆ శత్రురాజు అందుకు సంతోషించి రాజసింహాసనము అధిష్ఠించినాడు. క్రమక్రమముగా రాజు స్కంధావారములో మంత్రులు భేదోపాయమువల్ల ఐకమత్యము పోగొట్టి నారు. సైన్యములో చీలికలు రాగానే మంత్రులు పుణ్యసేనుని బయ టికి తెచ్చి శత్రురాజునూ, అతని సేననూ వధించినారు. రాజకార్యాలు ఇలాగే ఉంటూ ఉంటవి. వాసవదత్తాదేవి కాలిపోయిందని వాదు పుట్టించి కార్యము ధైర్యంగా సాధించాలి.

యౌగంధరాయణుడు కృతనిశ్చయుడై అన్న మాటను రుమణ్వంతుడు "కర్తవ్యము ఇదే అని నిశ్చయించుకుంటే వాసవదత్తాదేవి అన్న

గోపాలకుని పిలిపించి, అతనితో సంప్రదించి కార్యము నెరవేర్చవలె" అన్నాడు. యౌగంధరాయణుడు అందుకు సరే నన్నాడు. మరునాడు మంత్రు లిద్దరూ గోపాలకుని దగ్గిరికి దూతను పంపి అతన్ని తీసుకు రమ్మన్నారు. గోపాలుడు రాగానే యౌగంధరాయణుడు కర్తవ్యము తెలియజేసినాడు. గోపాలుడు చెల్లెలు వాసవదత్త క్షేమమూ, రాజ హితమూ కోరి, యౌగంధరాయణుడి ఇంగితము అంగీకరించి "మంత్రి వర్యులు పన్నిన పన్నుగడ పసందుగా ఉన్నది. ప్రియురాలు అగ్నిలో కాలిపోయినదని బాధపడే వత్సరాజును కాపాడే ఉపాయము ఆలోచించాలి. ఉపాయసామగ్రి ఎంతయినా ఉండవచ్చును. అయితే మొదట రాబోయేకీడుకు వెంటనే ప్రతిక్రియ చేయవలె" అని చెప్పినాడు.

యౌగంధరాయణుడు చేయవలసినది ఇదివరకే ఆలోచించినాడు. "ఇందుకు విచారించడం అనవసరము. గోపాలకునికి చెల్లె లంటే ప్రాణం. ఇతనికి దుఃఖము స్వల్పముగా ఉండడము చూచి వత్సరాజు వాసవదత్త జీవించి ఉన్న దని ఆసతో మనస్సు చిక్కబట్టి జీవిస్తాడు. త్వరలోనే వత్సరాజుకు పద్మావతి భార్య అవుతుంది. ఆతర్వాత రాజు వాసవదత్తను కలుసుకొంటాడు. వాసవదత్తా వత్సరాజులను యుక్తివల్ల లావాణకప్రదేశానికి తీసుకొనిపోదాము. మగధరాజ్యాన్ని అంటిఉన్న ఆప్రదేశము వేటకు అనుకూలముగా ఉంటుంది. అందుచేత వత్సరాజు వేటకు వెళ్ళినసమయము చూచి వాసవదత్త నివసించే అంతఃపురానికి నిప్పంటించి మనఉపాయము సాధించుదాము. వాసవదత్తాదేవిని యుక్తిగా పద్మావతీగృహములో ఉంచుదాము. గుప్తముగా ఉన్న వాసవదత్తనడవడి కనిపెట్టి పద్మావతి సాక్షిణిగా ఉంటుంది."

ఇలా రాత్రి వారంతా ఆలోచన చేసి రాజసన్నిధానానికి వెళ్ళినారు. రుమణ్వంతుడు వత్సరాజుతో "దేవా! మనము లావాణకము వెళ్ళితే అక్కడ అందమయిన వేటభూము లున్నవి. ఆదేశాన్ని మగధరాజు

బాధిస్తున్నాడు. ఆదేశరక్షణకోసమూ, వినోదార్థమూ మనము అక్కడికిపోదాము" అన్నాడు. వత్సరాజు వాసవదత్తతో లోకము కల్పించుకోవడంవల్ల రుమణ్వంతుడి మాటలు నచ్చి, లావాణకము వెళ్ళడానికి ఉద్యుక్తుడయినాడు.

మర్నాడు ముహూర్తము స్థిరపరచినారు. మహారాజు ప్రియాసహితముగా ప్రయాణ మయినాడు. నారదమునీంద్రుడు అతనికి సాక్షాత్కరించి పారిజాత ప్రసవమాల ప్రీతితో ఇచ్చి వాసవదత్తాదేవికి కామదేవాంశసంభూతుడూ విద్యాధరచక్రవర్తి అయ్యేకుమారుడు కలుగుతాడని ఆశీర్వదించినాడు. నారదుడు యౌగంధరాయణుడు వినేవిధముగా వత్సరాజుతో పలికినాడు: "రాజా! నీప్రియురాలిని చూచేప్పటికి నాకొకటి జ్ఞాపకము వస్తున్నది. పూర్వము నీతాతముత్తాతలు ధర్మరాజాదులు ఉండేవారు కదా. వారయిదుగురికీ ద్రౌపది ఒక్కతే భార్య. ఆమెకూ వాసవదత్తవలె సాటిలేని చక్కదనము ఉండేది. అందువల్ల దోష మూహించి వారితో మీరు స్త్రీవైరము రానియ్యక జాగ్రత్తగా ఉండాలి," అన్నాను. అదే లోకంలో ఆపదలకు కారణము అందుకు నిదర్శనంగా ఈకథ విను:

తిలోత్తమ కథ

"పూర్వము సుందోపసుందులనే ఇద్దరు అన్నదమ్ములు రాక్షసులున్నారు. వారు పరాక్రమంవల్ల మూడులోకములూ ఆక్రమించి అజేయులైనారు. వారిని నాశనం చేయడానికి బ్రహ్మ విశ్వకర్మచేత తిలోత్తమ అనేదేవతాంగనను సృష్టిచేయించినాడు. ఆమె బ్రహ్మచుట్టూ ప్రదక్షిణము చేస్తుండగా, నాలుగు దిక్కులా ఆమెఅందము చూడవలె నని బ్రహ్మదేవుడు చతుర్ముఖు డయినాడు. బ్రహ్మ ఆజ్ఞ శిరసావహించి తిలోత్తమ సుందోపసుందులను మోహంలో ముంచెత్తడానికి కైలాస

వనవాటికకు వెళ్ళింది. ఆ రాక్షసులు కామోద్రేకములతో స్త్రీకి వచ్చిన ఆమెను కదలి ఆలింగనం చేసుకొన్నారు. ఒకొక్కడు నాకు కావాలంటే నాకు కావాలని వాదిస్తూ పరస్పరము యుద్ధం చేసి మరణించినారు.

స్త్రీ ఇన్ని అనర్థకారి సమాలము. మీ పాండవు లందరికీ ద్రౌపది ఒక్కతే భార్య కనుక స్పర్ధ రాకుండా మీరు ప్రవర్తించాలి. ఏదో ఒక నియమాన్ని పెట్టుకోండి. ద్రౌపది పాండవులలో పెద్దవానికి దగ్గర ఉన్నప్పుడు, చిన్నవాడు ఆమెను తల్లిగా చూడవలసింది. చిన్నవాని దగ్గర ఆమె ఉంటే, పెద్దవాడు ఆమెను కోడలిగా చూడవలెనని నేను చెప్పినాను. రాజా! మీ తాతముత్తాతలు నామాట పాటించినారు. నీకో మాట చెపుతున్నాను. మీ తాతలవలె నీవూ నీమంత్రుల మాట పాటించను శుభఫలముగా చేస్తే నీకు కల్యాణము కలుగుతుంది. కొంతకాలము నీకు దుఃఖము ప్రాప్తించినా అప్పుడు అతివ్యాకులత్వము కూడదు. ఆ దుఃఖము ఆఖరికి సుఖంగా పర్యవసిస్తుంది."

నారదుడు అంతర్ధాన మైనాడు. రాబోయే కల్యాణమును అతడు సూచించి వెళ్ళినాడు. ఆయన అన్నట్టుగా యౌగంధరాయణాది మంత్రి పుంగవులు తమకోరిక సఫలము చేసుకోవలె నని నిశ్చయించి కార్య తత్పరు లయినారు.

యౌగంధరాయణాది మంత్రులు యుక్తిచేత వాసవదత్తా వత్సరాజులను లావాణకము తీసుకొని పోయినారు. వత్సరాజు సైన్య సమేతముగా వచ్చినా డని మగధరాజు తెలుసుకొని తనమీద దండయాత్ర చేస్తాడేమో నని భయపడి, యౌగంధరాయణుడి దగ్గిరికి దూతను పంపినాడు. మంత్రి ఆ దౌత్యము అంగీకరించినాడు. వత్సరాజు లావాణకములో వేటకై దుర్గమారణ్యాలకు వెళుతూ ఉండేవాడు.

వాసవదత్తా మందిర దహనము

ఒకరోజు రాజు వేటకు వెళ్ళినాడు. యౌగంధరాయణుడు మహారాజుకు చేయవలసిన ఏర్పాట్లు చేసి, గోపాలక, రుమణ్వ, ద్వసంతకులతోకూడా వాసవదత్త దగ్గిరికి వెళ్లినాడు. అన్న గోపాలకుడు చెల్లెలు వాసవదత్తకు హెచ్చరిక చేసి, రాజకార్యములలో సాయము చేయవలె నని కోరినాడు. మంత్రి తలపెట్టిన ఉపాయము, భర్తతో కొంతకాలము ఎడబాటు కలిగించే దయినా వాసవదత్త అంగీకరించింది. కులాంగనలు భర్తలకై కష్టములు సహిస్తారు. యౌగంధరాయణుడు వాసవదత్తను బ్రాహ్మణీ వేషము ధరించ మన్నాడు. రూపము మార్చుకొనే యోగము ఆమెకు ఉపదేశము చేసినాడు. మంత్రి ఆదేశమును అనుసరించి వసంతకుడు ఏకాక్షి, బ్రహ్మచారిగా మారినాడు. యౌగంధరాయణుడు వృద్ధ బ్రాహ్మణరూపము తెప్పించుకొన్నాడు. అనంతరము అతడు వాసవ దత్తనూ, వసంతకుణ్ణీ వెంట పెట్టుకొని మగధదేశము వెళ్లినాడు. ఆమె శరీరము మగధకు వెళ్లిందే కాని మనస్సుమాత్రము వత్సరాజు దగ్గిరికేవెళ్లింది. ఈలోగా రుమణ్వంతుడు వాసవదత్తాదేవి వాసగృహానికినిప్పంటించినాడు. "అయ్యో! అయ్యో! వాసవదత్తాదేవీ వసంతకుడూ కాలిపోయినారు!" అని గగ్గోలు పెట్టినాడు. ఏకకాలములో పుట్టిన దహనరోదనాలు విజృంభించగా కొంతసేపటికి అగ్ని చల్లారినదేకాని రోదనము తగ్గలేదు.

వాసవదత్తను పద్మావతివద్దకు చేర్చుట

యౌగంధరాయణుడు వాసవదత్తా వసంతకులతో మగధ చేరినాడు. అతడు ఉద్యానపాలకులు అడ్డగిస్తున్నప్పటికీ లక్ష్యము చెయ్యక వనములో మగధరాజపుత్రికదగ్గిరికి వెళ్ళినాడు. పద్మావతి బ్రాహ్మణీ రూప

ములో ఉన్న వాసవదత్తను కన్నులారా కాంచినది. ఆమెహృదయములో వాసవదత్తమీద చెప్పలేనంత ప్రీతి ఏర్పడినది. (బ్రాహ్మణవేషములో ఉన్న యౌగంధరాయణునితో) పద్మావతి "బ్రాహ్మణోత్తమా! ఈమె నీ కేమవుతుంది? ఇక్కడికి ఎందుకు వచ్చావు?" అన్నది. యౌగంధరాయణుడు "రాజపుత్రీ, ఈ అమ్మాయి నా కూతురు. ఈమెపేరు అవంతిక. నా అల్లుడు దుర్వ్యసనాలలో పడి, నా కూతుర్ని విడిచి ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయినాడు. ఈ పిల్లను నీ దగ్గర ఇల్లడగా (న్యాసం) చూచుకో. ఈలోగా అల్లుణ్ణి వెదకి తెస్తాను. పిల్లను ఒక్కదాన్నే ఉంచితే బెంగపడుతుందని, సోదరుడయిన ఈ ఏకాక్షిని కూడా ఇక్కడనే ఉంచుతున్నాను. నీవు అనుగ్రహించాలి" అని వేడి, పద్మావతి దగ్గిర సెలవు పుచ్చుకొని లావాణకము వెళ్ళిపోయినాడు.

అనంతరము అవంతిక అనే పేరుతో ఉన్న వాసవదత్తనూ, బ్రహ్మచారి రూపములో ఉన్న వసంతకుణ్ణీ పద్మావతి ఔదార్యముతో సత్కరించి తన వినోదమందిరానికి తీసుకొని వెళ్ళింది. వాసవదత్త పద్మావతీమందిరములో కుడ్యములమీద చిత్రితమైన శ్రీరామచరిత్రములో అశోకవృక్షముక్రింద కూర్చున్న సీతాదేవిని చూచి, భర్తృవియోగాన్ని కష్టముమీద సహించింది. ఆమెలావణ్యము, నల్లకలువ వలె పరిమళించే తనుసౌరభము, శయనాసనసౌష్ఠవము మొదలయిన వానివల్ల పద్మావతి వాసవదత్తను మహాకులీనగా నిశ్చయించుకొన్నది. ఆమెకు కావలసిన ఉచితోపచారాలు చేస్తున్నది. పద్మావతి తనలో "ఈమె ఎవరో తెలియదు! ఇక్కడ ప్రచ్ఛన్నవృత్తిలో ఉన్నది. పూర్వము విరాటుని గృహములో ద్రౌపది అజ్ఞాతంగా ఉండలేదూ?" అనుకొన్నది. ఒకసారి వాసవదత్త పద్మావతితో అందచందాలు, అలంకరణాన్ని గురించి మాట్లాడే సందర్భములో, తాను ప్రియుడి దగ్గిర అభ్యసించిన అమ్లానమాలాతిలకములు పద్మావతికి రచన చేసింది.

పద్మావతీదేవి ముఖాన [illegible] మాలాతిలకములు ఆమె తల్లి చూచి "అమ్మాయీ, ఎంతచక్కగా ఉన్నదమ్మా తిలకము! ఇంతముద్దుగా ఎవరు దిద్ది దిద్దారమ్మా!" అన్నది.

"అమ్మా, నామందిరములో అవంతిక అనే ఆమె రచించింది."
"అమ్మాయీ, ఇటువంటి శిల్పనైపుణ్యము సామాన్యులకు ఉండదు. ఏదేవతో ఏమో! దేవతలూ మునులూ వంచనచేయడానికి సజ్జనుల గృహాలలో ఉంటారట. అందుకు తార్కాణము విను:

"కుంతిభోజుడనే రాజుగారింటికి వంచన చేయవలెననే ఉద్దేశముతో దుర్వాసమహాముని వచ్చాడు. ఆయన పరిచర్యకోసము రాజు తన కూతురు కుంతిని నియోగించాడు. శ్రద్ధాభక్తులతో ఆమె ఋషికి ఉపచారాలు చేస్తున్నది. ఒకరోజు మునీంద్రుడు ఆమెను పరీక్షించాలని "నేను స్నానము చేసి వచ్చేసరికి క్షీరాన్నము సిద్ధంగా ఉండాలి." అని చెప్పి వెళ్ళి స్నానము చేసి వచ్చి భోజనానికి కూర్చున్నాడు. ఆమె మునికి ఎదుట క్షీరాన్న పూర్ణ మయిన పాత్ర ఉంచింది. వేడివేడిగా క్షీరాన్నము కాలుతుండడమువల్ల పాత్రను ఋషి పట్టుకోలేకపోయినాడు. అతడు కుంతి వీపు కేసి చూచినాడు. అతని అభిప్రాయమును ఆమె గ్రహించి పాత్రను వీపుమీద పెట్టుకొనేసరికి వీపు కాలి బొబ్బలెక్కింది. అయినప్పటికీ కుంతి కిక్కురుమనకుండా ఉండడం ముని చూచి సంతోషించి ఆమెకు వర మిచ్చి వెళ్ళినాడు. మునీంద్రుడు ఆమె గృహములో ఏవిధముగా ఉన్నాడో అదేవిధముగా అవంతిక నీవద్ద ఉన్నది. ఆమెను చాలా చక్కగా గౌరవించు" తల్లి మాటలు విని పద్మావతి మారువేషంలో ఉన్న వాసవదత్తను బాగా సన్మానించింది.

వాసవదత్త ఎన్ని గౌరవాలు పొందుతున్నప్పటికీ ప్రియుణ్ణి ఎడబాసి విరహపాండిమతో నిశీథములో పద్మినివలె ఉంటున్నది. వసంత

తుని కోతికొక్కిరాయి చేష్టలను చూచేప్పటికి ఆవిరహిణికి కొంచెము చిరునవ్వు వచ్చేది.

ఈలోగా వత్సరాజు అతిదూరంగా ఉన్న వేటభూములు తిరిగి సాయంకాలము లావాణకము వచ్చి బూడిద అయిన అంతఃపురము చూచి, వాసవదత్తా వసంతకులు కాలిపోయినారని విన్నాడు. వెంటనే మూర్ఛవచ్చి నేలమీద పడినాడు. కొంతసేపటికి తెప్పరిల్లినాడే కాని హృదయములో శోకాగ్ని జ్వలించింది. వత్సరాజు ఆర్తితో గిలగిల కొట్టుకొంటూ ప్రాణాలు వదిలేతామని నిశ్చయము చేసుకొనేసరికి "వాసవదత్తవల్ల నాకు విద్యాధర చక్రవర్తి కాబోయే కుమారుడు కలుగుతాడని నారదుడు చెప్పాడు. అతనిమాట అబద్ధ మవుతుందా ? కొంతకాలం నాకు దుఃఖం కలుగుతుందని కూడా నారదుడు అన్నాడు. ఈ గోపాలక, యౌగంధరాయణులు విచారంతో కనపడరే ! బహుశః దేవి జీవించి ఉంటుంది. ఇది మంత్రుల యుక్తి కావచ్చును. ప్రియురాలితో నాకు సమాగమము కలగవచ్చు. అందుచేత పర్యవసానము చూడాలి" అని జ్ఞాపకము వచ్చింది. మహారాజుకు మంత్రులు ధైర్యము చెప్పినారు. వాసవదత్తాదేవి తండ్రి విచారపడకుండా ఉండేటందుకు గోపాలుడు దూతముఖంగా, రహస్యంగా ఆమె సంగతి తెలియజేసినాడు.

పద్మావతీ వివాహము

మగధరాజు లావాణకవృత్తాంతము సర్వమూ చారులవల్ల తెలుసుకొన్నాడు. అదివరకే తనను యౌగంధరాయణుడు కోరిన ప్రకారము తన కుమార్తె పద్మావతిని వత్సరాజుకు ఇవ్వడానికి ఇష్టపడి, అంగీకారమును వత్సరాజుకూ, అతని మంత్రికీ తెలియ చేసినాడు. వత్సరాజు, మంత్రిమాటమీద పద్మావతిని పరిణయ మాడడానికి ఇష్టపడినాడు. అప్పుడు అతడు "ఇందుకోసమే వాసవదత్తను దాచిపెట్టినారు కాబోలు"

అనుకొన్నారు. వెంటనే లగ్నము స్థిరపరిచి యౌగంధరాయణుడు దూతద్వారా మగధరాజుకు 'మీకోరిక మేము అంగీకరించినాము. నేటికి ఏడవరోజున పద్మావతిని వివాహమాడడానికి వత్సరాజు అక్కడికి రాగలడు. ఈ పరిణయమువల్ల వత్సేశ్వరుడు వాసవదత్తను శీఘ్రముగా మరిచిపోవుగాక!'' అని సందేశము పంపినాడు. ప్రతిదూత వెళ్ళి ఆ సందేశాన్ని మగధేశ్వరునికి నివేదించినాడు. మగధరాజు అందుకు అంగీకరించినాడు. అతడు తనకూతురిమీద వాత్సల్యమూ, తన, సిరి సంపదలకూ తగినట్లు పెళ్ళిసరంజామా సిద్ధము చేయించినాడు. పద్మావతి ఇష్టుడైన వరునివల్ల సంతోషముతో పొంగిపోయింది. వాసవదత్త ఆవార్త విని విచారపడ్డది. వసంతకుడు వాసదత్తకు మాటమాత్రము ధైర్యము చెప్పినాడు. "ఈపద్మావతీ పరిణయమువల్ల, వత్సరాజుకూ మగధేశ్వరునికీ మైత్రి ఏర్పడుతుంది. శత్రు వయిన మగధరాజు మిత్రుడైనాడు. నీమీద వత్సరాజు ప్రేమతో ఉంటాడు.'' అని చెప్పినాడు.

వివాహము సమీపించగానే వాసవదత్త ఆమెకు మాలాతిలకరచన చేసింది. ఏడవనాడు వత్సరాజు సైన్యసమేతముగా, మంత్రులతో వివాహానికి వచ్చినాడు. వాసవదత్తావియోగవ్యథతో బాధపడే వత్సరాజు పద్మావతీదేవిని పరిణయ మాడడానికి ఎలా రాగలుగు తున్నా డని శంకించడము అనవసరము. ఆతడు తిరిగీ వాసవదత్తను పొందుతా ననే ప్రత్యాశ ఉన్నందువల్ల పద్మావతీపరిణయానికి అంగీకరించినాడు. చంద్రోదయమువల్ల సముద్రము ఉప్పొంగినట్లు వత్సేశ్వరునిరాకవల్ల మగధరాజు ఆనందపరవశుడై అల్లుడికి ఎదురుగా వెళ్ళినాడు. వత్సవల్లభుడు పురప్రవేశము చేస్తూండగా పురజన హృదయాబ్జాలలో మహోత్సవము ప్రవేశించింది. ఆమహీరమణుడు విరహామువల్ల కృశించి, మనోహరంగా ఉన్నపుడు పురకాంతలు అతన్ని రతీదేవి లేని మన్మథుడేమో అనుకొన్నారు. అతడు మగధరాజ ప్రాసాదము ప్రవేశించి,

ముత్తైదువులతో కళకళ లాడుతున్న వివాహమండిరంలో పెళ్ళి కుమా
ర్తెను, నిర్జితపూర్ణ చంద్రబింబను పద్మావతిని కౌతుకముతో చూచి
నాడు. ఆమె ధరించిన తన మాలాతిలకములు చూచి వత్సరాజు
"ఈమెకు ఈమాలాతిలకములు ఎవరు రచించారు ?" అని వితర్కించు
కొంటూ పరిణయవేదిక ఎక్కి పద్మావతిపాణి గ్రహించినాడు. ఆకర
గ్రహణము వృథాపికర గ్రహణానికి ఆరంభముగా ఉన్నది. వాసవదత్తా
ప్రియుడు వివాహ సంరంభము చూడలేడన్నట్లు, మంగళహోమ
ధూమము అతని నేత్రాలను అశ్రువులతో మూసింది. పద్మావతీ వద
నము అగ్నిప్రదక్షిణ సమయంలో ఎర్రనై, భర్త అభిప్రాయము
గ్రహించి కోపారుణ మైనట్లు ప్రకాశించింది. వివాహ మయినతరువాత
వత్సరాజు పద్మావతిపాణిని వదిలినాడే కాని వాసవదత్తను మనస్సులో
నుంచి వదల లేదు. మగధరాజు అల్లుడి కిచ్చిన రత్నరాసులను చూస్తే,
భూమిలో ఇక రత్నాలు లేవని అనిపలసివస్తుంది ! అప్పుడు యౌగంధ
రాయణుడు "ఈ అగ్నిహోత్రసాక్షిగా అల్లుడితో మైత్రితో ఉంటా నని
మగధరాజు సెలవీయాలి" అన్నాడు. మగధరాజు అందుకు అంగీక
రించినాడు. వివాహ మహోత్సవ సమయంలో అందరికీ కట్నాలు
వస్త్రాలు లభించినవి. చారణులు గానము చేసినారు. వేశ్యాంగనలు
అభినయించినారు. అప్పుడు వాసవదత్తాదేవి తనప్రియుని అభ్యుదయము
కోరి ఎక్కడో నిద్రిస్తున్నదానివలె కనపడకుండా పగటివేళ వెన్నెలవలె
ఉన్నది.

మహామతి యౌగంధరాయణుడు మంత్రభేదము శంకించి "వత్స
రాజు అంతఃపురంలో ప్రవేశిస్తే వాసవదత్తాదేవిని చూడక మానడు."
అనుకొని, వత్సరాజు నిజరాజధానికి తరలి వెడతా డని, మగధరాజుకు
తెలియజేసినాడు. ఆయన అంగీరించినాడు. రాజధానికి తరలి వెళ్ళాలని
మంత్రి వత్సరాజుకు తెలిపినాడు. ఆయన ప్రయాణానికి సిద్ధపడినాడు.

విందులూ, పానగోష్ఠీ అయిన తరువాత వత్సరాజు, పద్మావతీ సహి తంగా, మంత్రులు వెంట రాగా తరలినాడు. వాసవదత్త పద్మావతి ఇచ్చిన సుఖవాహన మెక్కి, సేనవెంట రాగా, వసంతకుడు ప్రచ్ఛన్న ముగా వెనుక రాగా, బయలుదేరినది. వత్సేశ్వరుడు లావాణకము చేరి పద్మావతితో మందిరము ప్రవేశించినాడు. తాను మాత్రము దేవి మనస్సులో ప్రవేశించినాడు. వాసవదత్త అర్ధరాత్రి అన్న గోపాలకుని దగ్గరికి వెళ్ళినది. చెల్లెలిని చూచి ఆదరముతో అన్న కన్నుల నీరు నింపినాడు. ఆమె అన్నను ఆలింగనము చేసుకొన్నది. కన్నీరు మున్నీ రుగా దుఃఖించింది. సరిగా అప్పుడే సంకేత ప్రకారము యౌగంధ రాయణుడు రుమణ్వంతునితోకూడా రావడంతోటే అతన్ని వాసవ దత్త ఆదరముతో చూచింది. ఆమె విరహావ్యథ తీరిన దని ఆయన ఓదార్చినాడు. ఈలోగా పద్మావతీదేవి అనుచరులు అమ్మగారి దగ్గిరికి వెళ్లి "దేవీ! మాతోకూడా ఇంతదూరము దాకా అవంతికమ్మ వచ్చి, మామాట తోసిరాజని గోపాలకుని ఇంటికి పోయింది" అని మనవి చేసినారు. వత్సరాజుముందు పద్మావతితో అనుచరులు విన్నవించగానే, ఆమెకు సంశయము తోచింది. వెంటనే ఆమె అనుచరులతో "వెళ్లి నామాటగా అవంతికతో చెప్పాలి. నాదగ్గిర ఆమె న్యాసంగా ఉన్నది. నేను ఎక్కడ ఉంటే ఆమెకూడా అక్కడే ఉండాలి. మరోచోట ఆమె ఉండరాదు" అని చెప్పింది.

వాసవదత్తా ఉదయనుల పునస్సమావేశము

పద్మావతీదేవి ఏకాంతముగా ఉండడము చూచి వత్సరాజు ఆమెను కుతూహలముతో "ప్రేయసీ! నీకు ఈమాలాతిలకములు ఎవరు రచిం చారు?" అని అడిగినాడు.

"మాయింట్లో ఒక బ్రాహ్మణుకు అవంతికఅనే బ్రాహ్మణిని ఇల్లడము ఉంచి వెళ్ళినాము. ఇదంతా ఆమెశిల్పనైపుణ్యము." అన్నది పద్మ. ఆమె వాసవదత్త అయి ఉంటుందని రాజుకు తోచింది. అలాగే అతడు నిశ్చయించుకొని గోపాలకునివివాసానికివెళ్ళేప్పటికి పద్మావతీదేవి అనుచరులు కనిపించారు. రాజు మందిరములో ప్రవేశించినాడు. అక్కడ వాసవదత్త, గోపాలక యౌగంధరాయణ రుమణ్వాద్యసంతకు లున్నారు. వత్సరాజు గ్రహణముక్తమయిన చంద్రునివలె వియోగానంతరము వచ్చినవాసవదత్తను చూచి దుఃఖముతో నేలమీద పడిపోయినాడు. వియోగాతిశయమువల్ల పరిపాండుదుర్బలశరీరము గలవాసవదత్తాదేవి హృదయము వియోగదుఃఖముతో వ్రాస్లిపోగా, తన్ను తాను నిందించు కొంటూ ఏడ్పుచున్నది. రాజదంపతులు ప్రవాసానంతరదుఃఖముతో పలవిస్తుంటే, మహాధీరు డయిన యౌగంధరాయణుని నేత్రాలు అశ్రుపూరితము లయినవి. ఆ కోలాహలము విని పద్మావతి, ఆకులపాటుతో సంగతి అంతా తెలుసుకొని వాసవదత్తా వత్సరాజులవలె తానుకూడా దుఃఖించింది. ఇల్లాళ్ళు స్నేహముగ్ధలు కదా! వాసవదత్త పలుసారులు "అయ్యో! నాథర్తకు ఎంత దుఃఖము కలిగించాను? నేనెందుకు జీవించడం!" అని పలవించింది. ధీరు డయిన మహామంత్రి "దేవా! మగధ రాజపుత్రికా లాభమువల్ల మీకు సామ్రాజ్యము లభిస్తుం దని ఇదంతా చేసినాను. దేవికి దోషం చేయలేదు. విరహములో ఉన్నప్పుడు వాసవదత్తా దేవిశీలానికి సాక్షిణిగా సవతి, ఈ పద్మావతే ఉన్నది" అన్నాడు. మాత్సర్యరహితబుద్ధితో పద్మావతి "ఈమె శీలాన్ని ఋజువు చేయడానికి అగ్నిప్రవేశ మయినా చేస్తాను" అన్నది. వత్సరాజు "నానిమిత్తం వాసవదత్త మహాబాధ అనుభవించింది. నేనే అపరాధిని. ఆమె కానే కాదు" అన్నాడు. వాసవదత్త నిశ్చయాత్మికబుద్ధితో "మహారాజు సందేహము తీరడానికి నేను అగ్నిప్రవేశము చేస్తాను" అన్నది.

యౌగంధరాయణుడు తూర్పుగా తిరిగి ఆచమనము చేసి శుద్ధుడై "లోక పాలకులారా! నేను రాజహితము చేసేవాడినే అయితే, వాసవదత్త పవిత్రురా లయితే ఆమాట చెప్పండి. మీరలా చెప్పకపోతే నాశరీరాన్ని వదలివేస్తాను" అన్నాడు. వెంటనే అశరీరవాణి మేఘ గంభీరస్వరముతో "వత్సరాజా! నీపూర్వ పుణ్యమువల్ల యౌగంధ రాయణుడి వంటిమంత్రి, అపర దేవత వంటి వాసవదత్త లభించారు. నిజంగా నీవే ధన్యుడవు!" అన్నది. అక్కడివారు అద్రులెత్తి చెవులు రిక్కించి, సంతోషచిత్తులై మయూరవృత్తు లయి విన్నారు. వత్సరాజు బావమరిది గోపాలకుడూ యౌగంధరాయణుని పొగడినాడు. భూచక్ర మంతా తనచేతికి చిక్కినట్టు మహారాజు నిశ్చయించుకున్నాడు. అను దినమూ అనురాగముతో పద్మావతీ వాసవదత్త లుండగా ఆనంద ములో మహారాజు ఓలలాడుతున్నాడు.

తరంగము: ౧౮

వత్సరాజు వాసవదత్తా పద్మావతులతో ఏకాంతములో పానలీలలు అనుభవించిన తరువాత గోపాలక రుమణ్వద్వసంతక సహితముగా యౌగంధరాయణుని రావించి అందరితో గోష్ఠి జరుపుతున్నాడు. మహారాజు తన విరహప్రస్తావనలో కథ చెప్పినాడు.

ఊర్వశీ పురూరవుల కథ

పురూరవు డనే పరమవైష్ణవరాజు ఉన్నాడు. అతడు అడ్డులేకుండా భూలోక స్వర్గలోకాలలో తిరుగుతున్నాడు. ఒకనాడు ఆయన నందన వనములో విహరిస్తున్నప్పుడు మన్మథుడి అపరమోహనాస్త్రము వంటి ఊర్వశి అతన్ని చూచిన మాత్రాన వివశురాలై మూర్ఛపోయింది. చివరకు మోహము ప్రాణాపాయము తెప్పించేవ్వటికి, ఊర్వశినిచూచి

రంభాది అప్సరసల హృదయాలు గిలగిలలాడినవి. పురూరవుడు లావణ్యా రసనిర్ఝరిణి అయిన ఊర్వశిని చూచి, ఆమెను ఆలింగనము చేసుకోవలె ననే తీవ్రేచ్ఛవల్ల మూర్ఛపోయినాడు. పాలసముద్రములో ఉన్న శ్రీహరికి పురూరవుడి అవస్థ తెలియగానే, ఆయన నారదుడితో, "నందన వనములో పురూరవుడు ఊర్వశిని చూచి మోహించినాడు. నీవు వెళ్ళి నామాటగా ఇంద్రుడితో చెప్పి, ఊర్వశిని పురూరవుడికి ఇప్పించు" అని చెప్పినాడు. విష్ణుదేవుని ఆనతి శిరసా వహించి నారదుడు పురూరవుణ్ణి మేలుకొలిపి "నీకోసము మహావిష్ణువు నన్ను పంపినాడు. ఆయన తన భక్తుల ఆపదలు చూడలేడు" అని అతన్ని ఓదార్చి ఇంద్రుని దగ్గిరికి తీసుకుపోయి అతనికి ఊర్వశిని ఇప్పించినాడు. ఆ ఊర్వశీ దానము స్వర్గానికి నిర్జీవకరణము, ఊర్వశికి మృతసంజీవనము అయింది.

పురూరవుడు దేవాంగనను భూలోకానికి తీసుకొని వచ్చి, మానవుల కందరికీ ఆశ్చర్యము కలుగజేసినాడు. ఒకరిచూపువల్ల మరొకరు బద్ధులయినట్టు ఆ ఊర్వశీ పురూరవులు క్షణముకూడా ఎడబాటు సహించకుండా ఉన్నారు. ఇలా ఉండగా దేవదానవులకు మహాయుద్ధము సంభవించింది. అప్పుడు ఇంద్రుడు పురూరవుణ్ణి సాయము చేయుమని కబురు పంపించినాడు. పురూరవుడు ఇంద్రుడిదగ్గిరికి వెళ్ళినాడు.

దేవేంద్రపురూరవులు మాయాధరుడనే రాక్షసరాజును సంహరించి, ఉత్సవము చేసినారు. ఉత్సవ సందర్భములో తుంబురుడి సమక్షములో రంభ నృత్యములో పొరపాటు చేసింది. అందుకు పురూరవుడు నవ్వినాడు. రంభ పురూరవుణ్ణి చూచి "నేను దివ్యనృత్యం చేశాను. నేను దివ్యస్త్రీని. నీవు మానవుడవు. నీకు నాట్యమర్మము ఎలా తెలిసింది?" అని అడిగింది. పురూరవుడు, "నీగురువు తుంబురునికి గూడా తెలియని నాట్యమర్మాలు, ఊర్వశీ సహవాసమువల్ల గ్రహించాను" అన్నాడు. తుంబురుడు కోపముతో "నీకు కృష్ణారాధన పర్యంతము ఊర్వశితో

వియోగము కలుగునుగాక" అని శాపము పెట్టినాడు. ఆ శాపము విని పురూరవుడు అకాలంలో అశనిపాతమువంటి మాట ఊర్వశికి చెప్పినాడు. ఎక్కడనుంచో గంధర్వులు వచ్చి, పురూరవుడికి కనపడకుండా, ఊర్వశిని ఎక్కడికో తీసుకుపోయినారు. ఇదంతా శాప ఫల మని పురూరవుడు గ్రహించి బదరికాశ్రమానికి వెళ్ళి శ్రీహరిని పూజిస్తున్నాడు. ఊర్వశి గంధర్వలోకంలో విరహంవల్ల వివశయై ఉన్నది. విరహదీర్ఘము లయిన నిశలను ఊర్వశిశాపము తీరుతుం దనే ప్రత్యాశతో గడుపుతున్నది. పురూరవుడు తపస్సుచేసి నారాయణుని మెప్పించినాడు. అప్పుడు గంధర్వపురుషులు ఊర్వశిని రాజుకిచ్చినారు. శాపము తీరినతరువాత భూలోకవాసి అయిన పురూరవుడూ, దివ్యాంగన అయిన ఊర్వశీ సుఖభోగాలు అనుభవించినారు.

వత్సరాజు చెప్పిన కథ విని వాసవదత్త తన వియోగసహనానికి సిగ్గుపడ్డది. మహారాజును సంతోషపెట్టడానికి యౌగంధరాయణుడు కథ చెప్పినాడు:

అహితసేనుని కథ

సంపదలతో తులతూగుతూఉండే తిమిరానగరంలో అహిత సేనుడనేరాజు ఉన్నాడు. అతనిభార్య భూలోకంలో అప్సరస. ఆయన ప్రియురాలితో ఎక్కువగా భోగాలు అనుభవించడంవల్ల జీర్ణజ్వరం వచ్చింది. వైద్యులు అతనికి భార్యాసాంగత్యము అపథ్య మని నిషేధించారు. దేవితో ఉపభోగము లేనందువల్ల మహారాజు హృదయంలో బెళ్ళ పుట్టింది. వైద్యులు మంత్రులతో రహస్యంగా, ఆవ్యాధి అతి భయంవల్లనో అతిశోకమువల్లనో తగ్గిపోతుం దని చెప్పారు. మంత్రులు ఆలోచన చేసినారు, మహాసర్పము వీపుమీద పడినా, శత్రువులు అంతఃపురం ప్రవేశించినా, కలతచెందని రాజుకు భయ మెలా కలుగుతుంది?

మంత్రులు మహారాణిని దాచిపెట్టి, ఆమె చనిపోయిం దని రాజుతో మనవి చేశారు. ఆవార్త విని రాజు విపరీతంగా శోకించేటప్పటికి వ్యాధి తగ్గిపోయింది. మంత్రులు మహారాణిని రాజుకు తిరిగి అప్పగించారు. ప్రియురాలిని గుప్తము చేసినప్పటికీ రాజు మంత్రులను గౌరవించి, తెలివితేటలకు మెచ్చుకొన్నాడు. పతికి హితముచేయడము భార్యా లక్షణము కదా!

స్వామి హితము కోరడము మంత్రిలక్షణము. వత్సరాజా, మీకు సమస్తభూమండలం లభిస్తుందని ఆలోచించి ఈ ఉపాయము చేశాము. మీమీద భక్తివల్ల వియోగాన్ని సహించిన వాసవదత్తాదేవి మీకు మహోపకారం చేసింది. ఆమె అపకారిణి కాదు."

మహారాజు మంత్రిమాటలు విని తానే అపరాధిగా భావించుకొని సవ్వుకొని, "అవును. వాసవదత్త మూర్తీభవించిన నీతివలె నాకు భూమండల మంతా ఇచ్చింది, అనురాగాంధులకు సహనం ఉండదు. తొందరపడి అనుచితంగా మాట్లాడినాను." అని సల్లాపాలవల్ల, వాసవదత్తా దేవి లజ్జ ఒకసారే పోగొట్టినాడు.

మగధరాజు యౌగంధరాయణుడు చేసిన యుక్తిని గ్రహించి, దూతీముఖంగా వత్సరాజుకు "నీమంత్రులు మమ్మల్ని మోసము చేసినారు. మాకు దుఃఖము కలిగించకుండా నీవు ప్రవర్తించాలి." అని సందేశము పంపినాడు. మగధేశ్వరుడికి సమాధానం పంపడానికి వత్స రాజు ఆదూతిను పద్మావతిదగ్గిరికి వెళ్లమన్నాడు. ఆమె వాసవదత్తా సన్నిధిలోనే దూతకు దర్శన మిచ్చింది. దూతి పద్మావతితో "మీ తండ్రిగారు చెప్పమన్న మాటలు. మిమ్మల్ని మోసంచేసి యౌగంధ రాయణుడు తీసుకొనిపోయినాడు. మీ భర్తకు వాసవదత్తమీద అనురక్తి అధికం. రెండుకొప్పులు ఒకచోట ఎలా ఇముడుతవని మీతండ్రిగారు విచారిస్తున్నారు" అన్నాడు.

ఇప్పుడు నీ "నా మాటగా మా తల్లిదండ్రులతో చెప్పు. భర్త నామీద చాలా అనురాగముతో ఉన్నాడు. వాసవదత్త నాతో స్నేహంగా అక్కవలె ఉంటున్నది. సత్యప్రియులైన మా నాయనగారు నా ప్రాణాలు వదులుకోనిపక్షంలో, నాభర్తనుగురించి విపరీతచింత చేయకుండా ఉండాలి." అని దూతను సత్కరించి పుట్టింటికి పంపింది. దూత వెళ్ళి పోగానే, పుట్టింటివి తెలుసుకొని విచారపడ్డది. వాసవదత్తను రంజించడానికి వసంతకుడు కథ ఆరంభించినాడు:

సోమప్రభా గుహచంద్రుల కథ

పాటలీపుత్ర నగరములో ధర్మగుప్తుడనే ధనాఢ్యవైశ్యుడు ఉన్నాడు. అతనిభార్య చంద్రప్రభకు లేక లేక అందమైన కూతురు పుట్టింది. పుట్టీ పుట్టడంలో ఆపిల్ల శరీరకాంతితో ఇల్లంతా దేదీప్యమానంగా వెలిగిస్తూ లేచి కూర్చుని, స్పష్టంగా మాట్లాడడం మొదలుపెట్టింది. పురుటింట్లో ఉన్న స్త్రీలంతా తెల్లపోయి ధర్మగుప్తుడితో సంగతంతా చెప్పారు. అతడు భయపడి పురుటింట్లోకి వచ్చి, ఏకాంతంలో కూతురికి నమస్కరించి "ఓ దేవీ! నీవెవరు? నాఇంట్లో అవతరించావు!" అన్నాడు. అప్పుడు ఆపిల్ల, "నన్నెవరికీ ఇచ్చి పెళ్ళిచెయ్యకు. నీఇంట్లో నేను ఉన్నంతకాలం శుభం చేకూరుతుంది. తక్కిన సంగతులు అడిగి లాభమేముంది?" అన్నది. బిడ్డ మాటలు విని ధర్మగుప్తుడు భయపడ్డాడు. కుమార్తె చనిపోయిందని పుకారు పుట్టించి, రహస్యంగా ఇంట్లో పెంచుతున్నాడు. ఆ అందాల కుప్పకు తండ్రి సోమప్రభ అని పేరు పెట్టినాడు. ఒకరోజున ఆమె మేడ మీద పచారుచేస్తూ వసంతోత్సవం చూస్తూన్నది. గుహచంద్రుడనే వైశ్యపుత్రుడు సోమప్రభను చూచి మోహించాడు. అతని అస్వస్థత గ్రహించి తల్లిదండ్రులు పదేపదే అడిగినారు. అతనిస్నేహితులు అస్వస్థతకు కారణము చెప్పారు. గుహచంద్రుని తండ్రి గుహసేనుడు ధర్మ

గుప్తుని దగ్గిరికి వెళ్ళి తన కుమారునికి సోమప్రభను ఇమ్మని కోరినాడు. ధర్మగుప్తుడు అందుకు నిరాకరిస్తూ "నా కొక్కడే దోయి పిల్ల!" అన్నాడు. పిల్లను ఇంట్లో ఉంచుకుని లేదంటున్నాడని గ్రహించి గుహసేనుడు ఇంటికి వెళ్ళి కొడుకుతో, "ఈవిషయంలో రాజును ప్రవేశపెడతాను. అదివరకు నేను రాజుగారికొలువులో ఉండేవాణ్ణి కూడాను. ఈ అవస్థలో రాజు సహాయం చెయ్యకపోడు" అన్నాడు. వర్తకుడు రాజుకు రత్నం ఇచ్చి సంగతి మనవి చేసినాడు. రాజు సంతోషించి గుహసేనుడికి కొత్వాలును సహాయం ఇచ్చాడు. కొత్వాలు సైన్యం తీసుకువెళ్ళి ధర్మగుప్తుని ఇల్లు ముట్టడించాడు. సర్వనాశనం సంభవిస్తున్నదని భయపడి, కంఠగతప్రాణంతో ఉన్న తండ్రితో సోమప్రభ, "నాన్నా, నన్ను ఇచ్చేసెయ్యి. నావల్ల నీ కెందుకు హాని? నీ వియ్యంకునితో ఒక ఏర్పాటు చెయ్యి. పెళ్లి చేసుకొన్నతర్వాత భర్త నన్ను శయ్యకు చేర్చరాదు. అదీ ఏర్పాటు" అన్నది. ధర్మగుప్తుడు కుమార్తె చెప్పిన మాటలు వియ్యంకుడితో చెప్పినాడు. కుమారుడికి పెళ్లి అవుతుంది గదా అని సంతోషించి గుహసేనుడు అందుకు అంగీకరించినాడు. పెళ్ళి అయింది. సోమప్రభ అత్తవారింటికి వెళ్ళింది. సాయంకాలము తండ్రి కొడుకుతో "నాయనా, నీభార్యను శయ్యకు చేర్చవద్దు." అని, చెప్పినాడు. తన షరతు మామగారికి జ్ఞాపకంచేస్తూ తర్జనితో ఆమె బెదిరించింది. ఆ వేలు చూడగానే అతనిప్రాణాలు ఎగిరిపోయినవి. మిగతావారికి భయం వేసింది. గుహసేనుడు చనిపోయాక, కుమారుడు తన ఇంట్లో మహామారిగా భార్య ప్రవేశించిందని నిశ్చయించుకొన్నాడు. గుహచంద్రుడు ఆమెను తాకక ఇంట్లో ఉంచుకొని అసిధారావ్రతం నడుపుతున్నాడు. అతనికి లోపలవిచారము, భోగాలమీద విరక్తికలిగి అతడు బ్రాహ్మణులకు దానధర్మాలు చేసి, భోజనాలు పెడుతున్నాడు. సోమప్రభ మౌనవ్రతం అవలంబించి, భోజనానంతరం బ్రాహ్మణులకు దక్షిణలు ఇస్తున్నది.

ఒకనాడు ముసలిబ్రాహ్మణుడు భోజనానికి వచ్చి, జగదేకసుందరి అయిన సోమప్రభను చూచి ఏకాంతములో ఆమెభర్తను అడిగినాడు, "ఈ పిల్ల నీ కేమవుతుంది?" అని అడిగినాడు. ఆయన నిర్బంధంవల్ల గుహాచంద్రుడు రహస్యము దాచక చెప్పివేసినాడు. ఆ వృద్ధబ్రాహ్మణునికి అతనిమీద దయ కలిగింది. ఈప్సితం నెరవేరడానికి అగ్నిమంత్రం ఉపదేశించినాడు. గుహాచంద్రు డామంత్రం పునశ్చరణ చేస్తుండగా, అగ్నిలోనుంచి దివ్యపురుషుడు ఉద్భవించినాడు. అతనిపాదాలమీద గుహాచంద్రుడు మోకరిల్లినాడు. అగ్నిదేవుడు "ఈరోజు నీయింట్లో నా భోజనం, రాత్రి ఇక్కడే ఉండి, నీ కోరిక ఈడేరేవిధం సాధిస్తాను." అని చెప్పి వెళ్ళిపోయినాడు. తక్కిన బ్రాహ్మణ్యంతోపాటు అతడూ భోజనంచేసి, రాత్రి గుహాచంద్రునిదగ్గర జామునేవు జాగ్రత్తగా శయనించాడు. అంత నిద్రిస్తున్నసమయంలో సోమప్రభ అక్కడికి వచ్చింది. అప్పుడు వృద్ధబ్రాహ్మణుడు గుహాచంద్రుని నిద్రలేపి 'రావోయి, నీభార్యసంగతి చూతువుగాని' అంటూ, యోగమాయతో గుహాచంద్రుని తుమ్మెదను చేసి, తానూ అలాగే తుమ్మెదగామారి, అతనికి సోమప్రభను చూపినాడు. ఆసుందరాంగి ఊరువెలుపల చాలాదూరం వెళ్ళింది. ఆమెతో కూడా వృద్ధబ్రాహ్మణుడు, గుహాచంద్రుడూ తుమ్మెదల రూపాల్లోనే అనుసరించారు. వెళ్ళగా వెళ్ళగా విశాలమయిన మర్రిచెట్టు చూశారు. ఆచెట్టుకింద వీణావేణు మనోహరగానం వారివీనులకు సోకింది. ఆ మర్రిచెట్టు కొమ్మమీద మహాసనంమీద తనభార్యవంటి దివ్యస్త్రీని, గుహాచంద్రుడు చూచినాడు. అతనిభార్య ఆ దివ్యస్త్రీ పక్కనే కూర్చున్నది. ఆ రాత్రి సమానకాంతి గల ఆ యిద్దరినీ చూడగా ముగ్గురు చంద్రులు వెలుగుతున్నట్టు తోచింది. "ఏమిటి, ఇది స్వప్నమా? భ్రాంతి కాదు గదా? ఈరెండూకూడానా? నాకు శుభఫలం చేకూరుతుం దని

తోస్తున్నది.'' అని గుహచంద్రుడు ఆలోచిస్తుండగా, ఆ స్త్రీ లిద్దరూ భోజనానంతరం దివ్యాసవము పానముచేశారు.

“అక్కయ్యా! ఇవాళ మాయింటికి తేజశ్శాలి అయిన బ్రాహ్మణుడు వచ్చాడు. నా కేమో భయంగా ఉన్నది ఆయన రాకవల్ల. నేను ఇంటికి పోవాలి'' అంటూ గుహచంద్రుని భార్య సోమప్రభ, దివ్యాంగన దగ్గిర సెలవు తీసుకొని, చెట్టు దిగింది. అప్పుడు తుమ్మెదల రూపాల్లో ఉన్న బ్రాహ్మణుడూ, గుహచంద్రుడూ ముందుగానే ఇంటికి వచ్చి, ఎప్పటిలాగే పడున్నారు. సోమప్రభ ఇల్లు చేరి ఎవరికీ తెలియకుండా తన మందిరంలోకి వెళ్ళింది.

అప్పుడు బ్రాహ్మణుడు గుహచంద్రునితో “చూచావా, నీభార్య మానవస్త్రీ కాదు! ఇవాళ నీభార్య సోదరిని కూడా చూచావుకదా? ఆమెకూడా దేవతే! నీ భార్య దేవత కనుక నీపొందు అంగీకరించ లేదు. నీకోరిక సిద్ధించేందుకు ద్వారముమీద రాయవలసిన మంత్రం ఒకటి ఉంది. ఆమంత్రానికి తోడు బాహ్యయుక్తికూడా చెప్పాలి. అగ్ని స్వయంగానే జ్వలిస్తుంది. గాలికూడా సాయపడితే ఇంక వేరే చెప్ప వలెనా! మంత్రము ఒకటే నీకార్యం సఫలం చేస్తుంది. దానికితోడు యుక్తి చెపుతున్నాను. మంత్రం అద్భుతంగా పనిచేస్తుంది.'' అని చెప్పి తెల్లవారగానే శయ్యామందిర ద్వారము మీద మంత్రాన్ని రాసి నాడు. సాయంత్రం మంత్రాన్ని ప్రయోగించే యుక్తికూడా సాధించాడు. యుక్తి ప్రకారం గుహచంద్రుడు అలంకారాలు ధరించి సోమప్రభకు కనబడేలాగ వేశ్యతో సరససల్లాపాలు ఆరంభించాడు. ఆమెకు ఈర్ష్య కలిగింది. మంత్రమహిమవల్ల సోమప్రభ మౌనముద్ర వదిలి, “ఎవత్తె అది?'' అని ప్రశ్నించింది. “ఇది వేశ్య. నామీద దీనికెంతో ప్రేమ. దీని ఇంటికి పోతాను.'' అని అతడు చక్కగా అబద్ధ మాడాడు. సోమ ప్రభ భర్తకేసి ఓరచూపులు చూస్తూ, కనుబొమ్మలు ముడివేస్తూ,

ఎడమచేతితో ఆతన్ని వారిస్తూ "సరి, సరి, తెలిసింది. అందుకా మీ కోపం! వేశ్యతో పెళ్ళికంటే. నేను మీభార్యను. నేనుండగా మీ కేం కావాలి ?" అని మంత్రమహిమవల్ల ఆవేశంతో పలికింది. ఆమెశరీరం పులకరించింది, వణికింది, సంక్షోభించింది. భార్యాభర్త లిద్దరూ శయ్యాగృహంలో భోగాలు అనుభవించినారు. మంత్రప్రభావం వల్ల గుహాచంద్రుడు దేవత అయిన భార్యను వశంచేసుకొన్నాడు. యాగములు, దానధర్మాలు మొదలయిన సత్కర్మలు ఆచరించే వారి ఇళ్ళల్లో శాపచ్యుతలయిన దేవతాస్త్రీలు ఇల్లాళ్ళుగా ఉంటారు. సజ్జనులు దే. బ్రాహ్మణపూజే కామధేనువని అంటారు. దానిముందు సామదానాది ఉపాయాలు ఎందుకు పనికి వస్తవి ? అలాగే దివ్యపదవిలో ఉన్నవారిని దుష్కృతం అధోగతిపాలు చేస్తుంది.

అహల్యా వృత్తాంతము

పద్మావతికి వసంతకుడు చెపుతున్నాడు. "పూర్వము త్రికాలవేది అయిన గౌతమమహర్షి భార్య అహల్య. మహేంద్రుడు ఆమెరూపము చూచి మోహించి, ఏకాంతంలో తనకోరిక తీర్చ మని ఆమెను ప్రార్థించినాడు. ప్రభువుల చిత్తము ఐశ్వర్యమదమువల్ల యథేచ్ఛగా ప్రవర్తిస్తుంది కదా! అహల్య అతనికోరికకు సమ్మతించింది. గౌతమ మహర్షి నిజతపః ప్రభావంవల్ల భార్యమనోవికారమును గ్రహించ గలిగినాడు. గౌతముడు అక్కడికి వచ్చేటప్పటికి ఇంద్రుడు భయపడి మార్జాలరూపం ధరించినాడు. గౌతమమహర్షి అహల్యతో "ఇంతకు ముందు ఇక్కడున్నవాడు ఎవడు ?" అన్నాడు. ఆమె అపభ్రంశ భాషలో "ఏసో ఖు మజ్జారో" అన్నది. మజ్జారో అంటే మార్జాల మనీ, మజ్జారుడు అనీ రెండర్థాలు వస్తవి. "నిజానికి ఆవచ్చినవాడు జారుడే" అని మహర్షి నవ్వి, భార్య నిజం చెప్పినందుకు శాపవిముక్తి

అనుగ్రహించినాడు. "వనసంచారం చేసి తిరిగి వచ్చే శ్రీరామచంద్రుని దర్శనం కలిగేదాకా నీవు శిలారూపంలో ఉండాలి." అని తర్వాత ఇంద్రుని శపించినాడు. శాప మిచ్చి తపస్సు చేసుకోడానికి మహర్షి వెళ్ళిపోయినాడు. అహల్య శిలారూపిణి అయింది. దుష్కృత్యానికి ఫలం ఎప్పుడూ ఉంటుంది. ఎవరు ఏగింజ నాటితే, వారు ఆఫలం అనుభవించక తప్పదు. మహానుభావులు కేవల విరుద్ధవిషయాలలో ఉత్సాహము వహించరు. ఉత్తములకు ఇదే విధిసిద్ధ మయిన నియమం. మీరిద్దరూ పూర్వజన్మలో అక్కచెల్లెళ్ళు. శాపమువల్ల ఇలా జన్మించారు. అందు వల్లనే మీహృదయాలు ఏకమై అరమరలు లేకుండా సఖ్యంగా ఉన్నవి.

వసంతకుడు చెప్పినదంతా వాసవదత్తా పద్మావతులు విని, ఈర్ష్య లేకుండా కలిసి మెలసి ఉన్నారు. పద్మావతి జరిపిన దౌత్యమువల్ల మగధేశ్వరుడు వాసవదత్తాదేవి సహృదయను గ్రహించి సంతోషించినాడు.

దిగ్విజయాలోచన

మరునాడు మంత్రి యౌగంధరాయణుడు రాణి మొదలయినవారి సన్నిధిలో వత్సరాజును సందర్శించి ఇలా పలికినాడు. "రాజేంద్రా! చైత్రయాత్రకు మీరు కౌశాంబీనగరానికి వెళ్ళరేమి? మన తంత్రానికి లొంగిపోయి మగధరాజు మనజోలికి రాడు. కన్యాసంబంధ మనే రజ్జువుతో అతన్ని కట్టివేశాము. మనతో పోరి తనకుమార్తెను, ప్రాణాధికను పోగొట్టుకొంటాడా? అతన్ని, మీరు మోసం చేయ్యలేదు. ఇదంతా స్వయంగా నేనే చేశాను. ఇందువల్ల అతనికి చెరుపు ఏమీ లేదు. మగధరాజుకు మనమీద కోపం లేదనీ, ఇష్టమే ననీ దూతల వల్ల తెలియనే తెలిసింది."

సంకల్ప సిద్ధు డయిన యౌగంధరాయణుడు ఇలా వత్సరాజుతో అంటున్నప్పుడు మగధేశ్వరుని దగ్గిరనుంచి దూత వచ్చినాడు. రాజాజ్ఞ పొంది ప్రతీహారి దూతను రాజమందిరంలోకి పోనివ్వగా ఆదూత మహా

రాజుకు ప్రణామం చేసి ఇలా విన్నవించినాడు : "దేవా! పద్మావతీ దేవి పంపిన సందేశానికి మగధరాజు సంతోషించి తమకు తెలియచేయమన్నారు. మాటలతో ఏనేమిటి? సర్వమూ తెలిసింది. ఈ వివాహ సంబంధమువల్ల మగధరాజు మీకు వశ్యుడైనాడు." దూత చెప్పిన మాటలు మహారాజు విని మంత్రిని రాజనీతి అనే వృక్షకుసుమముగా అభినందించినాడు. వాసవదత్తా పద్మావతులు వచ్చి బహుమతులతో ఆదూతను సత్కరించి పంపించారు. అనంతరము చండమహాసేనునిదూత వచ్చి మహారాజుకు ప్రణామం చేసి విన్నవించినాడు : "దేవా! మా రాజుగారు తమతో మనవి చేయుమన్నారు. మీకీర్తికి చిహ్నము మీ మంత్రి యౌగంధరాయణుడు. మీమీద భక్తి గల వాసవదత్త ధన్యురాలు. ఆమె చేసిన సత్కార్యంవల్ల మాకు చిరకాలం నలుగురిలో తల ఎత్తుకొని ఉండేయోగ్యత కలిగింది. పద్మావతి నాకు వాసవదత్త కన్న వేరు కాదు. ఆనవతు లిద్దరి హృదయాలూ సఖ్యంగా ఉన్నవి. కనుక శీఘ్రమే దిగ్విజయం ఆరంభించాలి." మామగారి సందేశం విని వత్సరాజు సంతోషంతో పొంగిపోయినాడు. వాసవదత్తమీద అతనికి అనురాగం అధిక మయింది. మహామంత్రి యౌగంధరాయణునిమీద మహానురాగం కలిగింది. వత్సరాజు, దేవేరులూ ఆదూతను సత్కరించి పంపించినారు. దిగ్విజయునన్నాహవిషయమై రాజు మంత్రులతో ఆలోచన చేసినాడు. వారి మంత్రప్రకారం మహారాజు కౌశాంబికి బయలు దేరినాడు.

త ర ం గ ము : ౧౮

ఉదయనుడు కౌశాంబిలో ప్రవేశించుట

వత్సరాజు లావాణకదేశమునుంచి మంత్రులతోను భార్యలతోను కౌశాంబీ నగరానికి తరలి వెళ్ళినాడు. అకాలములో పొంగిన సముద్రాలవలె భూమండలంఆక్రమిస్తూ సైన్యంవెంట వస్తున్నది. మహారాజుకు

శ్వేతచ్ఛత్రము పట్టినారు. ఆయనదగ్గిర సామంతరాజులు తమతమ స్థానాలలో ఉండి, ప్రభువు గుణగణములను ప్రశంసిస్తూ పరివేష్టించి నారు. మహారాజుకు వెనుక పిడిపడుకుమీద దేవేరులు ఇద్దరూ వస్తున్నారు. వందిమాగధులు కైవారములు చేస్తూ ప్రయాణం సాగిస్తున్నారు. ఇలా ప్రయాణం చేసి మహారాజు నిజపరివారంతో మహోత్సవముతో కలకలలాడే కౌశాంబీనగరం ప్రవేశించినాడు. ఆ పురలక్ష్మి వత్సవల్లభుని చూచి ఆనందతరంగిత అయింది. మహారాజూ, అతని భార్యలూ, పురస్త్రీలకు కన్నులపండుగ చేసినారు. ఆనగరంలో మేడల మీద కిటికీలలో ఎక్కడ చూచినా పురాంగనలు రెప్ప లార్చక మహారాజును కుతూహలంగా చూచేవారే! రాజదర్శనేచ్ఛవల్ల ఒకరమణి రవికముడిమూల మరిచి కిటికీదగ్గిరికి పరుగెత్తుకొని వచ్చింది. ఒకామె ముత్యాలహారం గుచ్చుతూ వత్సేశ్వరుణ్ణి దర్శించా లనే తహతహతో కిటికీవద్దకు వచ్చేటప్పటికి హారం పెరిగిపోయి, ఆమె ఆనందాశ్రువులవలె ముత్యాలు రాలినవి. కొంతమంది వాసవదత్తాదేవి అగ్నిదగ్ధ అయి జీవించినవిషయం మాటాడుకొంటున్నారు. వాసవదత్తా పద్మావతుల రూపాలను ప్రశంసిస్తున్నారు కొందరు.

మహారాజు దేవేరులతో నగరప్రవేశము చేసేసరికి రాజమందిరానికి అపూర్వశోభ వచ్చింది. రాజమందిర మంతా సామంతరాజుల కానుకలతో నిండిపోయింది. వత్సరాజు రాజబృందాన్ని సమ్మానించి అంతఃపురంలో ప్రవేశించినాడు. ఆయన దినశేషాన్ని ప్రియులతో, పానగోష్ఠులతో, లీలలతో గడిపినాడు.

ని ధి లా భ ము

మరునాడు వత్సరాజు మంత్రులతో ఆస్థానంలో ఉండగా, ఒక విప్రుడు ద్వారస్థానమునుంచి 'ప్రభూ, ప్రభూ, కాపాడాలి! అడవిలో

వారు లయిన గోపాలకులు నిష్కారణంగా నా కుమారుని పాదము నరికి వేశారు. ప్రభూ, మీరే దిక్కు!' అని మొర పెట్టినాడు. వెంటనే వత్సరాజు మనుష్యులను గోపాలకులను పట్టించి తెప్పించి వృత్తాంతం అడిగి నాడు. గోపాలకులు రాజుతో ఇలా విన్నవించారు. "దేవా! మేము పశువులను కాచుకుంటూ, నిర్జనస్థలాల్లో విహరిస్తూ ఉంటాము. మాలో దేవసేను డనే గొల్లవా డున్నాడు. వాడు రాతిమీద కూర్చుని తాను రాజునని చెప్పి మమ్మల్ని, ఏలుతాడు. వాడిమాట ఎవరూ జవదాటరు. ఈప్రకారం గోపాలుడు అరణ్యంలో రాజ్యం చేస్తుండగా దారివెంట పోతూ ఈ బ్రాహ్మణపిల్లవాడు మా గొల్లదొరకు నమస్కారం చెయ్య లేదు. ఎంత చెప్పినా పిల్లవాడు వినలేదు. అప్పుడు గొల్లదొరకు కోపం వచ్చింది. అందుకనే బ్రాహ్మణ పిల్లవాడి కాళ్ళు నరికివేయు మని రాజాజ్ఞ అయింది. రాజాజ్ఞను ఎలా మీరడం ?" గోపాలకులు ఇలా విన్నవించే సరికి బుద్ధిమంతుడు యౌగంధరాయణుడు ఆవిషయం చక్కగా ఆలోచించి ప్రభువుతో "రాజేంద్రా! ముమ్మాటికి నిశ్చయం. అక్కడ ఆ గొల్లల కేదో నిధినిక్షేపం దొరికింది. ఆనిధిలాభంవల్లనే గోపాలునికి ఇంత ప్రభుత్వం కలిగింది. మనము అక్కడికి పోదాము" అన్నాడు. మహారాజు గోపాలకులనే దారి చూప మని నియమించి సేనా సమేతంగా ఆఅరణ్యానికి వెళ్ళినాడు. ఆప్రదేశాన్ని పనివాళ్ళు పరీక్షచేసి నిధి కోసం త్రవ్వడం ఆరంభించినారు. కొంత మేర త్రవ్వేటప్పటికి శిలారూపు డయిన యక్షుడొకడు బయటకు వచ్చి 'రాజేంద్రా! ఈనిధి నీతాత పాతిపెట్టించినాడు. చాలా కాలం నేను దీన్ని కాపాడినాను. ఈ నిధి తీసుకో!' అని పలికి వెంటనే యక్షుడు అదృశ్యు డైనాడు. ఆ గోతిలో రత్నసింహాసనం వత్సరాజుకు దొరికింది. అభ్యుదయ కాలంలో కల్యాణ పరంపర కలుగుతుంది గదా! అప్పుడు వత్సరాజు గొప్ప ఉత్సవంచేసి ఆనిధానం తీసుకొని, గోపాలకులను అభినందించి, రాజధానికి వెళ్ళినాడు.

మహారాజు రత్నసింహాసనాన్ని తీసుకురాగా పురజనులు సంతోషం పట్టలేకపోయినారు. మంత్రులు మహోత్సవం చేశారు. ఉత్సవసమయంలో యౌగంధరాయణుడు వత్సరాజుతో తనయభిప్రాయం తెలియచేసినాడు: "దేవా! కులక్రమాగత మయిన మహాసింహాసనం లభించి నప్పుడు, మీరు దీనిని ఎక్కి అలంకరించడం సమంజసం" అని. "నా తాతముత్తాతలు భూమండలం జయించి ఈ సింహాసనం అధిష్ఠించినారు. నేను వారివలెనే చక్రవర్తినై సింహాసనం అధిష్ఠించాలి. రాజ్యాలను జయించక రత్నసింహాసనం అలంకరిస్తే నా కేమి కీర్తి? ఈ సాగరాంత భూమండలమును జయించి నాపూర్వుల రత్నసింహాసనం అధిష్ఠిస్తాను." అంటూ మహారాజు సింహాసనము ఎక్కలేదు. గొప్పవారికి అభిమానము ఎక్కువ కదా! యౌగంధరాయణుడు వత్సేశ్వరునితో "మంచిది మహారాజా! తూర్పుదిక్కున దిగ్విజయము ఆరంభించుదాము" అన్నాడు. "ఉత్తరాది దిక్కు లుండగా, మొదట తూర్పుదిక్కునే జయించడ మేమిటి?" అన్నాడు వత్సరాజు.

అప్పుడు మంత్రి "కుబేరునిదిక్కు గొప్పదయినా, మ్లేచ్ఛసమావాసం వల్ల కలుష మయింది. సూర్యుడు పశ్చిమాన అస్తమిస్తాడు కనుక పశ్చిమదిగ్విజయం ఆదిలో మంచిది కాదు. దక్షిణదిక్కు రాక్షసాక్రాంతము కనుక, అది యోగ్యం కాదు. తూర్పున సూర్యోదయం అవుతుంది కనుక, దేవేంద్రుడు పరిపాలించేది కనుక, గంగ తూర్పు వైపే పారుతున్నది కనుక, తూర్పు శ్రేష్ఠ మైనది. హిమవద్వింధ్యపర్వత దేశాలలో గంగ ప్రవహించే దేశాలే శ్రేష్ఠములు. కల్యాణకాంక్షుల మయిన మనము తూర్పువైపే పోదాము. మీ పెద్దలుకూడా తూర్పు దిశనే మొదట జయించి, అనంతరం తక్కినదిశలు స్వాధీనం చేసుకొన్నారు. శతానీకుడు కౌశాంబీనగరం రమ్య మైన దనీ, సామ్రాజ్యము పౌరుషాధీనం కాని దేశాధీనం కాదనీ నిశ్చయించుకొని హస్తినాపురంలో నివసించినాడు.

మంత్రి మాటలు విని మహారాజు శౌర్యధనుడు కావడంవల్ల "సత్యము! సామ్రాజ్యానికి దేశము కారణం కాదు. బలవంతులకు పౌరుషమే సంపత్కారణము. ఏకాకి అయినా, ఆశ్రయహీను డయినా సిరిని చేపట్టగలడు. మీరెప్పుడూ సత్త్వవంతునికథను వినలేదూ?" అన్నాడు. మంత్రులందరూ కథాకర్ణన కుతూహలాయత్తచిత్తు లైనారు. వత్సరాజు దేవేరుల సన్నిధిలో ఇలా చెప్పినాడు :

విదూషకుని కథ

ఉజ్జయినీనగరాన్ని ఆదిత్యసేను డనేరాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. ఆయన ఒకరోజు యాత్ర చేస్తూ గంగాతీరాన సేనతో ఉన్నాడు. ఇంతలో గుణశర్మ అనేవైశ్యుడు తనకుమార్తెను రాజుకు కానుకగా తీసుకొనివచ్చి, ప్రతీహారముఖంగా రాజుగారికి సంగతి మనవి చేసినాడు : "నాయింట్లో చక్కని చుక్క పుట్టింది. ఈకన్యను మరొకరికి ఇవ్వదలుచుకోలేదు. ఏలిన వారే నాకుమార్తెను ఏలాలి" అని. మహారాజు ఆసౌందర్యరాశినిచూచి అనురాగమువల్ల ఆమెను పట్టపురాణిగా చేసి, గుణశర్మకు తనతో సమానంగా ఐశ్వర్యం ఇచ్చినాడు. ప్రియురాలితో అహోరాత్రాలు గడుపుతూ రాజు రాజకార్యాలమీద శ్రద్ధ వదలివేసినాడు. ప్రజల ఆక్రందనము అతనిచెవులకు సోకడంలేదు. ఎల్లప్పుడూ అంతఃపురములోనే మహారాజు ఉండడంవల్ల శత్రువుల హృదయాల్లో భయం తొలిగిపోయింది. ఇలా ఉండగా అతనిప్రేయసి తేజస్వతీదేవి ఆడపిల్లను ప్రసవించింది. ఆ పిల్లను అల్లారుముద్దుగా పెంచుతున్నారు. ఆ పిల్ల అందాలకుప్ప. అందరికీ కన్నులపండుగ చేస్తూ అమ్మాయి పెరుగుతున్నది.

ఒకప్పుడు సామంతుడు తిరుగుబాటు చేయగా రాజు అతనిపై దండయాత్ర చేస్తూ, తనసైన్యానికి వెనుక పిడిఏనుగుమీద తేజస్వతీదేవిని కూర్చోబెట్టినాడు. ఉత్తమాశ్వము ముంగాళ్ళమీద అతివేగముగా పరు

గెంతుతున్నప్పుడు, రాజు తేజస్వతికి ఆహారాన్ని చూపుతూ దానికి హెచ్చరిక చేసినాడు. అప్పుడా గుర్రము అతని మనసు తెలుసుకున్నట్లు మహా వేగంగా ఎక్కడికో పరుగెత్తింది. సైన్యము తల్లడిల్లగా గుర్రపు రౌతులు వెయ్యివిధాల అతన్ని కనిపెట్టవలెనని దౌడు తీశారు. ఏమీ లాభం లేకపోయింది. మంత్రులు అనిష్ట భయంవల్ల దేవిని తీసుకొని ఉజ్జయిని చేరి కోటద్వారము మూసివేసి, ప్రాకార రక్షణ చేసి, రాజు ఎక్కడ ఉన్నాడో వెతికిస్తూ, ప్రజలను ఓదార్చుతున్నారు. ఈలోగా గుర్రము రాజును తీసుకొనిపోయి వింధ్యారణ్యములో నిలిచింది. అరణ్యములో రాజుకు దారీ తెన్నూ తెలియక, విచారించి గుర్రము దిగి, అశ్వజాతులను ఎరిగినవాడు కనుక ఆ ఉత్తమాశ్వమునకు ప్రణామం చేసి "నీవు దేవుడవు. నీవంటివాడు ప్రభువుకు ద్రోహము చేయడు. నీవే నాకు దిక్కు. నన్ను మంచిదారికి తీసుకుపో" అని వేడుకొన్నాడు. రాజు మాటలు విని ఆ గుర్రము పూర్వజన్మజ్ఞానంవల్ల పశ్చాత్తాపపడి, రాజును ఎక్కించుకొని, ఏమీ శ్రమ కలిగించకుండా ఉజ్జయినీ నగర సమీపానికి తీసుకొని వెళ్ళింది.

సూర్యుడు అస్తమించినాడు. నగరమంతటా చీకటి కమ్మగా, నగర ద్వారములు మూసి ఉండడమువల్ల ఆ గుర్రము ఊరివెలుపల శ్మశానము వద్ద ఉన్న బ్రాహ్మణ మఠములో రాజును చేర్చింది.

అలిసిపోయిన అశ్వాన్ని దిగి ఆదిత్యసేనుడు ఆరాత్రి గడపవలెనని మఠంలో ప్రవేశించబోయేసరికి, అక్కడి బ్రాహ్మణులు అతను శ్మశానపాలుడో, చోరుడో అనే సంశయంవల్ల లోపలికి రానీయక పరుషములు పలికినారు. ఆ బ్రాహ్మణులలో విదూషకుడనే ఒక బ్రాహ్మణుడు, సత్త్వవంతుల్లో శ్రేష్ఠుడయినవాడు. మఠంలోనుంచి బైటికి వచ్చినాడు. ఆయన యువకుడు, దృఢకాయుడు. అగ్నిదేవుని ఆరాధించి తలుచుకొన్న మాత్రాన చేతిలోకి వచ్చే ఖడ్గమును పొందినాడు. ఆయన

రాత్రివేళ వచ్చిన మహారాజును చూచి, తక్కిన బ్రాహ్మణులను అద లించి, వినయముతో మఠంలోకి తీసుకొనిపోయి, విశ్రమింపజేసినాడు. దాసీవాళ్ళచేత ధూళి తుడిపించి శుభ్రము చేయించి, విదూషకుడు రాజుకు తగిన ఆహారము ఏర్పాటు చేయించినాడు. గుర్రానికి జీను తీసి వేసి గడ్డి వేసి, ఉపచారములు చేయడంవల్ల అలసట తీరింది. అంతట ఆయన రాజుతో "రాజా, మీకు నేను కాపుంటాను. మీరు సుఖంగా నిద్రించండి" అంటూ విదూషకుడు రాజుకు పక్క వేసి, అతడు నిద్రించ గానే అగ్నిదేవు డిచ్చిన ఖడ్గము చేతబూని రాత్రి ద్వారం దగ్గిర పహారా యిస్తున్నాడు. తెల్ల వారింది. రాజు చెప్పకుండానే, ఆబ్రాహ్మ ణుడు గుర్రానికి జీను వేసి సిద్ధము చేసినాడు. రాజు అతనికి వీడుకోలిచ్చి గుర్ర మెక్కి ఉజ్జయినీ నగరం ప్రవేశించినాడు. ఆయన రావడంతోనే ఎదురుగా మంత్రులు సంతోషంతో వచ్చినారు. మంత్రులతో మహా రాజు రాజమందిరము ప్రవేశించినాడు. తేజస్వతీదేవి హృదయజ్వరము తగ్గింది. మహారాజు నగరప్రవేశము చేసేసరికి ప్రజల దుఃఖాలు తగ్గిపో యినవి. సాయంకాలందాకా వాళ్ళు దేవీ మహోత్సవము చేసినారు.

మరునాడు ఆదిత్యసేనుడు విదూషకుని బ్రాహ్మణు లందరితోకూడా పిలిపించినాడు. మహారాజు కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా విదూషకునికి వెయ్యి గ్రామాలు, ఛత్రవాహనములూ బహూకరించినాడు. రాజు అతనిని తనకు పురోహితుని చేసుకొన్నాడు. గొప్పవారికి చేసినఉపకారము ఎన్నటికీ వ్యర్థము కాదు. విదూషకుడు సామంతరాజులతో సమానంగా గౌరవము పొందు తున్నాడు. తన కిచ్చిన గ్రామములను మఠబ్రాహ్మ ణుల కందరికీ సమానము చేసినాడు. ఆయన రాజును సేవించి ఆశ్రయించి తక్కిన బ్రాహ్మణులతో ఆగ్రామసమూహముతో కలిసి మెలిసి ఉంటున్నాడు. కాలక్రమేణ తక్కిన బ్రాహ్మణులు తమలో తాము ప్రాధాన్యము కోరి, ధనమదమువల్ల విర్రవీగి విదూషకుని లక్ష్యం

చెయ్యడం లేదు. వాళ్ళల్లో అంతఃకలహాలవల్ల గ్రామాల్లో శాంతి నశిం చింది. వారందరూ దుర్మార్గులై ప్రవర్తిస్తుంటే, విదూషకుడు ఏమీ పట్టించుకోకుండా ఉన్నాడు. అల్పులవిషయంలో ధీరులు ఉపేక్ష చేయడం సహజమే!

ఒకనాడు ఆ బ్రాహ్మణులు పోట్లాడుకొంటున్న సమయంలో, చక్ర ధరు డనే నిష్ఠురస్వభావు డయిన బ్రాహ్మణుడు వచ్చి "ఇతరులకు నీతులు చెప్పడానికి అంధుడూ స్వచ్ఛదృష్టికలవాడే. కుబ్జుడూ స్పష్టంగా మాట్లాడేవాడే. దరిద్రు లయిన మీకు సిరి పట్టింది. ఈనడమంత్రపు సిరివల్ల కన్నూ మిన్నూ కానక, ఓర్వలేక గ్రామాలను పాడుచేస్తు న్నారు. విదూషకుడు మీ సంగతిచూచి ఉపేక్షచేస్తున్నాడు. ఈతప్పు అతనిదే. మీకు త్వరలో ముష్టిచెంబు చేతికి వస్తుంది. మీలో ప్రతి వాడూ నాయకుడు కావా లని, పోరాడి గ్రామాలను బాధపెట్టడంకన్న ఒకేనాయకుడు చెప్పినట్టు మీరు వింటే సిరిసంపదలు నిలుస్తవి నా మాటవిని ధీరుడయినవాణ్ణి నాయకుణ్ణి చేసుకోండి." అని వారికి హిత బోధ చేసినాడు.

ప్రతివాడూ నేను నాయకుడు కావాలంటే నేను కావాలని పట్టు పట్టగా, ఆమూఢులకు చక్రధరుడు హితబోధ చేసినాడు: "ఎందు కిలా తగవు లాడతారు? నేను పందెం ఏర్పాటు చేస్తాను. అందులో ఎవడు గెలిస్తే వాడు నాయకు డవుతాడు. ఇక్కడ శ్మశానంలో ముగ్గురు దొంగలను కొరత వేశారు. ఈరాత్రి ఆదొంగల ముక్కులు ఎవడు కోసుకు రాగలడో వాణ్ణి నాయకుణ్ణి చేసుకోండి. ఎప్పుడూ వీరునికే పట్టం కట్టాలి కదా?" చక్రధరుని మాటలు విని విదూషకుడు "అలాగే చేతాము. ఇందులో దోష మేముంది?" అని పలికినాడు. అప్పుడు బ్రాహ్మణులు "ఈపని మావల్లకాదు" అన్నారు. విదూష కుడు దొంగల ముక్కులుకోసి శ్మశానంనుంచి తీసుకురావడానికి సిద్ధ

పడినాడు. విదూషకుడు ఆసాహసకృత్యము చేస్తే అతన్నే నాయకునిగా ఆబ్రాహ్మణులు అంగీకరిస్తా మన్నారు. విదూషకుడు ఆరాత్రి అగ్ని దేవుని తలుచుకొన్నాడు. తలచుకొన్నమాత్రాన కత్తి చేతులోకి వచ్చింది. ఒంటరిగా శ్మశానంలో ప్రవేశించినాడు. అప్పుడు శ్మశానంలో ఢాకినీదయ్యాలు ఘోష పెడుతున్నవి. గద్దలు, కాకులు రొద చేస్తున్నవి. ఘోరవిదయ్యాల నోళ్ళలో మంటలూ, చితిమీద మంటలూ వ్యాపిస్తున్నవి. ఘోరస్తంభాలుమీద ఉన్న దొంగలు ముఖాలు పైకెత్తుకొని ఉండగా విదూషకుడు వారిని సమీపించినాడు. దగ్గరికి రాగానే బేతాళదయ్యము ఎల్ల దొంగలు ఆవేశంతో ఆబ్రాహ్మణుని పిడికిలితో గుద్దినారు. విదూషకుడు చలించక ధైర్యంగా కత్తితో వారిని నరికినాడు. దొంగలమీద ఆవేశించిన దయ్యము వదలిపోయింది. వెంటనే అతడు ఆదొంగల ముక్కులు కోసి వస్త్రంలో మూట కట్టుకొన్నాడు.

విదూషకుడు తిరిగి వస్తూండగా శ్మశానంలో శవముమీద జపము చేస్తున్న సన్యాసిని చూచి అత డేమి చేస్తాడో చూతా మని కుతూహలంవల్ల అతనివెనుకకు వెళ్ళి దాగినాడు. క్షణంలో సన్యాసి కింది శవము ఫూత్కారము చేసింది. వానిముఖమునుంచి జ్వాల, నాభినుంచి ఆవాలూ వచ్చినవి. అప్పు డాసన్యాసి ఆవాలు తీసుకొని లేచి శవాన్ని అరిచేతితో కొట్టినాడు. వెంటనే శవము లేచి నిలిచింది. అతడు ఆశవం బుజంమీద ఎక్కగా అది నడిచింది. విదూషకుడు మెల్లిగా వెంబడించినాడు. కొంతదూరము అతను నడవగా శిథిల మైన దేవాలయంలో కాళీవిగ్రహము కంట బడింది. అక్కడ సన్యాసి శవాన్ని దిగి గర్భగుళ్ళోకి వెళ్ళినాడు. శవాన్ని అధిష్ఠించిన బేతాళుడు నేలమీద పడ్డాడు. విదూషకుడు వాళ్ళకు కనబడకుండా యుక్తిగా చూస్తూ అక్కడే ఉన్నాడు. సన్యాసి కాళిని పూజించి,

"దేవీ! నీకు తుష్టికలిగితే నాకు వరం ప్రసాదించు. నీవు తృప్తి పడకపోతే, నీకు నేను బలిఅవుతాను. అప్పుడయినా నీకు తృప్తి కలగదా?" అని మంత్రసాధనలో గర్వంతో అన్నాడు. గర్భగుడిలో ఆకాశవాణి "ఆదిత్య సేనమహారాజ పుత్రికను తెచ్చి కానుక అర్పించు. అప్పుడు నీకోరిక ఈడేరుతుంది" అన్నది. ఆమాటవిని అతడు శవమును కొట్టి లేపినాడు. అప్పుడు బేతాళుడు ఫూత్కారం చేస్తూ లేచి నిలుచున్నాడు అతని నోటిలోనుంచి జ్వాలలు వస్తున్నవి. ఆబేతాళునిబుజ మెక్కి సన్యాసి రాజకుమారిని తీసుకు రావడానికి ఆకాశాన వెళ్ళినాడు. అదంతా విదూషకుడు చూచి, "ఏమిటి! నేను బతికి ఉండగానే నీవు రాజపుత్రిని చంపగలడా? ఈ మూర్ఖుడు వచ్చేదాకా నే నిక్కడే ఉంటాను" అని నిశ్చయించేసుకొని అక్కడే దాక్కున్నాడు

సన్యాసి ఆకాశమార్గాన వెళ్లి కిటికీలోనుంచి అంతఃపురంలో ప్రవేశించినాడు; రాజపుత్రి నిద్రిస్తున్నప్పుడు ఆమెను ఎత్తుకొని వచ్చినాడు. ఆపిల్ల పెద్దపెట్టున ఏడుస్తున్నది. అతడు ఆకాశమునుంచి దేవీభవనంలో దిగి, బేతాళుని వదలిపెట్టి రాజపుత్రితో గర్భాలయంలోకి వెళ్లినాడు సన్యాసి కత్తి దూసి రాజకన్యను ఖండించబోయినాడు. వెంటనే వెనుక దాగి ఉన్న విదూషకుడు ఒరలోనుంచి కత్తి దూసి అక్కడికి వచ్చి "ఛీపాపీ! జాజిపువ్వును రాతితో నలగగొట్టి వేతామనుకొంటున్నావు." అని సన్యాసిమెడ పట్టుకొని వంగదీసి తల ఖండించివేసినాడు. విదూషకుని గుర్తుపట్టి రాజకుమారి ముణుచుకొని పోతున్నప్పుడు ఆమెను అతడు ఓదార్చి అంతఃపురానికి తీసుకుపోవడం ఏలాగని ఆలోచిస్తున్నాడు. ఆకాశవాణి "విదూషకుడా! నామాటవిను నీచేతుల్లో చనిపోయిన సన్యాసికి బేతాళుడూ ఆవాలూ దొరికినవి. అందువల్ల అతనికి రాజ్యసంపాదన మీద, రాజకన్యలమీద మనసు పుట్టింది. అతి ఆశకు పోయి ఈమూర్ఖుడు చనిపోయినాడు. ఓ వీర

విదూషకుడా! ఆవాలు పుచ్చుకో. వాటిప్రభావంవల్ల నీవు ఆకాశం మీద సంచరించగలవు.'' అని అతనికి సంతోషము కలిగించింది.

విదూషకుడు సన్యాసికొంగున ఉన్న ఆవాలు తీసుకొని, రాజ పుత్రినెత్తుకొని దేవి భవనంలో బైటికి వచ్చినాడు. అప్పుడు అశరీర వాణి "విదుషా! ఇక్కడికే ఈదేవి గృహానికే నెలరోజు లయ్యాక నీవు తప్పకుండా రావాలి. మరిచిపోకు'' అన్నది. అతడు తప్పక వస్తా నన్నాడు. విదూషకుడు రాజకన్యను ఎత్తుకొని ఆకాశాన ఎగిరి అంతః పురానికి వెళ్ళి అక్కడఉంచిఓదార్చినాడు. అతడామెతో "అమ్మాయీ! తెల్లవారితే ఆకాశంమీద వెళ్ళలేను. నాకు సెలవియ్యి. వెళ్ళిపోతాను. తెల్లవారితే నన్నంతా చూస్తారు.'' అన్నాడు. రాజపుత్రి భయ పడుతూ, "మహాపురుషుడా! నీవు వెళ్ళిపోతే నేను జీవించను. పూను కొన్నపని పూర్తిగా నెరవేర్చడం సత్పురుషులవ్రతం.'' అని వేడు కొన్నది. "ఏమయినా కానీ. నేను పోను. పోతే ఈమె జీవించదు. అప్పుడు నా రాజభక్తివల్ల ఏమి ప్రయోజనం?'' అని విదూషకుడు ఆలోచించి ఆరాత్రి అక్కడే ఉన్నాడు. భయంవల్ల రాజకన్య నిద్ర పోలేదు. అతడు మాత్రం అలిసి నిద్రపోయినాడు. తెల్లవారినా అత నికి మెళుకువ రాలేదు. "పాపం నిద్ర లేదేమో తెల్లవారు జామున నిద్ర పట్టింది లేపడం ఎందుకు!'' అని ఆమె ఆర్ద్రహృదయంతో ఆలో చించి నిద్రలేపలేదు. అంతఃపురపరిచారికలు అతన్ని చూచి తెల్లపోయి రాజుగారి దగ్గిరికి వెళ్ళి విన్నవించారు. విదూషకుని ప్రభావం తెలిసిన మహారాజు కుమార్తెమందిరమునుంచి అతన్ని పిలిపించినాడు. విదూష కుడు రాజుతో జరిగినవిషయ మంతా పూస గ్రుచ్చినట్టు చెప్పి, తన కొంగున కట్టుకొన్న దొంగలనాసికలను, ఆవాలను చూపినాడు. ఆ దంతా నిజమే నని రాజునమ్మినాడు. దీనికంతకూ మఠంలో బ్రాహ్మ ణులు కారణ మని, వారిని చక్రధరునితోసహా పిలిపించి, రాజు

సర్వమూ అడిగి తెలుసుకొన్నాను. స్వయముగా శ్మశానానికి వెళ్ళి, ముక్కలులేని ఆశవములను చూచి, కాళీదేవ్యాలయానికి పోయి అక్కడ చచ్చిపడిఉన్న సన్యాసిని చూచి, నమ్మకం కలుగగా సంతోషించి, తన కుమార్తెను రక్షించిన విదూషకునికి ఆమె నిచ్చి వివాహము చేసినాడు. అది మొదలు ఆ విదూషకుడు రాజకన్యతో సుఖాలు అనుభవిస్తూ రాజభవనంలోనే ఉంటున్నాడు.

కొన్నిరోజులు గడిచిన తర్వాత రాజపుత్రి విదూషకునితో "నాథా! ఆరాత్రి అశరీరవాణి మిమ్మల్ని మాసాంతమున దేవీ మందిరానికి తప్పక రమ్మన్నది. ఆమాట మరిచిపోయినారా ?" అన్నది. ప్రియురాలు జ్ఞాపకము చేసినందుకు విదూషకుడు సంతోషించి, "ప్రేయసీ ! అవును. మరిచిపోయినాను. సమయానికి జ్ఞాపకముచేశావు." అంటూ అందుకు ఆలింగన బహుమాన మిచ్చినాడు. ఆమె నిద్ర పోయాక, అగ్నిదేవునివల్ల లభించిన ఖడ్గము చేత పూని స్తిమిత చిత్తంతో దేవి భవనానికి వెళ్ళినాడు. "నేనువిదూషకుణ్ణి వచ్చాను." అని అతడు అరిచేసరికి లోపలికి రమ్మని అశరీరవాణి పలికింది. అతడు లోపలికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ దివ్యమందిరము, అందులో అప్సరస కనపడినది. విదూషకుడు ఆదివ్యకన్యను చూచి ఆశ్చర్యపడినాడు. ఆమె అతన్ని స్నేహబహుమాన పూర్వకముగా కుశలప్రశ్నలు వేసింది. ఎవ రీమె ? ఇంత చనువుగా మాట్లాడుతున్నదే ? ఈమె ఎవరో తెలుసుకోవాలి అని అతడు ఉత్సుకు డయి ఉండగా ఆదివ్యకన్య "నేను విద్యాధరకన్యను. నన్ను భద్ర అని పిలుస్తారు. మాది గొప్పవంశము. కామ గమనముచేత ఇక్కడికి వచ్చి నే నప్పుడు నిన్ను చూచాను. నీ గుణములకు సంతోషించినాను. ని సుగుణాలు నన్ను ఆకర్షించడం వల్ల నిన్ను మళ్ళీ రమ్మని, ఆసమయంలో అశరీరవాణిని సృష్టించాను. నా విద్యాప్రభావమువల్ల ఆదిత్యసేన మహారాజపుత్రి

మోహితురాలై, నీవు ఇక్కడికి రావలసిన విషయము జ్ఞాపకము చేసింది. నీకోసము నేను ఎదురుచూస్తూన్నాను. అందగాడా! ఈ శరీరము నీకు అర్పించాను. నన్ను పెళ్ళాడు." అని వేడుకొన్నది. విద్యాధరి మాటలు విని విదూషకుడు అంగీకరించి గాంధర్వవిధిని ఆమెను వివాహము చేసుకొన్నాడు. ఆమెతో భోగములు అనుభవిస్తూ అతడు అక్కడే ఉన్నాడు.

ఈలోగా అంతఃపురములో తెల్లవారుజామున రాజకన్య నిద్రలేచి, భర్త కనపడకపోవడంవల్ల బెంగపడి కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడ్చింది. పదములు తొట్రుపడగా ఆమె తల్లిదగ్గిరికి వెళ్ళి తనభర్త రాత్రి ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయినాడనీ, భయపడుతూ, పశ్చాత్తాపముతో తపించి చెప్పింది. కన్నకూతురిమీద ప్రేమవల్ల తల్లి విచారించింది. రాజు సంగతి తెలుసుకొని వ్యాకులపడినాడు. అప్పుడు రాజకుమారి "నాకు తెలుసును. నాభర్త అమ్మవారి గుడికి వెళ్ళినాడు" అన్నది. కూతురు చెప్పినమాటను బట్టి రాజు స్వయముగా దేవాలయానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ విద్యాధరీప్రభావమువల్ల విదూషకుడు అదృశ్యుడై ఉన్నందు వల్ల రాజు అతనిని కనిపెట్టలేకపోయినాడు. ఏమిచేయడానికీ తోచక రాజు వెళ్ళిపోయినాడు. కుమార్తె భర్త లభించనందువల్ల నిరాశ చేసుకొని ప్రాణాలు వదలివేయ సంకల్పించుకొన్నది. ఆసమయములో మునీంద్రుడు వచ్చి "అమ్మా, నీ కేమీ ఆపద రాదు. నీభర్త దివ్య భోగాలు అనుభవిస్తూ క్షేమంగా ఉన్నాడు. త్వరలో నీదగ్గిరికి వస్తాడు" అంటూ ఓదార్చినాడు. పతిసమాగమము ప్రాప్తిస్తుంది గదా అని ఆమె ఆశతో ప్రాణాలు బిగబట్టి ఉన్నది.

విద్యాధరీదేవితో చెలికత్తె, యోగేశ్వరి రహస్యముగా "సఖీ! మనుష్యసంపర్కము చేశావని విద్యాధరులు నీమీద కోపంగా ఉన్నారు. నీకు వాళ్లు అపకారం చేస్తారు. వెంటనే నీవు ఇక్కడినుంచి

వెళ్ళిపో. తూర్పుసముద్రము అవతలిదరి కార్కోటక మనేపట్టణము ఉన్నది. దానిని దాటగా శీతోద అనేపుణ్యనది, కనబడుతుంది. దాని అవతల సిద్ధక్షేత్ర మయిన ఉదయమహాపర్వతము ఉన్నది. అక్కడికి నీవు వెళ్ళితే విద్యాధరులు అంతవరకూ రాలేరు. వెళ్లిపో. వస్తే నీ ప్రియుడుకూడా నీతో వస్తాడు." అన్నది. చెలికత్తెమాటలు విని, విద్యాధరి విదూషకుని ప్రేమించినా, ఉదయపర్వతానికి వెళ్ళదలచు కొన్నది. ప్రియునితో ఆమె సంగతియావత్తూ యుక్తియుక్తంగా చెప్పి, అతనికి తనఉంగరము ఇచ్చి, తెల్లవారుజామున వెళ్ళిపోయింది. విదూషకుడు క్షణంలో దేవ్యాలయముదగ్గర ఉన్నాడు. విద్యాధరిలేదు. ఆమందిరమూ అక్కడ లేదు. ప్రేయసీప్రపంచ మును స్మరిస్తూ ఉంగరము చూచుకొంటూ విదూషకుడు విషాదాశ్చర్యములపా లయినాడు. ప్రియురాలు ఉదయపర్వతానికి వెళుతున్నా నని చెప్పినమాటలు స్వప్న ప్రాయముగా స్మరిస్తూ, "నేను కూడా ఉదయపర్వతానికి పోతాను. నేను ఇక్కడ ఉంటే ఆదిత్యసేనుడు కనిపెట్టి నన్నుకదలనీయడు. కార్య సిద్ధికి తగినయుక్తి పన్నడం అవసరం" అని విదూషకుడు ఆలోచించి మారువేషము వేసుకొన్నాడు. చిరిగి పోయిన పేలికలు కట్టుకొని శరీ రానికి బూడిదపూసుకొన్నాడు. అతడు అమ్మవారిగుడినుంచి భద్రా అని కేకలువేస్తూ బయటికివచ్చినాడు. అక్కడున్నజనమంతా అతన్ని చూచి 'అదుగో విదూషకుడు అదుగో విదూషకుడు' అంటూ కోలాహలము చేశారు.పిచ్చివానివలె ఉన్నవిదూషకుణ్ణి రాజు పట్టుకొని అంతఃపురానికి తీసుకొనిపోయినాడు. విద్యాధరిమీద ప్రేమవల్ల విదూషకుడు ఎవరు ఏమి అడిగినా 'భద్రా, భద్రా' అని పలుకుతున్నాడు. వైద్యులు అతనికి అభ్యంగనస్నానము అవసరమన్నారు. విదూషకుడు తల అంటు కొన్నాక మళ్ళీ ఒంటికి బూడిదపూసుకోడం సాగించినాడు. రాజపుత్రి స్వయంగా ఫలహారము తీసుకొని వస్తే విదూషకుడు కాలితో ఒక్క

తన్నుతన్నేవాడు. కొన్నిరోజులుపాటు అతడు బట్టలుచింపుకోడం పిచ్చిగా ఉండడం సాగించినాడు; అనవసరముగా ఇతనిని బాధపెట్టడం బాగా లేదు. ఈపిచ్చికి మందు లేమీ పని చెయ్యవు. మనము పెట్టేబాధ పడలేక ప్రాణాలు వదులుతాడు. పైగా బ్రహ్మహత్యాదోషం సంభవిస్తుంది. విచ్చలవిడిగా ఇతనిని వదిలిపెడితే కాలక్రమేణ స్తిమితపడతాడేమో." అని ఆదిత్యసేనుడు ఆలోచించి అతనిని వదిలిపెట్టినాడు.

విదూషకుడు విద్యాధరి వద్దకు పోవుట

విదూషకుడు యథేచ్ఛగా తిరుగుతూ మరునాడు విద్యాధరీదేవి ఇచ్చిన ఉంగరము తీసుకొని విద్యాధరికోసం తూర్పు దిక్కుగా ప్రయాణమైనాడు. పోయిపోయి అతను పౌండ్రక పట్టణము చేరి వృద్ధ బ్రాహ్మడి ఇంటిలో బస ఏర్పాటు చేసుకొన్నాడు. వృద్ధురాలు అతనికి ఆతిథ్యమిచ్చి, కన్నీరు విడుస్తూ "నాయనా, నాయిల్లు వాకిలీ సర్వస్వం నీకు ధారాదత్తము చేస్తున్నాను. పుచ్చుకో. నేను జీవించను" అన్నది. ఆశ్చర్యంతో అతడు "ఎందు కమ్మా ఇలా అంటావు?" అని ప్రశ్నించినాడు. ఆమె ఇలా అన్నది: "నాయనా, సంగతి విను. ఈ నగరపాలకుడు దేవసేనుడు. రాజుకు లేకలేక కుమార్తె చాలా కాలానికి కలిగింది. చిరకాల దుఃఖము అనుభవించిన తరువాత పుట్టిన పిల్ల కనుక దుఃఖలబ్ధిక అని పేరు పెట్టినాడు. ఆమెకు యౌవనము రాగానే కచ్ఛపనాథు డనేరాజుకు ముడిపెట్టినాడు తండ్రి. కచ్ఛపనాథుడు పడక గదిలో ప్రవేశించి భార్యదగ్గిరికి పోయేసరికి అతనిప్రాణాలు వెంటనే ఎగిరిపోయినవి. రాజు చింతాక్రాంతుడై దుఃఖలబ్ధికను మరొకరాజు కిచ్చి పెళ్ళి చేశాడు. అతడుకూడా యథాప్రకారంగా పెళ్ళి అయిన వెంటనే చనిపోయినాడు. రాజు లెవ్వరూ ఆపిల్లను వివాహము చేసుకోడానికి సాహసించలేక భయపడుతున్నారు. అప్పుడు దేవసేన మహా

రాజు సేనాధి పతిని పిలిచి ఇలా ఆజ్ఞాపించినాడు: "ఈ దేశంలో నీవు రోజూ ప్రతియింట్లోనుంచీ ఒక్కొక్క బ్రాహ్మణుణ్ణి గాని, క్షత్రియుణ్ణి గాని తెచ్చి నాకూతురి పడకగదిలో వదలాలి. ఎంతమంది ఎన్నాళ్ళు చనిపోతారో చూతాము. ఎవడు బతికితే వాడికి నాకూతుర్ని ఇస్తాను. విధిని తప్పించడం మనతరమా!"

"రాజాజ్ఞప్రకారము సేనాధిపతి ప్రతిదినమూ వంతుప్రకారము పురుషుని రాజకన్యకోసము తీసుకుపోతున్నాడు. వందలకొద్దీ మనుష్యులు చనిపోతున్నారు. నిర్భాగ్యురాల నయిన నాకు ఒక్కడే కొడుకు ఉన్నాడు. నాయనా! ఇవాళ అతనివంతు వచ్చింది. వాడు లేకపోతే నేను బతికి ప్రయోజన మేమిటి! కనుక నేను జీవించి ఉండగానే, గుణవంతుడవయిన నీకు, తిరిగి నా కిట్టిదుఃఖము కలగకుండా ఉండేటందుకు గృహమూ నాసర్వస్వమూ ఇస్తున్నాను."

అప్పుడు విదూషకుడు "అమ్మా, నీవు బెంగ పెట్టుకోకు. నీయేక పుత్రుణ్ణి పంపకు. నేను ఆ రాజపుత్రి దగ్గిరికి పోతాను. నేను చనిపోతానని నన్ను చూసి జాలిపడకు. నాకు యోగసిద్ధి ఉన్నది. ఏమీ భయము ఉండదు." అన్నాడు.

"నీవు ఎవరో మానవమాత్రుడివి కావు. నా పూర్వపుణ్యవశాన ఇక్కడికి వచ్చావు. మాకు ప్రాణా లిచ్చి నాయనా, నీవు కుశలంగా ఉండు" అన్నది.

ఈ ప్రకారంగా విదూషకుడు వృద్ధురాలి దగ్గిర అనుమతి తీసుకొని, సందెవేళ సేనాధిపతి సేవకునితో రాజకన్యాంతఃపురానికి వెళ్ళినాడు. ఆ రాజకన్య యౌవన మదములో విరియబూచిన పూలతీగెవలె కళకళ లాడుతున్నది. ఆ రాత్రి రాజపుత్రి పానుపుమీద పరుండగా విదూషకుడు అగ్నిదేవుణ్ణి ధ్యానించినాడు. వెంటనే అతనికి ఆగ్నేయఖడ్గము చేతిలోకి రాగా లోపలికి వెళ్ళి, "ఇక్కడ పురుషున్ని ఎవరు చంపు

తారో చూస్తాను." అని ఆలోచించుకొని రాత్రి మేలుకొన్నాడు. జనమంతా నిద్రించాక రాక్షసుడు ఘోరహుంకారంతో ద్వారసీమలో విదూషకుని కంటపడినాడు. రాక్షసుడు ద్వారముదగ్గిర నిలిచి బాహువు చాచినాడు. విదూషకుడు కోపంతో కత్తి దూసి రాక్షసుని బాహువును నరికినాడు. రాక్షసుడు అతని బలానికి భయపడి మళ్ళీ అక్కడికి అడుగు పెట్టకుండా పారిపోయినాడు. రాజపుత్రి నిద్ర లేచి తెగిన బాహువును చూచి భయసంతోషాశ్చర్యముల పాలయింది. తెల్లవారింది. దేవసేన మహారాజు కుమార్తె గదికి వచ్చి పడిఉన్న బాహువును చూచి, పరమానందముతో విదూషకునికి కూతు నిచ్చి వివాహము చేసినాడు.

విదూషకుడు అక్కడ కొంతకాలము సుఖలబ్ధికతో భోగములు అనుభవించినాడు. ఒక రాత్రి ఆమె నిద్రిస్తున్నసమయం చూచి అతను విద్యాధరికోసము వెళ్ళిపోయినాడు. రాజపుత్రి నిద్ర లేచి చూస్తే భర్త కనపడ లేదు. తండ్రితో సంగతి చెప్పింది. ప్రియుడు తిరిగి తనకు లభిస్తాడేమో నని ఆశతో ఆమె ప్రాణాలు అరచేత పెట్టుకొన్నది. తండ్రి ఆమెను ఓదార్చినాడు. విదూషకుడు ప్రయాణముచేసి తామ్రలిప్తి నగరము చేరి, అక్కడ సముద్రము దాట ప్రయత్నించినాడు. స్కందదాసు డనే ఓడలవర్తకునితో విదూషకుడు స్నేహము చేసి, అపారధనపూర్ణ మయిన ఓడ నెక్కి ప్రయాణము చేసినాడు. నౌక కొంత దూరము పోయి ఏదో తగిలేసరికి ఆగిపోయింది. స్కందదాసుడు సముద్రుణ్ణి రత్నాలతో పూజించినాడు. అప్పటికీ నావ కదలక పోవడంవల్ల అతడు బెంగపడినాడు. 'ఆగిపోయిన ఈ నావను ఎవడు పోనివ్వగలడో వానికి నాకూతురి నిచ్చి పెళ్ళిచేస్తా నని ఆవర్తకుడు శపథము చేసినాడు. విదూషకుడు ఆమాట విని "నేను సముద్రములో దిగి, సముద్రోదకమంతా వెతికి క్షణములో ఈనావ కదిలేటట్టుచేస్తాను. మీరు నన్ను తాళ్ళతో పట్టుకొనండి. పడవ కదిలిన తరువాత నన్ను నీటిలోనుంచి

ఉద్ధరించాలి" అని చెప్పినాడు. వర్తకుడు అందుకు అంగీకరించినాడు. అప్పుడు కళాసులు అతన్ని తాళ్ళతో చంకలదగ్గిర కట్టివేసినారు. విదూషకుడు సముద్రములో దిగినాడు. అతడు అగ్నిదేవుణ్ణి ఆరాధించేసరికి ఆగ్నేయఖడ్గము అతనిచేతిలోకి వచ్చింది. నావకింద నీటిలో అతడు ప్రవేశించగా మహాకాయుడు కనపడినాడు. అతడు నిద్రిస్తున్నాడు. అతని పిక్కలో ఓడ ఇరుక్కుపోయింది. తక్షణం విదూషకుడు కత్తి దూసి ఆ మహాకాయుని పిక్కను తెగ నరికినాడు. వెంటనే ఓడ కదిలింది. అప్పుడు పాపాత్ము డయిన వర్తకుడు దురాలోచన చేసినాడు. అన్న మాటప్రకారము విదూషకునికి ధనాధికము ఇయ్యవలసివస్తుం దనే భయమువల్ల, అతనిచంకలకు కట్టినతాళ్ళను కోసివేసినాడు.

విదూషకుడు నీళ్ళలో తేలుతూ వర్తకునిమోసము గ్రహించినాడు. అతను ఎంతమాత్రము అధైర్యపడక, తాను ఖండించిన మహాకాయుని పిక్కనే తెప్పగాచేసుకొని సముద్రము దాటినాడు. అవతలిదరి చేరగానే ఆకాశవాణి పలికింది: "బళీ! విదూషకా! నీకంటె బలవంతుడు ఎవ డున్నాడు? ఇప్పుడు నీవు దిగంబరదేశము వచ్చావు. ఏడురోజులు ప్రయాణము చేస్తే కార్కోటపట్టణము చేర గలవు. నీకోరిక అక్కడ తప్పక నెరవేరుతుంది. నేను నీ ఆరాధనాదేవుణ్ణి, అగ్నిహోత్రుణ్ణి. నావరప్రసాదమువల్ల నీకు ఆకలిదప్పికలు ఉండవు. ధైర్యోత్సాహాలతో నీ అభీష్టము నెరవేర్చుకో."

విదూషకుడు అశరీరవాణి విని సంతోషించి అగ్నిదేవునికి ప్రణామము ఆచరించినాడు. ఏడవనాటికి కార్కోటనగరము చేరినాడు. సత్పురుషులు, నానాదేశాగతులు నివసించిన మఠమునకు వెళ్ళినాడు. ఆమఠాన్ని ఆర్యవర్మ అనే అక్కడిరాజు కట్టించినాడు. ఆమఠములో బంగారుదేవాలయాన్నికూడా అతడు నిర్మించినాడు. అక్కడ విదూషకునికి బ్రాహ్మణులు ఆతిథ్య మిచ్చి సత్కరించినారు. ఒకబ్రాహ్మణుడు అతన్ని తన

ఇంటికి తీసుకుపోయి మజ్జన భోజనాదికాలతో సంతృప్తుణ్ణి చేశాడు. సాయంకాలము అతడు చాటింపు విన్నాడు: 'బ్రాహ్మణుడు గాని క్షత్రియుడు గాని ఎవడు రేపు ఉదయాన రాజకుమారిని పెళ్ళి చేసుకోవా లనుకొంటాడో, అతడు ఈరాత్రి ఆమె ఇంటిలో ఉండాలోవలెను' అని. ఆచాటింపు విని విదూషకుడు దాని కేదో కారణమున్న దని ఊహించినాడు. అతడు సాహసి కనుక రాజకన్యాంతఃపురములో ప్రవేశించవలె నని ఉద్దేశించినాడు. అప్పు డా మఠంలో ఉన్న బ్రాహ్మణులు "బ్రాహ్మణోత్తమా! సాహసము వద్దు. అది రాజకన్యాంతఃపురము కాదు: మృత్యుముఖము. అక్కడికి వెళ్ళినవాడు జీవించడు. ఎంతమందో సాహసించి వెళ్ళి మళ్ళీ రాలేదు" అని చెప్పినారు.

అక్కడున్నవాళ్ళు వెళ్ళ వద్దని చెప్పినా విదూషకుడు లక్ష్యపెట్టక రాజభటులతో రాజమందిరానికి వెళ్ళినాడు. ఆర్యవర్మ మహారాజు స్వయంగా విదూషకుణ్ణి గౌరవించినాడు. రాజకన్య అతన్ని చూచి వలపుతోనూ, అతడు జీవించ డని వగపుతోనూ, కన్నీరువిడుస్తూ ఉండగా విదూషకుడు అగ్ని దేవు డిచ్చిన ఖడ్గము చేత పట్టుకొని మేలుకొన్నాడు. హఠాత్తుగా రాక్షసుడు కనపడినాడు. అతనికి కుడిచెయ్యి లేదు. ఎడమచేతిని వాడు గదిలోకి చాచినాడు. అది చూచి విదూషకుడు "వీడే ఆ రాక్షసుడు. వీడి బాహువునే పౌండ్రవర్ధనపురంలో తెగ నరికినాను. ఈ బాహువును మాత్రము నరకను. అలా చేస్తే వీడు పారిపోతాడు. వీణ్ణి వధించడమే ఉచితము" అనుకొని వెంటనే రాక్షసుని మీదికి లంఘించి, వాడిజుట్టు పట్టుకొని వంచి చంపబోయినాడు. రాక్షసుడు భయపడి "మహాబలా! నన్ను చంపకు" అని మొరపెట్టినాడు. "నీ పేరేమి? ఎందు కిలాచేస్తావు?" అని విదూషకుడు రాక్షసుని ప్రశ్నించగా వాడు, "నా పేరు యమదంష్ట్రుడు. నాకు ఇద్దరు కుమార్తెలు. వాళ్ళల్లో ఈమె ఒకతె. రెండవది పౌండ్రవర్ధనంలో

ఉన్నది. ఈ రాజకన్యలను పరపురుష సంగమము నుంచి రక్షించాలి. నాకు శంకరుడు ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. మొదట నా నడిబుజాన్ని పౌండ్ర వర్ధనపురంలో ఒకడు నరికినాడు. నీ విప్పుడు నన్ను జయించినావు. శంకరాజ్ఞ సమాప్త మయింది" అన్నాడు.

రాక్షసుని మాటలు విని నవ్వుతూ విదూషకుడు "నేనే నీ బాహువును ఇదివరలో నరికినాను" అని చెప్పినాడు.

"నీవు మానవమాత్రుడవు కావు. దేవపురుషుడవు. అవసరము వచ్చినప్పుడు గాని కష్టాల్లో గాని నన్ను తలచినమాత్రాన నీ కష్టాలు గట్టెక్కిస్తాను. నీవు నా స్నేహితుడవు." అంటూ రాక్షసుడు విదూషకునితో స్నేహము చేసినాడు. బ్రాహ్మణుడు ఆ స్నేహమునకు అంగీకరించినాడు. రాజకన్య విదూషకుని పరాక్రమాన్ని వేనోళ్ళ పొగడింది. అందుకతను పరమానందభరితుడై ఆమెతో రాత్రి గడిపినాడు. తెల్లవారగానే రాజుకు సంగతి యావత్తూ తెలిసి సంతోషించి, తనకుమార్తెను అతని కిచ్చి వివాహము చేసినాడు.

ఆ రాజకుమారి క్షణమాత్రమైనా విదూషకుణ్ణి వదలలేకపోయింది. అతడు ఆమెతో కొన్ని రాత్రులు గడిపి, ఒకరాత్రి తన పూర్వప్రేయసి అయిన విద్యాధరిని తలుచుకొని రాజకుమారితో చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయినాడు. నగరము వదలి వెళుతున్నప్పుడు విదూషకుడు తనకు సాయము చేస్తా నని అభయ మిచ్చిన రాక్షసుణ్ణి స్మరించినాడు. వెంటనే రాక్షసుడు వచ్చి ఆ బ్రాహ్మణునికి వందన మాచరించి నిలువబడగా, విదూషకుడు "స్నేహితుడా! నా ప్రేయసి విద్యాధరి నివసిస్తున్న ఉదయాద్రిక్షేత్రానికి వెళ్ళవలెను. నన్ను అక్కడికి తీసుకుపో" అన్నాడు.

రాక్షసుడు విదూషకుని తన బుజముమీద ఎక్కించుకొని, ఆరాత్రే అరవై యోజనాల దూరము అవలీలగా తీసుకొని వెళ్ళినాడు. తెల్లవారగానే మానవులు దాటలేని శీతోదానదిని దాటి ఉదయపర్వతము చేరి

నాడు. అప్పుడు రాక్షసుడు 'మిత్రుడా, నీఎదుటనే చూడు ఉదయపర్వతము. ఈసిద్ధక్షేత్రంలో నేనడుగు పెట్టలేను. నాకు ప్రవేశార్హత లేదు" అని చెప్పి విదూషకునివద్ద సెలవు తీసుకొని అదృశ్యమైనాడు.

అప్పుడువిదూషకుడు దిగుడుబావిని చూచినాడు. ఆబావిలో చలిస్తున్న తుమ్మెదలరొదతో పద్మములు అతనికి కనపడినవి. దానిగట్టునే స్త్రీల అడుగులజాడలతో ఉన్నతోవ 'ఇదే నీకు ప్రియాగమహేతువు' అని చెప్పేదానివలె విదూషకునికి కనవడినది. 'ఈదారి ఎక్కడికి పోతుందో ? నరులు వెళ్ళడానికి శక్యముగా లేదు. ఈతోవలో ఉన్న అడుగుజాడలు ఎవరివో ? క్షణం నిదానించి చూడాలి' అని విదూషకుడు తలచినాడు. ఈలోగా దివ్యకాంతలు బంగారవుబిందెలు బుజాల మీదపెట్టుకొని దిగుడుబావిలో నీళ్ళు ముంచుకోడానికి వచ్చినారు. వాళ్ళు నీళ్ళు ముంచుకొంటున్నప్పుడు విదూషకుడు మృదువుగా వారితో "ఈనీళ్ళు ఎవరికోసం తీసుకుపోతున్నారు ?" అన్నాడు.

"ఈపర్వతములో భద్ర అనే విద్యాధరి నివాసము చేస్తున్నది. ఆమెకు స్నానార్థము నీళ్ళు తీసుకు పోతున్నాము" అన్నారు దివ్యకాంతలు. వెతకబోయినతీగె అతనికాలికి తగిలింది. బ్రహ్మదేవుడు ధీరుల ప్రయత్నాలకు సంతోషించి కావలసిన సామగ్రిని తానేసమకూరుస్తాడు. ఆదివ్య స్త్రీలలో ఒకతె ఆకస్మికముగా 'మహాభాగా ! ఈబిందెను నా బుజానికి ఎత్తుదూ' అని అడిగింది. ఆలాగే బిందెఆమెబుజానికి ఎత్తినాడు. పూర్వము తనప్రేయసి విద్యాధరి యిచ్చిన రత్నాలఉంగరమును విదూషకుడు బిందెలో వేసి యథాప్రకారంగా దిగుడు బావి గట్టున కూర్చున్నాడు.

దివ్యస్త్రీలు భద్రకు స్నానము చేస్తున్నప్పుడు బిందెలోనుంచి రత్నాలఉంగరము ఆమె ఒడిలో పడినది. ఆ అంగుళీయకమును చూచి విద్యాధరి భద్రాదేవి చప్పున గుర్తించింది. వెంటనే ఆమె "ఇక్కడ

నుంచి తీసుకొని ఎదురు చూస్తున్న రాజకుమారిని తన ప్రథమ భార్యను చూచి ఆనందము కలిగించినాడు. రాజు కుతూహలముతో "ఇంతమంది భార్యలు ఎలా వచ్చారోయి, అల్లుడూ? ఆ రాక్షసు డెవడు ?" అని అడిగితే యావద్వృత్తాంతమూ విదూషకుడు పూసగ్రుచ్చినట్టు చెప్పినాడు. అల్లుని అఖండ ప్రతాపము గురించి ఆదిత్యసేనుడు అర్ధరాజ్యము ఇచ్చినాడు. వెంటనే పరిచారకులు వెళ్ళి గొడుగు పట్టినారు. మరి కొందరు వింజామరలు వేసినారు. విదూషకుడు రా జయినాడు. క్రమేణా అతను పృథివీ మండలము జయించి చక్రవర్తి అయి భార్యలతో భోగాలు అనుభవించినాడు.

ఇలాగా దైవము అనుకూలముగా ఉన్నప్పుడు ధీరుల బాహుబలమే లక్ష్మీదేవిని ఆకర్షించడానికి మహామంత్ర మవుతుంది.

వత్సరాజు కథ చెప్పగా మంత్రులూ దేవేరులూ వింటూ ఆనంద ముతో పొంగి పోయినారు.

త ర ం గ ము : ౧౯

యౌగంధ రాయణుడు వత్సరాజుకు ఇలా సలహా ఇచ్చి నాడు : "రాజేంద్రా ! మీకు దైవము అనుకూలము. మీకు శౌర్యమున్నది. మేము రాజనీతి తెలుసుకొని చక్కగా ఆలోచించగా, మీరు వెంటనే దిగ్విజయము చేయడము ఉచితముగా కనపడుతున్నది." అప్పుడు వత్స రాజు, "అవును, బాగున్నది. మంచి చేయబోతే చెడు ఎదు రవు తుంది. సత్కార్యాన్ని ఆచరించేటప్పుడు విఘ్నాలు వస్తవి. అంత రాయాలు రాకుండా నివారణార్థము మహేశ్వరునిగురించి తపస్సు చేదాము. శివానుగ్రహము లేకుండా కోరికలు ఎలాసఫల మవుతవి? " అన్నాడు. మంత్రులు రాముని సేతుబంధ ప్రయత్నానికి కపీశ్వరులు సాయంచేసినట్టు, మహారాజు చేయబోయే దిగ్విజయయాత్రకు అంగీక

రించినారు. మహారాజు సత్కార్యాచరణ సఫలము కావడానికి తపస్సు చేసి మూడుదినములు ఉపవసించినాడు. అతనికి స్వప్నములో శివుడు ప్రత్యక్షమై "నీతపస్సుకు మెచ్చినాను. నీకు తప్పక జయము. త్వరలో నీకు విద్యాధరచక్రవర్తి కాబోయే కుమారుడుకలుగుతాడు" అన్నాడు. శివానుగ్రహమువల్ల మహారాజుకు సంతృప్తి కలిగింది. తెల్లవారగానే మంత్రులకూ, వ్రతోపవాసములవల్ల నీరసించిన కుసుమకోమలు లయిన రాణులకూ వత్సరాజు స్వప్నవిషయము చెప్పి వీనులకు విందు చేసినాడు. వాళ్ళసంతోషము చెప్పడానికి మాటలు చాలవు. ఇలా మహారాజు తపస్సుచేసి తాత ముత్తాతలవలె మహిమ సంపాదించి నాడు. దిగ్విజయయాత్రా సమారంభంవల్ల పౌరులు పరమా నందము అనుభవిస్తూ ఉండగా వత్సరాజు పారణ చేసినాడు. అప్పుడు యౌగంధ రాయణుడు, రాజుతో "మహారాజా, నిజంగా మీరు ధన్యులు. ఈశ్వరదర్శన మయినమీకంటె ఎవరు కృతకృత్యులు? శత్రువులనుజయించి, భుజ పరాక్రమమువల్ల విజయలక్ష్మిని అనుభవించండి. క్షత్రియోచిత మయిన శౌర్యమువల్లనే లక్ష్మీదేవిని పొందితే అప్పుడు రాజ వంశాలలో స్థిరముగా ఉంటుంది. స్వధర్మార్జిత మయిన సంపద కలకాలమూ ఉంటుంది. మీ తాతముత్తాతలు సంపాదించిననిధి చిరకాలం భూమిలో మరుగుపడి నప్పటికీ నీకులభించింది. అందుకు నిదర్శనముగా ఈ కథ వినండి :

దేవదాసు కథ

పాటలీపుత్ర నగరములో కులీనుడూ, ధనవంతుడూ అయిన దేవదాసు అనే వైశ్యుడు ఉన్నాడు. అతనిభార్య పౌండ్రవర్ధన పురములో ధనికుని కుమార్తె. దేవదాసు తండ్రి చనిపోయాక, వ్యసనాలలో చిక్కి జూదములో డబ్బు పోగొట్టుకొన్నాడు. దారిద్ర్య దుఃఖము వల్ల అతని భార్య కృశించగా, తండ్రి తన కుమార్తెను పౌండ్రవర్ధనపురము తీసుకు

పోయినాడు. ఆ స్త్రీయాపత్తు కోలుపోయిన దేవదాసు మళ్లీ వర్తకము చేయవలెనని నిశ్చయించుకొని, మామగారిని యాచించడానికి పౌండ్రవర్ధనపురము వెళ్ళినాడు. అత్తవారి ఊరు చేరుకొనేసరికి సాయంకాలమైనది. మాసిన బట్టలతో ఉన్న దేవదాసు విచారపడి “ మామగారి యింట్లో ఈదశలో ఎలా ఉండడం? అభిమానికి బంధువులయెదట దైన్యముకన్న మరణమే మంచిది.” అనుకొని బజారులో ఒకదుకాణములో మూల ముణుచుకొని పరున్నాడు. తర్వాత కొంతసేపటికి ఆదుకాణానికి ఎవరో వైశ్యుడు వచ్చి తలుపులు తెరిచి లోపల ప్రవేశించగానే, అప్పుడే ఒకస్త్రీ మెల్లిగా వచ్చి ఆ యింట్లో చేరింది. దీపము వెలుగుతూ ఉండడమువల్ల ఆ కాంతిలో దేవదాసు ఆమె తనభార్య అని ఆనవాలు పట్టినాడు. ఆమె లోపలికి వెళ్ళి తలుపు గడియ వేసింది. తన భార్య పరపురుషునితో లోపలికి వెళ్ళగానే దేవదాసు తలమీద పిడుగు పడినట్లయింది. ధనహీనుణ్ణి దేహముకూడా వదిలివేస్తుంది. స్త్రీలు వదిలివేస్తారంటే ఆశ్చర్యమా? స్త్రీల చిత్తాలు మెరుపుతీగెలవలె మహా చంచలంగా ఉంటవి. వ్యసనాల్లో చిక్కిన పురుషుల మనస్సులూ చంచలంగానే ఉంటవి. పుట్టిల్లు చేరిన స్వతంత్రురాలు స్వేచ్ఛగా సంచరిస్తుంది. పాపఫలము అనుభవించకపోదు.’ అనుకొంటూ దేవదాసు చాలా విచారించినాడు. తనభార్య పరపురుషునితో చేస్తున్న సరస సల్లాపములూ అతడు విన్నాడు. తలుపుదగ్గిరికి పోయి చెవి దోరపెట్టి వింటున్నాడు. అతనిభార్య జారునితో ఏకాంతములో మాట్లాడుతున్నది: “నీమీద నాకు మక్కువ ఎక్కువ. ఒక రహస్యము చెప్పాలి. నా భర్తకు వీరవర్మ అనే ముత్తాత ఉండేవాడు. ఆయన గృహప్రాంగణములో నాలుగు మూలలా వరహాలతో నిండిన బిందెలను భూమిలో పూడ్చిపెట్టి ఆ రహస్యము తన భార్యకుమాత్రమే చెప్పినాడు. ఆమె చనిపోయే సమయాన ఆ రహస్యము కోడలికి చెప్పింది. ఆమె తన కోడలికి చెప్పింది.

మా అత్తగారు నా కాసంగతి చెప్పారు. ఇలా రహస్యము కోడళ్ళకు మాత్రమే తెలుస్తూ వచ్చింది. ఆ రహస్యము నా భర్తకు చెప్పకుండా ఊరుకొన్నాను. ఆయన చాలా పరాకులాసు. అందువల్ల ఆయనకు చెప్పలేదు. ఆయన పేరు చెపితే నాకు ఎంతో అసహ్యము. నీవు నాకు ప్రియుడవు. నీవు అక్కడికి వెళ్ళి వరహాల బిందెలు తీసుకురా. వచ్చి నాతో సుఖము అనుభవించు.'' ఆ జారుడు ఆమెమాటలకు సంతోషించినాడు. అప్రయత్నముగా ధనము లభిస్తున్నందుకు అత నెంతో పొంగిపోయినాడు. దేవదాసు భార్యమాటలవల్లనే నిధి దొరుకుతుందిగదా అని సంతోషించి పాటలీపుత్రమును వెళ్ళి స్వగృహంలో ఉన్న వరహాల బిందెలను తవ్వి తీసుకొన్నాడు. ఈలోగా దేవదాసు భార్యను చేపట్టిన జారుడు పాటలీపుత్రము వర్తకము చేయవలె ననే మిషతో వరహాల బిందెలకోసము వచ్చినాడు. దేవదాసు ఎక్కువ కిమ్మతుకు ఇల్లు అతనికి అమ్మివేసినాడు. దేవదాసు కాపరం పెట్టి అత్తవారింటికి వెళ్ళి భార్యను తీసుకొనివచ్చినాడు. ఆ వర్తకుడు కొనుక్కొన్న ఇంట్లో వరహాలబిందెలు దొరుకుతవేమోనని ఎంత తవ్వించినా దొరకలేదు. నిక్షేపము దొరకక పోవడంవల్ల అతడు ఖిన్నుడై దేవదాసు దగ్గిరికి వచ్చి "ఇల్లు నాకు అవసరం లేదు. తీసుకో నీ ఇల్లు. నాధనము నా కిచ్చేసెయ్యి." అంటూ తగాదాచేసినాడు. ఇద్దరూ పోట్లాడుకొని రాజుకు మనవి చేసుకొన్నారు. దేవదాసు తనభార్య వర్తనము రాజుతో పూస గుచ్చినట్టు చెప్పినాడు. రాజు దేవదాసు భార్యను పిలిపించి యధార్థము తెలుసుకొని, వరహాలను చేపట్టిన వర్తకునికి యావజ్జీవ శిక్ష విధించినాడు. దేవదాసు భార్య ముక్కు కోసి మరొక పిల్లను పెళ్ళిచేసుకొని, వరహాలబిందెలవల్ల ధనికుడయి సుఖంగా ఉన్నాడు.

దిగ్విజయము

ఇలా యౌగంధరాయణుడు వత్సరాజుకు రాజధర్మము బోధిస్తున్నాడు. "ధర్మమువల్ల వచ్చినసిరి స్థిరంగా ఉంటుంది. అధర్మార్జిత విత్తము నీటి తుంపురులవలె నశిస్తుంది. రాజు ముఖ్యంగా ధర్మమువల్లనే ధనార్జన చేయాలి. కార్యసిద్ధికిగాను మంత్రు లందరినీ సమ్మానించి సిరి సంపదలు పొందవలె. మీ మామలవల్ల చాలామంది రాజులు మీఅండ చేరుతారు. కాశీరాజు బ్రహ్మదత్తుడు మీకు పరమ శత్రువు. ఆతన్ని ముందు జయించాలి. తర్వాత తూర్పుదిక్కు మొదలు వరసగా అన్ని దిశలూ గెలిచి కీర్తి పొందాలి.

మంత్రి ఈ మాటలు చెప్పినతర్వాత వత్సరాజుకు విజయోత్సాహము కలిగింది. జనమును ప్రయాణము కమ్మని ఆన తిచ్చి తనతో కూడా వస్తున్న బావమరిది గోపాలకునికి వైదేహరాజ్య మిచ్చి సన్మానించినాడు. తనవెంట సైన్యాన్ని తీసుకు వస్తున్న పద్మావతి సోదరుడు సింహ వర్మకు చేదిదేశ మిచ్చి గౌరవించినాడు. తనమిత్రు డైనభిల్లరాజు పులిందకుని సైన్యముతో కూడా రావలసిన దని వార్త పంపినాడు. వత్సరాజు రాష్ట్రమం దంతటా ప్రయాణ సంరంభము ప్రారంభించింది. అతని శత్రువుల గుండెలు దడదడ లాడినవి.

బ్రహ్మదత్తుడు ఏమి చేస్తున్నాడో కనిపెట్టడానికి యౌగంధరాయణుడు వారాణసికి ముందుగా చారులను పంపినాడు. మంచిరోజున, సుముహూర్తాన, శుభశకునాలతో వత్సరాజు చైత్రయాత్ర బయలుదేరి మొదట బ్రహ్మదత్తుని మీదికి వెళ్ళినాడు. చతురంగ బలసమేతముగా వెళ్ళుతున్నా ప్రభువును ఇద్దరు రాణులుకూడా అనుసరించి ఉన్నారు.

ఇంతలో యౌగంధరాయణుని చారులు కాపాలికవేషాలుధరించి కాశికి వెళ్ళినారు. వారిలో గొప్పమోసగాడు గురువువలె నటించి

నాడు. మిగిలినవాళ్ళు అతనికి శిష్యు లయినారు. "మా గురువుగారు త్రికాలవేది" అని శిష్యులు మాయగురువును అక్కడక్కడ పొగడు తున్నారు. ప్రశ్న అడిగిన వారికి మాయగురువు ఇళ్ళు కాలిపోతవి అని చెప్పినమాటలు సత్య మయ్యేటందుకు శిష్యులు చాటుగా వెళ్ళి గృహములు తగులబెట్టేవారు. ఆ విధముగా ఆయన మహిమకు ప్రచారము జరిగింది. బ్రహ్మదత్తునికి ఇష్టు డయిన రాజపుత్రుని క్షుద్ర సిద్ధులద్వారా వశపరుచుకొని మాయాగురువు క్రమేణ బ్రహ్మదత్తుని రహస్యాలు గ్రహించినాడు. బ్రహ్మదత్తుని మంత్రి యోగకరండకుడు వత్సరాజు వచ్చేమార్గములో చాలా మాయోపాయాలు అలవంబించి నాడు. ప్రతిమార్గములోనూ విషప్రయోగము చేయించి వృక్షాలను, పుష్పలతలను, గడ్డిని, నీటిని విషమయము చేయించి, విషకన్యలను, వేశ్యలను వత్సరాజు సేనలో ప్రవేశపెట్టినాడు. రాత్రివేళ శత్రువులను గూఢముగా సంహరించే మనుష్యులనుకూడా పంపినాడు. త్రికాలవేది వేషము ధరించిన గూఢచార నాయకుడు ఈ విషయా లన్నీ తన సహచరులవల్ల గ్రహించి యౌగంధరాయణునకు వెంటనే తెలియపరిచినాడు. విషయప్రయుక్తా లయిన పదార్థాల కన్నింటికీ యౌగంధరాయణుడు విరుగు వేయించి, దండులోకి నూతనస్త్రీలను రానీయ గూడ దని ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. రహస్య ఘాతుకులను రుమణ్వంతుడు నేర్పుతో వధించి ప్రాణాలు తీయించినాడు. బ్రహ్మదత్తుని ఉపాయాలు ఏమీ ఫలించలేదు. అఖండ సేనాసమన్వితుడై వస్తున్న వత్సరాజును జయించడము సాధ్యము కాదని గ్రహించి బ్రహ్మదత్తుడు మంత్రులతో ఆలోచించి, ముందుగా దూతను పంపి, తర్వాత తానే వెళ్ళి వత్సరాజుపాదాల మీద పడి నాడు. లోబడిన బ్రహ్మదత్తుని వత్సేశ్వరుడు ఆదరించినాడు. వీరులు నమస్కార ప్రియులు కదా!

బ్రహ్మదత్తుడు లోబడిన తర్వాత వత్సరాజు తూర్పుదిక్కును వశపరచుకొంటూ, మహేంద్రగిరి ప్రాంతములను దాటుతూ, కళింగులను లాగివేస్తూ, వంగదేశము మీదుగా ఆక్రమించి, తూర్పుసముద్రతీరాన జయస్తంభము నాటించినాడు. కాళింగులు ఎదురు వచ్చి, కప్పము కట్టినారు. పిమ్మట వత్సరాజు అరణ్యప్రదేశము దాటి దక్షిణదిశకు మరలినాడు. సర్వప్రాంతరాజులను అందరినీ జయించి, క్రమముగా కావేరీనది దాటి చోళరాజును వశపరచుకొని, పాండ్యదేశీయులను శిక్షించి, వెనుకకు తిరిగి గోదావరీనదిని దాటినాడు. క్రమముగా రేవానదినికూడా దాటి ఉజ్జయినికి వెళ్ళేసరికి ఆయన మామ చండమహాసేనుడు ఎదురు వచ్చి సాదరముగా ఆహ్వానించినాడు. మామగారి సత్కారాలకు అల్లుడు సమస్తమూ మరిచిపోయి అక్కడనే ఉన్నాడు. వాసవదత్త కూడా తండ్రిని చూచి చిన్ననాటి బాల్యము స్మరిస్తూ అక్కడనే ఉన్నది. చండమహాసేనుడు పద్మావతిని తనబిడ్డవలెనే ఆదరించినాడు. కొన్నాళ్లు ఉజ్జయినిలో విశ్రమించి వత్సరాజు భార్యలతోనూ, మహాసైన్యముతోనూ, పశ్చిమదిశకు బయలుదేరి లాటదేశము జయించినాడు.

ఆతర్వాత వత్సేశ్వరుడు ఉత్తరదిక్కుకు బయలువెడలి సింధునాధుని వశవర్తిని చేసుకొని, మ్లేచ్ఛులను హతమార్చి, పారశీకప్రభువుశిరస్సు ఖండించి, హూణులను వేటాడి, హిమాచలము చేరినాడు. కామరూప రాజు ఎదురు వచ్చి, ప్రణమిల్లి, జంగమపర్వతములవంటి ఏనుగులను సమర్పించినాడు. వత్సేశ్వరుడు కామరూపమునుంచి మగధరాజ్యానికి మరలినాడు. ఆయనమామ వాసవదత్తను తనకుమార్తె పద్మావతితో సమానముగా ఆదరించి మహోత్సవములు చేయించినాడు. సర్వజన నయనానందకరుడైన వత్సరాజు కొద్దికాలము మామగారియింట్లో ఉండి, ససైన్యముగా లావాణకము చేరినాడు.

తరంగము : ౨౦

లావాణకములో విశ్రాంతి తీసుకొంటూ వత్సేశ్వరుడు యౌగంధ రాయణునితో "సచివోత్తమా, నీవు బుద్ధిచాతుర్యమువల్ల భూమండలములో రాజులను జయించినావు. వాళ్లెవరూ ఎదురు తిరగలేరు. కాశీ రాజు కుత్సితుడు. అతనిని నమ్మలేము" అని పలికినాడు. అందుకు యౌగంధరాయణుడు సమాధాన మిచ్చినాడు: "రాజేంద్రా, కాశీరాజు బ్రహ్మదత్తుడు తిరుగుబాటు చెయ్యలేడు. పరాక్రమమువల్ల అతనిని పట్టినాము. పైగా నీవు అతనిని గౌరవించినావు. మేలు చేసినవానికి తెలివి కలవాడు కీడు చేయడు. అందుకు తార్కాణము విను.

సోమదత్తుని కథ

పూర్వము పద్మదేశములో అగ్నిదత్తు డనే బ్రాహ్మణుడు రాజు ఇచ్చిన అగ్రహారాన్ని హాయిగా అనుభవిస్తున్నాడు. అతనికి సోమదత్తుడు, వైశ్వానరుడు అని ఇద్దరుకుమారు లున్నారు. పెద్దవాడు చక్కనివాడు, పనికిమాలినవాడు, నీతి నియమాలు లేనివాడు. రెండో వాడు వినయవంతుడు, పండితుడు. తండ్రిపోగానే కొడుకులు ఆస్తి చెరి సగము పంచుకొన్నారు. చిన్నవాడు రాజపూజితుడై నలుగురిలో తల ఎత్తుకొని తిరుగుతూ ఓహో అనిపించుకొంటున్నాడు. పెద్దవాడు కులవృత్తి వదిలి క్షత్రియకర్మ చేస్తూ, నలుగురినోళ్ళలో నానుతున్నాడు; వంశానికి తలవంపు తెస్తున్నాడు. ఒకనాడు సోమదత్తుడు శూద్రులతో గోష్ఠి చేస్తుండగా అతనితండ్రికి స్నేహితు డయిన ఒక బ్రాహ్మణుడు "ఓరీ! నీవు అగ్నిదత్తుని కుమారుడివి. మూర్ఖుడివై శూద్రునివలె సంచరించడం బాగాలేదు" అని మందలించినాడు. అందుకు కోపం తెచ్చుకొని సోమదత్తుడు అతన్ని కాలితో తన్నినాడు. ఆ విప్రుడు కొంత మంది బ్రాహ్మల్ని సాక్ష్యము తెచ్చుకొని న్యాయస్థానములో ఫిర్యాదు

చేసినాడు. రాజాజ్ఞప్రకారము సోమదత్తుణ్ణి కొట్లో పెట్టవలసివచ్చింది. అతన్ని తీసుకువస్తున్న భటులను సోమదత్తుని స్నేహితులు కత్తులూ కఠారులతో పరిమార్చినారు. రాజుకు ఆగ్రహము వచ్చింది. ఎక్కువ బలాన్ని పంపి సోమదత్తుణ్ణి తీసుకొని వచ్చి కొరత వేయుమని రాజశాసన మయింది. తలారులు అతన్ని శూలముమీదికి ఎక్కిస్తున్నప్పుడు, ఎవరోతోసినట్టు సోమదత్తుడు భూమిమీద పడినాడు. వాడి అదృష్టం అలా కలిసివచ్చింది! మళ్ళీ తలారులు అతని శూలముమీదికి ఎక్కించబోయేసరికి వా ళ్ళంతా అంధు లయినారు. వైశ్వానరుడు తన సోదరుణ్ణి రక్షించవలసిం దని రాజుకు విన్నపము పంపుకొన్నాడు. రాజు వైశ్వానరునిమాటవల్ల దయతలచి మరణాజ్ఞను ఆపించినాడు. చావు తప్పి సోమదత్తుడు రాజావమానము సహించలేక దేశాంతరము పోవడానికి నిశ్చయించుకొన్నాడు. బంధువులంతా కాళ్ళా వేళ్ళా పడి బతిమాలుకోడంవల్ల సోమదత్తుడు అగ్రహారద్రవ్యం అంటకుండా అక్కడే ఉంటున్నాడు.

బతుకు తెరువు దొరక్క పోవడంవల్ల సోమదత్తుడు వ్యవసాయము చేదా మనీ, అందుకు అనుకూల మయినభూమి సంపాదించా లనీ అడవికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ అతనికి మంచిభూమి కనపడింది. ఆ ప్రదేశము మధ్య పెద్ద రావిచెట్టు ఉన్నది. సోమదత్తునికి ఎక్కడ లేనిభక్తి కలిగి రావిచెట్టుకు ప్రదక్షిణ నమస్కారములు చేసినాడు. "ఈ చెట్టుమీద వున్నభక్తునికి నేను దాసుణ్ణి." అన్నాడు సోమదత్తుడు. రెండుఎడ్లను తెచ్చి అతడు అరక కట్టి, రావిచెట్టుకు బలి ఇచ్చి వ్యవసాయము ఆరంభించినాడు. ఆ చెట్టుక్రిందనే అహోరాత్రాలు నివసిస్తున్నాడు. అతని భార్య అన్నము మూటకట్టుకొని అక్కడికే తీసుకువస్తుంది. సకాలానికి సస్యము చక్కగా ఫలించింది. అతని దురదృష్టమువల్ల అన్యరాష్ట్రము వారు వచ్చి పంట దోచుకొని పోయినారు. శత్రువులు వెళ్ళిపోయిన

తరువాత, సస్యముపోయినందుకు భార్య కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడుస్తూంటే ఓదార్చి, మిగిలినధాన్యము ఇంటికి తోలుకొని పోయినాడు. యథాప్రకారముగా రావిచెట్టుకు బలి ఇచ్చినాడు. ధీరులకు కష్టకాలములో దార్ఢ్యము సహజము. మనస్సు చికాకుగా ఉన్నందువల్ల అతనికి రాత్రి నిద్రలేదు. రావిచెట్టునుండి వాక్కు అతనికి వినపడ్డది : "సోమదత్తుడా! శ్రీకంఠదేశంలో ఆదిత్యప్రభా మహారాజు దగ్గిరికి వెళ్ళు. అక్కడ రాజద్వారముదగ్గిర నిలబడి సదా సంధ్యాగ్ని హోత్ర మంత్రములు పఠించు. అప్పుడు ఇలాపలుకు. నేను బ్రాహ్మణుణ్ణి. నాపేరు ఫులభూతి. నామాట వినండి. మంచిచేసేవాడు, మంచి పొందుతాడు. చెడుచేసేవాడు చెడే పొందుతాడు. అంటూ నీ వక్కడ నిలబడితే రాజునీకు సంపదలు ఇస్తాడు. సంధ్యాగిహోత్రమంత్రాలు చెపుతాను. సోమదత్తుడా! నేర్చుకో. నేను ఎవరో ఎరుగుదువా? యక్షుణ్ణి!" ఇలా అశరీరవాణి చెప్పిన మాటలు విని సోమదత్తుడు మంత్రము నేర్చుకొన్నాడు. రావిచెట్టుమీదనుంచి వాక్కు అంతర్ధాన మయింది.

తెల్లవారగానే సోమదత్తుడు ఫలభూతి అనే కొత్తపేరు పెట్టుకొని భార్యాసమేతముగా ప్రయాణము చేసి అడవులను దాటి శ్రీకంఠదేశము చేరినాడు. అక్కడ రాజద్వారముదగ్గిర అతడు నిలువబడి సంధ్యాగ్ని మంత్రాలు ఏకరువు పెట్టి తనపేరు ఫలభూతి అని వ్యవహరిస్తున్నాడు. 'మంచి చేసేవాడు మంచినే పొందుతాడు. చెడు చేసేవాడు చెడునే పొందుతాడు' అని ప్రజలకు వింత గొలిపే మాదిరిగా అంటున్నాడు. పదే పదే ఫలభూతి పలుకులు విని మహారాజు అతనిని ఆస్థానానికి పిలిపించినాడు. రాజ సమ్ముఖాన కూడా ఫలభూతి యథాప్రకారముగా పలికినాడు. మహారాజుపక్క నున్న వారంతా పకపక నవ్వినారు. సామంత సమేతంగా ఆదిత్యసేన మహారాజు అతన్ని గౌరవించి వస్త్రాభరణాలూ అగ్రహారాలూ దాన మిచ్చినాడు.

ఈ విధముగా యక్షుని ప్రభావమువల్ల ఫలభూతి సకలైశ్వర్యములూ అనుభవిస్తున్నాడు. ఆదిత్యసేనునికి ఫలభూతి అంటే అమితప్రీతి. కాల క్రమేణ రాజమందిరములోనూ అంతఃపురములోనూ ఫలభూతి మహా రాజుకు ఇష్టుడని అందరూ గౌరవంతో చూస్తున్నారు.

ఒకనాడు ఆదిత్యసేనుడు ఆకస్మికంగా వేటచాలించి అంతఃపురము లోకి పోగా, ద్వారపాలకులు తొట్రుపాటు చెందినారు. లోపలికి వెళ్ళి చూస్తే రాణి కువలయావళి దేవతార్చన చేస్తున్నది. ఆమె జుట్టు విరింపబోసుకుని, ముఖాన పెద్దసిందూరతిలకము పెట్టుకొని, రంగు రంగుల ముగ్గులతో ఉన్న మహామండలము మధ్య కూర్చుని కళ్ళు మూసుకొని పెదవులు కదిలేలాగున జపము చేస్తున్నది. ఆమెప్రక్క, పాత్రలలో రక్తము, మద్యము, మహామాంసము బలి ఇచ్చి ఉన్నవి. దిగంబరముగా ఉన్న కువలయావళి రాజును చూచి చప్పున వస్త్రము చుట్టుకొన్నది. 'ఇదంతా యేమిటి?' అని రాజు అడిగినాడు. "అభయ మివ్వండి. మీశుభము కోసమే ఈ పూజ చేస్తున్నాను. నేను కన్యగా పుట్టింట్లో ఉన్నప్పుడు ఒకసారి వసంతోత్సవములో ఉద్యానవనాన చెలికత్తెలు నాతో ఇలా అన్నారు: "ఈ వనములో చెట్లమాటున ఆకులలో విఘ్నేశ్వరు డున్నాడు. ఆ దేవుడు అడిగినవారి వరము లిస్తాడు. మహాప్రభావసంపన్నుడైన గణేశుని పూజిస్తే నీకు మంచి భర్త లభిస్తాడు." ఆ మాటలు విని చిన్నతనముచేత వాళ్ళతో 'విఘ్నే శ్వరపూజవల్లనే కన్యలకు మంచిభర్తలు దొరుకుతారా?' అన్నాను. 'ఏమిటి! వినాయకపూజ చెయ్యకపోతే ఎవరికీ కోరికలు సిద్ధించవు. ఆ దేవుని ప్రభావం ఎటువంటిదో విను' అని చెలికత్తెలు ఈ కథ చెప్పినారు:

కుమార సంభవ కథ

పూర్వము తారకాసురుని సంహరించే కుమారుని కోసము ఇంద్రాదులు శివుని ప్రార్థించినారు. మన్మథుడు శివుని ఫాలనేత్రాగ్నిలో భస్మమయిన తర్వాత పార్వతీదేవి తపస్సు చేసి, మన్మథుని బతికించమనీ, తనకు కుమారుడు కావలెననీ, మహేశ్వరుని వేడుకొన్నది. విఘ్నేశ్వర పూజ మరచి పోయింది. "పార్వతీ, మన్మథునికి ప్రాణ మిస్తాను; శరీరము మాత్రము ఉండదు" అని శివుడు సెల విచ్చినాడు. తర్వాత బ్రహ్మాదులు వచ్చి శివపుత్రుని కోసము ప్రార్థన చేశారు. మహేశ్వరుడు అంగీకరించినాడు.

బహుకాలానికి కుమారస్వామి కలిగినాడు. దేవేంద్రుడు కుమారస్వామికి సైన్యాధిపత్య మియ్యడానికి ఉపక్రమించి కలశము ఎత్తేసరికి చెయ్యి బిగిసిపోయింది. "నీవు విఘ్నేశ్వరపూజ చేస్తే ఈ విఘ్నము పోతుంది" అని మహేశ్వరుడు అనుగ్రహించినాడు. ఇంద్రుడు సక్రమముగా గణేశ పూజ చేసి, కుమారస్వామిని సేనాపతిగా అభిషేకించినాడు. స్వామి తారకాసురుని సంహరించి దేవతల కోరిక నెరవేర్చినాడు. కాబట్టి నీవుకూడా విఘ్నేశ్వరపూజ చెయ్యవలసింది.

దేవా, వయస్యలు ఈ ప్రకారము చెప్పినమీదట ఏకాంతముగా గణేశపూజ చేశాను. పూజకాగానే నాచెలికత్తెలు ఆ కాశములోకి ఎగిరిపోయి విహారము చేశారు. ఆశ్చర్యపడి నేను వారిని భూమి మీదికి రమ్మంటే వాళ్ళు వచ్చారు. 'మీ కీ శక్తులు ఎలా వచ్చినవి ?' అని నేను అడిగితే వాళ్ళు "మహామాంస భక్షణముచేత వచ్చినవి ఈ డాకినీ మంత్రసిద్ధులు. కాళరాత్రి అనే బ్రాహ్మణి మాకు ఉపదేశించింది" అన్నారు. 'నాకుకూడా ఉపదేశము చేయించండి' అని ప్రార్థిస్తే వాళ్ళు వెంటనే వెళ్ళి కాళరాత్రిని తీసుకు వచ్చారు. ఆమెది చాలా వికారరూపము: కనుబొమలు కలిసిపోయినవి, గాజు కళ్ళు, చప్పిముక్కు,

పెద్దచెంపలు, మొద్దుపెదవులు, పారపళ్ళు, కొంగమెడ, బానపొట్ట, చీలుకుపోయిన యెగుడు పాదాలు. ఆమె పాదాలకు నమస్కరించాను. అదివరకే విఘ్నేశ్వరపూజ చేసిన నన్ను దిగంబరముగా మండలములో కూచోబెట్టి, భైరవార్చన చేయించి, ఆమె నైవేద్యము పెట్టిన నర మాంస భోజనము నాకు పెట్టింది. మంత్రోపదేశ మయిన తర్వాత నేను ఆకాశము లోకి ఎగిరి కొంతసేపు విహారంచేసి ఆమె ఆనతిప్రకారం కిందికి వచ్చి, తర్వాత అంతఃపురానికి వెళ్ళాను. కన్యాత్వములోనే డాకినీ చక్ర వర్తిని నయినాను. కాళరాత్రి సంగతి చెపుతాను:

కాళరాత్రి కథ

కాళరాత్రిభర్త విష్ణుస్వామి. ఆయన వేదపండితుడు. ఆయనసన్నిధికి వేదాధ్యయనము కోసము నానా దేశాలనుంచి విద్యార్థులు వస్తూ ఉంటారు. ఆ శిష్యులలో సుందరకు డనే అందగాడు ఉన్నాడు. బంగా రానికి పరిమళ మద్దినట్టు అతని అందానికితోడు శీలము అలంకారముగా ఉన్నది. విష్ణుస్వామి ఇంట్లో లేని సమయము చూచి కాళరాత్రి సుందరకుణ్ణి కామించింది. అతడు అంగీకరించక పెడ మొగము పెట్టినాడు. సత్పురుషుల మనస్సు నిశ్చలము కదా! సుందరకుడు వెళ్ళిపోగానే కాళరాత్రి తనశరీరాన్ని తానే కోపముకొద్దీ చీరుకొని, నఖక్షతాలూ, దంతక్షతాలూ ఒంటి నిండా ఉండగా తల విరియబోసుకొని, చీర సడల్చి భర్త వచ్చే వేళకు ఏడుస్తూ కూర్చుని "నాథా! మీ శిష్యుడు సుందరకుడు ఎంత పని చేశాడండీ! నన్ను బలాత్కారము చేయబోయి, నా శరీరమంతా గోళ్ళతో రక్కినాడు" అన్నది. సుందరకుడు తనను అనుభవించలేదని, కాళరాత్రికి ద్వేషము తాండవించింది. విష్ణుస్వామి భార్యమాటలు యథార్థమని నమ్మి, కోపముతో మండిపడినాడు. అతనికి భార్యమీద విపరీతమైన విశ్వాసము. ఆ విశ్వాసమే అతని

తెలివి తేటలను హరించింది. భార్యమాటలు నిజమా అబద్ధమా అని విష్ణుస్వామి ఆలోచించ లేదు. సంజవేళ సుందరకుడు రాగానే విష్ణుస్వామి శిష్యసహితంగా పరుగెత్తి కర్రతో అతన్ని చావాచితక కొట్టినాడు. ఆ దెబ్బలతో సొమ్మసిల్లి పడగానే శిష్యుణ్ణి వీధిలోకి ఈడిపించినాడు.

రాత్రి చల్లనిగాలి వీచేటప్పటికి సుందరకుడికి తెలివి వచ్చింది. తన భంగపాటు తలుచుకొని ఇలా విచారించినాడు: "మనస్సును వికలము చేయడానికి స్త్రీ ముఖ్యకారణము. నా గురువు విద్వాంసు డై కూడా కోపం కొద్దీ ఇంతపని చేయడమా! మునీశ్వరులు మొదలు సామాన్యుల దాకా క్రామక్రోధాలు తప్పవు. పూర్వము మునీశ్వరులు తమ భార్యల మీద అనుమానపడి దారుకా వనములో ఉంటున్న సాక్షాత్తు శివుని మీద అలగ లేదా? మునీశ్వరులకే తొందరఉంటే విద్వాంసులవిషయం వేరే చెప్పడ మెందుకు!" ఇలా అతడు తలపోసి భయమువల్ల పశువుల శాలలో ఒకమూల నక్కినాడు. సరిగా అప్పుడే కాళరాత్రి వచ్చింది. ఆమె చేతిలో చురకత్తి భీకరంగా ఉన్నది. ఆమె భయంకరంగా ఫూత్కారము చేస్తున్నది. కన్నులలోనుంచీ నోటిలోనుంచీ మంటలు వస్తున్నవి. భయంకర మైన ఢాకినీ రూపము సుందరకుడు చూచి రక్షో హరణ మంత్రము స్మరించు కొంటున్నాడు. భయమువల్ల వణికిపోతూ ముడుచుకొని కూర్చున్నాడు. అతని మంత్రోచ్చారణవల్ల ఆమె ముగ్ధురాలయి, ఖేచరమంత్రము ఉచ్చరించి ఆకాశమార్గాన ఎగిరి ఉజ్జయినికి వెళ్ళిపోయింది. ఆమె ఉచ్చరించిన మంత్రాన్ని సుందరకుడు విని గ్రహించినాడు. ఆమె పశువులశాలలో ఉన్న మేడను తీసుకుపోయి కూరగాయల తోటలో దింపి, వల్లకాటిలో డాకినీ చక్రమధ్యాన కూర్చుని క్రీడిస్తున్నది. సుందరకుడు ఆకలితో మలమల మాడి అలిసి ఆ కూరలతోటలో దిగి ముల్లంగిదుంప తవ్వుకొని తిని మేడ ఎక్కినాడు.

కాళరాత్రి అర్ధరాత్రివేళ మేడ ఎక్కింది. తన అనుచరులను పంపివేసి, ఆమె పడకగదిలో ప్రవేశించింది.

సుందరకుడు పశువులశాల వదలి పెట్టి స్నేహితులదగ్గిరికి వెళ్ళి తన అవస్థ వెళ్ళబోసుకొన్నాడు. పరదేశానికి అతడు పోతానంటే మిత్రులు ఓదార్చినారు. సుందరకుడు గురువుగారిఇల్లువదలి సత్రంలో తిండి తింటూ స్నేహితులతో స్వేచ్ఛగా తిరుగుతున్నాడు. ఒకనాడు బజారువీధిలో కాళరాత్రి అతన్ని చూచి కామించింది. అతడు అంగీకరించక ధర్మ బోధ చేసినాడు. ఆమెకు రోషమువచ్చి తనపైట చింపుకొని భర్త దగ్గిరికి వెళ్ళి "చూడండి, మీశిష్యుడు ఎంతపని చేశాడో! నాకొంగు చింపినాడు !" అంటూ పైటచెరుగు చూపించింది. విష్ణుస్వామి శిష్యుణ్ణి వధార్హుణ్ణిగా తలిచి, సత్రాధికారితో చెప్పి సుందరకుడికి తిండి పెట్ట వద్దన్నాడు. నిలువ నీడ లేక సుందరకుడు పశువులశాలకు వెళ్ళి ఆకాశానికి ఎగిరేమంత్రమును, దిగేమంత్రమునూ జ్ఞాపకము చేసుకోవాలను కున్నాడు. రాత్రి సుందరకుడు పశువులశాలతో ఉన్న మేడదగ్గిరికి వెళ్ళగా, కాళరాత్రి యథాప్రకారంగా వచ్చి ఆమేడనూ, శాలనూ ఎత్తుకొని ఉజ్జయినికి తీసుకుపోయింది. అక్కడ ఆమె ఆకాశమునుంచి దిగేమంత్రము ఉచ్చరించి, ఆమేడను కూరగాయలతోటలో దింపి, మంత్ర జపము చేయడానికి శ్మశానానికి వెళ్ళిపోయింది. సుందరకుడు ఆకాశము నుంచి దిగేమంత్రము విన్నప్పటికీ గ్రహించలేక పోయినాడు. గురూపదేశము లేకపోతే మంత్రము సిద్ధించదు. ఆకలి వేసేప్పటికి అతడు ముల్లంగిదుంపలు కోసుకొని తిని గోశాలలో యథాప్రకారంగా ఉన్నాడు. కాళరాత్రి వచ్చి గోవాటముతో ఉన్న మేడ ఎక్కి ఆకాశాన ఎగిరి మేడను ఎప్పటిచోట నిలిపి ఇంటికి వెళ్ళింది.

ఉదయము సుందరకుడు గోశాల విడిచి, ముల్లంగి అమ్మకానికి బజారు వెళ్ళినాడు. మాళవదేశజాతు లయిన రాజపురుషులు ఆ

ముల్లంగి తమదేశములోదని గ్రహించి, ఖరీదు ఇవ్వకుండా లాగివేసినారు. అతడు ఖరీదు అడిగితే అతనిని పట్టుకొని, రాజుసన్నిధికి వెళ్ళి, "దేవా, మాళవమునుంచి ముల్లంగి తెచ్చి కాన్యకుబ్జములో ఎలా అమ్ముతున్నా వయ్యా, అని మే మడిగితే ఈయన మామీద రాళ్ళు రువ్వినాడు" అని ఫిర్యాదు చేసినారు. రాజు ఇదిఏమి అని అడిగితే, అతని అనుచరు లైన మిత్రులు ముందరికి వచ్చి "మహాప్రభూ, ఇతనిని మేడఎక్కిస్తే విచిత్రము చూపిస్తాడు." అన్నారు. రాజుకోరికప్రకారము సుందరకుడు సౌధముమీదికి ఎక్కి, మంత్రము ఉచ్చరించి, మిత్రులతోకూడా మేడ కదిలించుకొని ఆకాశాన ప్రయాగకు వెళ్ళినాడు. అక్కడ స్నానము చేస్తున్నప్రభువుని చూచి, సుందరకుడు మేడను ఆకాశములో ఆపి, పైనుంచి గంగానదిలోనికి దుమికి, రాజుసమీపానికి వెళ్ళినాడు. అందరూ ఆశ్చర్యపడినారు. "ఎవరు మీరు? ఆకాశములో నుంచి ఎందుకు దిగినారు? "అనిరాజు వినయపూర్వకముగా అడిగినాడు. "నేను మహేశ్వరుని అనుచరుడను, మురజకుడను. ఇహలోకభోగాలు అనుభవించడానికి శివాజ్ఞ పొంది నీవద్దకు వచ్చినాను" అని సుందరకుడు చెప్పినాడు. ఆమాటలు నమ్మి, రాజు అతనికి పట్నమొకటి బహుమానము చేసినాడు. బంగారపుమంచముమీద పండుకొని, సుందరాంగనలు చామరములతో విసరుతూ ఉండగా యువకుల ఉపచారములతో ఇంద్రభోగాలు అనుభవిస్తున్నాడు సుందరకుడు.

కొంతకాలానికి ఆకాశాన వెళుతున్న సిద్ధుని సుందరకుడు స్తుతించి సంక్రీతుని చేస్తే, అతడు ఆకాశమునుంచి భూమిమీదికి దిగేమంత్రము చెప్పినాడు. ఆ మంత్ర ప్రభావముచేత సుందరకుడు మహావైభవసమేతమయిన నగరముతోకూడా ఆకాశమార్గాన కాన్యకుబ్జానికి వెళ్ళినాడు. రాజు గుర్తుపట్టి, ఎదురు పోయి మర్యాదలు చేసినాడు. అప్పుడు సుందరకుడు కాళరాత్రి వృత్తాంతము చెపితే, రాజు ఆమెను పిలిపించి అడిగి

నాడు. ఆమె అన్నివంగతులూ ఒప్పుకొన్నది. దీని ముక్కూ చెవులూ కొయ్యండి అని రాజాజ్ఞ అయింది. ఆమె చటుక్కున మాయ మయిపోయింది. కాళరాత్రి తన రాజ్యములో ఉండకూడ దని రాజు శాసించినాడు. రాజమర్యాదలు పొంది సుందరకుడు ఆకాశమార్గాన వెళ్ళినాడు.

ఈ ప్రకారము కువలయావళి ఆదిత్య ప్రభునితో చెప్పి "దేవా, డాకినీ మంత్రసిద్ధులు ఇటువంటివి. మా తండ్రిరాజ్యములో ఇవి అంతటా ప్రసిద్ధము. పాతివ్రత్యముచేత నాసిద్ధులు కాళరాత్రి సిద్ధుల కంటెకూడా గొప్పవి. మీ శ్రేయస్సుకోసము అర్చనచేస్తూ, నరుని ఆకర్షించ బోతు న్నాను. మీరుకూడా ఈ సాధనామార్గములో ప్రవేశించాలి. సిద్ధులు లభిస్తే మీరు సార్వభౌము లవుతారు" అని ఉత్సాహవాక్యాలు పలి కింది. 'డాకినీ సాధన, మహామాంస భోజనము, రాజరికానికి సరిపడవు. ఇది వల్లపడదు' అని రాజు నిషేధము చేసినాడు. రాణి ప్రాణాలు త్యజిస్తా నని పట్టు పట్టింది. చివరకు రాజు అంగీకరించినాడు. కువల యావళి అతనిని మండలము మధ్య కూర్చో పెట్టి, ఇలా చెప్పింది. "మీ సన్నిధిలో ఉండే ఫలభూతి అనే విప్రుని ఆకర్షించాలి. ఆకర్షణ చాలా కష్టము. వంటవాని సాయము కావాలి. వానిని ఈ సాధనలో చేర్చి వానిచేత బ్రాహ్మణుని చంపించి వంట చేయించాలి. అసహ్య పడ కూడదు. ఉత్తమబ్రాహ్మణ మాంసమును అర్చించి భుజిస్తే, మంత్ర సిద్ధులు తక్షణమే అవుతవి." పాపభీతి ఉన్నప్పటికీ రాజు భార్యమాట కా దనలేక పోయినాడు. స్త్రీలమాట విని ఎవడు బాగు పడ్డాడు? సాహసికు డనే వంటవానిని పిలిచి, దీక్ష యిచ్చి, "రాజూ, రాణీ కని పెట్టుకొని ఉన్నారు. త్వరగా వంట చెయ్యి — అని ఎవడు నీతో చెవు తాడో వానిని సంహరించి ఆ మాంసము రుచిగా వండి మాకు ఉదయ వేళ భోజనము పెట్టవలెను" అని రాజదంపతులు ఆజ్ఞాపించారు.

చిత్తము అని వంటవాడు ఇంటికి వెళ్ళినాడు. ప్రభాతవేళ ఫలభూతి వచ్చినాడు. "నీవు వెళ్ళి రాజదంపతులు కనిపెట్టుకొని ఉన్నారు. త్వరగా వంటచెయ్యి అని పాచకునితో చెప్పు" అని రాజు ఆన తిచ్చి నాడు. ఫలభూతి కొంతదూరము వెళ్ళేటప్పటికి రాజకుమారుడు చంద్ర ప్రభువు ఎదురుపడి, "ఆర్యా, ఇప్పుడే నాకు చిన్నపని చేసిపెట్టవలె. ఈ బంగారము తీసుకు పోయి, మా నాయనగారికి చేయించిన కుండల లముల వంటి కుండలములు చేయించాలి" అని అతనిని ప్రార్థించినాడు. తాను వంటవానికి చెప్పవలసిన మాటలు రాజకుమారునితో చెప్పి ఫలభూతి కుండలములు చేయించడానికి వెళ్ళినాడు. చంద్రప్రభువు సాహసికునికి సందేశము చెప్పినాడు. వెనుకటి సంకేత ప్రకారము పాచ కుడు రాజకుమారుని చంపి, వండి, అర్చనానంతరము రాజదంపతులకు వడ్డించినాడు. నిజ మెరుగక వారు భుజించినారు.

మరునాడు ప్రాతఃకాలము ఫలభూతి కుండలములు పట్టుకొని వచ్చి రాజకుమారు డెక్కడ అని ప్రభువును అడిగినాడు. కుండలముల విష యము యావత్తూ విని, రాజపుత్ర మరణము గ్రహించి నేలమీద పడి రోదనము చేస్తూ, రాణిని మధ్య మధ్య దూషించినాడు. మంత్రులు అడిగిన మీదట రాజు యావద్వృత్తాంతమూ చెప్పినాడు. "మేలు చేసిన వానికి మేలు, కీడు చేసిన వానికి కీడు తప్పదు. అని ఫలభూతి రోజూ అంటూనే ఉన్నాడు. ఇతరుల కోసము తలపెట్టిన కీడు గోడమీద కొట్టిన బంతివలె తనకే వచ్చి తగులుతుంది. బ్రహ్మహత్యా మహాపాత కము తలపెట్టినందు వల్ల మాకుమారునే కోలుపోయినాము" అని రాజు చాలా దుఃఖించి ఫలభూతికి రాజ్యాభిషేకము చేసి, పాపపరిహారా ర్థము భార్యతో కూడా అగ్ని ప్రవేశము చేసినాడు. ఫలభూతి ప్రభువుకై ధర్మ ప్రకారముగా రాజ్యపాలన చేసినాడు. కాబట్టి చేసిన కీడు గాని మేలు గాని తప్పకుండా ఫలిస్తుంది.

వత్సరాజు సమక్షములో ఈకథ చెప్పి యౌగంధరాయణుడు "దేవా, అతడు మిమ్ములిని ఎదిరించడానికి యత్నించి ఓడిపోయినాడు. మీరు అతనికి మేలే చేసినారు. కాబట్టి బ్రహ్మదత్తుడు మీకు కీడు తలపెట్టడు; ఒకవేళ తల పెట్టినాడా మీ చేతులలోనే ప్రాణాలు విడుస్తాడు." అని నచ్చచెప్పినాడు. వత్సరాజు మంత్రిమాటలకు మనశ్శాంతి చెందినాడు.

మరునాడు వత్సరాజు లావాణకము నుంచి బయలుదేరి మహావైభవముతో కౌశాంబీ నగర ప్రవేశము చేసినాడు. వందిమాగధులు కైవారములు చేస్తూ ఉండగా, సామంత రాజులు వంగి నమస్కరిస్తూ ఉండగా చారణులు మంగళ గీతములు పాడుతూ ఉండగా వత్సేశ్వరుడు తన మందిరములోకి వెళ్ళి, జయ జయధ్వానముల మధ్య సింహాసనము ఎక్కినాడు. నగర మంతటా మహోత్సవము జరిగింది.

దిగ్విజయము చేసి వచ్చిన వత్సరాజు కీర్తి దశదిశలా నిండింది.

నరవాహనదత్త జననము

తరంగము : ౨౧

కర్ణతాల బలాఘాతే
సీమంతితి కులాచలః
వంధాన మివ సిద్ధీనాం
దిశన్ జయతి విఘ్నజిత్.
కర్ణతాళాధిక ఘాతలచేత
సీమంతితాద్రిమై సిద్ధిమార్గమ్ము
చూపుచున్న విధాన శోభిలు నట్టి
విఘ్నాధినాథుండు విజయమ్ము గాంచు!

తర్వాత ఉదయనుడు కౌశాంబి రాజధానిచేసుకొని, ఏకచ్ఛత్రాధిపతి అయి, సుఖములు అనుభవిస్తున్నాడు. యౌగంధరాయణ, రుమణ్వాం తులమీద రాజ్యభారము విడిచిపెట్టి, వసంతకుడుసహాయుడుగా భోగ ములలో మునిగి తేలుతున్నాడు. స్వయముగా వీణ వాయిస్తూ, వాసవ దత్తా పద్మావతీ దేవులతో కూడి గాంధర్వములో కాలము గడుపు తున్నాడు. సౌధోపరి భాగమున వారాంగనలు మధుర మద్యములు బంగారు గిన్నెలలో ఇస్తూఉంటే సేవిస్తున్నాడు.

ఒక్కొక్కప్పుడు వత్సరాజు ఆకువచ్చనిచొక్కా తొడుక్కొని ధనుర్బా ణములు ధరించి వేటకాండ్రతో బయలుదేరి అరణ్యములో మృగము లను వేటాడుతాడు. వరాహములనూ, వనమహిషములనూ బాణాలతో పడగొట్టి వేస్తాడు. సింహాలను ఈటెలతో పొడుస్తాడు. మృగయావినో దము ఆయుధాలతోనే అయి పోతుంది. కుక్కలు, వలలు, గోతులు మొద లయిన మృగయా సాధనములు అలంకారార్థమే.

నారదుని రాక

ఈ విధముగా సుఖపరాయణుడై ఉన్న వత్సరాజు వద్దకు ఒకనాడు నారదముని వచ్చినాడు. రాజు వినయపూర్వకముగా మునిని సత్కరించి నాడు, నారదుడు సుప్రీతుడై కొంచెము ఆలోచించి ఇలా పలికినాడు:

"వత్సరాజా, క్లుప్తసరిగా నీ కొకసంగతి చెపుతాను. నీకు పూర్వ పితామహులలో పాండురాజు ఉండేవాడు. నీ కున్నట్టే ఆయనకూ ఇద్దరు భార్యలు చాలా యోగ్యురాండ్రు ఉండేవారు. పెద్దది కుంతీదేవి, రెండవది మాద్రి. ఒకనాడు పాండురాజు వేటకు వెళ్ళి, మృగరూపము ధరించి భార్యతో క్రీడిస్తున్న కిందమమునిని పొరబాటున బాణముతో కొట్టినాడు. ప్రాణాలు విడవబోతూ కిందముడు, "రాజా, నీవు యథే చ్ఛగా సంచరిస్తూ నా మీాద బాణము విడిచావు, నాకువలె నీకుకూడా

భార్యతో కలసి ఉన్న కాలములోనే మరణము సంభవిస్తుంది" అని శాపము పెట్టినాడు. శాపభీతిచేత పాండురాజు భార్యలను తీసుకొని తపోవనానికి వెళ్ళిపోయినాడు. కొంతకాలానికి మైమరచి పాండురాజు మాద్రిని బలవంతముగా కూడే సరికి మృతి చెందినాడు. కాబట్టి వేట రాజులకు మహావ్యసనాలలోది. వేటకానికీ, జంతువుకూ, వేటకాని వాహనానికీ అపాయము సమానమే. కనుక నీవు వేట మానుకో.

"నీవు కల్యాణము పొందవలసిన వాడవు. నీ పూర్వులను బట్టి నాకు ఇష్టుడవు. కామదేవాంశమున నీకు కుమారుడు కలుగుతాడు. పూర్వము హరుడు ఫాలనేత్రాగ్నితో మన్మథుని దగ్ధము చేసిన తర్వాత రతీదేవి మహేశ్వరుని ప్రార్థించి, తనభర్తకు దేహము ప్రసాదించమని వేడుకొన్నది. మహేశ్వరుడు దయార్ద్రహృదయుడై, "రతీ, పార్వతీదేవి నిజాంశమున భూలోకములో అవతరించి పుత్రాపేక్షతో నన్ను సేవించి మన్మథుని కుమారునిగా కంటుంది." అని అనుగ్రహించినాడు. ఆ ప్రకారముగా పార్వతి వాసవదత్తగా చండమహాసేనునికి జన్మించింది; తర్వాత నీకుభార్య అయినది. వాసవదత్త ఈశ్వరారాధన చేసి మన్మథుని కుమారునిగా కనబోతున్నది. అతడు విద్యాధర చక్రవర్తి అవుతాడు."

ఈ ప్రకారముగా నారదుడు చెప్పినమీదట వత్సరాజు ఆనందపరవశుడై తనరాజ్యము యావత్తూ నారదునికి సమర్పించినాడు. నారదముని రాజ్యము వత్సరాజుకే తిరుగ ఇచ్చివేసి అంతర్ధాన మయినాడు.

పింగళిక వృత్తాంతము

పుత్రేచ్ఛతోఉన్న వాసవదత్తాదేవితో వత్సరాజు ఆరోజు గడిపినాడు. మరునాడు ఆయన ఆస్థానానికి వెళ్ళినప్పుడు యథాప్రకారము ప్రతీహారుడు వచ్చి గోత్రప్రవరలు చెప్పి "దేవా, తమ దర్శనార్థము ఒకానొక

బ్రాహ్మణస్త్రీ ఇద్దరు బిడ్డలతో సహా ద్వారము దగ్గర ప్రతీక్షిస్తున్నది" అని విన్నవించినాడు. రా వచ్చు నని ప్రభువు అనుజ్ఞ యిచ్చినాడు. జీర్ణవస్త్రము ధరించిన బ్రాహ్మణస్త్రీ దైన్యము ఉట్టి పడుతున్న ఇద్దరు బాలకులను ఎత్తుకొని లోపలికి వచ్చి వందనము చేసి "దేవా, నేను ఉత్తమవంశంలో జన్మించిన బ్రాహ్మణస్త్రీని. దౌర్భాగ్యవశాన దారిద్ర్యము అనుభవిస్తున్నాను. తినడానికి తిండి లేదు. ఈ కవలపిల్లలకు పాలు లేవు. శరణాగత రక్షకు లయిన దేవరవారి సన్నిధానానికి వచ్చి నాను. ఆ మీాద దేవర అనుగ్రహము!" అని విజ్ఞాపన చేసింది. రాజు దయదలచి ఆమెను వాసవదత్తాదేవికి అప్పగించ వలసినదని ప్రతీహారికి ఆన తిచ్చినాడు. ప్రతీహారుడు తీసుకొని వచ్చిన పింగళికను వాసవత్తా దేవి బాగా ఆదరించి, "ఏమి వైపరీత్యము! నాకు ఒక కుమారుడు కూడా కలగలేదు. ఈమెకు కవలబిడ్డలు!" అనుకొని, స్నానానికి లేస్తూ బ్రాహ్మణికి కావలసిన వన్నీ ఏర్పాటు చేయడానికి చేటికలను నియమించింది. పింగళిక భోజనము చేసి విశ్రాంతి తీసుకొన్నతర్వాత వాసవదత్త ఆమెను, ఏదయినా కథ చెప్పు అని అడిగింది. పింగళిక ఇలా ప్రారంభించింది:

దేవదత్తుని కథ

పూర్వకాలములో జయదత్తు డనే సామంతప్రభువు ఉండేవాడు. అతని కుమారుడు దేవదత్తుడు పెరిగి పెద్దవాడయినాడు. అతనికి పెళ్ళియీాడు వచ్చేటప్పటికి తండ్రి ఇలా ఆలోచించినాడు. "రాజ్యశ్రీ వట్టిచపల; బలాత్కారము చేత అనుభవించ దగినది. వణిజులలక్ష్మి కులస్త్రీవలె స్థిరమైనది. మాకు దాయాదులు చాలామంది ఉన్నారు. క్షత్రియ కన్యకంటే వైశ్యకన్యను మావానికి పెండ్లి చేస్తే సంపద స్థిరముగా ఉంటుంది."

రాజు ఈవిధముగా ఆలోచించి పాటలీపుత్రములో వసుదత్తు డనే వైశ్యశిఖామణి కుమార్తెను తనకుమారున కిచ్చి వివాహము చెయ్య

వలె నని అడిగినాడు. దూరదేశ మయినప్పటికీ, సంబంధము మంచిదని వసుదత్తుడు తన పుత్రికను దేవదత్తునికి ఇచ్చి పెళ్ళిచేసినాడు. మామగారిచ్చిన మణికనకరాసులు చూచిన మీదట దేవదత్తునికి తండ్రి నైభవము మీద అభిమానము తగ్గింది. కుమారునికి మంచి సంబంధము దొరికింది కదాయని జయదత్త ప్రభువు నిశ్చింతగా ఉంటున్నాడు.

కొన్నాళ్ళకు వసుదత్తుడు కూతురిని చూతామని కోరికతో వియ్యంకుని మందిరానికి వచ్చి, తర్వాత పుత్రికను స్వగృహానికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. ఇంతలో జయదత్తుడు హఠాత్తుగా మరణించినాడు దాయాదులు చెలరేగి రాజ్యము అపహరించినారు. తల్లి కుమారుని రాత్రివేళ రహస్యముగా అన్యప్రదేశానికి తీసుకుపోయి "నాయనా, మన ప్రభువు పూర్వదిక్కున చక్రవర్తి. వెళ్ళి ఆయనను ప్రార్థిస్తే నీకు సహాయముచేసి రాజ్యము స్వాధీనము చేయిస్తాడు." అని హితబోధ చేసింది. "అమ్మా, పరికరాలు ఏవీ లేకుండా నేను వెళితే, అక్కడ నాకు ఆదరము చూపుతారా ?" అన్నాడు కుమారుడు. "నాయనా, నీమామగారి యింటికి వెళ్ళు ఆయన మహాధనికుడు కదా ! ఆయనవద్ద ద్రవ్యము అడిగి తీసుకొని చక్రవర్తి సన్నిధికి వెళ్ళు" అని తల్లి ప్రోత్సాహము చేసింది. రాచబిడ్డకు సిగ్గుగానే ఉన్నది. విధిలేక దేవదత్తుడు ఆసాయంత్రమే బయలుదేరి క్రమేణ మామగారింటికి చేరేటప్పటికి రాత్రి పొద్దుపోయింది. తండ్రి పోయి, రాజ్యము పోయి, దీనస్థితిలో ఉన్న దేవదత్తుడు రాత్రి వేళ బంధువులను లేపడము ఎందు కనుకొని సమీపములో ఉన్న సత్రము వెలుపల కూర్చున్నాడు. అత్తవారిల్లు బాగా కనిపిస్తూనే ఉన్నది. కొంతసేపటికి ఆయింట్లోనుంచి తాడు పట్టుకొని నేలమీదకు దిగుతున్న స్త్రీ కనిపించింది. ఆమె రత్నభూషణాల కాంతితో ధగ ధగ మెరిసి పోతున్నది. ఆమె తన భార్య అని దేవదత్తుడు గుర్తుపట్టినాడు. 'ఎవరు నీవు' అని ఆమె దేవదత్తుని అడిగింది. బాటసారిని అన్నాడు

అతడు. భర్తను గుర్తుపట్టకుండానే ఆమె సత్రములోకి వెళ్ళింది. ఏమి జరుగుతుందో అని అతను చాటుగా ఆమెను కనిపెట్టి చూస్తున్నాడు. ఎవరో పురుషుడు ఆమెను చూచి, ఇంత ఆలస్యంగా వచ్చావేమి అని రెండు తన్నినాడు. అతని కోపము పోగొట్టి ఆమె కామోద్రేకముతో అతనితో ఉపభోగము ప్రారంభించింది. రాజపుత్రుడు విచారించి "క్రోధసమయము కాదు. సాధించవలసిన మహాకార్యమున్నది. ఈఖడ్గము శత్రువులమీద చూపవలసినది కాని స్త్రీలమీద, సగాధములమీద పోనిస్తే ఏమి లాభము? ఈదుష్టభార్యతో ఏమిపని! సరిసమానులు కానివాళ్ళతో సంబంధమువల్ల వచ్చిన నష్టమిది. కాకి ఎంతసేపూ కాకిమీదనే దృష్టి కాని కోకిల మీదికి పోదు" అని భావించి వివేకముతో ఊరుకొన్నాడు. జయేచ్ఛ కలవారి మనస్సు మగువల మీదికి పోదు. జారునివద్ద సెలవు పుచ్చుకొని ఆమె వెళ్ళేటప్పుడు కర్ణాభరణము కింద పడిపోయినప్పటికీ గమనించకుండా వచ్చినదారినే ఇంటికి పోయింది. ఆజారుడుకూడా త్వరగా ఎటో వెళ్ళినాడు.

దేవదత్తుడు యావత్తూ గమనించి విచారగ్రస్తుడై ఉండి దైవవశాత్తు ఆ ఆభరణముకేసి చూసినాడు. మణులతో తళతళలాడుతున్న కర్ణాభరణము తీసుకొని బయలుదేరి కాన్యకుబ్జము చేరినాడు. బహుమూల్యము కలనగను తాకట్టు పెట్టి లక్షసువర్ణములు పుచ్చుకొని, అశ్వములు, గజములు కొని, పరివారముతో చక్రవర్తిసన్నిధికి వెళ్ళి తనరాజ్యాహరణమును గురించి విన్నవించాడు. చక్రవర్తి సైన్య మిచ్చి పంపగా, దేవదత్తుడు శత్రువులను ఎదుర్కొని జయించి రాజ్యము సంపాదించుకొన్నాడు. తర్వాత తాకట్టు తప్పించి రత్నాభరణము మామగారికి పంపినాడు. కొమార్తెకు తండ్రి ఆ నగ ఇచ్చినాడు. ఆమె చీకాకు పడి, "ఆరాత్రి సత్రములో బాటసారి కనపడినాడు. అతడు నా భర్త అనిపిస్తున్నది. అప్పుడు ఆయనను ఆనవాలు పట్టలేదు. ఈ ఆభరణము

నా చెవినుంచి జారిపోయి ఉంటుంది. తర్వాత వెతికితే కనపడలేదు. నా భర్త తీసుకువెళ్ళి ఇప్పుడు పంపించినాడు. ఏమి గతి!" అని భయ పడి పిరికిగుండెవల్ల హృదయస్పందనము ఆగిపోయి మరణించింది. కుమార్తె రహస్యవ్యాపారము చేటికవల్ల గ్రహించి తండ్రి నోరెత్త లేదు.

రాజ్యము లభించినతర్వాత దేవదత్తునికి చక్రవర్తి తనకుమార్తె నిచ్చి పెండ్లి చేసినాడు. అతనితల్లి చాలాఆనందించింది.

సాహససమయాలలో స్త్రీల హృదయము వజ్ర నిష్ఠురము; భయ సమయాలలో కుసుమకోమలము. ఉత్తమవంశ సంభూత లయినస్త్రీలు ఆపదలోకూడా శీలము కోల్పోరు.

బ్రాహ్మణి చెప్పినకథ విని వాసవదత్తాదేవి "ఈమె కులీన, వా క్చాతుర్యము కలది. ఉత్తమ గుణముచేతనే ఈమెకు రాజదర్శనము లభించింది" అని భావించి. నీభర్త ఎవరమ్మా? నీ వృత్తాంతము చెప్పు తావా?" అని అడిగింది. ఆమె ఇలా చెప్పింది:

పింగళిక వృత్తాంతము

దేవీ, మాళవ దేశములో అగ్నిదత్తుడనే బ్రాహ్మణోత్తమునికి ఇద్దరు సుపుత్రులు ఉన్నారు. అన్న శంకరదత్తుడు, తమ్ముడు శాంతి కరుడు. చిన్నతనములోనే శాంతికరుడు విద్యార్థియై దేశాంతరము వెళ్ళిపోయినాడు. అతనిఅన్న నా భర్త. మా తండ్రి యజ్ఞకర్త, సంపన్న గృహస్థు; యజ్ఞదత్తుడని నామధేయము. కొన్నాళ్ళకు మామామగారు చనిపోతే అత్తగారు సహగమనము చేసింది. అప్పుడు నేను గర్భవతిని. నా భర్త తీర్థయాత్రలు సేవించడానికి వెళ్ళి, సరస్వతీనదీతీరాన మర ణించారు. ఆయనవెంట వెళ్ళినవారు వచ్చి ఈ సంగతి నాకుచెప్పినారు. నేను సహగమనానికి సిద్ధపడితే గర్భవతిని అనే కారణముచేత నిషే ధించారు. తర్వాత కొద్దిరోజులకు బందిపోటుదొంగలు వచ్చి, మాసంపద

యావత్తూ హరించి అగ్రహారగ్రామము అంతా దోచుకొనిపోయినారు. ముగ్గురు బ్రాహ్మణస్త్రీలు నా సావాసకత్తెలు. మేము నలుగురమూ దేశాంతరము వెళ్ళిపోయినాము. చేతిలో ఏమీ లేకపోడముచేత పని పాటలు చేసి నెలరోజులు కాలక్షేపము చేశాము. ఇంతలో నాకు ఈ కవలపిల్లలు పుట్టినారు. కొత్తచోటు, పేదరికము, ఈ పిల్లలూ! ఏమీ తోచక, మనమహాప్రభువు అనాధ రక్షకు లని విని, సిగ్గు విడిచి, ఇక్క డికి ఎలాగో వచ్చి మీ అనుగ్రహపాత్రురాలను అయినాను. ఇక నా కష్టాలు గట్టెక్కినవి. చిన్నతనమునుంచీ శిష్టగృహములో అగ్నిహో త్రాల ధూపము తాకుతూ ఉండడముచేత నా నేత్రాలకు పింగళవర్ణము సంక్రమించింది. అందుచేత నన్ను పింగళిక అని లోకులు అంటారు. ఇది నా వృత్తాంతము. మా మరది శాంతికరుడు ఏమయినాడో ఇంతే వరకూ తెలియలేదు. దేవీ!

ఈప్రకారము పింగళిక చెప్పినకథ విని వాసవదత్త కొంచెము ఆలో చించి, "అమ్మా, మా పౌరోహితుని నామధేయము శాంతికరుడు. ఒకవేళ ఆయన నీ మరిది అవునేమో" అన్నది. పింగళిక చాలా ఆదు ర్దాతో రాత్రి గడిపింది. ఉదయము వాసవదత్త శాంతికరుని పిలిపించి ఆయన వంశక్రమము అడిగింది. ఆయనవాక్యాలవల్ల మహారాణి విష యము యావత్తూ గ్రహించి "స్వామీ, ఈమె మీ వదినె పింగళిక" అని చెప్పింది. ఆయన నిదానించి చూచి గుర్తుపట్టి తనయింటికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. తనతల్లిదండ్రులూ అన్నగారూ చనిపోయినట్టు విని చాలా విచారించినాడు. వాసవదత్త ఆ బిడ్డలకు శాంతిసోముడు, వైశ్వా నరుడు అని పేర్లు పెట్టి తనకు పుట్టబోయే కుమారచక్రవర్తికి వాళ్ళను పౌరోహితు లని నిర్ణయించి వాళ్ళందరికీ సమృద్ధిగా సంపద లిచ్చింది. సుకృతకర్మలు ఫలసిద్ధికి తీసుకు వెళ్ళాటపుడు పురుషప్రయత్నము నిమిత్తమాత్రము.

ఒకనాడు కోలాలవనిత (కుమ్మర స్త్రీ) అయిదుగురు బిడ్డలతో సహా బయలుదేరి అంతఃపురములోకి మూకుడులు తెచ్చింది. దానిని చూచి వాసవదత్త పక్కన ఉన్న పింగళికతో, "చూడు, దీనికి అయిదుగురు కుమారుళ్ళు. నాకు ఒకడూ కలగలేదు. ఇది పుణ్యము చేసుకొన్నది" అన్నది. "దేవీ, దరిద్రులకు కుటుంబము హెచ్చు. పుణ్యమువల్ల కలిగినసంతానము కాదు. మీకు కలిగేపుత్రుడు ఉత్తము డవుతాడు. విచారించకండి. త్వరలోనే మీకు పుత్రోత్పత్తి అవుతుంది" అని ఓదార్చింది.

శివానుగ్రహము

కుమారుడు కలగలేదు అనేచింతలోనే ఉన్నది వాసవదత్త. భార్య అభిప్రాయము గ్రహించిన వత్సరాజు వచ్చి "దేవీ ఈశ్వరాధన చేస్తే నీకు పుత్రోత్పత్తి అవుతుం దని నారదముని ఇదివరలోనే చెప్పినాడు. కాబట్టి వరప్రదాత అయిన మహేశ్వరారాధన చెయ్యవలె దేవీ!" అని సూచించినాడు. వాసవదత్త వ్రతము ప్రారంభించేసరికి రాజు, మంత్రులు, రాజ్యములో ప్రజలందరూ శివార్చనలు చేసినారు. మూడురోజులు రాజదంపతులు ఉపవాసము చేసినతర్వాత స్వప్నములో శివుడు సాక్షాత్కరించి "మీకు కాముని అంశవల్ల పుత్రుడుపుట్టి, సకలవిద్యాధరులకూ చక్రవర్తి అవుతాడు" అని అనుగ్రహించినాడు. ఈవరమిచ్చి మహేశ్వరుడు అంతర్ధాన మయినతర్వాత రాజదంపతులు మేలుకొని చాలా ఆనందించినారు. ప్రాతఃకాలము వారు ఈవృత్తాంతము అందరికీ తెలియజేసినారు. అందరూ ఉత్సవము చేసి పారణలు, (భోజనాలు) చేసినారు.

తర్వాత కొద్దిరోజులకు జటాధారి అయిన మహాపురుషుడు వాసవదత్తకు స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి ఫలము ఇచ్చినాడు. రాణి భర్తకు ఈవిషయము చెప్పింది. ఫలరూపముగా పుత్రునే మహేశ్వరుడు అనుగ్ర

హించినట్టు మహారాజు భావించి అచిరకాలములోనే తనకు పుత్రలాభ మవుతుం దని పరమోత్సాహముతో ప్రతీక్షిస్తున్నాడు.

తరంగము : ౨౨

వాసవదత్తా గర్భదోహదము

వాసవదత్తకు కామాంశవల్ల గర్భము కలిగింది. ఆమె వదనము కొంచెము పాలిపోయినప్పటికీ కమనీయముగా కనబడుతున్నది. మంత్ర సాధనాదులతో సంబంధించిన ఉపాసకుల కథలు వినవలెనని ఆమెకు కుతూహలము కలగడము ప్రారంభించింది. తాను ఆకాశములో సంచారము చేస్తున్నట్టూ, విద్యాధరాంగనలు సంగీతము పాడుతూ తనకు సేవలు చేస్తున్నట్టూ ఆమె కలలు కంటున్నది. జాగ్రదవస్థలో కూడా ఆకాశములో విహారాలు చెయ్యవలెననీ, భూమిమీదికి చూస్తూ ఉండవలెననీ ఆమెకు ప్రబలవాంఛ కలుగుతున్నది. అనేక యోగశక్తులు కల యౌగంధరాయణుడు ఇంద్రజాల, మంత్ర, తంత్రాదులతో ఆమె కోరిక నెరవేర్చుతున్నాడు. వాసవదత్త ఆకాశవిహారాలు చేస్తుంటే పౌరస్త్రీలు ఊర్ధ్వదృష్టితో ఆశ్చర్యముతో ఆమెను విలోకిస్తూ ఉంటారు. విద్యాధరులచరిత్ర వినవలె నని రాణి ఒకనాడు కోరితే, యౌగంధరాయణుడు అక్కడివా రందరూ వినేలాగ ఈకథ చెప్పినాడు.

జీమూతవాహనుని కథ

హిమవత్పర్వతాలలో విద్యాధర చక్రవర్తి అయిన జీమూతకేతువు నివసిస్తున్నాడు. అతని ఇంటిలో వంశపారంపర్యముగా కల్పవృక్షము ఉంటున్నది. కల్పవృక్షము సమస్తకోరికలనూ సఫలము చేస్తుంది. ఒకరోజున విద్యాధరచక్రవర్తి ఆ కల్పవృక్షాన్ని దేవతా

స్వరూపముగా భావించి 'దేవా! నీవల్ల మాకోరికలు నెరవేరుతున్నవి. కుమారులు లేని నాకు పుత్రుణ్ణి ప్రసాదించ' మని ప్రార్థించినాడు. ఆ వృక్షము అందుకు అంగీకరించి, 'ఓరాజా! నీకు దానవీరుడు, సర్వ భూతహితు డయిన కుమారుడు కలుగు తా' డని అనుగ్రహించింది. జీమూతకేతువు కల్పవృక్షానికి ప్రణామము చేసి, ఇంటికి వెళ్ళి పట్టపు దేవితో ఆ వృత్తాంతమును చెప్పి వీనులకు విందు చేసినాడు. తరువాత అతనికి జీమూతవాహను డనేకుమారుడు కలిగినాడు. ఆ కుమారుడు అతి బలవంతుడై సర్వభూతహితుడై దినదినప్రవర్ధమాను డవుతున్నాడు. క్రమేణా కొంతకాలానికి జీమూతవాహనుడు యువరాజై తండ్రిని సంతోషపెట్టి శుశ్రూషచేస్తూ ఇలా అన్నాడు: "తండ్రీ! కనవడే వస్తువులు అన్నీ శాశ్వతంగా ఉండవని నాకు తెలుసును. మహాత్ముల నిర్మల కీర్తి మాత్రము చిరకాలము ఉంటుంది. ఆకీర్తే పరోపకారము వల్ల లభిస్తే ఇక దానిసంగతి వేరే చెప్పవలెనా? పరోపకారముకన్న ఉదారులకు ప్రాణాధిక మైనధనము ఏ మున్నది? మనపెరటిలో ఉన్నకల్పవృక్షము పరులకు ఉపయోగించినప్పుడే, దానిఫలమును అనుభవించిన వాళ్ళమవుతాము. ఈ కల్పవృక్షమువల్ల పేదవారి కడుపుమంట పోగొడతాను."

ఆధీరుడు ఇలా పలికేప్పటికి కల్పవృక్షము భూమిమీాద బంగారము వర్షించింది. జన మంతా సంతోషించారు. జీమూతవాహనునికీర్తి అన్నిదిక్కులూ వ్యాపించింది. 'దయాళువు' బోధిసత్త్వాంశు డయిన జీమూతవాహనుడుతప్ప మరెవ్వడు కల్పవృక్షాన్ని యాచకులకు ఇవ్వగలడు?" అని అంతా అతన్ని పొగడినారు.

జీమూతవాహనుని కీర్తివల్ల జీమూతకేతువు సామ్రాజ్యము సుస్థిరముగా ఉండగా, అది సహించలేక దాయాదులు వైరు లైనారు. ఈర్ష్యాళువులు అందరూ కలసి అతన్ని ఓడించవలె నని సమకట్టినారు.

అప్పుడు జీమూతవాహనుడు తండ్రితో, "నాయనా ఈశరీరము నీటి మీది బుడగ వంటిది. పెనుగాలిలో దీపమువంటి ఈ సిరిసంపదల వల్ల ప్రయోజన మేమిటి ? దాయాదులతో యుద్ధము చేయడము అను చితము. రాజ్యాన్ని వదలిపెట్టి వెళ్ళిపోతాను. ఈదీను లంతా బతికి పోతారు. స్వకులనాశనము తప్పుతుంది." అన్నాడు. కుమారుని మాటలు విని తండ్రి "నాయనా ! నేనుకూడా పోవలసినవాడినే. పడుచు వాడివి నీవే రాజ్యమును తృణప్రాయముగా వదిలితే, ముసలివాణ్ణి నా కెందుకు? హాయిగా వనానికి వెళ్ళి తపస్సు చేసుకుంటాను" అని దృఢాభిప్రాయము వెల్లడించినాడు. జీమూతవాహనుడు తల్లిదండ్రులను మలయపర్వతానికి తోడ్కొని వెళ్ళినాడు. గంధపు చెట్లతోను సెల యేళ్ళతోనూ ఉన్న సిద్ధాశ్రమములో అతడు తల్లికీ తండ్రికీ యథావిధిగా శుశ్రూష చేస్తున్నాడు.

అక్కడ జీమూతవాహనుడికీ సిద్ధరాజకుమారు డయిన మిత్రావసు వుకూ స్నేహ మేర్పడ్డది. ఒకనాడు అతడు మిత్రావసునిచెల్లెలిని, తన జన్మాంతరప్రేయసిని ఏకాంతమందు చూచినాడు. ప్రథమదర్శనములో అతడు ప్రియురాలి చూపులలో చిక్కుకున్నాడు. ఇద్దరిహృదయాలూ అనురాగరసములో మునిగిపోయినవి. హఠాత్తుగా త్రైలోక్యపూజితు డయిన మిత్రావసువు జీమూతవాహనునితో "మిత్రమా ! నాకు మలయవతి అనే చెల్లెలు ఉన్నది. ఆమెను నీకు ఇవ్వవలె నని కోరిక. నామాటకు అడ్డు చెప్పకు," అన్నాడు.

జీమూతవాహనుడు, "యువరాజా ! మీచెల్లెలు నాకు పూర్వ జన్మలో భార్య. అప్పుడు నీవు నాస్నేహితుడవు; నా రెండో ప్రాణానివి. నాకు పూర్వజన్మజ్ఞానము ఉన్నది," అని పలికినాడు. మిత్రావసువు స్నేహితుని జన్మాంతరకథ వినవలె నని కుతూహలము కనబరచినాడు. అప్పుడు జీమూతవాహనుడు తన వృత్తాంతము చెప్ప నారంభించినాడు:

జీమూతవాహనుని జన్మాంతర గాథ

నేను పూర్వము విద్యాధరుణ్ణిగా ఉండి, ఆకాశ మార్గాన హిమాలయ శిఖరము మీదుగా వెళ్ళుతున్నాను. కైలాసశిఖరముమీద శివుడు పార్వతీదేవితో క్రీడాసక్తుడై ఉండి, తనపైగా ఆకాశాన వెళుతున్న నన్ను మానవుడై జన్మించ మని శపించినాడు. ఓకీ! నీవు విద్యాధరిని వివాహము చేసుకొని, కుమారుణ్ణి సింహాసనము మీద కూర్చోపెట్టి తిరిగీ జన్మాంతర జ్ఞానము కలవాడవు అవుతావు. విద్యాధరుడ వవుతావు." అన్న మహేశ్వరుని శాపవశంచేత భూమండలములో వలభీ నగరములో ధనికవైశ్యపుత్రుడినై వసుదత్తుడు అనే నామముతో పెరుగుతున్నాను.

కాలక్రమేణ నాకు యౌవనము రాగా మాతండ్రి రకరకాల సరుకులు ఇచ్చి, వర్తకానికి నన్ను ద్వీపాంతరము పంపినాడు. కొంతకాలము అక్కడుండి స్వస్థలానికి వస్తూండగా అడివిలో దొంగలు కొట్టి నన్ను పూర్తిగా దోచుకొన్నారు. అంతటితో ఊరుకోక నన్ను చండికకు బలి ఇవ్వడానికి దొంగలు సిద్ధపడి, తమ ప్రభు వయిన పుళిందకుని ఎదుట ఉంచినారు. నన్ను చూచేసరికి పుళిందకుని హృదయముకరిగింది. నిర్హేతుకముగా కలిగిన ప్రేమకు జన్మాంతర ప్రీతి కారణము. అతడు నాకు స్వేచ్ఛనిచ్చి తాను బలికావడానికి సిద్ధపడగా అశరీరవాణి "వత్సా, అలా చెయ్యకు. నీకు ప్రసన్నురాలను. కోరిన కోరిక నెరవేరుస్తాను." అన్నది. అశరీరవాణి పలుకులు విని అతడు సవినయముగా "దేవీ! నీఅనుగ్రహము చాలు. నీవు ప్రసన్నురాలవు అంతకన్న నాకు ఏమి కావాలి? అయినా చిన్నకోరిక కోరుతున్నాను. ఈవైశ్యునితో నాకు జన్మాంతరములో కూడా స్నేహముకలుగును గాక.' అని వేడినాడు. అశరీరవాణి అందుకు అంగీకరించింది. దొంగల బారినుండి నేను తప్పించు

కొని బతుకు జీవుడా అని బైటపడ్డాను. ఈవిషయమంతా నాతండ్రికి చెప్పగా, ఆయన మహోత్సవము చేసినాడు.

కొంతకాలము గడిచినతరువాత దోపిడినేరముమీద దొంగలరాజయినపుళిందకుని కట్టి మా రాజుదగ్గిరికి తీసుకొని వచ్చినారు. అది చూచి పుళిందకుడు నాకు చేసిన మహోపకారమును స్మరించి, అతనికి ప్రత్యుపకారము చేసితీరవలె నని సంకల్పించి, నా తండ్రిని బతిమాలుకొని, లక్షద్రవ్యము దండ మర్పించి, నా స్నేహితునికి మరణశిక్ష లేకుండా తప్పించినాను. అతన్ని మా ఇంటికి అతిథిగా తీసుకుని వచ్చి గౌరవించినాను. అతడు వెళ్ళిపోయేప్పుడు మన సంతా నా మీదనే ఉంచి వెళ్ళినాడు. తనకు ప్రత్యుపకారము నేను చేసినందుకు, పుళిందకుడు ఉచిత మయిన కానుక ఇవ్వవలె నని ఆలోచించినాడు. మంచి ముత్యాలు సంపాదెంచడానికి హిమాలయపర్వతాలవద్ద అడవిలో ఏనుగులవేటకు వెళ్ళినాడు. మంచిముత్యాలు ఏనుగుల కుంభస్థలములో ఉంట వని ప్రసిద్ధి. అందుకోనము, సరస్సులో నీరు తాగడానికి ఏనుగులు వస్తవి గదా అని తలచి, విల్లు ఎక్కుపెట్టి పొంచున్నాడు. ఈ లోగా చక్కనిచుక్క సింహవాహనమై పార్వతీదేవివలె శివుణ్ణి పూజించడానికి వచ్చింది. ఆమెను చూచి పుళిందకుడు "ఎవరో ఈ కన్య? మానవస్త్రీ అయితే సింహమునెక్కి రాగలదా? దివ్యస్త్రీ అయితే నా కెలా కనపడుతుంది? ఈ చక్కనిదాన్ని నాస్నేహితుడి కిచ్చి ముడిపెట్టిస్తే ప్రత్యుపకారము చేసినవాణ్ణి అవుతాను. ఈమె దగ్గిరికి పోతాను." అనుకొని ఆమెదగ్గిరికి వెళ్ళినాడు. ఆదివ్యకన్య సింహము దిగి సరస్సులో పద్మాలు కోస్తున్నది. అతడామెకు నమస్కారము చేసినాడు. ఆమె ప్రీతితో కుశలప్రశ్న వేసి "ఎవరు నీవు? ఈ దుర్గమారణ్యానికి ఎలా రాగలిగినావు? ఎందుకు వచ్చావు?" అని అడిగేసరికి అతడు సమాధానమిచ్చినాడు, "నేను శబరరాజును. చండికాదేవి భక్తుణ్ణి. ఏనుగులను

వేటాడి కుంభస్థలములలో ముత్యాలు సంపాదించ వలె నని వచ్చాను. దేవీ! నిన్ను చూడగనే నా ప్రాణమిత్రుడు శ్రీమంతు డయిన వసు దత్తుడు జ్ఞాపకము వచ్చినాడు. అతడుకూడా నీలాగే రూపయౌవన ములు కలవాడు. అతడు నీకన్యాకరము గ్రహిస్తాడో ఆమె ధన్యురా లవుతుంది. నీవు తప్పకుండా అతన్ని చేపట్టాలి.'' పుళిందకునిమాటలు ఆమెహృదయాన్ని చూరగొన్నవి. ఆమె వలపువల్ల "ఏడీ నీస్నేహి తుడు? తీసుకురా అతన్ని. అయినా చూతాము'' అని అడిగింది.

పుళిందకుడు స్వగ్రామము చేరి ముత్యాలు, కస్తూరి మొదలయినవి చాలా బారువలు పట్టించుకొని మాఇంటికి వచ్చినాడు. అమూల్యములైన ఆకానుకలతో పుళిందకుడు మాతండ్రికి బహూకరించినాడు. పగలంతా ఉత్సవములో ఉల్లాసముగా గడిచింది. రాత్రివేళ అతడు నాతో రహ స్యముగా ఆ కన్యాదర్శనా వృత్తాంతమును సవిస్తరముగా తెలిపినాడు. అతడు నన్ను కూడా తీసుకొని బయలుదేరినాడు. తెల్లవారగానే మాతండ్రి నేను పుళిందకునితో వెంట వెళ్ళిపోయినానని తెలుసుకొని, అతని మీద ప్రీతివిశ్వాసముల వల్ల బెంగ పెట్టుకోకుండా ఉన్నాడు. పుళిందకుడు నన్ను మంచుకొండ వద్దకు తీసుకొనిపోయినాడు. సంజవేళకు సరస్సు చేరి, మే మిద్దరమూ స్నానము చేసి, తియ్యని పళ్ళుతిని ఆరాత్రి వనములో కాలము గడిపినాము. సరస్సులో నీళ్ళు తాగి పూలసెజ్జల మీద పవళించాము. మరునాడు ఆకన్య యథాప్రకారముగా సరస్తీరా నికి వచ్చింది. సింహాముమీద ఆకన్య ఆసీనురాలై ఉండగా నేను చూచి భయపడ్డాను. ఆసుందరి సింహాము దిగి సరస్సులో పువ్వులు కోసి, స్నానముచేసి, శివుణ్ణి ఆరాధించింది. పూజ పూర్తి కాబోయే వేళ నామిత్రుడు పుళిందకుడు ఆమెకు నమస్కరించి తనను తెలియపరుచు కొన్నాడు. ఆమె అతన్ని గౌరవించింది. అప్పుడు అతడు 'దేవీ! నీకు తగిన వరుణ్ణి, నాస్నేహితుణ్ణి తీసుకొని వచ్చాను. సెలవయితే ఇప్పుడే

అతన్ని చూపిస్తాను' అని చిన్నవించినాడు. 'సరేచూపు' అనేసరికి నన్ను ఆమె దగ్గరికి తీసుకుపోయినాడు. చూచి ఆకన్య స్నేహమువల్ల వశురాలై "నీసఖుడు మానవుడు కాడు. ఎవరో నన్ను వంచించడానికి వచ్చిన దేవపురుషుడు. సామాన్యమానవునికి ఈరూపము ఎక్కడిది?" అన్నది.

ఆమాట విని ఆమెకు నమ్మకము కలగడానికి ఇలా నేను పలికినాను: "సుందరీ! నిజముగా నేను మనుష్యుడను. సరళ జనులు కపటులై వర్తించరు. వలభీపురములో ధనికు డయిన వర్తకు డున్నాడు. నేను శివ ప్రసాదము వల్ల అతనికి జన్మించాను. నన్ను వసుదత్తు డని పిలుస్తారు. ఈపుళిందకుడు నాఆపదలు తప్పించి స్వయముగా నాతో స్నేహము చేసుకొన్నాడు. ఇదీ నాసంగతి"

నామాటలు విని ఆకన్య సిగ్గుపడి తలవంచి "నాకు స్వప్నములో మహేశ్వరుడు కనపడి 'రేపు నీకు భర్త లభిస్తా' డని వర మిచ్చినాడు. నీవే నాభర్తవు. నీస్నేహితుడు నా అన్న" అంటూ చక్కగా నోటి ముత్యాలు రాలి పడేట్టు మాట్లాడి నన్ను సంతోష పెట్టింది. నా స్నేహితుడినీ ఆదివ్యకన్యనూ మాఇంటికి తీసుకుపోవదలుచు కొన్నాను.

ఆకన్య కనుసన్న చేసి నన్ను తనతోపాటు సింహాన్ని ఎక్క మన్నది. నామిత్రునితో సింహము ఎక్కినాను. తోవలో నామిత్రుడు బాణాలు వేసి సంపాయించిన జింకమాంసమే మాకు భోజన మైంది. క్రమేణ మే మంతా వలభీనగరము చేరినాము. అక్కడ సింహముమీద వస్తున్న మమ్మల్ని చూసి ఊరివా రంతా భయపడి, మాతండ్రికి తెలియ జేసినారు. మానాన్న మాకు ఎదురు వచ్చి సంతోషపరవశుడు కాగా నేను సింహము దిగి ఆయనకు ప్రణామము చేసినాను. నన్ను ఆయన దీవించినాడు. దివ్యకన్యకూడా సింహము దిగి నాతండ్రికి పాదాభివందనము చేసింది. నాతండ్రి పట్టరానిసంతోషములో పొంగిపోయినాడు.

వసు వనే నామముతో విశ్వావసు వనే సిద్ధరాజుకు శివప్రసాదమువల్ల జన్మించినావు. నా భార్య మనోవతి మలయవతి అయింది. ఈ ప్రకార ముగా నీవు నా పూర్వజన్మ స్నేహితుడివి మలయవతి నాకు పూర్వ జన్మలో భార్య. మన ఇద్దరికీ మళ్ళీ స్నేహము కలిసే సమయము వచ్చింది. అందువల్ల మలయవతిని వివాహము చేసుకుంటాను. అయినా, నీవు ముందుగా వెళ్ళి నా తలిదండ్రులకు తెలియచెయ్యి. వారు అంగీక రిస్తే నీ చెల్లెల్ని చేసుకొంటాను.

మిత్రావసువు జీమూతవాహనుడి మాటలు విని సంతోషించి ఆ ప్రకారమే అతని తల్లిదండ్రులకు పెళ్ళిసంగతి చెప్పినాడు. వాళ్ళు కూడా అందుకు సంతోషించినారు. మిత్రావసువు, పెళ్ళికి కావలసిన సన్నాహాలు చేయించినాడు. జీమూతవాహనుడు యథా విధిగా మల యవతిని వివాహమాడి, మలయ పర్వతము మీద మహావైభవముతో కాలము గడుపుతున్నాడు.

ఒకరోజున అతడు బావమరిది మిత్రావసువుతో కూడా సముద్ర తీరాన ఉన్న అరణ్యము చూడాలని షికారు వెళ్ళినారు. అకస్మాత్తుగా 'హా హా పుత్ర' అన్న ఏడుపు వారికి వినపడగా వాళ్ళు వెళ్ళి చూస్తే ఒక తల్లి, కుమారుని వెంటవెళుతూ దుఃఖిస్తున్నది. కుమారుడు తల్లిని ఏడవ వద్దని వారిస్తున్నాడు. ఈ లోగా మరొక పురుషుడు అక్కడికి వచ్చి ఆ కుర్రవాణ్ణి పెద్ద రాతి మీద కెక్కించి వదలిపోయినాడు. జీమూతవాహనుడు "ఎందుకు నీ తల్లి ఏడుస్తున్నది? ఎవరి పిల్లవాడివి నీవు? నీ పేరేమి" అని ప్రశ్నలమీద ప్రశ్న అడగగా ఆ కుర్రవాడు తన వృత్తాంతము పూసగుచ్చినట్టు ఇలా చెప్పినాడు:

"పూర్వము కశ్యపభార్యలయిన కద్రూ వినతలలో కద్రువ సూర్యుని గుర్రాలు నల్లనిరంగు గలవనీ, వినత తెల్లని వనీ హోరాహోరీ వివాద పడి, ఓడినది రెండవదానికి దాస్యము చేయవలసినదిగా పందెము

వేసుకొన్నారు. విజయాకాంక్షిణి అయిన కద్రువ కుమారులతో చెప్పి సూర్యుని గుర్రాలకు విషపూత్కార మాలిన్యము చేయించి, వినతకు చూపి ఆమెను దాసీగా చేసుకొన్నది. వినతకుమారుడు తన తల్లిని దాస్యమునుంచి వదల మని కద్రువను మంచిమాటలతో అడిగినాడు. కద్రువ కుమారులు ఆలోచనచేసి "ఓవినతాకుమారా! పాల సముద్రమును దేవతలూ రాక్షసులూ మథిస్తున్నారు. నీవు బలవంతులలో శ్రేష్ఠుడవు. మాకు అమృతము సంపాయించి తెస్తే నీతల్లికి స్వేచ్ఛ ఇస్తాము" అని వాగ్దానము చేసినారు. ఆమాట విని గరుత్మంతుడు క్షీరసముద్రానికి వెళ్ళి అమృతము కోసము అద్భుతంగా పరాక్రమము చూపినాడు. అప్పుడు శ్రీహరి సంతోషించి గరుడునితో "నీవు మహాపరాక్రమశాలి వోయి! వర మడుగు" మన్నాడు. గరుత్మంతుడు విష్ణువుతో "దేవా, కద్రువ, ఆమె పుత్రులు నాగులూ నాతల్లికి స్వేచ్ఛ ఇవ్వడము లేదు. అందువల్ల నా ఆకలి తీరడానికి నాగు లందరూ ఆహారము కావాలి" అంటే ఆవరమును శ్రీహరి ఇచ్చినాడు. ఇంద్రుడు గరుత్మంతుడితో "ఆమూర్ఖులు అమృతాన్ని తాగకుండా ఉండేటందుకూ నేనే దాన్ని తిరిగి తీసుకొనేవిధము చూడు" అని హెచ్చరించినాడు. గరుత్మంతుడు నాగులదగ్గిరకి వచ్చి "ఇదిగో అమృతము. దీన్ని ఇక్కడే ఉంచి పోతున్నాను. మాఅమ్మకు స్వేచ్ఛ యిచ్చి, మీరు అమృతము పుచ్చుకొనండి!" అని పలికినాడు. అతను అమృత కలశాన్ని దర్భాసనముమీద ఉంచినాడు. నాగులు వినతను వదిలి వేసినారు. గరుత్మంతుడు తల్లిని తీసుకొని వెళ్ళగా, నాగులు అమృత కలశాన్ని గ్రహించబోయినారు. ఇంద్రుడు తన ప్రభావమువల్ల వాళ్లను మోహములో పడవేసి, అమృతాన్ని హరించినాడు. పోయిన అమృత కలశము పోనేపోయింది, దర్భలచాపమీద రవంత అమృతము దించి ఉండదా అని నాగులు దానిని నాలుకతో నాకినారు. వాళ్లనాలుకలు

చీలిపోయినవి. గరుత్మంతుడు అమృతమును పోగొట్టుకొన్న నాగులను తినడము సాగించినాడు. అతని రాకవల్ల నాగలోకము భయపడినది. పాతాళలోక మంతా క్షణములో నాశన మవుతుం దేమో నని నాగరాజు వాసుకి భయపడి గరుత్మంతునితో "గరుడా, నీకు రోజుకు ఒక నాగుని ఆహారముగా పంపుతాను. ఒక్కసారే పాము లన్నిటినీ చంపి వెయ్యకు. పాతాళలోకానికి రావద్దు. అలా వస్తే నీకు ఆహారము లభించదు. నీవని పా డవుతుంది." అన్నాడు. వాసుకి చెప్పిన విధానానికి గరుత్మంతుడు అంగీకరించి, దినదినమూ ఒక్కొక్క పామును భక్షిస్తున్నాడు. కొంతకాలానికి చాలామంది నాగులు నశించినారు. ఈరోజు నావంతు వచ్చింది. నన్ను శంఖ చూడు డని పిలుస్తారు. నేను వాసుకి ఆజ్ఞవల్ల గరుత్మంతునికి ఆహారమునిమిత్తము ఈ వధ్యశిల ఎక్కినాను. అందుకే మాఅమ్మ లబోదిబో అంటూ ఏడుస్తున్నది.

శంఖచూడునిమాటలు జీమూతవాహనుని హృదయాన్ని కరిగించినవి. అప్పుడు జీమూతుడు "అయ్యో! నాగరాజుప్రభుత్వము ఎంత బలహీనంగా ఉంది! తనప్రజలను తనచేతులతో శత్రువుకు ఆహారముగా అర్పిస్తున్నాడు. నాగరాజే గరుత్మంతుడికి ఆహారము ఎందుకు కాగూడదు. తనకులము నాశన మయిపోతూ ఉంటే సాక్షిగా ఉండి చూస్తున్నాడు! ఏ మయిపోయింది అతని పౌరుషము? కశ్యపుని పుత్రుడై పుట్టి తండ్రికి నామర్దా తీసుకొని వస్తున్నాడు! ఈవాసుకికి శరీరము మీాద ఎంత అభిమానము! శంఖచూడుడా! నాశరీరాన్ని నాగరాజయిన వాసుకివలె భయపడక గరుత్మంతుడికి అర్పిస్తాను. నాశరీరము నీకోసము త్యాగము చేస్తాను." అన్నాడు.

శంఖచూడుడు ధైర్యముతో "మహానుభావా! వద్దు! ఎంతమాత్రమూ నీశరీరము గరుత్మంతుడికి అర్పించ వద్దు. గాజుముక్కకోసము ముత్యమును పోగొట్టుకో వచ్చునా? నేను కులానికి అప్రతిష్ఠ తీసుకు

రాలేను." అన్నాడు. ఇలా శంఖచూడుడు జీమూతవాహనుణ్ణి వారించి గరుత్మంతుడు ఎప్పుడు వస్తాడా అని ఎదురు చూస్తున్నాడు. అవసాన కాలము అంతకంతకు దగ్గిరికి వస్తూవుంటే శంఖచూడుడు సముద్రతీరాన ఉన్న గోకర్ణేశ్వరస్వామికి మొక్కడానికి వెళ్ళినాడు.

కరుణాసముద్రు డయిన జీమూతవాహనుడు ఆత్మార్పణమువల్ల అన్యుని రక్షించే అవకాశము లభించింది గదా అని సంతోషించినాడు. మహానుభావులశరీరాలు పరోపకారార్థమే. జీమూతవాహనుడు యుక్తి చేత మిత్రావసువును ఏదో పనిమీద ఇంటికి పంపినాడు. గరుత్మంతుడు వస్తున్నాడు. అతనిరెక్కలగాలివల్ల భూమి దద్దరిల్లుతున్నది. నాగులకు శత్రువు వస్తున్నా డని గ్రహించి వెంటనే జీమూతవాహనుడు వధ్యశిల యెక్కినాడు. గరుత్మంతుడు ముక్కుతో అతన్ని పట్టుకొని మలయ పర్వతశిఖరానికి ఎగిరిపోతున్నాడు. జీమూతవాహనుని శరీరమునుండి రక్తము చుక్కలుగా భూమిమీద పడుతున్నది. అతని శిరస్సుమీద ఉన్న చూడామణిని గరుత్మంతుడు పెకలించడంవల్ల, అది నేలమీద పడి పోయింది. గరుత్మంతుడు జీమూతవాహనుణ్ని తింటూ ఉంటే పుష్ప వర్షము కురిసింది! అందుకు అతడు ఆశ్చర్యపడినాడు.

ఈలోగా శంఖచూడుడు గోకర్ణేశ్వరుణ్ని దర్శించి, రక్తసిక్త మయిన వధ్యశిలాప్రదేశాన్ని చూచి "అయ్యో! అయ్యో! ఆ మహానుభావుడు నన్ను రక్షించాలని తన దేహాన్ని గరుత్మంతునికి అర్పించి నాడు. జీమూతవాహనుణ్ణి ఎక్కడికి తీసుకు పోయినాడో గద! వెతుకుతాను." అంటూ నెత్తురుజాడను అనుసరించి వెళ్లినాడు.

గరుత్మంతుడు తనకు ఆహారమై వచ్చిన జీమూత వాహనుని చూచి పరమాశ్చర్యము పొందినాడు. గరుడుడు ముక్కుతో రక్కి, చీల్చి వేస్తున్నా అతనికి రవంతకూడా బాధలేదు. పైగా అతడు ఆనంద పడుతున్నాడు. జీమూతవాహనుడు గరుత్మంతునితో "ఓపక్షిరాజా!

నాశరీరములో ఇంకా రక్తమాంసాలు ఉన్నవి. నీకు ఇంకా ఆకలి తీర లేదు, హఠాత్తుగా నన్ను తినడము మానివేశావేమిటి? " అన్నాడు. అతని మాటలకు గరుత్మంతుడు అద్భుతపడి " నీవు నాగుడవు కావు. ఎవరవో చెప్పు. " అని అడిగినాడు. " నేను నాగుణ్ణే. తిను తిను నన్ను. ధీరులు ఆరంభించిన కార్యమును వదిలివేస్తారా? " అన్నాడు జీమూతుడు. ఈలోగా శంఖచూడుడు దూరమునుండి కేకలు వేస్తున్నాడు. " వద్దు వద్దు! గరుత్మంతుడా! వద్దు. అతడు నాగుడు కాడు! నేను నాగుణ్ణి. వస్తున్నాను. అతన్ని వదిలెయ్యి! " గరుత్మంతుడు విభ్రాంతిలో మునిగినాడు. తనకోరిక తీరనందుకు జీమూతవాహనుడు పరితాప పడుతున్నాడు. ఇప్పటికి గరుత్మంతుడికి తెలిసింది. తాను అజ్ఞానంవల్ల విద్యాధర చక్రవర్తిని తింటున్నట్లు. " ఈమహానుభావుడు స్తుతిపాత్రుడు. పరులకుగాను తన శరీరాన్ని త్యజించినాడు! " అని విచారపడినాడు.

గరుత్మంతుడు పాపశుద్ధికై అగ్నిలో పడబోగా జీమూతవాహనుడు " ఓపక్షిరాజా, ఎందుకు విచారిస్తావు? ఇక ఎప్పటికీ పాములను భక్షించకు. చేసిన దానికి ప్రాయశ్చిత్తము పశ్చాత్తాపము పొంది, తిరిగి పాపము చేయకుండా ఉండు. " అన్నాడు. అతని మాటలను గరుత్మంతుడు ఉపదేశ వాక్యములుగా సావధానముగా విన్నాడు. పాముల అస్థికలమీాద అమృతము కురిపిస్తే గాని అవి తిరిగి బతకవు. కనుక అమృతసంపాదనకై గరుడుడు స్వర్గానికి వెళ్ళినాడు. గౌరి మలయవతి భక్తికి మెచ్చి జీమూతవాహనునిమీాద అమృతము కురిపించి బతికించింది. అతని దేహము వజ్రశరీర మయినది. అతన్ని చూచి బంధువులంతా సంతోషించినారు. అతని దగ్గిర వీడ్కోలు తీసుకొని శంఖచూడుడు పాతాళలోకానికి వెళ్ళిపోయినాడు. జీమూతవాహనుడు మలయవతితో సుఖాలు అనుభవిస్తూ విద్యాధర చక్రవర్తిగా ఉన్నాడు.

ఈకథ యౌగంధరాయణుని వల్ల వాసవదత్తాదేవి విని ప్రీతి చేత

దేవతావిశ్వాస బుద్ధివల్ల, విద్యాధర చక్రవర్తి కాబోయే తన కుమారుని గురించి భావనలు చేస్తూ భర్తతో ఆరో జల్లా గడిపింది.

త ర ం గ ము : ౨౩

వాసవదత్తా స్వప్నము

ఏకాంత ప్రదేశములో మంత్రిసమేతుడైన వత్సరాజుతో వాసవదత్తా దేవి ఈ ప్రకారము చెప్పింది: "ఆర్యపుత్ర, ఈ గర్భము ఏర్పడినది మొదలు దీని సంరక్షచింత నాకు హెచ్చిపోయింది. గతరాత్రి ఈ చింతతోనే నిద్రపోతున్న నాకు స్వప్నములో దివ్యపురుషుడు దర్శనమిచ్చినాడు. ఆయన శరీర మంతటా భస్మము పూసుకొన్నాడు. శిరస్సున పింగళ జటలు, ఫాలముపైన చంద్రరేఖ, చేతిలో శూలము ఉన్నవి. ఆయన నన్ను చూచి కరుణతో "బిడ్డా, గర్భము విషయమై నీకు చింత వద్దు. నేనే దీనిని నీకు అనుగ్రహించినాను; నేనే రక్షిస్తాను. రేపు నీకు నిదర్శనము లభిస్తుంది. రేపు భర్తమీాద నేరారోపణ చేసి ఒకతె నీ భర్త సన్నిధికి వస్తుంది. బంధువుల ప్రేరేవణచేత తన భర్తను చంపించవలె నని ఆదుర్మార్గురాలి ఆశయము. నీవు పతితో చెప్పి ఆ సాధు పురుషుని భార్యబారినుంచి తప్పించవలె" అని ఆజ్ఞ యిచ్చి అంతర్ధాన మయినాడు. నాకు మెళుకువ వచ్చింది. ఇంతలో తెల్లవారింది."

ఈ ప్రకారము రాణి చెప్పేటప్పటికి అందరూ ఆశ్చర్య పడ్డారు. అది యావత్తూ ఈశ్వరానుగ్రహాముగా ఎంచి, నిదర్శనము కోసము ఎదురు చూస్తున్నారు.

పతి విరోధిని

ఇంతలో ప్రధానద్వారపాలకుడు ప్రభువు సన్నిధికి వచ్చి "దేవా, వకో స్త్రీ బంధువులతో, అయిదుగురు బిడ్డలతో, వివశ భర్తను బల

వంశముగా ఇక్కడికి తీసుకువచ్చింది'' అని విన్నవించినాడు. వాసవదత్తా స్వప్నము వాస్తవ మవుతున్నందుకు ఆశ్చర్య పడి వత్సరాజు వారిని లోపలికి తీసుకు రమ్మని అనుజ్ఞ ఇచ్చినాడు. తప్పక తనకు పుత్రుడు పుట్టుతా డని విశ్వాసము కలిగి వాసవదత్త సంతోషించింది. అక్కడివారు అందరూ ద్వారము కాసి కుతూహలముతో చూస్తుండగా ఆస్త్రీ భర్తతోసహా వచ్చింది; వచ్చి, రాణితోకూడా ఉన్న వత్సరాజుకు నమస్కరించి, దైన్యము నటిస్తూ "దేవా, ఈయన నాభర్త. ఏదోషమూ ఎరుగని నాకు అన్నవస్త్రాలిచ్చి పోషించడము లేదు'' అని విన్నవించింది. ఆమెభర్త "దేవా, ఈమె నిష్కారణంగా నామీద నేరము మోపుతున్నది. ఏటికి ఏడాది సరిపోయే సమస్త పదార్థాలూ తెచ్చి ఇంట్లో ఇచ్చినాను. బంధువులతో కలిసి ఈమె నన్ను తుదముట్టించా లని ఆలోచిస్తున్నది. సాక్షు లున్నారు. మహా ప్రభూ!'' అని మనవి చేసినాడు. వత్సరాజు అతని వాక్కులు ఆలకించిన తర్వాత "వేరే సాక్ష్యముతో పని లేదు. స్వప్నములో స్వామివారే సెల విచ్చినారు. బంధుసమేతముగా ఈ స్త్రీశిరశ్ఛేదము చేయవలసింది'' అని ఆనతిచ్చినాడు. అప్పుడు యౌగంధరాయణుడు "దేవా, సాక్షులను పరీక్షించిన తర్వాత నిర్ణయము చేయడము సముచితము. కేవలస్వప్న వృత్తాంతాన్ని ప్రజలు విశ్వసించరు'' అని బోధించినాడు. సాక్షులను రప్పించి విచారిస్తే వారు ఆమదాని మాటలే అసత్యమని స్పష్టముగా విన్నవించినారు. భర్తకు ద్రోహము తలపెట్టిన దౌర్భాగ్యురాలినీ, దాసిబిడ్డలనూ, బంధువులనూ తన దేశములోనుంచి వెళ్ళగొట్టించి ఆసాధు భర్తను దయదలచి, అతడు అన్యవివాహము చేసుకోడానికి తగినంత ధనమిచ్చి రాజు అతనికి సెల విచ్చినాడు.

దుర్దశలో ఉన్న పురుషుని దుష్టభార్య శాకివలె పీకుతుంది; సద్భార్య చెట్టునీడవలె తాపము పోగొట్టుతుంది. అని వత్సరాజు అంటే వసంతకుడు

"దేవా, మైత్రి కాని, వైరము కాని పూర్వజన్మ కర్మనుబట్టి కలుగుతూ ఉంటుంది." అని ఈకథ చెప్ప నారంభించినాడు :

సింహపరాక్రముని కథ

విక్రమచండు డనే వారాణసీప్రభువుకు సింహపరాక్రము డనే ప్రియ సేవకు డుండేవాడు. వాడు యుద్ధములో ద్యూతములో ఎన్నడూ పరాజయము పొందలేదు. అతని భార్య కలహకారిణి సార్థకనామధేయ. కురూప, దుష్టబుద్ధి అయినప్పటికీ భార్యకు అతడు రాజుదగ్గరనుంచి కాని జూదములో గెలిచి కాని ధనము తెచ్చి ఇస్తూ ఉంటాడు. దానికి ముగ్గురుకొడుకులు. అది యెల్లప్పుడూ అతనితో కలహిస్తూనే ఉంటుంది. కొడుకులుకూడా తల్లిపక్షమే. "నీవు ఎక్కడో తింటావు, ఎక్కడో తాగుతావు. మాకు ఏమీ తెచ్చి ఇయ్యవూ" అని రోజూ పాటపాడుతుంది. కొంతకాలము ఇలా వినీ వినీ ప్రాణమువిసికి సింహపరాక్రముడు చెప్పకుండా ఒకనాడు బయలుదేరి వింధ్యవాసినీదేవిని దర్శించా లని వింధ్యాటవికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ నిరాహారవ్రతము పూని ఉన్న అతనికి స్వప్నములో అమ్మవారు కనపడి, "వత్సా, లే. వారాణసికే వెళ్ళు. ఉన్నత వటవృక్షము కనిపిస్తుంది. దానికింద తవ్వితే నిధి కనిపిస్తుంది. గరుడమాణిక్యపాత్రిక కూడా లభిస్తుంది. దానిలోకి చూస్తే ఏజంతువు పూర్వజన్మ చరిత్ర అయినా సరే చిత్రపటరూపముగా కనిపిస్తుంది. నీపూర్వజన్మ నీభార్యపూర్వజన్మ అందులో చూచి గ్రహించి సుఖముగా ఉండు" అని ఆదేశించింది. ఉదయము భోజనము చేసుకొని సింహపరాక్రముడు క్రమముగా వారాణసి చేరి, ఉన్నత వటవృక్షము కనిపెట్టి, దానికింద తవ్వి నిధి తీసుకొని మణిపాత్రిక బయటికి తీసినాడు. అందులో తనవిషయమూ తనభార్య విషయమూ చూచి, వెనకజన్మలో ఆమె ఎలుగుగొడ్డు అనీ, తాను సింహమనీ, అందుచేతనే ఈజన్మలోకూడా

జాతివైరము తప్పలేదనీ గ్రహించి విచారము విడిచిపెట్టినాడు. ఆమణి పాత్రలో చూస్తూ చివరకు సింహశ్రీ అనేపేరు గల కన్యను నిర్ధారణ చేసుకొన్నాడు. ఆమె వెనకటిజన్మలో ఆడసింగము. తనకు అనుకూల్యము ఉంటుందని సంతోషించి ఆమెను పెండ్లి చేసుకొని సుఖపడుతూ, మొదటిభార్యకు అన్నవస్త్రాదులకు లోపము లేకుండా సంరక్షిస్తున్నాడు. ఈవిధముగా దంపతులకు పూర్వజన్మసంబంధాన్ని బట్టి అనుకూల్యమో ప్రాతికూల్యమో సంభవిస్తుంది.

వసంతకుడు చెప్పిన కథ ఆకర్ణించి వాసవదత్తా వత్సరాజులు ఆనందించారు.

మంత్రికుమారుల జననము

వత్సరాజు మంత్రులకు శుభలక్షణలక్షితులైన కుమారులు పుట్టినారు : యౌగంధరాయణునికి మరుభూతి, రుమణ్వంతునికి హరిశిఖుడు, వసంతకునికి కపంతకుడు, నిత్యోదితునికి గోముఖుడూ కలిగినారు. "వత్స రాజ పుత్రునకు వీరు మంత్రు లవుతారు" అని ఆకాశవాణి ఆసమయములో పలికింది.

నరవాహనదత్త జననము

తరువాత కొన్నాళ్లకు వాసవదత్తాదేవికి నెలలు నిండినవి. సూతికాగృహమును బిడ్డలతల్లులు చిత్రచిత్రముగా అలంకరించినారు. రక్షణార్థము గవాక్షములలో జిల్లేడు, జమ్మిమండలూ ఉంచినారు. గృహములో రత్నప్రదీపములు పెట్టినారు. ఆయుధములు ఉంచినారు. మాంత్రికులు వచ్చి మంత్ర తంత్రములచేత సూతికాగృహమును భూత పిశాచాది భయములు లేకుండా భద్రము చేసినారు. వాసవదత్త శుభ ముహూర్తాన ఆపురుటింట్లో ప్రవేశించి, శుభక్షణములో కుమారుని

కన్నది. అంతఃపురములోవా రంతా ఆనందకోలాహలము చేశారు. ఆంతరంగికపురుషుడు రాజుకు పుత్రజన్మవృత్తాంతము నివేదించినాడు. రాజు సంభ్రమముతో అంతఃపురానికి వెళ్లి బహుకాల మనోరథ ఫలముగా పుట్టిన పుత్రుని చూచినాడు. శిశువుముఖము పద్మమువలె ఉన్నది: చిన్నిపాదాలలో ఛత్రచామరాది శుభరేఖలు చూచి రాజు ఆనంద బాష్పములు విడిచినాడు. యౌగంధరాయణాదులు హర్షవివశు లయినారు. అప్పుడు ఆకాశవాణి "రాజన్, నీకుమారుడు కామదేవాంశను జన్మించినాడు. నరవాహనదత్తు డని నామము, సర్వవిద్యాధర చక్రవర్తి అయి, దివ్యకల్పముపాటు ప్రభుత్వము చేస్తాడు" అని పలికింది. ఆకాశమునుంచి పుష్పవర్షము కురిసింది. దుందుభులు మోగినవి.

దేవతావాణి చేసిన సూచనవల్ల వత్సరాజు మరింత ఆదరముతో ఉత్సవము చేయించినాడు. ఆశ్రితులకు యావన్మందికీ రాజు బహుమతు లిచ్చినాడు. మహావైభవముతో పుత్రోత్సవము కొన్నిరోజులు జరిగింది.

దివ్యవాణి పలికినప్రకారమే రాజు పుత్రునకు నరవాహన దత్తు డని పేరు పెట్టినాడు. శిశువు క్రమక్రమముగా పెరుగుతూ తప్పటడుగులు వేస్తూ, చిన్నిచిన్ని ముద్దుమాటలు అంటుంటే తల్లిదండ్రులు ఆనంద పరవశు లయ్యేవారు.

మంత్రులు తమశిశువులను రాజశిశువుకు సమర్పించినారు పౌరోహితుడు శాంతికరుడు, పింగళిక కుమారులు శాంతిసోమవైశ్వానరులను సమర్పించినారు. రాజదంపతులు ఆచిన్నిబిడ్డలను సత్కరించినారు. నరవాహనదత్తుడు ఆ ఆరుగురుబాలకులతో ఆడుకుంటూ అందరికీ నయనానందకరముగా దినదినప్రవర్ధమాను డవుతున్నాడు.

ప్రథమ సంపుటి

స మా ప్త ము